(2

GVLIELMI

BVDAEI CONSI-
LIARII REGII, LI-
BELLORVMQVE
*magiſtri in Præ-
torio,*

*

Altera editio Annotationum in Pandectas.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1546.

GVLIELMVS BVDAEVS DAVIDI BVRESIO CONSILIARIO REGIO IN CVRIA ROTHOMAGENSI SAL.

*

QVVM *certo pridem meditatoq́; propoſito* Dauid Bureſi, *uitam ita inſtituiſſem, ut mihi nec uxore, nec liberis, nec curis uacanti domeſticis, nec cæteris ſtudiorum auocamentis, ſtudioſo tamen perinde eſſe uacaret: ipſe necopinato fato inde abreptus, diuq́; ac multum aulicis auris ijſdem euariantibus iactatus atque exagitatus, aliquot annos uitæ ſollicita quadam in inertia dicam an immunitate? tranſegi. in eius inquam operis immunitate, uitam egi aliquandiu, quo opere animus meus in ſeceſſus otio, priuatæq́; uitæ tranquillitate paſci ac uegetari ſolebat, ut ambroſia quadam mentium abſtruſarum, ac ſibi uiuentium.* Nuper *autem mihi conuerſo penè euentu, oblata uel reuiſendi domum uel remigrandi occaſione, cætera quidem ingemiſcens, id demum, ut in rebus tantùm non comploratis (quæ tunc erat hominum opinio) libens hilariſq́; accepi quod dabatur. feci etiam cupidiſsimè, ut etſi ad ordinem ampliorem interea tranſire mihi benignitate regia contigerat, eandem haud ſecus uoluntatem, idem uitæ exigendæ inſtitutum, animi deſtinatione retinerem. quanquam nunc foro operam danti quotidianam, non æquè ani-*

mo indulgendi, libertas conſtat & prolixitas, atque mihi antè cōſtitit in ſinu commentanti Philologiæ. Reddere igitur animum ſibi, meq́; literarum cultui, uelle cœperam: quando tum primum id licere tanto interuallo cœperat. Id uerò quo minus expeditè, atque ex ſententia facerem longioris uocationis licentia, diſſolutaq́; remiſsio animi nō leuiter obſtabat. imperatas enim operas ipſe animus non eodem obſequio accipere obireq́; poterat. Id quidem incōmodum aliquantiſper negotium mihi exhibuit, inſtauratiuam commentandi rationem inire cogitanti. quoad ſenſim acrius mecum acriusq́; agendo, eò aliquando perductus ſum, ut commentariorum ueluti ſyluas carie iam & ſitu ſquallidas percutere inſtituerem, ſi quid inde fortè exire poſſet, quod priora noſtra eodem tenore ſubſequeretur, conſimiliq́; fauore. Huic rei accincto, incumbentiq́; foruliſq́; perſcrutandis, exeuntes inde in primis Annotationum reliquiæ, utcunque olim collectæ ex animaduerſionibus in Pandectas, argumentum mihi ſuppeditare uiſæ ſunt, animum ad uetera (quod aiunt) præſepia quoquo modo admoliendi. Fore enim arbitrabar, ſi priſtinum tandem pabulum agnouiſſet, tum denique ut peregrè nos rediiſſe hominibus nōſtris oſtenderemus, ſtudioſis etiam quibuſdam ut iuuenibus deſideriū noſtri minueremus. At uerò ut ab hoc primum opere deſitum inſtitutum redauſpicarer, contraquam teſtatione conſignata non ſemel (ut opinor) facturum me dixeram, homines non pauci in cauſa mihi fuerūt: quorum in occurſu flagitationes præcidere, tanti utiq́; eſſe putaui, & tanquam non præſtitæ pollicitationis exprobrationes tacitas, ut ab inconſtantia ſemel ego malè audire mallem, quàm ſemper eo nomine nequicquam interpellari. Simul rem pro derelicto habitam & expoſitam, repetere me deb

me debere tollereq́; aiebant, quum nullus eam ſuſtuliſſe adhuc uideri uellet: nempe ut ieiuni argumenti atque aridi materiam ad doctrinam commendandam, nomenq́; illuſtrandum hominis paulo ingenioſioris. Neque enim aliud cauſæ fuiſſe reor, quòd res in medio poſita, à nullo non neglecta adhuc eſſe uideatur. Proinde ſeu publicè ſeu priuatim ea de re appellatus, quaſi ſartorum iuris tectorumq́; redemptor, tametſi ſæpius cõductione renuntiata: hoc quicquid eſt, defungendi gratia dependendum eſſe putaui: atque ut ſemel id nomen mihi expungeretur, quod iam diu pro inani irritoq́; haberi in tabulis publicatis mecum ipſe ratiocinabar, ob ea quæ ſuprà dixi. Id uero Bureſi ſuauiſſime, cùm pro noſtra amicitia mutuis inter nos officijs, tuis longè commendabilioribus confirmata, tum uerò doctrinæ tuæ merito in utraque lingua nõ mediocris, ut parciſſimè loquar, tuis uelut auſpicijs editum peruulgatumq́; uolui. Cæterùm & à te, & ab optimo quoque doctrinæ elegantioris in iuriſdictione retinentium, aut ſi quis eſt unus in primis, qui publicam uicem amplius te lætetur doleat'ue, ob lectionem iuris diſciplinamq́; rectè ſecus'ue conſtitutam: ab eo quaſi ab actore publico, ſtudioſæq́; nationis cognitore: hoc mihi non ineptè (ut opinor) cauero: neminem eo nomine à me quicquam amplius petiturum. etiã ſi in ære fortaſſe eſt adhuc noſtro nonnihil quod diſſoluere poſſimus, ſi ſummo iure nobiſcum homines experiri pergerent. Nam cum ægrè debitum agnouerim, quod acceptum mihi eſſe latum non ab re exiſtimabam: uix eſt ut bonam aliquam operam in reliquum nauare queam, quod iam è manibus abieci. Et moribus ita comparatum eſſe noſti: ut qui tarda nomina ſæpius appellando eaq́; ancipitia, habere ſe experti fuerint & meminerint eorum, ſi partem fortè

fortuna non minimam in præſens abſtulerint, in reliqua ne magnopere ſolliciti ferè ſint, eorum etiam rationem nullam ut propemodum habeant. Vale. Pariſijs, octauo Calend.Iunias, M. CCCCC. XXVI.

ANNOTATIONES RELIQVAE IN PANDECTAS.

Ex libro XLVII. Digeſt.

IN *tractatu de priuatis delictis, capite,* Nunquam: *Si quis (inquit* Vlpianus*) alienam ancillam ſurripuerit & flagellauerit, utraque actione tenebitur. nam & ſerui corrupti agi poterit & furti.* Legendum *cenſeo flagitauerit, ex antiquo uno exemplari. ut ſit ſenſus: Si etiam ancillam ſurreptam ſtuprum flagitauerit: hoc eſt, de ſtupro uehemẽtius inſtantiusq; appellauerit. hoc enim ſignificat flagitare. Cicero in* Philipp. *Serius populo* Romano *hunc ueſtitum dedimus, quàm ab eo flagitati ſumus.* Flagito ἐνοχλῶ ἀξιῶ, λιπαρῶ, καὶ προσλιπαρῶ *ſignificat.*

Flagitare.

IN *cap. ultimo eiuſdem tractatus*, Nec cogendus erit *in crimine ſubſcribere. Melius & emendatius legitur, in crimen ſubſcribere. Subſcriptio huiuſcemodi non tantùm in cauſis criminalibus, ſed etiam in ciuilibus fiebat. ut hodie, cum libelli iudici porriguntur ſubſcripti uel à reo, id eſt, litigatore, uel ab eius procuratore.* Plinius *lib.* v*.epiſt.* Poſt hoc *Curianus à matre exhæredatus cum cæteris cohæredibus ſubſcripſit centumuirale iudicium: mecum non ſubſcripſit. id eſt cõtrouerſiam mouit hæreditatis, teſtamentum ſcilicet impugnare ut inofficioſum uolens. Idem, Scis te non ſubſcripſiſſe mecum: & iam biennium tranſiſſe, omniaq́; me uſu cœpiſſe. id eſt, mecum querela non eſſe expertum.* οἶσθα γὰρ ὡς οὐκ ἔλαχες δίκην ἐμοὶ τῆς κληρονομίας. Hoc recentiores Iuriſconſulti *iudicium dictare interdum uocant: & dictare actionem: ut* Paulus *in cap.* A*ctione, titul.* Pro *ſocio.* Dicitur *& edere iudicium ab* Vlpiano, *titul.* Rem *ratam haberi. Subſcriptiones etiam olim in publicis iudicijs fiebant: ſed pœnales non erant.* Cicero *in* Di*uinatione,* V*eruntamen* L. A*puleium eſſe uideo proximum ſubſcriptorem: hominem non ætate, ſed uſu forenſi atque exercitatione tyronem.* Et *paulo inferius,* Q*uartum quem ſit habiturus non uideo: niſi quem fortè ex illo grege oratorum, qui ſibi ſubſcriptionem poſtularunt, cuicunque uos delationem dediſſetis. id eſt, qui poſtularunt à uobis, ut ad quencunque* Verris *accuſatio eſſet delata, ſibi liceret accuſationi ſubſcribere.* Et *rurſus,* R*eſpondebo non eſſe uos tales uiros commiſſuros, ut ad cauſam tantam à me ſuſceptam, mihi creditam, quiſquam ſubſcriptor me inuito aſpirare poſſit.* Q*uo in loco* P*ædianus ſubſcriptores ait eos eſſe appellatos cauſidicos, qui adiuuare accuſatorẽ poterãt: quos oportebat ſummiſsius agere, quàm eum quẽ ſequebãtur.*

Subſcribere.

Subſcriptores.

aa 4

tur. δευτερολόγοι καὶ δευτεραγωνισταὶ à Græcis appel-
Custodes. labantur. Ii etiam custodes appellabantur. ob id enim etiam ipſi dabantur, ne accuſatori corrupto facilè liceret præuaricari. Idem Cicero eodem in loco, Custodem (inquit) Tullio me apponite. Quid? mihi quàm multis custodibus opus erit, ſi te ſemel ad meas capſas admiſero? Idē ad Quintum fratrem, Gabinius abſolutus eſt: omnino nihil accuſatore Lentulo ſubſcriptoribusq́; eius infantius, nihil illo conſilio ſordidius. Huiuſmodi ſunt hodie cauſidici, qui in cauſis illuſtribus perorandis ſolent adeſſe ei qui cauſam ipſam agit, & eum circunſtare, geſtu'que & tacita admonitione ſe ab eo ſtare profiteri. Qui & Aduocati &
Aduocatio. Aduocatio etiam Latinè dici poſſunt. Subſcribere cauſæ
Subſcribere cauſæ. dici poteſt id, quod adiungere cauſæ nunc dicunt, quod & in cauſam deſcendere dicebatur. Cicero ad Atticum
Deſcendere in cauſam. libro octauo, Quominus mirere ſi inuitus in eam cauſam deſcendo, in qua neque pacis, neque uictoriæ ratio quæſita ſit unquam: ſed ſemper flagitioſæ & calamitoſæ fugæ, per translationem de partibus Pompeianis loquens. Inde factum eſt ut ſubſcribere pro aſſentiri, & fauere ponatur. Celſus de Aſclepiade loquens, Vlterioribus autem diebus cubantis etiam luxuriæ ſubſcripſit. Traianus ad Plinium, Tuo tamen deſiderio ſubſcripſi: & dediſſe me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo, referri in commentarios meos iuſsi. quo in loco ſubſcripſi, poteſt ſignificare conceſsi: ſubſcripto ſcilicet libello ea de re mi-
Subſcribere cauſam. hi porrecto. Subſcribere cauſam, eſt ſententiæ cauſam aſsignare: ut apud Ciceronem pro Cluētio, Video igitur iudices, animaduertiſſe cēſores in iudices quoſdam illius conſilij Iuniani, cum iſtam ipſam cauſam ſubſcriberent.

In tractatu, De furtis, cap. III. Fur eſt manifeſtus, quem

Græci

Graci appellant. Reponendum hoc uerbum αὐτόφωρον, quem Græci αὐτόφωρον appellant. Fur à Græco dicitur, ut *Fur unde.* *in cap. I. Vlpianus dixit: & Gellius docet lib. I. Noct. Attic. Nam quod nunc à Græcis κλέπτης dicitur, antiquiore lingua φὼρ dicebatur. hinc per literarum affinitatem phor à phero uerbo, Latinè fur dictus eſt. Phero Latinum uerbum* *Græca uerba* *factum eſt fero, ut alia non pauca: cuiuſmodi ſunt ago, ſto,* *Latina facta.* *ſiſto, lego, plecto, libo, edo, poto, eo, fari. Græcè enim pho dicitur. Ab ea uoce φὼρ, uerbum φωρῶ factũ: quod deprehendo ſignificat. Vnde κλέπτης αὐτόφωρος, fur manifeſtus* *Autophoros.* *dictus: hoc eſt, εἰλημμένος ἐπαυτοφώρῳ, manifeſto conuictus, quod etiã transfertur ad alia. Nam quicũq; reus conuictus, dicitur ἐπαυτοφώρῳ αἴτιος, & ἐπαυτοφώρῳ ἑαλωκὼς, & κατάφωρος: ut adulter deprehenſus.*

IN cap. *Quamuis, paulò inferius eodem ſub titulo, De furtis: notandum eſt uerbũ conſtituere. Tamen in initio (inquit Paulus) id eſt, furti faciendi tempore, conſtituere uiſum eſt, manifeſtus nec'ne fur eſſet. Cõſtitutio iudicij eſt con-* *Conſtitutio iudicij.* *trouerſia quædam iudicium præcedens: uulgò (ut opinor) finem non procedendi uocamus. Cicer. in Partitionibus, Atque etiam ante iudicium de conſtituendo ipſo iudicio ſolet eſſe contentio: cum aut ſit'ne actio illi qui agit, aut iam'ne ſit, aut num iam eſſe deſierit, aut illa'ne lege, illis'ne uerbis ſit actio, quæritur. Idem in Verrem, actione tertia, Amici eius recuſare ne quod nouum iudicium, neque ipſius cognitio, illo abſente de exiſtimatione eius conſtitueretur. Conſtituendũ igitur ab initio, id eſt, iudicis interlocutione pronunciandum aut definiendum eſt, utra actione agere debeat qui furti acturus eſt. de quo uerbo ſatis multa in priore editione dicta ſunt.*

Quod autem paulò inferius ſequitur: Nec manifeſtum

furtum quid ſit apparet. nam quod manifeſtum non eſt: id ſcilicet nec manifeſtum eſt. ex uerbis legis duodecim tabu- *Nec pro non.* *larum ſumptum eſt. olim enim nec pro non dicebant. quod etiam hodie in quibuſdam dictionibus uſu inualuit.* Cicero *lib.* III. *de Legibus, Senatori qui nec aderit, aut cauſa, aut culpa eſto. Verba ſunt legis antiquæ, quibus hoc ſignificatur. Senatori qui ad Senatum uocatus non conuenerit, aut culpam imputari oportere, aut iniungendam neceſſitatem cauſæ legitimæ excuſandæ. Sic Terentius in Heautont. Vt hanc lætitiam necopinanti primus obijcerem. pro non opinanti. Sic Cicero in offic. bona necopinata, pro inopinatis dixit: & Liuius necopinato. pro inopinato, id eſt, ἀπροσδοκήτως. &, Nec opinanteis aggredi ſtatuit. Tranquillus in Auguſto.*

IN *cap. Falſus, ſiue id legẽ potius (ut mos inualuit) appellare libet. §. Sic locus reſtituendus, Quid ergo ſi ea quæ dicunt Græci μήνυτρα petat? cuius uocis ueſtigia exilia in antiquo exẽplari extabant, quod uidimus: alioquin εὐαγγέ-* *Menytrum.* *λια ipſe legerem. Menytrum Græci tam indiciũ, quàm in-* *Indicium.* *dicis præmiũ uocant. Vlpian. ipſe indicium appellauit alibi ſuprà, De cond. ob turpẽ cau. Sed plurali numero ferè iſta enunciãtur uocabula, nõ ſingulari. Apud Lyſiam μήνυτρα pro impunitate accipitur. quæ eſt præmium ſeſe & cõſcios indicãtis. Sic σωτήρια. ſic χαριστήρια, ἐπινίκια, & alia. Herodianus, Σωτήριά τε τοῦ βασιλέως ὁ δῆμος μετὰ τῆς ἑορτῆς ἐπανηγύριζε. Idẽ, ὡμολόγει τε χαριστήρια, καὶ ἔθυε σωτήρια. ludos & ſacrificia ſignificans dijs facta, pro detecta & cõperta in Commodum Cæſarem cõiuratione. Euange-* *Euangelia.* *lia, præmium ob iucundum nuncium. Cic. ad Att. O ſuaues duas epiſtolas, quibus euãgelia deberi fateor. Iſocrates pro ſacrificio accepit in Areopag. εὐαγγέλια δὲ δὶς ἢ τρὶς τεθύκαμεν.*

τεθύκαμεν. Homerus Ὀδυσσείας ξ. pro præmio nuntij ſingulariter dixit. Εὐαγγέλιον δέ μοι ἔστω. Apud nos ignes nocturni fiunt euangeliorũ nomine. Sic epinicia celebrantur apud nos, cùm ſupplicationes decernuntur obſecrationesq́; ſolennes: & cùm canticum palmarium & laureatũ canitur ob partam uictoriam. Atq; etiam euangelia decernuntur, aut ob filium Principi natum, aut ob alium quẽuis nuntium hilariorem. Lucianus epinicia pro epulo poſuit uictoriæ cauſa dato. Tranquillus in Nerone uſus eſt, Affirmauit lætum inter lætos cantaturum epinicia. *Epinicia.*

IN eodẽ tract. de Furtis, cap. Si quis uxori. §. Si quis aſinum. Locus ſic ſarciri poteſt, Si quis aſinũ meũ coëgiſſet, et in equas ſuas ἐπὶ τῇ ὀχείᾳ duntaxat captũ admiſiſſet: furti non tenetur. quanquã coëgiſſet uerbũ parum hic conuenire uidetur, pro concluſiſſet uel abegiſſet. Admittere, eſt marẽ fœminæ, aut mari fœminã admouere ad initum. Columel. lib. VII. Patruus meus arietes feros mercatus, quoſdam in agros tranſtulit, et mãſuefactos tectis ouibus admiſit. Plin. lib. X. Equas autem poſt tertium diem, aut poſt unum ab enixu utiliter admitti putant: coguntq́; inuitas. Et admiſſura. Colum. eodem lib. Nec admiſſuræ certa tempora ſeruẽtur. Sic Geneſis XXX. cap. Quando uerò ſerotina admiſſura erat & conceptus extremus, non ponebat eas. Iuuen. poëtice dixit, Iam fas eſt, admitte uiros: Saty. VI. Inde etiã admiſſarius equus, aſinus, uel taurus, ad initum electus. Columella, Quidam præcipiũt eodem ritu, quo mulas admiſſariũ ſaginare, ut hac ſagina hilaris plurimis fœminis ſufficiat. Græci admittere βιβάζειν dicunt. Ariſt. de ſuibus, ἄν δ᾽ ὀργῶσαν βιβάσῃ, μία ὀχεία ἀρκεῖ. Itidem Plutar. in Lycurgo. Herodotus ἐφιέναι, quaſi admittere ad uerbũ dixit. ſic enim in Thalia ſcribit, Τέλος δὲ ἐπῆκε ὀχεῦσαι τὴν ἵππον *Admittere.* *Admiſſura.* *Admiſſarius.*

ἵππον. & in Melpomene, ἐπεὰν προσίῃ ἡ ὥρη κυΐσκεσθαι τὰς ἵππους, ἐπιεῖσι τοὺς ὄνους. Cic. in Piſonē admiſſarium pro homine libidinis peruagatæ poſuit; ad omniumq́; fœminarum libidinē expoſito, Itaq; admiſſarius iſte ſimulatq; audiuit uoluptatē à philoſopho tantopere laudari, nihil expiſcatus: ſic ſenſus ſuos omnes uoluptarios incitauit, ut non magiſtrum uirtutis, ſed autorem libidinis à ſe illum inuentum arbitraretur. Hoc Plinius uenuſte tranſtulit ad inſitionem: ut fœlix eſt ferè ſcriptor in huiuſcemodi genere translationum. ſic enim inquit lib. XVII. Neq; enim animalium tantùm eſt ad coitum auiditas, ſed multo maior eſt terræ, ac ſatorum omnium libido: qua tempeſtiuè uti, plurimum intereſt conceptus. Peculiare utique in inſitis: cum ſit mutua cupiditas utrinque coëundi. Qui uer probant, ab æquinoctio ſtatim admittunt, prædicantes germina parturire. Admittunt, inquit, id eſt, ſurculum trunco adiungunt. Admittere equum interdum pro conſcendere accipitur: ut apud Ciceronem in ſecundo de Finibus, Num etiam P. Decius cum ſe deuoueret, & equo admiſſo in mediam aciem Latinorum irrueret, aliquid de uoluptatibus ſuis cogitabat? Liuius lib. II. ab Vrbe cond. Superbus in Poſthumium equum infeſtus admiſit. Hoc etiam uerbum multis & alijs modis in uſu eſt apud peritos: qui nunc ad rem nō pertinēt. Admiſſarius equus à Græcis ἀναβάτης dicitur: quia ἀναβαίνειν pro inire dicunt, hoc eſt, uenereo impetu aggredi. ſæpius tamen ὀχεῖον dicunt. Apud Hieremiam prophetam emiſſarius pro admiſſario mendosè legitur cap. quinto: niſi me fallit opinio: Equi amatores in fœminas, & emiſſarij facti ſunt: unuſquiſq; ad uxorem proximi ſui hinniebat. Eſt enim translatio emphatica, ſumpta ad libidinem hominum deſignandam immodicam & portento

Admittere equum.

Locus Hieremiæ.

tento

tentoſam. Apud Græcos etiam hæc uox ἵππος, id eſt, equus, in cõpoſitione uehemẽtiã denotat: ut ἱππόπορνος, quaſi ἱππομανὴς, ἱππογνώμων, & alia. Emiſſarius autem longè aliud ſignificat. Poteſt autem & hic locus ex aliorum exemplarium obſeruatione hoc modo ſarciri, Si quis aſinum meum coẽgiſſet in equas ſuas, ἀναβαίνειν ἐπὶ τῇ ὀχείᾳ: ſi duntaxat. & reliqua. ἵππος.

SVB titulo, Arborum furtim cæſarum, in cap. Cædere, ita legitur: Cingere eſt deglabare. Vel deglabrare legẽdum, uel deglubere: quod ipſum magis probo: id eſt, corticem eximere. Cato de Re ruſt. Salictum ſuo tempore cædito, glubito, arcteq́; alligato: librum conſeruato. Catullus de Leſbia metaphoricè, Nunc in quadriuijs & angiportis Glubit magnanimos Remi nepotes. pro denudat dixit, & ad ſingula ueſtimenta redigit. Inde illud Tiberij Cæſaris, Boni eſſe paſtoris tondere pecus, non deglubere. quod Græcè ſic ferunt dicere ſolitũ, Κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ᾽ οὐ ξυρᾶσθαι βούλομαι: id eſt, Tonderi pecus meum, non raſitari uolo. Quod autem ſequitur, Subſecare eſt ſubſecuiſſe, corruptum eſſe facilè intelligimus. quem locum his uerbis in compendio Græco legimus, ζωννύειν ἐστὶ τὸ περιελεῖν τὸν φλοιόν. κάτω τέμνειν, τὸ ὑποτεμεῖν, Cingere, inquit, eſt corticem exemiſſe. ſubter cædere, eſt ſuccidiſſe. Et hactenus ibi legimus. Deglubere.

IN cap. Prætor, ſub tit. Vi bon. rapt. Græca uerba reponenda ſunt hoc modo, Turbam autẽ appellatam Labeo ait ex genere tumultus. Idq́; uerbũ ex Græco tractũ. τύρβη γὰρ παρὰ τὸ θορυβῶ εἴρηται. Tyrbe Græcè tumultũ ſignificat: unde turba facta eſt, ut ex Sylla Sulla, ex Xyſtico Xuſticus: & ut alia ꝑmulta y in u noſtrũ uerterũt. Lucianus, ὁρῶ ποικίλην τινὰ τύρβην, καὶ μεστὸν ταραχῆς τὸν βίον. Turba unde.

Sub

SVB tit. De incẽdio, ruina, naufr. cap. Quo naufragiũ. §. Qui eiecta, reſtituenda dictio Græca, quæ exoleuit librariorũ ignorãtia. Qui eiecta naue quid rapuit, hoc edicto tenetur. Eiecta, hoc eſt quod Græci aiunt ἐκκλυζομένης, uel ἐξοκειλάσης. Eſt enim ἐξοκεῖλαι, τὸ ὑπὸ βίας τῶν κυμάτων κατάγειν, undarum uel in littus eijci. Iſocrates metaphoricè in Areopag. uſus eſt, Μὴ τελευτῶντες εἰς ῥαχύτερα πράγματα ἐξοκείλωμεν. Herodot. actiuè dixit ἐπώκειλαν τὴν νέα, impegerunt. In eodẽ tract. cap. Si fortuito, Niſi tam lata culpa fuit, ut luxuriæ aut dolo ſit proxima: Accurſius luxuriam latam culpã interpretatur. Ego

Laſciuia. laſciuiæ lego. eſt autem laſciuia petulantia ludicra & ludus improbior, ut in priore editione planum fecimus.

IN tract. de Iniur. cap. Iniuriarũ. Si quis me prohibeat in mari piſcari, uel in diuerticulum, quod Græcè dicitur ducere, iniuriarũ iudicio poßim eum conuenire. Lego uel euerriculum quod Græcè σαγήνη dicitur. Verriculum &

Euerriculum. Euerriculum rete eſt piſcatorium, ſagena à Græcis dictũ. à uerrenda aqua ſic appellatũ. Cic. in V. in Verrem act. de Verre ipſo loquens, qui Centuripinos compulerat edicto omnia ad ſe argentea uaſa comportare: è quibus emblemata abſtulerat redditis puris uaſis, genere rapinæ improbißimo: Quod unquã (inquit) iudices huiuſcemodi euerriculũ in illa prouincia fuit? alludens ad Verris nomen, & ad ſignificationem uerbi. Idem in III. de Nat. Deor. Cùm iudicia bonæ fidei recenſuiſſet, addidit hæc uerba, Inde uerriculum malitiarũ omnium, iudicium de dolo malo, quod C. Aquilius familiaris noſter protulit: quẽ dolum idem Aquilius tum teneri putat, cum aliud ſit ſimulatũ, aliud actum. Actionẽ de dolo uerriculum appellat, quo ſcilicet euerruntur fraudes hominũ è uita ciuili eſt enim hæc actio prodita

ad terro

ad terrorem hominum ſubdolorum: qui ignominiam eius iudicij formidant. & qui alio iudicio conueniri non poteſt, hoc uelut ſubſidiario coërcetur. Vlpianus, Verba autē edicti talia ſunt, Quæ dolo malo facta eſſe dicētur: ſi de ijs rebus alia actio non erit, & iuſta cauſa eſſe uidebitur: iudicium dabo. Idem in Verrem act. I I I. O' Verrea præclara: quoquam ſi acceßiſti, quo non attuleris iſtum diem. etenim quam tu domum, quam urbem adijſti, quod fanum denique, quod non euerſum atque exterſum reliqueris? Euerſum ab euerro dixit, σεσαρωμένον, κεκορημένον, quaſi ſcopis expurgatum. Omnia (inquit) ſacra iuxta ac prophana corraſiſti & compilaſti. Euerriculare Laurētius Vall. Latinè dixit, quod Herodotus σαγηνεύειν appellat in Thalia & in Erato: & Plato in tertio de Legib. his uerbis, καί τινα λόγον εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν ἀφῆκεν, ὡς οὐδεὶς ἐρετριέων αὐτοὺς ἀποπεφευγὼς εἴη. συνάψαντες γὰρ ἄρα τὰς χεῖρας, σαγηνεύσαιεν πᾶσαν τὴν ἐρετρικὴν οἱ στρατιῶται τοῦ Δάτιδος. id eſt, Rumorē etiam quendā horrendū in urbē noſtrā emiſit: homini ſcilicet quòd nemini Eretrienſi eos effugere cōtigiſſet. ſiquidē ipſos Datidis milites per manus reſte ducta omnē Eretricā regionē euerriculauiſſe. Quo modo autē euerriculētur homines, licet ex Herodoto intelligere: Viro (inquit) uirum manu tenente perpetua ſerie à mari Aquilonari ad Auſtrale peruadūt: tum deinde omnem per inſulā hominibus indagādis captandisq; trāſeūt. σαγηνεύουσι δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Lucæ X V. Non'ne accēdit lucernā & euertit totā domū. corruptè legitur pro euerrit, σαροῖ. Quod ſequitur circa finē huius cap. Vſurpatū tamen, ut quis prohiberi poßit ante ædes meas, uel prætoriū meū piſcari: de uilla elegantiore intelligēdum, quæ uilla etiam urbana dicitur in tractatu, Locati: ubi hoc uerbū expoſuimus.

Euerriculare.

IN

IN cap. Item apud Labeonem. §. Quæſtionem. Quæſtionis uerbo etiam quam malam manſionem Græci dicunt, continebitur. Vinculi genus uel tormenti ſignificatur: ut apud eundem Vlpianum in lege, Si hominem (ſiue id caput magis appellari placet, ut diximus) ſub titulo, Depoſi. Hominem uinctum, ut de eo quæſtio habeatur, uel ad malam manſionē extenſum. Quo in loco Accurſius male interpretatus eſt carcerem: ut etiam hoc in loco. Ego his uerbis puto ſignificari quā Græci tum ποδοστράβην, tum ποδοκάκην appellant, id eſt, τὸν πόδα στρέφουσαν καὶ κακώσασαν. Demoſthenes meminit ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους.

IN cap. Quod reip. Quod reipub. uenerandæ cauſa ſecundum bonos mores fit: & reliqua. lego uindicandæ, id eſt, aſſerendæ ab improbis & facinoroſis. Eſt etiam uindi-
Vindico. care, animaduertere in malos. Cic. in Verrem, Si quid uindicatum ſeuere eſt, non ex eo crudelitatis inuidiam colligam. Et uindicatur ille cui ob iniuriam illatam mulcta aut ſupplicium pēditur ab eo qui rei perperam factæ autor eſt. Plin. in Panegy. Licet nobis & in præteritum de malis imperatoribus uindicari: & futuros ſub exemplo præmonere. Et uindicatur maieſtas publica, cum à ſontibus ſupplicium ſumitur. Et quod ſequitur, Secūdum bonos mores fit, intelligendum rectè atque ordine & more maiorum.

IN cap. Veſtem. eodem ſub titulo, De iniurijs. Veſtem ſordidam rei nomine in publico habere, capillum'ue ſummittere nulli licet. Pro clariori huius ſententiæ intellectu,
Sordes. ſciendum dictionem hanc ſordes reorum ſtatum conditionem'que ſignificare interim, dum inter eos relati ſunt, antequam abſoluantur aut damnentur: qui etiam ſtatus homi-
Reatus. num reatus appellabatur: ut infrà ad legem Iuliam maieſtatis cap. ultim. Is qui in reatu decedit, integro ſtatu decedit.

dit. Tranquillus in Auguſt. Diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus nihil aliud, quàm uoluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit: conditione propoſita, ut ſi quem quis repetere uellet, par periculum pœnæ ſubiret. Ex quibus uerbis intelligitur olim neceſſariam non fuiſſe accuſatorum ſubſcriptionem: duntaxat ut talione ſe obſtringerēt: id quod ſuperius diximus. *Et eximere ſordes reorum, idem in Vitel. Caſtra uerò ingreſſus, nihil cuiquam poſcenti negauit: atque ultro ignominioſis notas, reis ſordes, damnatis ſupplicia dempſit.* Id hodie faciunt principes, quum diplomatibus obſignatis, ac ſerico lino traiectis, criminum ueniam indulgent. Inde ſordidati dicti ſunt, qui rei delati ſunt. Cicero in Piſonem, *Nec minus lætabor cùm te ſemper ſordidum, quàm ſi pauliſper ſordidatum uiderem.* Sordidum dixit, uilem & abiectum, ac ſine ullo uitæ nitore ac lautitia uitam agentem. Sordidatum autem intellexit accuſatum & reum, ἐσθῆτα μεταλλάξαντα καὶ κόμης ἀνάπλεω, καὶ ἱκετεύοντα τὸν δῆμον. Dicitur etiam ſquallor, idemq́; ſignificat. ut in oratione pro Cluentio, *Aut ne fortè mater hoc ſibi optatiſſimum ſpectaculum huius ſordium & luctuum & tanti ſqualloris amitteret.* de matre Cluētij loquens, quæ ſummopere gaudebat accuſatione filij ſui. Gellius libro tertio, *Eumq́; cùm eſſet reus, neq; barbam deſiſſe radere, neq; cādida ueſte uti, neq; fuiſſe cultu ſolito reorū.* Plutarchus in Ant. de Philoſtrato reo, ὁ δὲ τὸν πώγωνα καθεὶς, καὶ φαιὸν ἱμάτιον περιβαλλόμενος. Solebāt autē olim amici et neceſſarij ſordes cum reo delato accipere ad miſericordiā captandā, plebēq; deprecabūdi prehēſare aut circūire, ut cū dies iudicij aduenißet, facilius abſoluerētur. neq; ut nūc rei poſtulati ciues Romani in carcerē conijciebātur: ſed ſuo arbitrio permittebātur, ut ſi pœnā legū uitare

Sordidatus.

*uellent,in exilium abirent,nec iudicij euentum experirentur.*Itaque Cicero *in oratione,de reditu ſuo ita inquit,* No*ſtra memoria* Senatores *ne in ſuis quidem periculis mutare ueſtem ſolebant:in meo periculo* Senatus *ueſte mutata fuit.*

Periculum. Periculũ *enim appellat more* Græcorũ *reatum. ut in oratione pro* Plancio,Quid *de me dicam? qui in huius periculo reus eſſe uideor. quid de his tot uiris? quos uidetis ueſte mutata.à* Græcis ἀγὼν καὶ κίνδυνος *pro apologia & cauſæ dictione in re capitali dicitur.* Plutarchus *omnem prope equeſtrem ordinem,& iuuenes ad uiginti milia ſordidatos cum* Cicerone *fuiſſe ait, cum coq; ſupplices populo paſsim per urbem* Romam *fuiſſe.*Ἀλλὰ τῷ Κικέρωνι πρῶτον μὲν, ὀλίγου δεῖν σύμπαν τὸ τῶν ἱππικῶν πλῆθος συμμετέβαλε τὴν ἐσθῆτα,καὶ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους νέων παρηκολούθουν,κομῶντες καὶ συνικετεύοντες.Hoc idem Cicero *ipſe de ſe teſtatur in oratione de reditu ſuo,* Id *quoniã immodice fieri cœptũ erat, ideo uetitũ fuit ijs quidẽ qui propinquitate aut affinitate cum reo cõiuncti non erant:ut* Venuleius *hic docuit.* Fabius *libro ſexto, de ciendis affectibus loquens,*Non *ſolũ autẽ dicendo,ſed etiã faciendo quædam, lacrymas mouemus. unde et producere ipſos qui periclitẽtur,ſquallidos atq; deformes,& liberos eorum ac parentes inſtitutũ.*Hoc Demosthenes παραστήσασθαι τοὺς παῖδας καὶ γονέας τοῦ κινδυνεύοντος *appellat.* Idẽ Quintilianus,At *ſordes & ſquallores & propinquorũ quoq; ſimilem habitum ſcio profuiſſe.*Valerius *de* Rutilio *libro ſexto,*Ordinũ *diſſẽſione magis quàm culpa ſua reus factus, nec obſoletam ueſtẽ induit, nec inſignia ſenatoria depoſuit, nec ſupplices ad genua iudicũ manus tetẽdit.*Huiuſmodi *erãt ſordes* Hebræorũ *ſub ſacco & cineribus miſericordiã diuinã exorãtium,* Danielis *nono,&* Ionæ *tertio.*Verũ *quoniã hæc lex*

ſub

ſub titulo, De *iniurijs poſita eſt: ſciendum eſt huiuſcemodi ſordes non à reis tantum aſſumi ſolitas eſſe, ſed etiã ab ijs quorum nomine rei poſtulabãtur: quiq́; iniurias rapinasq́; perpeßi, ad Senatum ſupplices ueniebant,* Prætorum, Pro*conſulumq́; prouincias* Romanas *regentium expilationes expoſtulaturi, & interdum crudelitatem. Cuius inſtituti exemplum eſt apud* Ciceronem *acti. tertia in* Verrem, *his uerbis,* Nunc *de miſeria* Siculorum Iudices *audite. &* Heraclius Syracuſanus *& hic* Bidinus. Epicrates *expulſi bonis omnibus* Romam *uenerunt: ſordidatiq́; maximè barba & capillo* Romæ *biennium propè fuerunt. Et rurſus acti. ulti.* Aſpicite *aſpicite* Iudices *ſquallorem ſordesq́; ſociorũ. eſt hic* Sthenius Thermitanus *cùm hoc capillo atque ueſte, domo ſua expilata furtorum tuorum mentionem non facit, ſeſe ipſum abs te repetit.* Et *rurſus,* Si *uos (inquit)* Iudices *eos deſeritis, ad Senatum deuenient, qui de* Verre *ſupplicium ſumet. non eſt uſitatum, non ſenatorium.* Huc *pertinet quod de Senatu dictum eſt qui ueſtem in exilio* Ciceronis *mutauit. ut ipſe in oratore pro* Plancio, *& pro* P. Sextio *memoriæ prodidit. non enim deprecandi rei cauſa hoc factum eſt: ſed inſigne fuit luctus publici ob ſingularem* Conſulum *improbitatem, qui* Ciceronem *euerſum capite & fortunis cupiebant.* Quid *enim (inquit ipſe) quiſquam poteſt ex omni memoria ſumere illuſtrius, quàm pro me uno ciue & bonos omnes priuato conſenſu, & uniuerſum ſenatum publico conſilio mutaſſe ueſtem?* Quæ *quidẽ tum mutatio non deprecationis cauſa eſt facta, ſed luctus.* Quem *enim deprecarentur, cùm omnes eſſent ſordidati, cumq́; hoc ſatis eſſet ſigni eſſe improbum, qui mutata ueſte non eſſet?* Ex *his* Ciceronis *uerbis planum fit illas ſordes ſuſceptas à Senatu fuiſſe ad concitandam inuidiam*

in Conſules & Tribunum ple.P.Clodium, qui Ciceronem inſontem, & de re publica egregiè meritum, præcipitem egerunt in exilium. Propter quod luctum illum Conſules poſtea inhibuerunt edicto, ut ipſe Cicero conqueritur in oratione quam de reditu ſuo habuit. Cùm ſenatus (inquit) equitesq́; Romani flere pro me, ac mutata ueſte uobis ſupplicare edictis atque imperijs uetarentur. ad populum ipſe uerba faciens. Plutarchus in Camillo, Sed cùm populus (inquit) in ſignum mœroris ueſtem mutaret (quod uſitatum erat in magnis publicisq́; calamitatibus) Senatus pertimeſcens ne tumultus in ciuitate oriretur, iußit Manlium dimitti. Eodem etiam pertinet id quod Liuius lib. IX. ab Vrbe condi. refert, de Flauio Scriba loquens, qui ob Faſtos publicatos honoribus à populo ornatus eſt, & nobilibus in comitijs prælatus. Tantumq́;, inquit ille, Flauij comitia indignitatis habuerunt, ut plerique nobilium aureos annulos & phaleras deponerent. Meminit eius hiſtoriæ Plinius lib. XXXIII. Ex his planior fit huius legis ſenſus: & l. Item apud Labeonē. §. Hæc autem ferè ſunt, ſuprà hoc eodē ſub titu. quod Accurſius perperā intellexiſſe mihi ui-

Sordidatus. *ſus eſt. Loquitur enim Venuleius* περὶ τῶν ἐπὶ φθόνῳ τοῦτο ποιούντων. *Interdū ſordidatus dicitur qui ob inopiam aut auaritiā obſoleta ueſte detritaq́; utitur. ut idē Cicero in Antoniana ſecunda: Sordidata mancipia: argētea uaſa colliſa. Sordes autem iudicum & ſordidi iudices, nō harū ſunt ſordium affines, ſed earum quarum fit mentio in tractatu legis Iuliæ repetundarum. Addemus & illud quod ad iniuriarum actionē pertinere potuit, à Plinio in XXVIII. commemoratum.*

Druſus Tribunus plebis. *Druſus (inquit) Tribunus plebis traditur caprinum ſanguinem bibiſſe, quum pallore & inuidia ueneni ſibi dati inſimulari Q. Scipionem inimicum uellet.*

DE extraordinarijs criminibus, cap. Saccularij, In Aegypto qui commata rumpit. Legendum chomata, id eſt aggeres qui terra aggeſta facti ſunt: quibusq; Nili aqua coërcetur. Plinius lib. v. Nilus (inquit) certis diebus auctu magno per totam ſpatiatus Aegyptum fœcundus innatat terræ. Iuſtum incrementum eſt cubitorum ſedecim: minores aquæ non omnia rigant: ampliores detinent tardius recedendo. Quod autem ſequitur apud Vlpianũ, Cõmata etiam & diacopi qui in aggeribus fiunt, & reliqua: recte legitur. Comma autẽ eſt inciſum: quæ pars eſt periodi, ut Cicero appellat in oratore perfecto. Hic cõmata ſunt aquarum emiſſaria & incilia ad hoc inuenta ſtructaq;, ut pro arbitratu Aegyptiorum Nilus uiciſſim admittatur in campos aruales, aut intra alueum contineatur. Plinius, Cum ſtetere (inquit) aquæ, apertis molibus admittuntur. ut quæq; liberata eſt terra ſeritur. Chomata Plinius moles appellat: id eſt aggeres qui per commata & diacopos, id eſt per meatus quoſdã interciſos, ſiue per incilia hiãtia Nilum tranſmittunt in arua remotiora ſegetibus deſtinata. Tranquillus in Auguſt. Aegyptum in prouinciæ formam redactam ut feraciorem habilioremq; annonæ urbicæ redderet: foſſas omnes in quas Nilus æſtuat, oblimatas longa uetuſtate, militari opere deterſit. Herodotus ὀλώρυχας appellat quaſi effoſſa aquarum emiſſaria, Idem de Aethiopis regis tempore loquens, ut enim quiſque (inquit) facinus quoddam amiſerat dignum animaduerſione, morte quidẽ afficere nullum ſibi perſuaſit: ſed eorum unumquemq; pro modo admiſſi mulctare inſtituit: præfinito chomatum modo quem aggerarent iuxta ſuam quiſque ciuitatem. Hæc autem chomata duorum generum fuiſſe dicit: Altera enim erãt circa amnẽ, & altera circa urbes, ne fluminis inunda-

Chomata.

Commata.

bb 3 tione

Sycomorus. *tione obruerentur. Sycomorus ficus eſt Aegyptia prædulcis ſine granis, nomen eſt compoſitum è ficu & moro. Autor Plinius & Dioſcorides. Verùm in principio huius capitis* *Saccularij.* *Saccularij qui ſint nunquam legi. Calcularios impoſtores fuiſſe coniicio eiuſcemodi fortaſſe quos Græci ψηφολόγους appellãt & ψηφοπαίκτας. quibus ſimiles eſſe Dialecticos Ariſtoteles ideo dictitabat, quòd ut illi fallaci ratiocinatione ſcitè atq; lepidè hominibus imponunt: ita Dialectici quoq; falſa colligendo cauillabundè in errorem ſecum diſſerentes adducant. Directarij autem hic Petrus Crinitus non dietarij legendum eſſe cenſebat ex antiquo exẽplari. ad quod id uerbum quod ſequitur alludere uidetur, Qui in aliena cœnacula ſe dirigunt. Dicebat etiam areolas illas quæ ſubditæ ſunt duobus uerbis replendas, σκοπελισμὸν & σκοπελίζειν: hoc modo. Sunt quædam quæ more prouinciarum coërcitionem ſolent admittere: ut in prouincia Arabiæ, σκοπελισμὸν crimen appellant.*

IN *cap. Sepulchri, De ſepulchro uiolato. Melius corporibus non contrectatis uel contactis legitur, quàm contractis: id eſt ita ut corpora non attingantur.*

SVB *titulo, De cõcuſsionibus: Pœna legis Corneliæ teneri iubentur qui in accuſationem innocentium coierint.* *Coire.* *Coire apud priſcos uerbum criminoſum erat. lege enim Cornelia conſtituta erat accuſatio aduerſus eos qui in accuſationes condemnationesq; coierant. quo capite legis Corneliæ à Cornelio Sylla ſic appellatæ, nec plebs nec equeſter ordo tenebatur: ſed Senatores tantũ, & qui magiſtratus geſſerant. Verba legis in oratione Ciceronis pro Cluẽtio hæc extãt, Qui tribunus militum legionibus quatuor primis, qui'ue Quæſtor, Trib. plebis (& deinceps magiſtratus omnes enumerantur) qui'ue in Senatu ſententiam*

dixit

dixit,dixerit: qui eorum coijt, coierit: conuenit, conuenerit: quo quis iudicio publ. condemnaretur.& cætera. Idem *ad* Pontifices,Collegia *mediusfidius* Tribunorum *pleb.tota reperiētur hoc iure firmato,quæ coëant de hominum locupletiſsimorum bonis: præda præſertim populari & ſpe largitionis oblata. id eſt qui in abdito conſilia agitent de euertendis locupletum fortunis.* Interdum *addito ſocietatem accuſatiuo utitur eodem uerbo. ut pro* Roſcio Amerino,A*uaritiam præfers, qui ſocietatem coieris de municipis cognatiq; fortunis cum alieniſsimo. Sic* Martianus *in princip.tracta.legis* Cornelij *de falſ.* Q*ui ſocietatem coierit ad obligationem innocentium.Inde eſt illud* Plinianum *in epiſtolis libro quinto,*Nigrius *in Senatu quæſtus eſt uenire aduocationes, uenire & præuaricationes: in lites coiri: & gloriæ loco poni magnos & ſtatutos reditus.*Et *coitio etiā uerbum eſt eiuſdem cognationis. ut* Cicero *pro* Plancio, Dubitatis *(inquit) quin coitio facta ſit, cùm tribus pleraſq; cum* Plotio *tulerit* Plācius. Συγκεροτεῖν Græci dicūt, *&* ἐπισυνίστασθαι. *licet in* Pandectis συνιέναι εἰς κατηγορίαν τινὸς ἀναιτίου *dicatur.* Q*uæ locutio nō eſt ex more loquendi antiquorum. ſed ad uerbum conuerſa.Sequitur eodem in loco,* Q*ui'ue ob denunciandum uel non denunciandum teſtimonium pecuniam acceperint. quæ uerba ab* Acurſio *intellecta non eſſe minus mirum eſt,cum etiā à paucis percipiantur.* Cicero *in* Prætura *urbana,* Non *putaſti me tuis familiariſsimis teſtimonia denunciaturum, qui tuæ domi ſæpe fuiſſent:ex quibus quærerem,ſigna'ne ſcirēt quæ non eſſent?* Teſtimonium *denunciare* Ciceroni *non eſt teſtificari,ut uulgò exiſtimatur:ſed eſt homini diem dicere ferendo teſtimonio.hoc eſt ad iudicium euocare ferendi gratia teſtimonij.*Fab.*lib.* v.Duo *ſunt(inquit)genera teſtium,* *Denunciare teſtimonium.*

 aut

aut uoluntariorum, aut eorum quibus iudex in publicis iudicijs lege denuntiare ſolet. quorum altero utraque pars utitur: alterum accuſatoribus tantum conceſſum eſt. Ex hoc *intelligo in publicis tantummodo iudicijs licuiſſe denunciari teſtimonium, hoc eſt inuitum euocari ad remotum lõginquumq; tribunal.* Quod *quoniam concuſsionum materiam præbebat, negotiumq; faciendi quietis hominibus domiq; occupatis, ideo ad capita legum de publicis iudicijs rogatarum hoc additum eſt: ut hic, & inferius,* Ad legem Corneliam *de falſis: in princip. ubi* Accurſius *renunciandum legit pro denunciandum, errorem librariorum ſecutus, aut eorum fortaſſe emẽdatorum qui uim uocis ignorabant.* Ab *eodem errore eſt, quod denunciationes malè interpretatus eſt in cap.* Abſentem, *in tractatu,* De pœnis. *quo in loco* Vlpianus, *Aduerſus contumaces uerò (inquit) qui neque denũciationibus, neque edictis præſidum obtemperaſſent, ſententiam in abſentes pronunciari oportet, ſed ſecundum morem priuatorum iudiciorum, nõ enim denuntiationes præconia* Vlpianus *appellat, ut* Accurſius *cẽſuit: ſed præſidum uadimonia. id quod ſi non aliunde, at ex* Venuleio *ſatis planum ſit in capitu.* Eadem *lege,* Ad legem Iuliam *repetund. & ex* Cicerone *pro* Flacco, *his uerbis,* Adiunxit *ille, ut eos qui domo exire nolebant, teſtimonij denunciatione terreret: qui domi ſtare non poterant, largo & liberali uiatico commoueret.* Idem, Locupletes *& graues homines teſtimonij denunciatione deterret ne ſibi aduerſarentur, egentes & leues ſpe largitionis & uiatico publico, priuata etiam benignitate perlectat.* Huiuſmodi *autem teſtimonij denũciatio uel à iudicibus, uel ab accuſatore fiebat, ut ex ſupradictis planum ſit, & ex* Plinio *lib.* VI. Epiſto. Licinius *(inquit) petendum cenſuit*

à conſul

à conſulibus, ut referrent ſub exemplo legis ambitus de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adijci, ut ſicut accuſatoribus inquirendi teſtibuſq; denunciandi poteſtas ex ea lege eſſet, ita reis quoque fieret. Ex *ijs quæ diximus melius intelligi poteſt* Pauli *dictum in tractatu,* De *teſtibus, cap.* Lege Iulia & Papia *publicorum iudiciorum cauetur, ne alicui inuito teſtimonium denuncietur, ut teſtimonium litis dicat aduerſus ſocerum. et reliqua.* Quo *in loco nonnunquam cõiectura adducor, ut ſpuria illic uerba quædam eſſe cenſeã. Satis enim erat dicere ſecundum morem antiquũ, ne cui inuito teſtimonium denũcietur aduerſus ſocerũ, ſi de criminali tantũ cõtrouerſia intelligamus, aut etiam ſi de ciuili, ne cui teſtimonium litis denuncietur.* Hoc *uerbũ à* Græcis non eſt intellectum qui Pandectas Græcè ſcripſerunt. ſic enim ſcriptum eſt, περὶ τῶν λαβόντων χρήματα ἐπὶ τῷ κατηγορῆσαι, ἢ μὴ κατηγορῆσαι, ἢ διὰ τὸ καταμαρτυρῆσαι ἢ μὴ καταμαρτυρῆσαι. Denunciare teſtimoniũ Græcè κλητεύειν dicitur. Pollux lib. octauo, τὸν δὲ οὐ βουλόμενον μαρτυρεῖν ἐκλήτευον, ἀνάγκην τοῦ μαρτυρῆσαι προστιθέντες. Cui uerbo anteſtari reſpondet. quo Horatius in primo Sermonum uſus eſt. quod uerbum Acron uariè interpretatur. ſed Porphyrius uerbum id xij. tabul. eſſe ſcribit. Demoſth. τίς οὖν ἐκλήτευσεν ἡμᾶς; *Anteſtari.*

In tractatu, De abigeis, in principio, conſuli Veticæ pro Betycæ legitur. pars eſt Hiſpaniæ. Legitur & Berbicem, pro Veruecem.

Sub titulo, De effractoribus, lego expilatores, qui ſunt atrociores fures. Hoc eſt enim συλαγωγοὶ uel συλῆται. expilatores & cõpilatores huiuſcemodi ſunt fures, qui ne pilum quidem relinquunt in corpore ſpoliatorum, ut inquit Aſconius in ſecundam Verrinam Ciceronis, Quis eſt enim *Expilator.*

qui in te non expilatione Aſi*æ,uexatione* Pãphyli*æ,ſqual-*
lore & lachrymis Sicili*æ concitetur?* Hoc *furtum uocatur*
*improbius in.l.Si te expilaſſe,*Codice,Ex *quibus cauſis inf.*
irrog. Cicero *in* Pr*ætura urbana improbiſſimũ appellauit.*
Cõpilare(*inquit*)Feſtus,*eſt cogere furta,& in unũ cõdere.*
Horatius, Ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes.
Conuaſare. Hoc Terẽtius cõuaſare uocauit in Phormione. ad uerbum
tamẽ συσκευάζεσθαι *dictũ eſſe ab eo mihi uidetur:quo* Lu-
cianus uſus eſt in dialogo,q Toxaris *inſcriptus eſt,*Οἱ λοι-
ποὶ δὲ τῶν οἰκετῶν ἅπαντα ἐκ τῆς οἰκίας συσκευασάμε-
νοι, ᾤχοντο φεύγοντες. Expilare συλᾶν dicitur, & περι-
συλᾶν. Demoſthenes in oratione pro Cteſiphõte nõ ſemel
Suppilare. *propria eius uerbi ſignificatione uſus eſt.* Inde Suppilare
uerbũ Plauto *in* Aſinaria, Ille *ecaſtor ſuppilabat me,quod*
ecaſtor ancillas ſuſpicabar. Demoſthenes *etiã id genus fu-*
res λωποδύτας *appellat.unde uerbũ* λωποδυτῶ *in tertio*
κατὰ Φιλίππου: pro cõpilo & expilo, τί οὖν ἐστὶ τοῦτο προ-
εἶπον ὅτι βούλεται. καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον οὑτωσὶ περικόπτειν
καὶ λωποδυτεῖν τῶν ἑλλήνων, καὶ καταδουλοῦσθαι τὰς πό-
λεις; Effractores autẽ τοιχωρύχοι *dicuntur,&* διορύκται.

S V B *titulo,* De *crimine ſtellionatus,* Itẽ *ſi quis impo-*
ſturam fecerit uel colluſionem in necem alterius. Impoſtu-
rã malè ab Accurſio *intellectã, ex ijs quæ de eius uocabuli*
ſignificatione diximus in priore editione, ijs liquebit, quos
adire eas annotationes nõ pigebit. In *cuius dictionis expo-*
ſitione Accurſius *impoſturam poſteritati fecit:nullumq; eſt*
crimen omnium quæ certo nomine nũcupata ſunt, cuius ſæ-
pius ipſe reus ſit Accurſius. *uenia tamẽ dignus homo mini-*
Impoſtura. *mè malus ob temporis eius literarũ obſcuritatẽ.* Impoſturæ
nomẽ φενακισμὸν, τέχνασμα, μαγγάνευμα, σόφισμα *cõ-*
plectitur,& παραλογισμόν. Colluſio *eſt* συγκακούργημα.

In tra

I N *tractatu, De collegijs illicitis, Sodales ſunt qui eiuſdē collegij ſunt: quos Græci carpiā uocant. lego, ἑταιρείαν uocant. Hetæreia à Græcis ſodalitiū dicitur: quā ſodalitatē Cicero uocare ſolet. Sed ſodalitiū multitudinē ſodaliū ſignificare poteſt, ut ἑταιρεία Græcè & θεραπεία, ἰατρεία, πενεστεία, εἱλωτεία, δουλεία, & alia nōnulla. Quæ tam multitudinē ſignificāt hominū, quàm actionē aut rem. quāquā ἑταιρία ſit amicitia ſodalitia: ἑταιρεῖα cum dyphthōgo ſint ſodales, ut hoc in loco: quo modo loquēdi apud nos famulitium, auitium, equitiū dicuntur & ſeruitiū: quo Cicero in Verrem act. ulti. uſus eſt, Et tamen cœptū eſſe moueri aliquot locis ſeruitium ſuſpicor. Idē, Propterea quòd tum familiæ cōgregantur, & magnitudo ſeruitij perſpicitur, & labor operis maximè oſtenditur. Sodales eadē menſa utūtur. qua ratione à Græcis ſodalitates συσσίτια etiam dicta ſunt. Herodotus lib. 1. μετὰ δὲ τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα ἐνωμοτίας καὶ συσσίτια ἔστησε Λυκοῦργος. Hæc etiā Phiditia Lacedæmone dicebātur à cōuiuiorū frugalitate, quorū meminit Plutarchus in Lycurgo. Cicero in quinto Tuſculanarū, Quid uictū Lacedæmoniorū in Phiditijs nō'ne uidemus? ubi cū tyrānus cœnauiſſet Dionyſius negauit ſe iure illo nigro quod cœnæ caput erat delectatū. Andria apud Cretenſes dicebantur auctore eodē Plutarcho, nam ſyßitia propriè Athenienſium erant. Plato lib. 1. de Legibus, Καί μοι λέγε κατὰ τί τὰ συσσίτιά τε συντέταχεν ὁ νόμος καὶ τὰ γυμνάσια. Ariſtoteles in ſecūdo Politicôn, καὶ τό γε ἀρχαῖον ἐκάλουν οἱ λάκωνες οὐ φιδίτια ἀλλ᾽ ἄνδρεια καθάπερ οἱ κρῆτες. alibi συσσίτια eadē ipſa uocat. Cicero in libro de Senect. ita inducit Catonem diſſerentem, Sodalitates autem me quæſtore conſtitutæ ſunt ſacris Idæis magnæ matris acceptis. epulabar igitur cum ſodalibus. & reliqua.*

Seruitiū & ſodalitium, & familia.

Sodalitates.

Phiditia.

Andria.

Sodales ſacerdotes.

Sod

Sodales etiã Sacerdotes Imperatoribus Romanis inter diuos relatis inſtitui ſolebant, ut ſodales Auguſtales apud Tranquillum in Claudio, quales inſtitutos fuiſſe Adriano auctor eſt Spartianus. Quorum ſimilitudine hodie ſodales appellari debẽt, quos uulgò fratres uocant: ut ſodales Dominicales, ſodales Frãciſcani. & qui eorũ ſodalitatis præ-

Hetæriarchæ. *cipuam curam habent, Hetæriarchæ dici poſſunt. Sodales olim Hetæreium Iouẽ, id eſt ſodalitiũ colebant, ut ſodalitij iuris diſceptatorem: ut apud Herodotum in pri.* ἐκάλει δὲ τὸν ἐφέστιόν τε καὶ ἑταιρήϊον, τὸν αὐτὸν ὀνομάζων θεόν. *Si-*

Iupiter ſodalitius et Philius. & alijs nominibus appellatus. *militer & Philius Iupiter amicorum neceßitudinis præſes erat. Homognius, id eſt gentilitius gẽtilitatis cuſtos & arbiter: quem gentiles inuocabãt, à quo nõ abſimilis erat patrous, id eſt auitus. His nominibus alijsq́; olim Iupiter inuocabatur ſi quid perperã atq; iniuria factum erat inter eos quibus uariæ neceßitudines intercedebãt. Hetæreia uerbũ corruptè in epiſtola Plinij ad Traianum legitur, in qua de religione Chriſtianorũ ad principẽ retulit, deq́; eorũ animaduerſione cõſuluit. Quibus peractis morẽ ſibi diſcedendi fuiſſe, rurſusq́; coëundi ad capiendum cibum promiſcuũ tamen & innoxium. quod ipſum facere deſijſſe poſt edictum meum, quo ſecundum mandata tua hetæreias eſſe uetueram. ſic enim legendum eſt & emendãdum. Sodalitates enim edicto à ſe diſſolutas eſſe ſignificat: quæ coniurationũ metu à principibus Romanis uetabãtur. nec immeritò: nam Plato de ijs loquens ita inquit. Nam & hæc gymnaſia, & hæ ſodalitates cùm alioquin multis in rebus conducibiles ſint ciuitatibus: ad ſeditiones tamen concitandas immodicè ſunt opportunæ. Apud Iſocratẽ etiã Nicocles ad populares ita inquit, Videte ne ſodalitates aut coitiones niſi auctore me faciatis, ſiquidẽ huiuſcemodi conſociationes, ut in alijs*

alijs rerũpub.ſtatibus præcipuas partes ferunt,ita in ſingulari principatu periclitãtur.ἑταιρείας μὴ ποιεῖτε μήτε συνόδους, ἄνευ τῆς ἐμῆς γνώμης.Quod Plato Syßitiũ,hic hetæreiã dixit.Fuit & olim Romæ alioquin hoc nomẽ criminoſum,nam & lex Licinia lata eſt contra ſodalitia, id eſt coitiones quæ fiebãt ad corrumpẽda ſuffragia popularia. Lex de ſodalitijs.
Cicero pro Plãcio,Sed aliquando ueniamus ad cauſam, in qua tu nomine legis Liciniæ, quæ eſt de ſodalitijs, omnes ambitus leges cõplexus es.Idẽ, Ego Planciũ & ipſum gratioſum eſſe dico:et habuiſſe in petitione multos cupidos ſui gratioſos:quos ſi tu ſodales uocas, officioſam amicitiã nomine inquinas criminoſo. Et pro Cælio, Haud ſcio an de ambitu & de criminibus ſodaliũ ac ſequeſtriũ ſimiliter reſpondendũ putẽ.Et in Salluſtiũ,Abijt in ſodalitiũ ſacrilegij Nigidiani.Huiuſcemodi coitiones in perniciẽ legũ, συστάσεις dicũtur à Græcis:& quos ſodales lex Licinia uocabat, ſunt συστάται uel συστάντες καὶ συγκροτήσαντες. uulgò cõplices appellãt.In Iuſtiniani Codice, ſub titulo De epiſcopis & clericis,cõuenticula genere neutro appellãtur: et in cap.Cùm ex iniuncto,ſub titulo De hæreticis, in libro Decretaliũ,Nec genere fœminino enuntiandũ eſt ut plerunq; fit.Tacitus lib. XIIII.Extructaq; apud nemus quod nauali ſtagno circũpoſuit Auguſtus, conuenticula & cauponæ. pro loco poſuit. Tertulianus in Apolog. Philoſophi (inquit) à locis conuenticulorum & ſtationum ſuarum Stoici & Academici nuncupantur. Matthæi XXVI. Dominus noſter ad Iudam loquens dixit,ἑταῖρε ἐφ᾽ ὧ πάρει; ſodalis qua de cauſa ueniſti?nõ tam amicũ quàm ſodalẽ appellãs, quem ſacroſancta menſa & myſtica cœna dignatus erat, ut quidam opinati ſunt: uidelicet perfidiam eius ſceleſtiſſimam taxans clementiſßimé. Conuenticula.

Intra

IN *tracta. De publicis iudicijs, cap. penul. Accuſatore defuncto res ab alio iudicante præſide prouinciæ peragi poteſt. Accurſius hinc explicare pedē non potuit. ut autem apertiſsimus ſenſus ſit, ita omnino legendū eſſe cenſeo, Accuſatore defuncto reus ab alio iudicāte præſide. hoc ſenſu, ut in rei accuſationē intelligamus ſuccedere poſſe aliū accuſatorem, priore de medio ſublato, idq́; fieri iudice præſide prouinciæ, & de hoc diſceptāte, quis in locum defuncti ſubſtituendus ſit. id quod eò pertinet, quod dicitur in cap. Aut priuatim, infrà Ad Senatuſcō. Turpil. Vel de crimine cognoſcēte in Prouincia. quoniā Romæ Decuriæ cū Prætore iudicabāt. Pergi autē reus in criminibus, nō res peragi dicitur. Eſt autē reū peragere, ita rei accuſationē perſequi, ut reus tādē dānetur. Vlpianus, Peregiſſe autē reū nō aliâs quis uidetur niſi & cōdemnauerit. Paulus, Deſtitiſſe autē is uidetur, qui intra præfinitū accuſationis à præſide tēpus reū ſuū nō peregerit. Plinius in epiſtolis, Eſt lege cautū ut reus antè peragatur: tunc de præuaricatione quæratur. ἐπεξιέναι id Græcè dicitur. Demoſth. in oratione quæ ad Leptinē inſcripta eſt, Καίτοι καὶ ταῦτα ἀκούω σε λέγειν, ὡς ἄρα τοὺς σέ τινες γραψάμενοι πρότερον οὐκ ἐπεξῆλθον.*

IN *tracta. De accuſationibus cap. penul. Capitis reus ſuſpenſo crimine cauſam fiſco deferre non prohibetur. Hic ſuſpenſum crimē ſic dicitur, ut pendētes rei dicūtur. Tranquillus in Domit. Reos qui ante quinquennium proximum apud ærariū pependiſſent uniuerſos diſcrimine liberauit, nec repeti niſi intra annū eaq́; cōditione permiſit, ut accuſatori qui cauſam nō teneret exiliū pœna eſſet. Aliqui pēdere reos exiſtimāt, quandiu ambiguo cauſæ euētu in reatu ſunt. ego pendere reos inde dictū eſſe cenſeo, quòd eorū nomina in progrāmate, id eſt tabella pendula, publicè propoſita*

Pendentes rei.

poſita atq; ſuſpēſa erāt. Idē, de Claudio Cæſare ante imperium loquens, Poſtremò etiā ſeſtertiū octogies pro introitu noui ſacerdotij coactus impendere, ad eas rei familiaris anguſtias decidit: ut cū obligatā ærario fidē liberare nō poſſet, in uacuum lege prædiatoria uænalis pepēderit ſub edicto præfectorū. quibus uerbis Tranquillus ſignificat Claudij bona prædia, id eſt, publicè obnoxia edicto præfectorū ærarij diu uænalia pepēdiſſe, cū emptorē nō inueniret. Lāpridius in Alexādro, Itinerū autē dies publicè proponebātur, ita ut edictū pēderet ante menſes duos: in quo ſcriptum eſſet, illo die, illa hora ab urbe ſum exiturus. Plinius in epiſtolis, de Iunio Baſſo loquens, Accuſatus eſt ſub Veſpaſiano à priuatis duobus: ad Senatū remiſſus diu pepēdit. tādē abſolutus uindicatuſq; eſt. Inde illud Ciceronis ꝓ Cluētio, Hærebant in tabulis publicis reus & accuſator: nec ſine ignominia calūniæ relinquere poterat accuſationē Cluētius. Cæterū morē illū proponēdi progrāmatis Athenis etiā fuiſſe, his uerbis Demoſthenis ſatis clarū eſt in oratione κτ̃ Μειδίου, Ὅτι μὲν δὴ λειποταξίου δίκην κατεσκεύασε κατ᾽ ἐμοῦ, καὶ τὸν τοῦτο ποιήσοντα ἐμισθώσατο τὸν μιαρὸν τοῦτον, ἐάσω. Et paulo pòſt, οὔθ᾽ οὗτος οὐδενὸς ἕνεκα αὐτὸν ἐμισθώσατο, πλὴν ἵνα ἐκκέοιτο πρὸ τῶν ἐπωνύμων, καὶ πάντες ὁρῷεν, εὐκτήμων λουσιεὺς ἐγράψατο δημοσθένην πυανέα λειποταξίου. ἐκκέοιτο enim ſignificat expoſitū eſſet & proſcriptū.

I N *capite ſecūdo, De cuſtodia & exhibitione reorum, Quod ſi non defendatur, in uincula publica duci iubetur, ut ex uinculis cauſam dicat. Cauſam dicere interdū eſt reū eſſe, & criminis alicuius publici poſtulatū. Quod Græci tum κρίνεσθαι dicunt, tum φεύγειν, id eſt fugere: ut φεύγων φόνου, ex quo more Græcorum inualuit mos loquendi apud imperitos ut fugientem pro reo dicāt, id eſt pro eo unde aliquid petitur* *Cauſam dicere.*

petitur

petitur: ignorantia utique eorum qui ſanctiones Iuſtiniani in Latinum ſermonem uertere conati ſunt. ſic φεύγων ἀλ-λέας, qui ſtatus controuerſiam patitur. Liuius lib. ix. ſecundi belli Punici, Sentẽtiam deniq; æquè trucem orationi adiecit: Pleminium legatum uinctum Romam deportari placere, Ex uinculis cauſam dicere. *& ex uinculis cauſam dicere: ac ſi uera forẽt quæ Locrenſes quererẽtur in carcere necari oportere. id eſt, interim dum quæſtio criminis peragitur, in carcere uinctũ eſſe. Plinius lib. VII. Itaque ſit proprium Catonis quater & quadragies cauſam dixiſſe, nec quẽquam ſæpius poſtulatũ & ſemper abſolutũ. Cauſam dixiſſe uocauit inter reos receptum eſſe, id quod ad uerbũ Græci dicũt ἀπολελογῆσθαι. Quare Lucæ XXI. clarius uerti ſic potuiſſet, Statuite igitur in cordibus ueſtris nõ præmeditari cauſam uobis dicendam μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι. Interpres reſpõdere dixit, quod defendere ſignificat hoc eſt iudicio adeſſe. Cicero* Reſpondere. *in Verrem, act. III. Citatus accuſator Marcus Pacilius neſcio quo caſu nõ reſpondit: non affuit. id eſt οὐκ ἀπήντηκεν εἰς τὴν κυρίαν. hoc eſt, defeciſſe eum pronunciatũ eſt, ut nunc loquimur. Reſpondere etiã accuſationi dicuntur patroni cauſæ defenſores. Apud Thucydidem ἀπολογήσασθαι θανάτου δίκην eſt capitis cauſam dicere. Cicero in Verrem acti. ult. Quod poſtea quàm iſte cognouit, rationẽ hãc cœpit habere: cauſam ſibi dicendam eſſe ſtatuerat. Id eſt, poſtquã teſtes in ſe paratos eſſe cognouit; cogitare cœpit ſe poſtulatum iri repetundarũ, & ſe ad id cõparare. Et in Vatiniũ, Quæro ex te Vatini, nũ quis in hac ciuitate poſt Vrbẽ conditam Tribune ſpleb. appellauit, ne cauſam diceret? Aliquãdo causã dicere, eſt defendi uel per ſe, uel per patronũ, ut in actis apoſto. ca. XXVI. τότε ὁ Παῦλος ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπελογεῖτο. tum Paulus porrecta manu defenſionem exorſus*

exorſus eſt, uel cauſam dicere cœpit. & cap.xxiiij. εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι:*alacrius pro me ipſo cauſam dico. Curtius libr.*VI. *Amyntas uinculis exemptus ut defenſionē ordiretur, ita inquit, Sine præiudicio cauſam dicimus: id eſt, liberati tantiſper uinculis reſpondemus criminibus obiectis.* Vnde *cauſæ dictio* Latinè, *eſt apologia* Græcè. *Cæſar lib.1.de bello Gall. Moribus ſuis* Argentorigen *ex uinculis cauſam dicere coëgerunt: damnatum pœnam ſequi oportebat, ut igni cremaretur. die cōſtituta cauſæ dictionis,* Argētorix *omnem ſuam familiā hominum milia decem undique coëgit: per eos ne cauſam diceret ſe eripuit.* τοῦ μὴ δίκην ὑποσχεῖν ἑαυτὸν ἐξείλετο. *Vtraq; ſignificatiōe* Cæſar *uſus eſt eodē in loco: altera enim alteri propinqua eſt. Apud* Valerium *lib.* IIII. *ad cauſam dicendam occurrere, eſt* πρὸς τὸ ἀπολογεῖσθαι ἀπαντᾷν. *Inde factum ut indicta cauſa dānari dicantur, qui ad iudiciū uocati non affuerunt, abſenteſq; ſententiā paßi ſunt: ut apud* Curtium *lib.* VIII. *Itaq; nullius cædes maiorē* Alexādro *excitauit inuidiā, quàm quòd uirum optimis moribus artibuſq; præditū nō tātum occiderit, ſed etiā torſerit indicta quidē cauſa. de* Calliſthene *loquens.* Cic.1.de Leg. *Vt dictator qui eſſet, quē uellet ciuiū indicta cauſa impunè poſſet occidere. Id eſt inauditū, ut loquimur nunc,* ἀκρίτως & ἄκριτον ἀποκτείνειν. *cùm alioquin indicta cauſa dānari, ſit* ἐρήμην καταδικασθῆναι, *uel* ἐξ ἐρήμης ἑαλωκέναι. *unde eremodiciū dictū.*

Indicta cauſa damnari.

Interdum cauſam dicere, eſt renuere, recuſare, repugnare. Plaut.in Milite, *Si prehendero te poſthac, arcebo teſtibus.* Pyrg. *Cauſam haud dico. Dicitur & nihil cauſæ eſt. Sed ſi quid modò fixis, nū quid cauſæ eſt ilico quin te in piſtrinū dedā? id eſt recuſabis'ne, aut renues'ne?* Cic.de lege Agraria, *Si doceo illa quæ dixi, num quid cauſæ eſt Quirites,*

Cauſam haud dico.

Num quid cauſæ eſt.

quin illa criminatione qua in me abſentẽ uſus eſt, nõ ſolùm meã ſed etiã ueſtrã diligentiã prudentiamq́; deſpexerit: id eſt nũ inficiari ille poteſt? Dicitur etiã quippiã cauſari: ut idẽ pro Roſcio, Si planũ facio te poſt hãc ſtipulationẽ Roſci ſiſt. c c c. abſtuliſſe: nũ quid cauſare quin ab iudicio abeas turpiſſimè uictus? πῶς οὐκ ἄπει ἐκ τοῦ δικαστηρίου αἴσχιστα κεκραγμένος; Thucyd. πῶς οὐ δεινὰ εἴργασαι. uel ἔστ᾽ ὅπως οὐ σὺ οἰχήσῃ ἀπιὼν αἴσχιστα ἁλισκόμενος. uel τίς ἔτι μηχανὴ μὴ οὐχὶ ἀπιέναι σε; uel οὐκ ἂν φθάνοις αἴσχιστα ἀπαλλαγεὶς ἐκ τοῦ δικαστηρίου. Dici et alijs modis poteſt utraque lingua: niſi in ijs quæ parerga dicuntur, pluſculi ipſi eſſe, quàm in opere ipſo ſuſcepto uideri ucreremur.

IN capite, Diuus: Et ideo cũ quis faceret iuberi oportet uenire Irenarchã. Lego ex obſeruatione antiqui exemplaris, & coiectura ductus, Et ideo cum quis ἀνάκρισιν faceret. Eſt autem anacriſis ueritatis indagatio, exploratio, percũctatio. unde factum ut etiã quæſtionẽ iudicialem, reorũq́; interrogationẽ ſignificet, quæ in cauſis iudicij cõſtitutionem præcedit uel litis cõteſtationẽ. At in cauſis capitalibus anacriſis erat cùm delato nomine rei receptoq́;, accuſator interrogabatur à magiſtratu, an omnino cõſtituiſſet accuſationẽ proſequi reũq́; peragere: an teſtes aut teſtimonia exhiberi poſtularet, et alia eodẽ pertinẽtia. idq́; ἀνακρίνειν à percunctando dicebatur. Demoſthenes κατὰ Μειδίου, Καὶ γὰρ οὔτ᾽ ἀνεκρίνετο ταύτην τὴν γραφὴν ὁ συκοφάντης ἐκεῖνος, οὔθ᾽ οὗτος οὐδενὸς ἕνεκα αὐτὸν ἐμισθώσατο, πλὴν ἵνα ἐκκέοιτο, πρὸ τῶν ἐπωνύμων, καὶ πάντες ὁρῷεν, Εὐκτήμων Λουσιεὺς ἐγράψατο Δημοσθένην Παιανιέα λειποταξίου. ἀνεκρίνετο ταύτην τὴν γραφὴν inquit: id eſt, Neq; enim ille calumniator ad diẽ affuit percũctationis ſolẽnis, ut rogaretur à magiſtratu. quod perinde ualet ac ſi diceret, accuſationem pro derelicto habuit

Ἀνάκρισις.

habuit : cuius rei mulcta erat ignominiæ nota. erat enim ſimile aliquid iuriſiurādi de calumnia. Et κατὰ Ὀλυμπιοδώρου, Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ἄρχων ἀνέκρινε πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἀμφισβητοῦσι, καὶ ἀνακρίνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ δικαστήριον. καὶ οὑτοσὶ ἠγωνίζετο πρῶτος. Eſt etiā ἀνάκρισις interrogatio teſtiū & quæſtio de aliquo facto habita. ut apud Athenæū, ubi de Cydonijs malis loꝗtur. ἐπιγνωσθῆναι δὲ τοῦτο ὕστερον ἐξ ἀνακρίσεως τοῦ τὸ φάρμακον πωλήσαντος, καὶ ἐπιγνόντος τὸ γενόμενον ἐκ τῆς τῶν μήλων συνθέσεως. Et ꝗ Latini quærere dicūt & quæſtionē habere, ꝗ etiā inꝗrere dicitur : id Græci uocāt ἀνακρίνειν : & ἀνάκρισιν ipſam quæſtionem, Ἀνακρίνειν. reorūq; interrogationē, ſiue id ꝑ tormēta fiat, ſiue ſine tormētis. Plutarc. de Auguſto, γράψας νόμον πῶς δεῖ ἀνακρίνεσθαι τοὺς ἐν αἰτίαις γενομένους, καὶ πῶς δεῖ κολάζεσθαι τοὺς ἁλόντας. cū lege ſanxiſſet quonā modo de reis habenda ſit quæſtio, qualiq; animaduerſiōe in cōuictos uindicādū eſſet. Id uulgò proceſſum rei delati aut cōprehēſi facere uocāt: et ex ore eius rei ueritatē exꝗrere. ἀνάκρισις etiā aliud ſignificat nō abſimile diuinationi de accuſatore cōſtituēdo. ſed nihil nūc ad rē pertinet. Quod autē hic ἀνάκρισιν legere debeamus, ex diui Lucæ loco intelligi poteſt actorum uigeſimoquinto. ubi Feſtus præſes ait ſe ἀνάκρισιν de Paulo facturum, eaq; demum facta ad Cæſarem Paulū miſſurū cū elogio. ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης σχῶ τι γράψαι. abſurdum enim eſſet, inquit, hominem cauſam ex uinculis dicturum mittere, & crimina contra eum teſtata prætermittere. καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας μὴ σημᾶναι. Ex cuius uerbis ſatis patet quid ſint reorū elogia, cuius in hoc loco Iuriſcōſul. meminit. Sequitur, διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν. ideo in mediū producendū coram uobis iuſsi, ut palā ſcilicet de eo quæſtio percūctatioq; haberetur. In ſumma ἀνα-

κρίνω. uerbũ eſt Atticorũ, & ſignificat τὸ ἀναπυνθάνομαι καὶ ἀνερωτῶ, καὶ ἐξετάζω, καὶ βασανίζω, ὃ καὶ κρίνω λέγεται.

IN cap. Ne quis, ſub eodẽ tit. De cuſtodia reorum. Et

Dicere mulctã. iis qui uinctos ſoluerint mulctam dices. Dicere mulctam uerbum eſt antiqui iuris. Gellius lib. x. Quum autem uſus & mos ſermonum is ſit, ut ita & nos loquamur ut pleriq; ueterũ locuti ſunt: mulctam dixit & mulcta dicta eſt: non eſſe ab re putaui notare quod M. Cato aliter dixit, in quarto Originum. Idem ex Varrone, Sed cùm eiuſmodi mulcta pecoris armentíq; à magiſtratibus dicta erat: adigebantur oues bouesq;. Hoc priſco more locutus eſt Alexander Imperator in principio De modo mulctarum, Codice Iuſtiniani. Liuius lib. v. ſecundi belli Punici, Tribuni pl. cùm rem infamem inuiſamq; cernerent: ducentûm M. æris mulctam Poſthumio dixerunt. προσετίμησαν τῷ δημοσίῳ. uel ἐτιμήσαντο χρημάτων αὐτῷ τῷ Ποσθμίῳ. Quoniam autẽ libẽter hactenus feci, ut cũ ita tuliſſet occaſio, operam & ipſe uirilẽ impenderẽ in interpolanda Latinæ linguæ elegãtia: in hac quoq; ipſa functione tametſi defunctoria, id ipſe facere inſtitui, cum eo quoque ut additamenti liberalioris nomine Græcorum nõnunquã locutiones ſubiungã. quandoquidem memoriæ noſtræ inſtituto, & quod ad literarum quidem meliorũ profectum pertinet, felicitate mira

Commerciũ & cognatio linguæ Latinæ cum Græca. huius ætatis effectum eſt, ut lingua Latina Græcaq; diuinter ſe peregrinæ & exteræ, nec inter ſe noſcitantes, ueterem non modò affinitatem agnoſcerent, ſed etiã cognationem; teſſera utiq; neceſſi udinis auitæ è monumentis eruta ſitu & carie ſquallentibus: ſocietatem etiam ſtudiorũ mutuo ut coirẽt denuo, cõmerciíq; iura paſſim atq; contubernij uſurparent. Fremant frendeantq; licet, uociferationeq; rũpãtur homines aduerſis muſis nati, tumultuoſeq; reclamitent

mitent: ſpero huius ſtudij commentationisq́; paucis annis euaſuram eò contentionē, antiqua plenaq́; ut ratio colendæ philoſophiæ perpoliendorumq́; ingeniorū uelut rediuiua generi humano uitæq́; reſtituatur. Itaque *quando in mentionē multæ dicendæ incidimus, hoc quoq; congruenter iam dictis addere poterimus: hoc uerbum dicere alijs etiā uocabulis olim peculiari quodam iure attributum fuiſſe, quodamq́; coniugio deuictum.* Dicere *ſacramento, ſermo eſt antiquorum.* Liuius *lib. v. ſecundi belli Punici,* Si *qui roboris ſatis ad ferenda arma habere uiderentur, etiā ſi nondum militari ætate eſſent, milites fierent:* Tribuni *plebis, ſi eis uideretur, ad populum ferrent, ut qui minores decem & ſeptem annis ſacramento dixiſſent: ijs perinde ſtipendia procederent, ac ſi* x x. *annorum aut maiores milites facti eſſent.* Plinius *ad* Traianū, *de ſeruis inter tyrones inuentis,* Ipſe *enim dubito ob hæc maximè: quòd ut iam dixerant ſacramento, ita nondū diſtributi in numeros erant. qui locus corruptè legitur in peruulgatis exemplaribus.* Dicere *hoc in loco pro deſtinare & dicare accipi poteſt. hoc enim etiam dicere ſignificat, teſte* Nonio. Idem Liuius *lib.* IIII. *ab* Vrbe *condita,* Hoc *decreto conſul armatus, cum paucis appellantibus tribunū, collum torſiſſet: metu cæteri ſacramento dixere.* Dicere *doti dicebāt, pro in dotem promittere.* Terentius *in* Heauton. Sed *ita dictu opus eſt, ſi me uis ſaluum eſſe, & rem & filiū: me mea bona omnia doti dixiſſe illi.* Cicero *pro* Flac. Doti *(inquit)* Valeria *omnē ſuā pecuniā dixerat.* Idem, Si *ſit in tutela* Flacci: *quæcunq; ſine hoc autore eſt dicta dos, nulla eſt.* Inde *dicta puella.* Nonius, Inter *ſperatam (inquit) dictā, pactā & ſponſam hoc intereſt, quòd uirgo poſtquā petitur, ſperata dicitur: dehinc promiſſa, dicta uel pacta.*

Dicere ſacramento.

Dicere doti.

Dicta ſponſa & pacta.

Vergilius, Et coniunx quondam tua dicta relinquor. Reliqua exempla ſunt apud Nonium. Dicere diem eſt conſtituere, ut in illo Terentiano: Placuit: deſpondit: hic nu-
Dies dicta. *ptijs dictus eſt dies. Inde fit ut dicere diem ſit uadimonio capitali obſtringere. Liuius lib. III. ab Vrbe condita, Verginius ex collegio unus Cæſoni capitis diem dicit. Tranquillus in Cæſare, Subornauit etiã qui Caio Valerio perduellionis diẽ diceret.* παρεσκευάσατο τὸν κρινοῦντα τὸν Οὐαλέριον προδοσίας: *uel* ὑφῆκε τὸν προβαλούμενον ἐπιβουλεῦσαι Οὐαλέριον κατὰ τῆς πολιτείας. *Dicere etiã dictatorẽ dicebãt pro creare. Liuius, Nam neq; id uitiũ noſti facilè fuiſſe, cùm conſul oriente nocte ſilẽtio diceret dictatorem. Idem, Quod plebeius dictator ſit dictus, id uitiũ auguribus uiſum. Et dicere magiſtrum equitum.*

IN tractatu, Legis Iuliæ maieſtatis, in principio: Maieſtatis crimẽ eſt illud quod aduerſus populum Romanum, uel aduerſus ſecuritatẽ eius cõmittitur. Securitatis ſignificationem non intellexiſſe Accurſium hoc tempore riſu dignum eſſe cenſetur: illa tamen ætate uenia dignum uideri potuit. Sed in huiuſcemodi (quæ multa ſunt in libris huius ſtudij) loca; ignorantiæ noxa longè lateq; graſſari ſolet. nam chorus ille Iuriſperitorũ, qui docturæ appellatione cenſentur, præiudicium ferè Accurſianæ autoritatis ſequuntur in interpretatione uocũ. Quibus uerò hodie iuridica tribunalia inſidere cõtigit, aut ſubſellia curiarum liliata implere: ij ſi in eorum autoritate eſſe omnino ſibi perſuaſerunt (quæ multò maxima pars eſt hominũ iuris peritia præditorum) Accurſianæ imperitiæ contagione ut inficiantur neceſſe eſt. At ſentẽtiæ numero in iudicijs & conſilijs ualent, unde decreta conficiuntur: ſtomachante interdum paucorum intelligentia, quæ etiam riſu, ne quid dicam indignius, excipi ſolet. Ita quo tandem pertineat uis

huius mali, animaduertentibus ſatis conſpicuum eſt. Mihi huiuſcemodi indignitatem oculis auribuſq; arbitrari non ſemel contigit: ex quo in eos conſeſſus admiſſus ſum in urbe atque in comitatu principis, quibus res controuerſas ſemel iudicare moribus noſtris comparatum eſt. Affui aliquando cum hic locus citaretur, in ſententiamq; Accurſij haud dubiè traheretur ad confirmandam cenſentium opinionem. Id quod ego rogatus ſententiam quaſi aliud agens perſtrinxi, nullius addictus iurare in uerba magiſtri: ſic enim ab illis doctores appellantur. Sed & tum & aliàs attentionem magis, quàm aſſenſionem merui: tametſi in familiariori conſeſſu paucorum æquis ſæpe hominibus uſus ſum, ui ueritatis ut uidebatur magis, quàm autoritate mea aut exiſtimatione ualête. Securitas eſt quam Græci ἄδειαν uocant, & ἀμεριμνίαν atque etiam ἀσφάλειαν. Cicero euthymiam Democriti, ſecuritatẽ appellat in Finibus his uerbis, Democriti autẽ ſecuritas, quæ eſt animi tanquam tranquillitas, quam appellat euthymiam, eò ſeparanda fuit ab hac diſputatiõe, quia iſta animi trãquillitas eſt ea ipſa beata uita. Securitas curæ & anxietati opponitur. Securus ſeorſum à curis eſt, ἀμερίμνως ἔχων: qui ſcilicet uacat perturbationibus animi: hoc eſt εὐθύμως ἔχων καὶ ἀπαθῶς. qualis eſt illa Democriti. Sed ſecuritas reip. eſt ἀσφάλεια: cùm ſcilicet ſtatus Reip. ita cõpoſitus eſt, ut nulla ex parte periculũ imminere uideatur, nec ſit metus belli externi aut inteſtini. et ita hoc loco ſecuritas ab Vlpiano Latinæ locutionis libenter obſeruãte, ut tum ferre tempus & profeſſio potuit, accepta eſt. Ab ſimili Latini ſermonis ignoratione, niſi fallor, corruptũ eſt pulcherrimũ apophthegma Sapiẽtis, cap. x v. Prouerbiorũ, Omnes dies pauperis mali ſecura mens: quaſi iuge cõuiuium. neq; enim mali epithetum eſt

Securitas.

Locus in ſ uerbijs.

pauperis, ut ſcholiaſtæ & gloſſularij intellexerunt: ſed eſt ſubſtantiuum nomen, hoc ſenſu: Omnis uita pauperis animi eſt cōſtitutio ſecuritate mali prædita. Sic Luca. in V. Pharſ. O' uitæ tuta ficultas Pauperis, anguſtiq; lares: ô munera nondum Intellecta Deûm. quibus hoc contingere templis, Aut potuit muris nullo trepidare tumultu Cæſarea pulſante manu? Securus enim genitiuo iungitur, ut apud Quintil. in VIII. qui de Tautologia loquens, Hæc enim (inquit) quanquam non magnopere ſummis autoribus uitata, interim uitium uideri poteſt: in quod ſæpe incidit etiam Cicero, ſecurus tam paruæ obſeruationis. Et apud Vergilium, Securus amorum. Similis eſt inſcitia Accurſij in interpretatione uocabuli impoſtura, in tractatu, De crimine ſtellionatus: & in alijs permultis, quæ hodie notiora ſunt, quàm ut adnotari inter animaduerſa à nobis mereātur. Siquis autem Latinè dicere cupit, quod Accurſius intellexit ſecuritatis uocabulo ſignificari: hoc modo dicendum erit, contra fidem publicā aliquid eſſe commiſſum. Liuius, Quos Philopœmen depopoſcerat, ipſi ſe ituros profeßi ſunt fide accepta à legatis, uim abfuturā donec causā dixiſſent. Salluſtius, Poſtubi fide publica accepta dicere iuſſus eſt: omnia aperit.

Fide publica uenire. Idē, Comes eius qui Romā fide publica uenerat. Cicero in Piſonē, Hunc Theſſalonicam fide tua uenire iußiſti. Noſtri ſaluum cōductum uocāt. Securitas autem in hoc ſignificatu uernacula eſt locutio non Latina, tametſi à Græcis ἀσφάλειαν διδόναι dicatur cauere alicui, hoc eſt ſatiſdato promittere: quod uicinam habet ſignificationem ſuperiori. ἄδειαν ψηφίσασθαι dixit Andocides orator: plebiſcito poteſtatē facere impunitate promiſſa. Pauſanias ἄδειαν διδόναι.

Decedere. IN capite ſequenti, Qui ue è prouincia cū ei ſucceſſum eſſet, non diſceßit. legendum deceßit. Eſt autem decedere, ei qui

qui ſucceſſor miſſus eſt cedere. Cicero ad Attic. Non putet nos ſenatus antè oportere decedere, quàm nobis ſucceſſum ſit. Inde deceſſor Vlpiano, in lege, Obſeruare. in tract. De offic. proconſulis, Rectè autem (inquit) & ordine faciet, ſi edictum deceſſori ſuo miſerit: ſignificetq́; quo die fines ſit ingreſſurus. Cùm autem ſucceſſum eſſe alicui dicebãt, abrogatum ei imperium eſſe ſignificabant. Et ſucceſſorem dare uel mittere, eſt magiſtratum abrogare: quod nunc officium auferre uulgò dicimus. Lampridius de Alexandro, Si unquã alicui præſentium ſucceſſorem dedit, ſemper illud addidit: gratias tibi agit reſp. cumq́; ita muneratus eſt, ut priuatus poſſet honeſtè uiuere. Capitolinus in Anto. Succeſſorem uiuenti iudici nulli dedit: niſi Orphito præfecto Vrbis, ſed petenti. οὐδένα παρέλυσε δικαστὴν τῆς ἀρχῆς. Cicero in Piſo. Cùm tu non ſolùm quòd tibi ſuccederetur, ſed etiã quòd Gabinio nõ ſuccederetur, penè exãguis & mortuus concidiſti. Idem in eundem, Altera ratio, quòd ij quos in prouincia liberalitatis & uirtutis ſuæ teſtes habuerat, nondum deceſſerant. A quo autore adnotãdum eſt eos decedere dici, qui in Vrbem redierãt. ut pro Muræna, Multi obuiam prodierũt de prouincia decedenti. Inde deceſſio, Cicero ad Q. Fratrem, Ego tibi ſpem maturæ deceſſionis afferebam. Eſt etiam decedere, idem quod cedere. Idem ad equites Rom. Quas ob res inimicorum amentiæ, cupiditatiq́; paucorum, omnium ſalutis cauſa decedam. Τῇ τῶν ἐχθρῶν μου ἀνοίᾳ ἐκχωρήσω. Decedere autẽ de officio & dignitate ſic dicitur, ut decedere de more ſuo: hoc eſt contrà quàm decet atque officioſum eſt, aliquid agere. Cicero in Verr. Quid faceres pro homine innocẽte & propinquo, cũ propter hominem perditiſſimum atq́; alieniſſimum de officio deceſſeris? Idem, Hi cùm de tuis factis publicè conqueruntur:

Succeſſorẽ mittere.

Decedere.

Decedere de officio & more.

runtur: non'ne indicant, tantas eſſe iniurias, ut multò maluerint de ſuo more decedere, quàm de tuis moribus non diſcere? Dicitur & *officio decedere.* Liuius, *Eas quoq; colonias quæ officio deceßiſsẽt: et reliqua. id eſt, inofficioſe egerant: quæ officio non erant in* Rom. *pop. functæ.* ἁι τὰ καθήκοντα οὐκ ἀποτελέσασαι. *decedere etiam alicui, eſt homini occurrere nolle, & uitare hominẽ.* Cæſar, *Quibus ita interdictũ eſt, ijs omnes decedunt: aditũ ſermonẽq; defugiunt.* τούτους πάντες ἐκτρέπονται. *interdum tamẽ honoris cauſa de uia decedimus, id eſt,* ὑπεξιστάμεθα. Plutarchus *in Graccho.* Καὶ γαΐου βρούτου θάνατον κατέγνωσαν, ὅτι δημάρχῳ πορευομένῳ δι' ἀγορᾶς, οὐχ ὑπεξέστη μόνος. *ubi ſubintelligendum* τῆς ὁδοῦ. *Decedere de iure ſuo quid ſit, nos alibi diximus.* τῶν δικαίων ὑφίεσθαι τῶν ἑαυτοῦ. *Quibus autem ſucceſſor mittitur, ij* ἀνάπαστοι *dicuntur. Succeſſorem mittere,* ἐπαποστέλλειν τὸν διαδεξόμενον.

IN *cap. ſequẽti, Qualis eſt ille qui in bellis ceſſerit, aut arcem tenuerit, aut caſtra conceſſerit. Exiſtimo legendum uno uerbo imbellis, & deeſſe hic negationẽ: ut ſit, Qui arcem nõ tenuerit, uel potius aut hoſtẽ arcere renuerit, id eſt propulſare hoſtes cũ poſſet, noluerit.* Liuius *de* Fuluio, *qui exercitum in* Apulia *amiſerat, Ergo effeciſſe ut & feroces & inquieti inter ſocios, ignaui & imbelles inter hoſtes eſſent: nec hercule mirum eſſe, milites in acie non ſtetiſſe, cùm primus omnium* Imperator *fugeret.* Et *paulũ infrà, Bis (inquit)* Fuluius *eſt accuſatus, pecuniáq; anquiſitum: tertio teſtibus datis, cũ iurati permulti dicerẽt fugæ pauorisq; initiũ à prætore ortum: tãta ira accenſa eſt, ut id capite anquirẽdum cõcio ſuccłamaret. tum* Sempronius *perduellionis ſe iudicare* Gnæo Fuluio *dixit: diemq; comitijs à* Calphurnio *prætore petit.* Quo *in loco, ut & in alijs, iudicare antiquo more*

Perduellionis iudicare.

Iudicare.

more dictum eſt ex imitatione Græcorum, qui κρίνειν *dicunt pro diem dicere, ut ſuperius diximus. Apud Sudam etiam legimus capitalẽ fuiſſe noxam imbelliæ & ſtationis deſertæ.* παρὰ γὰρ Ῥωμαίοις θάνατος πρόσιμον λιπόντι τὴν ἐφεδρείαν. *Tranquillus de Auguſto, Cohortes ſiquæ ceſsiſſent loco, decimatas ordeo pauit: Centuriones ſtatione deſerta, itidẽ ut manipulares, capitali animaduerſione punijt. Poſſumus etiam intelligere quam Græci* ἐθελοκακίαν *uocant: cùm milites Imperatori infenſi uincere nolunt. Pauſ.* καταγνόντες ἐθελοκακῆσαι σφᾶς ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Κάσανδρον. *eſt enim* ἐθελοκακεῖν *hoc in loco, cõſulta & meditata ignauia hoſti cedere. Sic Herodotus,* Οἱ δὲ πλεῖστοι ἐθελοκακέοντες καὶ ἔφευγον. *eam ob cauſam decimatũ exercitũ ab Appio Claudio conſule Romano apud Liuiũ legimus lib. II. ab Vrbe cõdita circa finẽ. Aut imbellis igitur, aut imbellia legendũ eſt, alioquin nõ in bellis Iuriſconſultus, ſed in prælijs dixiſſet. At uerò quæ ſequuntur in cap. Non contrahit, nugatoria uideri poſſent, niſi ueſtigia principum crudelitatis in ipſis agnoſceremus ex ſcriptis hiſtoricorũ. Trãquillus in Tyberio, Sub idem tempus (inquit) conſulente prætore an iudicia maieſtatis cogi iuberet: exercendas eſſe leges reſpondit, & atrociſſimè exercuit. Statuæ quidam Auguſti caput dempſerat, ut alterius imponeret. acta res in Senatu: & quia ambigebatur, per tormenta quæſita eſt. damnato reo, paulatim eò calumniæ res proceſsit, ut hæc quoque capitalia eſſent: circa Auguſti ſimulachrum ſeruum cæcidiſſe, ueſtem mutaſſe, nummo uel annulo effigiem impreſſam latrinæ aut lupanari intuliſſe. & reliqua quæ autor ille proſequitur. Hoc enim crimẽ latiſſimè olim patebat ſub tyrannis Imperatoribus. Propterea Plinius in Panegy. ad Traianũ, Locuple*

cupletabāt (inquit) & fiſcum & ærarium non tam Voconiæ & Iuliæ leges, quàm maieſtatis ſingulare & unicum crimē eorū qui crimine uacarent. Huius tu metum penitus ſuſtuliſti, cōtentus magnitudine: qua nulli magis caruerūt, quàm qui ſibi maieſtatē uindicabāt. Plinius auunculus lib. XXXIII. Fuit & alia Claudij principatu differētia inſolens ijs quibus admiſsionē liberti eius dediſſent: imaginem principis in annulo ex auro gerendi: magna criminū occaſione, quæ omnia ſalutaris exortus Veſpaſiani principis aboleuit æqualiter publicādo principem. Hoc idē ſe feciſſe Alexāder Imperator Roma teſtatur in ſanctione ſua, quæ primo loco ſita eſt ſub eodem titulo, in Codice Iuſtiniani. Ouidius lib. v. Faſtorū, ex Honoris & Reuerētiæ coniugio ortam eſſe Maieſtatē uoluit. antea autē nec ætatis nec dignitatis habebatur ratio, ſummaq; imis erant permixta: poſtea autē ordines rerū diuinarū humanarūq; diſtincti,

Maieſtas.

Donec Honor placidoq; decens Reuerentia uultu
Corpora legitimis impoſuere toris.
Hinc ſata Maieſtas, quæ mundum temperat omnem:
Quaq; die partu eſt edita, magna fuit.
Et paulò inferius,
Protinus intrauit mentes ſuſpectus honorum.
Fit pretium dignis: nec ſibi quiſque placet.
Et rurſus,
Aſsidet ipſa Ioui, Iouis eſt fidiſsima cuſtos:
Et præſtat ſine ui ſceptra tenere Ioui.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa: mox alij tempore quiſque ſuo.

Maieſtas in populo.

Maieſtas erat in populo, & autoritas in ſenatu: cuius definitio Ciceronis uerbis mox explicabitur. Maieſtatis crimen duplex erat: unum læſæ, & alterū imminutæ: cuius nulla

Maieſtas imminuta.

nulla in iure mẽtio extat. Læſæ exemplum eſt memorabile apud Tranquillum in Claudio, Notauit(inquit) & quendam quòd comes regis in prouincia fuiſſet: referẽs maiorũ tẽporibus, Rabyrio Poſthumo Ptolemæũ Alexãdriã crediti ſeruandi cauſa ſecuto, crimen maieſtatis apud iudices motũ. Ex quibus uerbis apparet maieſtatẽ populi Romani læſam maiores ob id exiſtimaſſe, quòd ciuis Romanus aſſeclã ſe regi & comitẽ præbere nõ dubitaſſet cõtra morem maiorũ, ut creditã pecuniã reciperet. Imminutæ maieſtatis Cicero lib. II. de Oratore meminit: Si res (inquit) tota quæritur: definitione uniuerſa uis explicãda eſt ſic. Si maieſtas eſt amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eam minuit qui exercitum hoſtibus Pop. Romani tradidit. Idem alibi, Mihi ipſi cum Sulpitio fuit in Norbani cauſa contentio. Pleraq; enim de ijs quæ ab ipſo obijciebãtur cùm confiterer, tamen ab illo maieſtatem imminutam negabam: ex quo uerbo lege Apuleia tota illa cauſa pendebat. Et in Partitionibus orato. Maieſtas (inquit) eſt in imperij atque Pop. Romani dignitate, quã minuit is qui per uim multitudinẽ ad ſeditionem uocauit. Hinc exiſtit illa diſceptatio, minuerit'ne maieſtatẽ, qui uolũtate Pop. Rom. rẽ gratã & æquã per uim egit. Quod Cicero minuere maieſtatem uocat, ætas ſequẽs lædere appellauit. Dicebãt & ſoluere maieſtatẽ: ut Liuius lib. II. ſecundi Bel. Pun. Horũ opportunus aduentus conſules imperij potentes fecit, cùm ambitio alterius ſuam primũ apud eos praua indulgentia maieſtatẽ ſoluiſſet. Cui contrariũ eſt retinere maieſtatem: Quod nunc uulgus ſeruare autoritatem uocat. Ut idem lib. IIII. bel. Maced. Si in ſua quiſque noſtrum matreſa. Quirites ius & maieſtatem uiri retinere inſtituiſſet: minus cum uniuerſis fœminis negotij haberemus. Cicero in Orat. perfecto, Ius omne retinend

Maieſtas læſa.

Soluere maieſtatem.

Retinere maieſtatem.

tinendæ maieſtatis Rabyrij cauſa continebat:ergo in omni genere contentionis exarſimus. Dicitur & eleganter *con-*

Conſtituere maieſtatem.

ſtituere maieſtatem: quod ſignificat lapſam aut labantem confirmare dignitatis uenerationem,atq; amplitudinis exiſtimationem. ut in illo loco concionis Salluſtianæ, Maiores noſtri parandi iuris & maieſtatis conſtituendæ gratia per ſucceſsionem armati bis Auentinum montẽ occupauere. Ab antiqua etiam loquendi conſuetudine dixit Proculeius *inferius,in tract. De captiuis,cap.* Non dubito, *ſiue is populus fœderatus eſt:ſiue fœdere comprehenſum eſt, ut is populus alterius populi maieſtatem comiter conſeruaret.* Hoc *enim adijcitur ut intelligatur alterũ populum ſuperiorem eſſe:non ut intelligatur alterũ, non eſſe liberum,* Hæc *uerba Cicero in Orat.pro* Cornel. Balbo *interpretatur his uerbis,de Gaditanorum fœdere loquẽs,* Adiunctum

Maieſtatẽ pop. Roma. comiter conſeruent.

etiam illud eſt,quod nõ eſt in omnibus fœderibus. Maieſtatem Pop. Rom. *comiter conſeruent.* Id *habet hanc uim, ut ſit ille populus in fœdere inferior. Primũ uerbi genus huius conſeruẽt:quo magis in legibus quàm in fœderibus uti ſolemus: imperantis eſt,non precantis. Deinde cùm alterius populi maieſtas conſeruari iubetur, de altero ſiletur: certè ille populus in ſuperiore conditione cauſaq; ponitur, cuius maieſtas fœderis ſanctione defenditur. In quo erat interpretatio accuſatoris indigna reſponſione: qui ita dicebat comiter eſſe communiter. Comes benigni, faciles, ſuaues homines eſſe dicuntur,qui erranti monſtrant uiam. communiter quidem certè non conuenit. His uerbis Ciceronis apparet non communiter legendum in eo loco, ut* Accurſius *ſuſpicatus eſt.* Dicebant etiam *conſeruare maieſtatem:quod* Liuius & Valerius *poſt* Ciceronem *retinere dixerunt. ut idem pro* Rabyrio *perduellionis,* Fit *ſenatuſc*

tuſconſ.ut conſules adhiberet Trib.pleb.& Prætores quos eis uideretur:operamq́; darent ut imperium populi Romani, maieſtasq́; conſeruaretur.Id nunc uulgò dicũt,Ita agant ut rex ſit potentior uel fortior:uel ita faciãt,ut iuſtitiæ obediatur. Maieſtas τὸ ἀξίωμα *dicitur &* τὸ ἀξιωματικόν. *dicitur,&* τὸ μεγαλεῖον.*Minuere autem & imminuere uerba uſitatiora antiquis fuerunt, quàm lædere. ut Cicero in* Philipp.pri. *Quid enim turpius,quàm qui maieſtatem populi Romani per uim minuerit: eum damnatum iudicio ad eam ipſam reuerti propter quã ſit iure damnatus? Per uim minuiſſe maieſtatem publicam dicit eum, qui uim publicam commiſerat.Sic imminuere imperiũ dicebant: ut* Liuius lib. VIII.*ab urbe condita,Religio inceſsit,ab ijs quorum imminutum imperium eſſet comitia haberi.Imminutum imperium dicit eorum qui iuſsi erant magiſtratu ſe abdicare. Id ſic* Græcè *dici poteſt,* ἐνθύμιον ἦν ἐποιήσαντο τούτους τὰς ἀρχαιρεσίας βραβεύειν ὧν τὸ κράτος ἠλάττωτο. Cæſar lib. III.*de bello ciuili,Concurſum ad ſe fieri uidet,quòd faſces anteferrẽtur,in hoc omnis multitudo maieſtatẽ regiam minui prædicabat.*τὸ ἀξίωμα τὸ βασιλικὸν κολούεσθαι ἔφασαν,*de Alexãdrinis loquẽs.Sic imminuere ius imperij.*Cic. *in* Verrem *actione* V.Tritici *modia* LX.M.*empta populo* Romano *dare debebant & ſolebant: abs te ſolo remiſſum eſt: reſpublica detrimentũ fecit,quòd per te imperij ius una in ciuitate imminutum eſt.* Idem *in eadem,* In *hoc facinore dij immortales uiolati: exiſtimatio atque autoritas Romani nominis imminuta.* Et *pro lege* Manilia, Patres *noſtri libertatem ciuium* Rom. *imminutam non tulerunt: uos uitam ereptã negligetis? Inde imminuere magiſtratum dicebant: quod nunc derogare iuribus, & prærogatiuis officij dicunt,* Idem *in* Verr. *Cur imminuiſti ius legationis? quo*

Vt imperium populi Rom. maieſtasq́; conſeruetur.

Minuere maieſtatem.

Imminuere imperium.

Imminuere magiſtratum.

in

in loco Aſconius, Qui poteſtatem (inquit) ſuam in admi-niſtrando non defenderit: imminuti magiſtratus ueluti ma-ieſtatis læſæ reus eſt. Liuius lib. IIII. de Aemylio Mamer-co loquens, qui cenſuram antea quinquennalem lege dicta-toria annuam ac ſemeſtrem fecerat: Cēſores (inquit) ægrè paßi, Mamercum quòd magiſtratum populi Rom. minuiſ-ſet, tribu mouerunt. Plinius in Paneg. Nullius ab eo magi-ſtratus ius, nullius poteſtas imminuta eſt: aucta etiam: ſiqui-dem pleraq; ad prætores remittebat. Hic loquendi modus à Græcis tractus uidetur. Ariſtoteles in ſecundo Politicôn, καὶ τὴν μὲν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν Ἐφιάλτης ἐκόλουσε καὶ Περικλῆς. *Plutarchus itidem ſæpe. Adnotauimus autem*

Maieſtatis cri-men. *apud priſcos hoc crimen maieſtatis eſſe uocatum, non læſæ maieſtatis, ut ex locis à nobis citatis liquet, nullumq; Iuriſ-conſultorum in hoc tractatu, præter Papinianū læſam ma-ieſtatem dixiſſe. Laudatur etiam Paulus autor huius uoca-buli, in lege Meminiſſe, Codice ſub eodē titulo. Priſci per-*

Perduellio. *duellionem uocabāt, quam coniurationem hiſtorici appel-lant, & quicquid ita committebatur, ut in euerſionem li-bertatis Romanæ cederet. Valerius lib. VI. Cùm Tyberius Gracchus & C. Claudius ob nimis ſeuerè geſtam cēſuram maiorem partem ciuitatis exaſperaſſent: iis Marcus Popi-lius trib. pleb. perduellionis ad populum diem dixit. hoc iu-dicium obſoleuiſſe tandem ex Ciceronis uerbis coniicio in oratione pro Rabyrio, Nam perduellionis (inquit) iudi-cio, quod à me ſublatum eſſe criminari ſoles: meum crimen eſt non Rabyrij. Quod utinā Quirites ego, aut id primus, aut ſolus ex hac republica ſuſtuliſſem. Quid enim optari poteſt, quod ego mallem, quàm me in conſulatu meo car-nificem de foro, crucem de campo ſuſtuliſſe? Et paulò in-ferius, Quamobrem uter noſtrum tandem Labiene popula-*

ris eſt? tu'ne qui ciuibus Roma. in concione ipſa carnificem, qui uincula adhiberi putas oportere: qui in cāpo Martio comitijs centuriatis, auſpicato in loco, crucem ad ciuium Rom. ſupplicium defigi & conſtitui iubes? & reliqua quæ ille porrò dixit: unde intelligimus uetuſtiſsimam illam fuiſſe legem ſæuiſsima ſanctione horrendam. Perduellionis autem crimen Rabyrio intenderat Labienus Trib. ple. ob Saturnini mortem, qui ſenatus autoritate contra fidem publicam interfectus fuerat: ſenatuſconſ. ſcilicet facto in hæc uerba, operam darent conſules, ut imperium populi Romani, maieſtasq; conſeruaretur. Propterea in Oratore perfecto Cicero gloriatur ſe apud populum ſenatus autoritatem defendiſſe in cauſa Rabyrij. Vlpianus hic perduellionis crimen diſtinxit ab eo quod maieſtatis appellatur, & latiſsimè patet. Hîc addam unum quod ad maieſtatis crimen pertinet, ex Plutarcho in Gracchis: Gaium Buturium ultimo ſupplicio affectum à Romanis, quòd Tribuno plebis de uia non deceſsiſſet in foro ambulanti, cùm inſtituto antiquo omnes ei cedere moris eſſet. Tacitus maieſtatis crimen & coniurationis diſtinguere mihi uidetur his uerbis libro XIIII. Antiſtius (inquit) qui carmina probroſa in principem factitauerat, maieſtatis delatus eſt. Et libro decimo ſexto, Criſpinus nuper crimine coniurationis in Sardiniam exactus, accepto iuſſæ mortis nūtio ſemet interfecit. Quintus Curtius libro quinto autor eſt huius criminis horrendam fuiſſe legem olim apud Macedonas: è qua, ut opinor, oriunda lex fuit illa cantatiſsima Honorij & Arcadij, quæ ſub eodem titulo extat in Codice Iuſtiniani. Quam Alexāder libro ſeptimo eiuſdem Curtij his uerbis gloriatur ſe ſuſtuliſſe & antiquaſſe. ad conuictos enim coniurationis loquens, Non oportebat (inquit) uos ſcire quid de ueſtris parentibus

Maieſtatis crimen, & coniurationis.

rentibus ſtatuiſſem, quo triſtiores periretis, ſi qua uobis parentum memoria & cura eſt. Sed olim iſtum morem occidēdi, cum ſceleſtis inſontes propinquos parētesq; ſolui. Hoc *exemplum Alexandri ſecuti ijdem ipſi Arcadius & Honorius ſanctionem illam promulgarunt, quæ eſt in tract.* De *pœnis,* Cod. *cuius initium, Sancimus. Qua lege ego legem Quiſquis, abrogatam eſſe aliquando cenſui in ampliſsimo conſeſſu: tametſi religione iudicādi magis adductus id fecerim, quàm perſuadendi fiducia, apud eos quidē qui tempora cuiuſq; legum authoris animaduertere negligunt, quandoquidem interpretes iuris rationem temporum nō habuerunt, quorum hodie reſponſis ſtat huius doctrinæ æſtimatio & authoritas. Mihi uerò in eo falli interdum uidentur homines alioquin iuris peritiſsimi, quòd aut uerbis legum uim afferunt, aut Iuriſconſultorum reſpōſis: cùm locos iuris diſcrepantes interpretationibus inter ſe diſsidentibus ad concentū reducere ſe credunt. Id adeò mihi æſtimare in mētem uenit, cùm legem ſecūdam tituli,* De *prædijs minorum, quæ lex eſt* Gordiani *libro* v. Codicis, *cum lege* Iuſtiniani *componerē, quæ eſt ſub titulo,* Si *maior factus alienationē ratā habuerit. cùm enim longè promptius, tum etiam uerò propius mihi uidetur, antiquiorem legem poſteriore abrogari, quàm ſcholijs alijs atq; alijs dicta diſsidētia conari conglutinare. Similis niſi fallor eſt hallucinatio, cùm legē* Alexandri, *quæ quarta eſt in tractatu,* De *furtis, cū lege Græca* Iuſtiniani, *quæ tertia eſt à fine, non diſſonam eſſe contendunt. Quarum tamen diſcrepātiam ciere contentionem non modicam uidimus in iudicando reo uno, qui ad furtum nequicquā famulum probum adhortatus fuerat, patrefamiliâs rei conſcio, & cum famulo colludente ut hortatorē deprehenderet: cùm ego conſentaneū magis eſſe ducerē* Alexaadreæ

Animaduertendi locus.

ſanctionis

ſanctionis autoritatem poſteriore lege antiquatam fuiſſe, quæ non euentum attendendum, ſed cõſilium uoluit. Quid legem ultimam, quæ eſt Conſtantini, ſub titulo, Si pend. appel. mors interuenerit: non'ne abrogatam eſſe, & expeditius & longè congruentius eſt dicere & defendere, quàm nugas comminiſci ac planè ariolari, ne antinomia eſſe uideatur cum lege Græca comparata, cuius initium eſt Cùm antiquioribus, ſub tract. De iure deliberandi? *Noſtræ uerò opinioni, non magnopere reclamare id mihi uidetur, quòd lex altera ſub titulo,* Qui & aduerſus quos in integrum reſtitutionem poſtulent, *quæ lex eſt Iuſtiniani, non modò legi,* Si ſuperſtite, *in tractatu.* De dolo, *quæ longè antiquior eſt: ſed etiam legi eiuſdem Iuſtiniani refragatur. ſub titulo,* De bonis quæ liberis. *Facilè enim eſt obiectum diſſoluere, uel Accurſio ipſo iudice: ne mihi eò confugiendum ſit, quod in priore editione de Iuſtiniano Tribonianoq́; diximus.* Horum *autem & ſimilium iudicium penes homines erit in ijs controuerſijs dirimendis, quarum iudicium æquo & bono magis temperandum eſt: quibus in ipſis uberior eſt licentia contra receptas autoritates nonnihil audendi dum ſententiæ rogantur. Sed tamen ne id piaculare eſſe uideatur inter eos qui eodem iureiurando adacti ſunt, ecquis eſt eorum qui aureis habent æquas audiendæ ueritati, uel longiſsimo interuallo poſtliminium poſtulãti: qui negare audeat legum interdum ſenſum fugiſſe homines iuris conſultiſsimos, etiam ut uerba intellexerint?* Hic *locum unum exempli cauſa citabo.* Extat *lex Antonini, ſub titulo,* De uſuris, *in hæc uerba,* *Lex de uſuris.* *Vſuræ per tẽpora ſolutæ non proficiunt reo ad dupli cõpenſationem. tunc enim ultra ſortis ſummã uſuræ exiguntur, quoties tempore ſolutionis ſumma uſurarum excedit*

eam computationem. Ego *hunc ſenſum horum uerborum eſſe dico:quod de uſuris* Romani *principes ſanxerant, ut earum cumulus ultra ſortē geminatam exigi nulla actione poſſet:ita intelligendum eſſe,ſi modò eo tēpore quo creditor experitur,ea ſumma in quam actionem ſuam concipit,duplum ſortis excedit.id enim quod ultra duplum ſortis excurrit,efficaciter peti non poteſt:non etiam ſi eo tempore quo agit ex ſtipulatu,uſuræ antè ab eo perceptæ, cū ijs quas ſibi deberi contendit cumulatæ, duplū ſortis excedunt:tunc enim ſummoueri creditor exceptione nō poteſt. ut uerbi gratia:eſto ſemiſsis uſura in ſtipulatum deducta: ducenteſimo illa quidem menſe,id eſt anno ſexto decimo & octauo menſe ſortem æquabit, ut poſt* Hermolaum Barbarum *nos copioſè in libro de Aſſe docuimus .Ita fit ut tertio & triceſimo anno, & quatuor menſibus duplum ſorti fœnore acceſſerit: id eſt ut ſors centenaria ducenarium fœnus pepererit. Age ſic ut creditum iam ſit adeò uetuſtum,ut quadruplicato fœnus creuerit, cùm interim debitor nō acriter appellatus nihil ſoluerit uſurarum:utrū quadruplum peti poterit?*Nego *lege agi poſſe ultra duplum:* Nam *eius quod plus debetur,petitio ui legis perimitur.*Sin *cùm actio inſtruitur, non ultra duplum ſortis debetur etiā ſi id quod multis antè annis perceptum eſt à creditore,uel duplum uel quantumuis excedit : id tamen debitori nihil prodeſt ad creditorem ſummouendum legis interpretatione , quæ in futurum ipſa calculum non admittit.* Ita *fit ut uſuræ non modò duplicato aut triplicato creſcere legitimè, ſed etiā octuplicato, & eo amplius poßint, ſi creditor debitorē ſemper appellauerit, nominaq́; exegerit antequam fœnus ultra duplum ſortis excurreret:*Quod *in uſura cēteſima demū fit mēſe nono ſupra decimū ſextum annum.*

annum. Accurſius autem, & qui eum ſecuti ſunt, longè (niſi fallor) abſfuerunt ab intelligentia huius ſenſus, quando & ipſi alioquin uſurarũ rationem priſcam abſurde intellexerant. Nec me fallebat cum hæc ſcriberem, non minoris ipſa confidentiæ uiſum iri, quam pridem antinomias adnotaſſe. ſed tanti utrobiq; fuit conſcientiæ indulſiſſe.

IN cap. In quæſtionibus. Coniurationem deniq; Lucij Catilinæ Iulia mulier detexit: & M. Tullium conſulem in iudicium eius inſtruxit. Legendum Fuluia, ex Salluſtio. & indicium non iudicium. Fuit enim Tullius index, id eſt delator ad ſenatum, non autem iudicium eius rei, quæſtionemq́; exercuit. uel potius in indicium eius M. Tullius ideò inſtructus dicitur: quia indicium faciendum ipſe curauit, perfecitq́; quod curauerat opera eius mulieris. quoniã indicium propriè eius eſt qui unà peccauerit, ut inquit Donatus in Eunuchum: idq́; ex uerbis Ciceronis in Diuinatione ſatis liquet: Quapropter (inquit) ſi tibi indicium poſtulas dari quod tecum unà feceris: concedo ſi id lege permittitur. ubi tamen corruptè etiam iudicium legebatur. ſed Aſconius adnotauit: & indicium eius eſſe dicit, qui facinoris cuius ipſe conſcius eſt latebras indicat impunitate propoſita. Hoc autem in Catilinæ coniuratione contigiſſe, ex Salluſtio conſtat his uerbis, Tarquinius ad ſenatum adductus erat: quem ad Catilinam proficiſcentem ex itinere retractum aiebant. Is cùm diceret ſe indicaturum de coniuratione, ſi fides publica data eſſet: iuſſus à Conſule quæ ſciret edicere, eadem ferè quæ Volturcius de incendijs, de cæde bonorum, itinere hoſtium, ſenatum docet. Idẽ alibi, Volturcius primò fingere alia omnia: diſſimulare de coniuratione. Poſtubi fide publica dicere iuſſus eſt, omnia aperit. Indicare μηνύειν Græcè dicitur. Inde τὰ μηνύτρα *Indicium.*

non tantùm mercedem indicijs, ſed etiam peculiari ſignificatione impunitatem conſcio propoſitam, apud Græcos oratores ſignificant.

AD legem Iuliam de adulterijs, circa principium. Marito iure mariti accuſanti illa præſcriptio obijcitur, ſi legē prodidiſſe dicatur ob hoc, & reliqua. Puto hic deeſſe negationem: ut ſit, ſi non legem prodidiſſe dicatur. Eſt enim hoc uerbum ſolenne in exceptionibus. Vlpianus, De pignoribus, in cap. Si debitor, Dabitur enim poſſidenti hæc exceptio, ſi non conuenit, ut eadem res mihi quoq; pignori eſſet. Martianus, Tali enim exceptione prætor creditorem tuebitur, ſi non inter creditorem & eum ad quem uſuſfructus pertinet, conuenerit ut uſuſfructus pignori ſit. Marcel. in cap. Creditor, Qui potiores in pignore habeātur, Exceptio enim prioris utilis eſt, ſi non mihi antè hypothecæ pignoris'ue nomine ſit res obligata. Idem, Quòd ſi ille excipiat, ſi non conuenit ut ſibi res ſit obligata, hic in modum ſuprà relatum replicabit. Hoc autē in loco fortaſſe non, negatiua particula, ſed extraquam reſtituenda, hoc modo, Extraquam ſi legem prodidiſſe dicatur. Accōmodata eſt enim hæc particula in cōceptionibus exceptionum, ut apud Vlpianum, De fluminibus, Labeo ſcribit, non eſſe dandam exceptionem ei qui interdicto conuenitur, aut niſi ripæ tuendæ cauſa id factum ſit: ſed ita excipiendum ait, extra quam ſiquid ita factum ſit, ut lege fieri licuit. Cicero libro II. Rhetoricorum, Agit is cuius manus præciſa eſt, iniuriarū: poſtulat is quicum agitur à Prætore exceptionem, extra quam ſi in reum capitis præiudicium fiat. Hic is qui agit, iudicium purum poſtulat: ille quicum agitur, exceptionē ait addi oportere. In his & huiuſcemodi alijs priſcis conceptionibus multa erat ſermonis

Formula exceptionum.

Extra quam in exceptionibus.

Latini gratia atque elegantia: ſed à pauciſsimis hodie animaduerſa, cùm quilibet ſibi Tullianæ dictionis iudicium arroget, faſtidio iniquiſsimo, & interdũ putidiſsimo. Quod autem ſequitur, Lenocinij quidem crimen lege Iulia præſcriptum eſt, cùm ſit in eundem maritum pœna ſtatuta, qui de adulterio, & reliqua. Lego, Lenocinij quidem crimini lege Iulia præſcriptum eſt: cùm ſit eadem in maritum. Præſcribere pro excipere cum datiuo iungitur. *Præſcribere.* *Quintilianus libr.* VII. *Cùm ex præſcriptione lis pendeat, de ipſa re quæri non eſt neceſſe. ignominioſo patri filius præſcribit: de eo ſolo iudicatio eſt, an liceat. Marcel. lege tertia, De præuaricatoribus, Nam ſi reus accuſatori ideò præſcribit, quòd dicat ſe ab alio accuſatũ & abſolutum. εἰ γὰρ ὁ φεύγων τῷ τὴν γραφὴν παραγράφεται, διὸ πρότερον ἀποφυγεῖν αὐτὸν ὑπ' ἄλλου κατηγορηθέντα.*

IN *cap. Inter liberas, ſub eodem titulo, legendũ ſic cenſeo eo loco ubi areola relicta eſt, Lex Iulia ſtuprum & adulteriũ promiſcuè καὶ συμμιγῶς appellat. et paulò pòſt, Stuprum uerò in uirginem uiduam'ue committitur. Quod Græci διαφθορὰν appellant. Salluſtius, Erat ei cum Fuluia muliere nobili ſtupri uetus cõſuetudo. Cicero in Antoniana ſecunda, Frequentiſsimo Senatu, Calend. Ianuarijs, ſedente patruo, hanc tibi eſſe cum Dolobella odij cauſam auſus es dicere, quòd ab eo ſorori & uxori tuæ ſtuprũ oblatum eſſe comperiſſes. Idem in Verr. act. ulti. Noctu ſtupri cauſa lectica in urbẽ introferri ſolitus eſt ad mulierem nuptam uni, propoſitã omnibus. In his exmplis Ciceronis ſtuprum pro adulterio ponitur. quod parum Papinianus animaduertiſſe uidetur. Tranquillus, Ne prouincialibus quidẽ matrimonijs abſtinuiſſe, uel hoc diſticho apparet. Vrbani ſeruate uxores, mœchum caluũ adducimus. Auro in Gallia* *Stuprum.*

 ſtuprum

ſtuprum emiſti:hic ſumpſiſti mutuum.Plautus in Amphitr. Probrum. Ita me probri, ſtupri, dedecoris à uiro argutam meo? Idem Trãquillus, ſtuprare pro adulterare dixit in Nerone.Latinè etiam probrum appellatur. Cicero in eadem Philip. Probri inſimulaſti pudiciſſimam fœminam.Liuius,Matronæ probri accuſatæ. Vtitur & Tranquillus in Cæſ. Græci adulterium μοιχείαν, διαφθορὰν, φθορὰν, αἰσχύνην dicunt: quod ultimum Latinè probrum eſſe uidetur. Plautus ad uerbum dedecus dixit.De uirgineo amplius dicunt διακόρησιν.Non magnopere autẽ de huiuſcemodi uerbis Græcis reſtituendis laborandũ eſt,duntaxat cũ ſine ijs ſenſus legum reſponſorũ'ue planus eſt.ſiue enim hic διαφθορὰν legamus, ſiue φθορὰν, non magnopere refert. Legi enim in fragmẽtis Pandectarũ Græcarum φθορεῖς pro corruptoribus uirginũ: qui & uitiatores dicti ſunt: & φθορὰ Græcis etiã ꝑ ſtupro in uſu eſt. Et ὕβρις,Cicero flagitiũ appellat.

IN cap. Si uxor,Planè ſiue iuſta uxor fuerit, ſiue iniuſta,accuſationem inſtituere uir poteſt. Nam & Sextus Cæcilius ait, Hæc lex ad omnia matrimonia pertinet: & illud Homericum affert. Accurſius uelut Mercuriali numine inſtinctus,uxorem iuſtam iniuſtamq́; tripliciter enarrauit:& in omnibus aſtipulatorẽ habet Bartolum: me uerò in nulla aſſenſorẽ.nam iuſta mulier ſic ut filius iuſtus dicitur:de quo Iuſta uxor. uocabulo ſatis multa in priore editiõe diximus.Vt ergo iuſtus eſt filius, qui omneis numeros iuris familiaris filialisq́; obtinet: ita iuſta uxor omni iure cõiugij prædita erat.πάντας ἀριθμοὺς τῆς συνοικήσεως περιλαβοῦσα καὶ κεκτημένη. Aliã autẽ olim fuiſſe matrẽfamiliâs,& aliã matronã uxorẽq́;,alibi planũ fecimus.Hodie iuſtæ uxoris appellatio aut nulla eſt, aut eius eſt uxoris quæ iuſtis ſpõſalibus & palàm in uiri manũ coijt,non occulto cõſenſu.Locus autẽ Homeri

hic

hic citatus ab Vlpiano, Iliados lib. I X. *ita legitur,*

ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρεΐδαι; ἐπεὶ ὅς τις ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων
Τὴν αὐτοῦ φιλέει καὶ κήδεται, ὡς καὶ ἐγὼ τὴν
Ἐκ θυμοῦ φίλεον δουρικτητήν περ ἐοῦσαν.

Ecquid amare ſuas ſolis fas cenſet Atridis?
Quidni igitur prudens uxorem diligat imo
Pectore quiſquis erit? ſiquidem Briſeida partam
Marte meo dudum, dilexi haud ſecius ipſe.

Verba ſunt Achillis ad legatos ab Agamemnone, & Græcis ad eum miſſos. Quanam igitur (inquit) de cauſa Agamemnon Græcorum populos congregandos curauit, ad Troiamq́; tranſportandos? Nunquid aliam ob cauſam, quàm propter Helenam illam formoſam? An tandem Atridæ ſoli hominum uxores ſuas amant? Briſeis autem erat nobilis fœmina, quam honoris cauſa ex captiuarum numero delegerat permittĕtibus Græcis, aut eximiam aliâs acceperat, eamq́; uxoris iuſtæ loco habere inſtituerat. Iniuſtam ergo uxorem Vlpianus uel non iuſtam: pallacam uxoris numero locoq́; habitam intellexit.

QVOD *autem ſequitur, Sed & in ea uxore poteſt maritus adulterium uindicare, quæ uulgaris fuerit: quamuis ſi uidua eſſet, impunè in eam ſtuprum committeretur: Accurſius uulgarem pro peruulgata & proſtituta paſſim perperam intellexit, & in antinomia diſſoluĕda deſultoria grauitate, & conſtantia utitur more ſuo. Ego uulgarem plebeiam intelligo, quæ matrisfamiliâs nomē obtinet. Lex autem, Quæ adulterium, quæ lex eſt Conſtantini, de ea fœmina ſanxit, quæ cū fœditate miniſterij matrisfamiliâs nomen retinere nō poteſt. Huic ſenſui aſtipulãtur. Tranquilli hæc uerba in Tyberio, Matronas proſtratæ pudicitiæ quibus*

accuſator publicus deeſſet, ut propinqui maiorum more de communi ſententia coërcerent, auctor fuit. Et *inferius*, Fœ*minæ (inquit) famoſæ ut ad euitandas legum pœnas iure ac dignitate matronali exoluerentur, lenocinium profiteri cœperunt: & ex iuuentute utriuſque ordinis profligatißimus quiſque, quo minus in opera ſcenæ arenæq; edenda ſenatuſconſ. tenerentur, famoſam iudicij notam ſponte ſubibãt, eos eaſq; omnes, ne refugium in tali fraude cuiquam eſſet, exilio affecit.* Ex cuius uerbis intelligimus mulieres, *quantumuis proſtitutæ pudicitiæ lege tamen teneri: ſi nondum ignominia notatæ nomen amiſerãt matronarum matrumquefamiliâs.*

IN *eodem tractatu* Ad legem Iul. de adul. cap. Si maritus, *Legis Iuliæ, de adulterijs cap.* VII. *ita cauetur*, Ne quis *inter reos referat eum, qui tunc ſine detractione reip. aberit.* Et *paulò inferius*, Neceſſariò *dicitur ſine detractione.* Legendum *qui tunc ſine detrectatione* Reipub. *cauſa aberit: etiam ſi omnia refragentur exemplaria.* Eſt autem *de-*

Detrectare. *trectare, uitare, fugitare, auerſari, reſtitare.* Tacitus *libro uiceſimo*, Nec Sequani *detrectare certamen.* Fortuna *melioribus affuit: fuſi* Lingones, ἐφυγομάχοιω. Quintilianus *in ſecundo*, Rhetoricè *officia ſua nõ detrectet, nec occupari gaudeat pertinẽtem ad ſe laborem : quæ dum operæ cedit, iam penè poſſeßione depulſa eſt.* Arria. *infrà*, De re *militari*, Grauius *autem delictũ eſt detrectare munus militiæ, quàm appetere.* ἐφῶ ἀναδύεσθαι τὴν τῆς στρατείας λειτουργίαν. *Sine detrectatione igitur is abeſſe dicitur, qui occaſionem non quæſierit cauſæ dictionis euitandæ.* ὁ μὴ ἀποδημῶν δικαιολογίας ἕνεκα, Vel διαδύσεως χάριν.

QVOD *autem ſequitur*, Quòd *ſi quis præſens ſit, uice tamẽ abſentis habeatur: ut puta qui in uigilibus uel urbanis*

caſtris

caſtris militat. de caſtris Prætorianis intelligendũ, in quibus Prætoriani milites ſtatiua ſua habebãt, et ſemper principibus præſto erant. ij à cohorte prætoria originẽ habuerunt: de qua nos alibi diximus. Tranquillus in Galba, Germanorũ cohortẽ à Cæſaribus olim ad cuſtodiam corporis inſtitutã diſſoluit: ac ſine cõmodo remiſit in patriam. Hæc & caſtra prætoria appellantur à Capitolino. *Prætoriani.*

IN *lege, Quòd ait lex, Cùm filia adulterum deprehenderit, nõ occiſum uidetur. Vidi librũ antiquũ, in quo ocioſum ſcriptum fuerat, ſed litura cõfoſſum, & pro eo uerbo occiſum aſcriptũ, errore lectoris, atq; ignorantia. Non eſt ocioſum (inquit Vlpianus) id eſt, ut Græci dicũt, οὐκ ἀργὸν ἐςὶ, quod ait, Cùm filia adulterũ deprehenderit, id eſt, non de nihilo adiecta ſunt hæc uerba, nõ ab re, non temere, οὐκ εἰκῆ, οὐδὲ τυχόντως. habent enim certã ſignificationem & animaduertendã. non enim aliter interficere patri cõceditur adulterum, niſi in ipſa turpitudine deprehenſum. Labeo quoq; (inquit) ita probat, & Põponius ſcribit in ipſis rebus Veneris deprehenſum occidi.* Et *hoc eſt quod Solon & Draco dicunt, Exiſtimo hæc uerba Græca in area quæ ſequitur ſcribẽda: ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχοντα. Iam primùm deprehenſi dicuntur, qui effugere nequeunt, uel uitare cùm maximè cupiant, aut è re incõmodè nata ſe explicare & ſubducere. Quintilian. in duodecimo, Itaq; reperias quoſdam in diſputãdo mirè callidos: cũ uerò ab illa cauillatione diſceſſerint, non magis ſufficere in aliquo grauiore actu, quàm parua quædam animalia quæ in anguſtijs mobilia, in cãpo deprehẽdũtur. ἀπεϱοῦνται, Vel εἰς ἀμηχανίαν κατέςησαν. hoc eſt nullũ in ſe aut in alio præſidium reperiũt: omni conſilio, omniq; ope deſecta ſunt. Idem lib. x. Scribendum quoties licebit. Si id non dabitur: cogitandum. ab* *Deprehenſus.*

utroq; excluſi debent tamen uincere: ut neque deprehenſus orator, neq; litigator deſtitutus eſſe uideatur. Deprehēſum dicit oratorem τὸν ἐξ ἀμηχανίας ἀπορούντα καὶ ἀπροφασίστως διακείμενον: *qui eò uſq; ad infantiā redactus eſt, ut iam nihil cauſificari poßit, quo minus cauſa cadat. Sic Curtius de Alexandro in anguſtijs hærente, Tunc hæſitabat deprehenſa felicitas: nec aliud remedium erat, quàm reuerti qua uenerat.* ἐνίσχετο πάντῃ τε ἠπορημένη καὶ ἁλοῦσα: *Deprehenſus adulter eſt* ὁ ἐπαυτοφώρῳ εἰλημμένος. *qui eò redactus eſt, ut nec fugere, nec inficiari poßit. At is demum eiuſmodi eſt, qui in re ipſa uenerea correptus eſt aut inuētus: quē Græci* ἁλόντα ἐπὶ τῶν ἀφροδισίων *dicūt: id eſt in Venere deprehenſum, aut in re uenerea. Quare Accurſius & qui eius autoritate adducti ſunt, in horū uerborū intelligentia falſi, alios etiam fefellerunt. id quod ex uerbis legis oſtendam, quæ apud Lucianū in Eunucho legimus, Atqui (inquit) iudices, iſte leuibus malis & uoce fœminea cæteraq; Eunuchi ſimilis, ſi ueſtibus ſuis exuatur, magnopere uobis uirilis apparebit: niſi ij mentiuntur, qui eum aiunt deprehenſum in adulterio, ut inquit legum tabula, pudenda in pudendis habentem. quod Lucianus dixit,* ὡς ὁ ἄξων φησὶν, ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχοντα. *Leges autē Solonis* ἄξονας *&* κύρβεις *appellatas, nemo ignorat qui Plutarchū in Solone legerit, & Græcos oratores. Quòd autē* τὰ ἀφροδίσια, *id eſt res uenerea, nō ſignificet antecedētia cōcubitū, colloquia, baſia, cōtrectationes laſciuas, & locū conſtitutū, ut Accurſius ex Cicerone cenſuit: uerba Ariſtotelis oſtendunt, qui libro ſeptimo de Animalibus, de pueris loquens, qui hircire dicuntur circa pubertatem, & de puellis quum menſes habere incipiunt, ita inquit, Tum enim maxima cuſtodia indigent: cum præcipuè incitētur ad experiētiam*

rerum

rerum ueneris. μάλιϛα γὰρ ὁρμῶσι πρὸς τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν. Idē, Quæ autē immodicæ ſunt in uſu rerū ueneɾearum: eæ ſi ſæpius pepererint, poſtea ſedātur facilius et caſtigātur. Cicero in Topicis, Ante rem enim quærūtur quæ talia ſunt: apparatus, colloquia, locus, cōſtitutum, conuiuiū: cum re autē, pedum crepitus, ſtrepitus hominū, corporum umbræ, & ſiquid eiuſmodi: & poſt rem, pallor, titubatio: & ſiqua ſigna conturbationis & conſcientiæ, cæteraq; quæ ſuſpicionem facti poſſunt mouere. Ex his uerbis apparet aliud eſſe rem uenereã, & aliud antecedentia conſequentiaq; ueneris. Adde quod Vlpianus hic dixit, Ita demum hanc poteſtatem patri competere, ſi in ipſa turpitudine filiam deprehendat. & in lege, Capite quinto, dixit in uxore ſua deprehenſum. Turpitudo enim eſt quod tabula legum obſcœna in obſcœnis habere dixit.

IN cap. Si poſtulauerit. Si poſtulauerit accuſator ut quæſtio habeatur de ſeruo adulterij accuſato: ſiue adeſſe uoluerit, ſiue intereſſe noluerit, iubēt iudices eū ſeruū æſtimari. Accurſius ſic legit: & ablatiuū abſolutū eſſe cenſet. ego accuſati legendū eſſe puto: hoc eſt ſerui qui adulterij perpetrati tēpore in familia rei fuit, & poſtea in alicuius alius dominiū trāſit: cui pretij æſtimatio dari iubetur. & deeſſe una dictio uidetur, ut ſit ita locus reſtituendus, Siue adeſſe dominus uoluerit. Moris autē fuit apud antiquos: ut qui ſeruū ad teſtimonium ferendum poſceret, is pretij ſerui fideiuſſores daret, in cauſa tum ciuili tum capitali: idq; lege Atheniēſiū, ut ex Demoſth. liquet in oratione quæ inſcribitur παραγραφὴ πρὸς Πανταίνετον: appellaturq; πρόκλυσις: quæ eſt ἐξαίτησις τῶν θεραπόντων εἰς βάσανον ὅτε δικάζοιντο, πρὸς μαρτυρίαν τοῦ πράγματος. Qui autē ſeruū ad quæſtionē expoſcebat, nō aliâs æſtimationē dabat quàm

ſi cau

ſi cauſa caderet. Quare fideiuſſor intercedebat inter actorē et reū. quāquā id Demoſthenes poſtulationē aduerſarij depellēdo ait iniquū eſſe. ἀναγινώσκει μοὶ πρόκλησιν μακρὰν, ἀξιῶν ὅν φησιν οἰκέτην ταῦτα συνειδέναι, βασανίζεσθαι.

Mos priſcus in teſtibus interrogandis.

QVOD autem infrà dicitur in eodem capite, Interrogandiq; facultas datur patronis: id ex more priſco eſt. quod Bartolus perperam intellexit. & accuſatores enim & patroni & ſuos & aduerſarij teſtes palàm interrogabant: id quod tum ex Ciceronis orationibus multis in locis, tum ex Quintiliano facilè eſt intelligere: qui libro quinto ſic ait, Reliquæ interrogandi ſunt partes: qui in re primùm eſt noſſe teſtem. nam timidus terreri, ſtultus decipi, iracundus concitari, ambitioſus inflari poteſt. Prudēs uerò & conſtans, uel tanquam inimicus & peruicax dimittendus ſtatim: uel nō interrogatione, ſed breui interlocutione patroni refutandus eſt: aut aliquo ſi cōtinget urbanè dicto refrigerandus. Idem paulò pòſt, Patronus quoq; altius & unde nihil ſuſpecti ſit, repetita percunctatione priora ſequētibus applicādo, eò ſæpe perducit homines, ut inuitis quod proſit extorqueat. Idem de interrogatione accuſatoris, At ſi neſcierit actor quid propoſiti teſtis attulerit: paulatim & (ut dicitur) pedetentim interrogando experietur animum eius: & ad id reſponſum quod eliciendum erit, per gradus ducet. Cicero pro Flacco, Vbi eſt igitur illa laus oratoris, quæ uel in accuſatore antea, uel in patrono ſpectari ſolebat? bene teſtem interrogauit, callidè acceſſit, reprehēdit, quo uoluit adduxit, conuicit, eum elinguem reddidit. Ex hoc more emanauit id quod dicitur in lege, Si quando, Cod. De teſtibus. quo in loco Accurſius tanquam in luto addubitationis hæſit.

IN cap. Si adulterium. Imperatores, Marcus & Antonin

toninus, & Commodus, filius. Accurſius ignorantia hiſtoriæ nulli hodie non cognitæ, hoc in loco pueriliter addubitauit. Quare adnotandum duximus Marcum Antoninum, qui ab inſtituto uitæ Philoſophus dictus eſt, ſucceßiſſe Antonino Pio Auguſto. Hadrianus enim princeps Rom. cùm idoneum ſibi imperij ſucceſſorem quæreret, ea lege Antoninum, qui poſtea Pius dictus eſt, adoptauit, ut ipſe Antoninus Marcum Annium amitæ ſuæ filium adoptaret. qui Marcus adoptionis iure Aurelius uocari cœpit. hic Fauſtinam duxit uxorem, quæ ab impudicitia infamiam contraxit. ex qua Commodum filium ſuſcepit, ut aliqui opinati ſunt adulterio quæſitũ. Verùm M. Philoſophus eius pater uir optimus, poſt mortem Antonini Pij, qui hoc ipſo in loco diuus Pius dicitur, ad imperium iubente ſenatu aſſumptus eſt: id quod ipſe minimè affectauerat. Auguſtusq; factus nouo exemplo fratrem ſuum conſortem imperij ſibi eſſe uoluit & iußit: Luciumq; Verum Commodum eum appellandum cenſuit, Cæſarem'que dixit & Auguſtum. tumq; primùm Romæ imperium duos Auguſtos pari poteſtate cœpit habere. Ipſe etiam Marcus Antoninum ſe uocare cœpit, quaſi diui Pij filium: fratremq; ſuum Commodum præter nomina ſupradicta, Seuerum etiam nominandum cenſuit & Antoninum: uidelicet eum intelligi filium ſuum uolens: qui tamen longè alienus ab eo moribus & uitæ inſtituto poſtea fuit. Hi cùm uelut gemini aliquandiu imperaſſent, Lucio Vero Commodo morte ſublato Marcus philoſophus ſolus in imperio fuit: filiumq; Commodum imperij ſucceſſorem reliquit cùm omni uitæ fœditate, tum uerò gladiatura & crudelitate infamem & probroſum. Gemini igitur Auguſti ſæpe in libris huius ſtudij, Diui fratres, interdũ Seuerus & Antoninus,

Duo Auguſti primùm facti.

Diui fratres.

nus, interdum Marcus & Antoninus appellantur: ut hoc in loco. in quo ipſo Commodus pro filio Marci intelligitur: alibi pro Lucio Seuero. Diui autem dicuntur, quia inter diuos relati ſunt: qui honos apotheoſis appellabatur: quæ quo ritu fieret, Herodianus libro quarto hiſtoriæ ſuæ retulit, quam exorſus eſt à Commodo.

IN *tractatu, De ui publica, cap. Qui cœtu conuerſo, turba, ſeditione incēdium fecerit. Tametſi Accurſius ſic legat, tamen legēdum cenſeo, Qui cœtu, cōcurſu, turba. Sic in capi. Qui dolo malo. Item qui cum telo dolo malo in continenti fuerit. lego in cōuētu: ut Accurſius ipſe ſuſpicatus eſt.*

Conuentus. *Eſt autē conuentus conciliū, ubi conſiliū à multis agitatur. Salluſtius, Primo cōuentu quē ab regibus factum ſuprà memorauimus. Cicero in Ver. cōuentū maximū de cōuiuio dixit, in Verrē. Alibi pro negotiatorum multitudine, qui negotiādi cauſa aliquò cōueniūt, tanquā in cōciliabulum, non ut illic ſint incolæ: ut hodie Lugduni fit nundiuandi gratia. Apud Plinium lib. III. conuentus legimus pro ijs quos dies*

Conuenire. *magnos noſtri uocant: & uerbum conuenire eodem pertinens. Carthaginem, inquit, conueniunt populi LX. id eſt iura Carthagine petunt. quod nunc reſortiri dicimus uernaculo uocabulo non temerè prolato: eſt enim à conſuetudine Græcorum, qui λαγχάνειν δίκας dicunt. & Romani ſortes iudiciorum dicebant. ut Vergilius in ſexto, & Iuuenalis in Satyra decimatertia, ubi urnæ Prætoriæ meminit. Illud uerò ridiculū eſſe dicerem, quod Accurſius in cap. Lege Iulia, oratorum nomine doctores artiū intelligi uoluit, qui à Græcis Rhetorici uocantur: niſi hæc ignorantia animaduerſione ſeria potius atque adnotatione, quàm riſu digna eſſet: uidelicet ut qui comitem aut aſſeclā præceptoris*

Oratores. *pulſaſſe dicetur, is de ui publica cōtinuò teneatur. Sunt igitur*

tur oratores hoc in loco ijdem qui legati: ut apud Vergilium in X I. *Iamq́; oratores aderant ex urbe Latina Velati ramis oleæ, ueniamq́; rogantes.* Liuius, *Theij oratores cum inſulis & uelamentis ad Romanos miſerunt. quo uocabulo eos legatos proprie ſignificari cenſco, qui deprecabundi ueniunt: tametſi* πρέσβεις *apud Græcos, unde hoc Latinum per imitationem ductum mihi uidetur, legati dicantur omnis generis, etiam Legati in exercitu.* Oratores.

A D *legem Corneliã de ſicarijs, cap.* I. *Qui'ue cum magiſtratus eſſet, publico'ue iudicio præeſſet, operam dediſſet, quo quis falſum iudicium profiteretur, ut quis innocẽs conueniretur. Sic Accurſius legit, & omnia habent exemplaria quæ uidere mihi cõtigit. Sed nihilo ſecius legendum omnino cenſeo indicium nõ iudicium, & circumueniretur. Nam præterquam quòd abſurdum eſt profiteri iudicium à Iuriſconſulto eſſe dictum, pro eo quod eſt ſententiam proferre, ut Accurſius intellexit: tum uerò ſequentia uerba nõ cohærent, ut quis innocẽs cõueniretur. Eſt autem profiteri indicium, ultro ſeſe conſorteſq́; criminis deferre, id quod Cicero indiciũ ſibi poſtulare dixit in Diuinatione, ut nos ſuperius oſtendimus. Sic idem Cicero operam profiteri, & potentiam dixit in Verrem, Qui ſequeſtres aut interpretes corrumpendi iudicij ſolent eſſe: quiq́; ad hanc rem potentiam ſuam, aut impudentiam profeſſi ſunt. id eſt ultrò obtulerunt.* ἐπηγγείλαντο. *Vt autem circumueniretur legẽdum cenſeam, autoritate Ciceronis adducor, præterquam etiam quòd conueniretur hoc loco non congruit. Is igitur in oratione pro Cluentio, Hanc ipſam legem (inquit) ne quis iudicio publico circumueniretur, C. Gracchus tulit. Idem, Mulier Romam proficiſcitur cũ magno comitatu & pecunia: quo facilius circunuenire iudicio capitis, atque oppri-*

Indicium profiteri.

Indicium ſibi poſtulare.

Circunuenire iudicio.

mere filium poſſet. & ſic identidem. Hæc autẽ lex Cornelia dictur, quia à Lucio Sylla Cornelio lata eſt. prius tamen Sempronia dicta à Caio Graccho, qui primus eam tulit, ut autor eſt idem Cicero. Et rurſus in Bruto, Iſocratem primo artem dicẽdi eſſe negauiſſe: Scribere autẽ ſolitum orationes, quibus in iudicijs uterentur. ſed cùm ex eo, quia quaſi committeret contra legem, quo quis iudicio circunueniretur, ſæpe ipſe in iudicium uocaretur: orationes alijs deſtitiſſe ſcribere. Quibus uerbis intelligimus eandem legem Athenis fuiſſe ante leges Semproniam & Corneliam.

Circumuenire. *Eſt autem circũuenire, inuidia conflata, & factione opprimere. Cicero in Verr. Quid te à Centuripina ciuitate, cæteriſq; ciuitatibus Siciliæ circunueniri atq; opprimi dicis? tua te Meſſana circunuenit. hoc eſt enim quod Græci* καταστασιάζειν *dicunt: ut Demoſthenes* πρὸς Λεωχάρην, Καὶ μὴ περιιδεῖν πένητας ἀνθρώπους καὶ ἀσθενεῖς καταστασιασθέντας ὑπὸ παρατάξεως ἀδίκου. *& itidẽ* πρὸς Εὐβουλίδην.

IN *eodem cap. Qui'ue magiſtratus iudex'ue quæſtionis ſub capitalem cauſam pecuniam acceperit, ut publica lege reus fieret. His uerbis Prætor urbanus ſignificatur, non is cui iuriſdictio ſorte obtigerat, ſed alter: ut ex oratione Ciceronis pro Muræna intelligimus, qui ita præerat iudicijs publicis, ut præſides apud nos unus aut alter in curia centenaria claſſi præſident capitali, quam criminalem tholum uocant, tornellam lingua uernacula appellantes. Is etiam quæſitor dicebatur, ut autor eſt Aſconius in Præturam urbanam.*

Iudex quæſtionis in tholo capitali.

Quæſtio. *Quæſtio enim ſtatus & cõſtitutio cauſæ dicitur. Fabius libro III. Quæſtio enim in iudiciali materia dupliciter accipiẽda eſt. altero modo, quo dicimus multas quæſtiones habere cõtrouerſiam: quo etiam minores omnes complectimur. altero quo ſignificamus ſummã illam*

in

in qua cauſa uertitur. ex qua naſcitur ſtatus, an factum ſit: an rectè factum ſit. Propterea factū eſt ut quæſtio pro publico iudicio accipiatur: & Quæſitor is dicatur qui quæſtionem habet, hoc eſt qui inquirendū curat de crimine, de eoq; iudicium exercendū. Hic quæſitor ſedebat pro tribunali, Iudices autem in ſubſellijs: omniaq; fermè in poteſtate habebat. Cicero in Bruto, *Itaq; intelligens dicendi exiſtimator uidet oſcitantē iudicem, loquentem cum altero, nonnunquā etiā circulantē, mittentē ad horas, Quæſitorem ut dimittat rogantē. intelligit oratorē in ea cauſa non adeſſe, qui poßit animis iudicū orationē admouere, tanquam fidibus manū. Quæſitorem uocat Prætorē, in cuius erat poteſtate ſoluere conciliū cum libuerat, & dare ueniā abeundi coactis iudicibus: quod interdū iudices tædio affecti poſtulabant, horam nō expectantes.* Idem pro Muræna, *Cogendi iudices inuiti, retinendi contra uoluntatem.* Et Philippica v. *Quæro igitur ſi Lyſiades citatus non reſponderit, excuſetur Areopagites eſſe, nec debere eodem tempore Romæ & Athenis res iudicare? accipiet'ne excuſationem is qui quæſtioni præerit?* Idem in Vatinium, *Quæro ex te Vatini, num quis in hac ciuitate poſt Vrbem conditam Tribunoſplebis appellarit, ne cauſam diceret? num quis reus in tribunal ſui Quæſitoris aſcenderit, eamq; ui deturbarit, ſubſellia dißiparit, urnas deleuerit?* Ad hanc *autem ſimilitudinem (inquit Aſconius) Vergilius Minoem iudicem apud inferos, tanquam Prætor ſit rerum capitalium, Quæſitorem appellat. dat ei ſortitionem, ubi urnam nominat: dat ei electionem iudicum, cùm dicit, Conciliumq; uocat. dat cognitionem facinorum, cùm dicit, Vitasq; & crimina diſcit. Verba Vergilij hæc ſunt, Nec uerò hæ ſine ſorte datæ ſine iudice ſedes: Quæſitor*

Quæſitor.

Vergilij locus.

Minos urnam mouet. ille ſilentum Conciliumq́; uocat, uitasq́, & crimina diſcit. Per ſyncopen etiam quæſtor dicitur. Cicero in Catilina, Iam hoc nemini dubium eſt, qui reo cuſtodiam, quæſtori gratulationem, indici præmium decreuit: quid de tota re & cauſa iudicarit. Quibus uerbis quæſtorem coniurationis ſeſe uocat ob decretam ſibi Conſuli à Senatu quæſtionem. Quærere enim & quæſtionem habere, quod & inquirere dicitur, id eſt quod informare uulgò à noſtris appellatur. Vnde rem requæſitam dicebant, cum ad uindictam criminis aliquid ſtatuebatur de reis, aut ut ad tormenta ſeruorum iretur pro crimine comperiendo, ut ipſe pro Cluentio, Quid? Romæ quæſitum de iſtis hominibus non erat? ita'ne tandem mulier iam non morbo, ſed ſcelere furioſa: cùm quæſtionem habuiſſet Romæ, cùm de honeſtiſsimorum uirorum ſententia conſtitutum eſſet, ſatis quæſitum uideri; eadem de re triennio pòſt in filij caput quæſtionem habere conata eſt? id eſt non repetendos eſſe ſeruos ad quæſtionem. Plinius ad Arrianum lib. 11. Reſpondit Fronto Catius, deprecatusq́; eſt, ne quid ultra repetundarum legem quæreretur: omniaq́; actionis ſuæ uela uir mouendarum lacrymarum peritiſsimus, quodam uelut uento miſerationis impleuit. magna contentio, magni utrinque clamores: alijs cognitionem Senatus lege concluſam, alijs liberam ſolutamq́; dicentibus: quantumq́; admiſiſſet reus, tantùm eſſe uindicandũ. Quærere hoc in loco pro iudicium exercere, Plinius accepit: & quod dicit concluſam Senatus cognitionem, hunc habet intellectum, aſtrictam uno iudicio repetundarum: quia ab initio Senatuſconſ. factum fuerat in eam ſententiam, ut de Priſco reo lege repetundarum quæſtio haberetur: cùm tamen Priſcus immanitate criminũ maiorem pœnam meritus

Quærere & Inquirere.

Res requæſita.

meritus eſſet. non licebat autem hominem delatum pluribus legibus reum fieri apud Prætorem & iudices: ſed Senatus legibus erat ſolutus, ut autor eſt Quintilianus. Paulus ſuprà, De accuſationibus, Senatus cenſuit ne quis ob idem crimen pluribus legibus reus fieret. ἐπὶ τῷ αὐτῷ παρανομήματι πολλαχῶς κρίνεσθαι. Ferre quæſtionē, eſt uindicandum facinus iudicibus præbere & mandare: uel potius ad Senatum referre, ut de uindicando ſcelere extra ordinem Senatuſconſul. fiat, & in iudicium res deducatur. Cicero pro Milone; Non fuit ea cauſa iudices, non fuit, cur ſibi cenſeret Pompeius quæſtionem ferendam. Idem, De hoc igitur latum eſt ut quæreretur. id eſt ut iudicium exerceretur, εἰς κρίσιν τὸ ἀδίκημα καταστάν. Conſtituere quæſtionem, eſt decernere ut uindicetur. Idem in eadem, Hanc uerò quæſtionem, etſi non eſt iniqua, nunquā tamē Senatus conſtituēdam putauit. erant enim leges, erant quæſtiones, uel de cæde, uel de ui. nec tantùm mœrorē Senatui mors P. Clodij afferebat, ut noua quæſtio conſtitueretur. Sic Demoſthenes pro Cteſiphonte, εἰσὶ νόμοι περὶ πάντων καὶ τιμωρίαι καὶ ἀγῶνες καὶ κρίσεις, πικρὰ μὲν καὶ μεγάλα ἔχουσαι τὰ ἐπιτίμια. Senatus (inquit Cicero) cenſuerat ut de cæde Clodij ordinario iudicio quæreretur, nō ut extra ordinē quæſtio decerneretur. Tum autem quodlibet publicū iudiciū certam & peculiarem formulam habebat iudicij & quæſtionis. qui mos ſublatus eſt, ut autor eſt idem Paulus in capite, Ordo, ſuprà, De publicis iudicijs. Olim etiam duæ tantùm tabulæ dabantur à Prætore Iudicibus, in quibus ſententiam ſuam ſcriberent: aut enim reum planè abſoluere, aut planè damnare oportebat. Propterea Tranquillus in Auguſto ita inquit, Cùm de falsò teſtamento ageretur, omnesq; Senatores lege Cornelia tenerentur

Ferre quæſtionem.

Quæſtio conſtituta.

Duæ tabulæ Iudicibus dabantur.

rentur: non tantùm duas tabulas damnatoriam & abſolutoriam ſimul cognoſcentibus dedit: ſed tertiam quoq;, qua ignoſceretur ijs quos fraude ad ſignandum, aut errore inductos conſtitiſſet. Sic Græci, τήν τε σώζουσαν ψῆφον καὶ τὴν ἀναιροῦσαν ἐλάμβανον. *Neq; uerò eadem lege omnes ordines tenebantur: ut Tranquillus hoc loco ſignificat, & ex Cicerone planum fit in oratione pro Cluentio. Nam lege Cornelia, de ſicarijs, Senatores tantùm tenebantur, duntaxat quod ad caput illud pertinet, quod ſuperius enarrauimus: Si quis coiſſet, quo quis innocens iudicio circumueniretur. Verba Ciceronis hæc ſunt, Neq; me illa oratio cõmoueret, quòd ait Accius indignum eſſe facinus, ſi Senator iudicio quenquam circumueniret, legibus eum teneri: ſi eques Romanus idẽ fecerit, non teneri. & reliqua quæ ille latè proſequitur in eandem ſententiam: ut illud, Atque ut omittam (inquit) leges alias omnes quibus nos tenemur, cæteri autem ſunt ordines liberati: hanc ipſam legem, ne quis iudicio circumueniretur, C. Gracchus tulit: eam legem pro plebe, non in plebem tulit.*

Cur olim & quomodo iudicia publica exercerentur.

Iudicia autem publica & reorum accuſationes inſtitutæ fuerant olim iuuenibus ad eloquentiæ ſtudium exercendis, & ad animorum egregiam contentionem: ut quemadmodum generoſi canes naturæ inſtinctu uiſas feras ſtatim adoriuntur: ſic etiam iuuenes nobiles Romæ in ciues improbos impetum egregium conciperent, populoq; Romano ſpecimen hac ratione ingeniorum ſuorum præberent. Autor Plutarchus in Lucullo. Quæſtionem habere à Græcis ἐξετάζειν τὸ πρᾶγμα *dicitur: quod ad uerbum rem*

Rem quærere.

quærere Cicero dixit in Verrem, Actione III. Non dubitabat (inquit) Minutius, qui Sopatrum defendebat, quin iſte quoniam conſilium dimiſiſſet, illo die rem illam

illam quæſiturus non eſſet: cùm repentè iubetur dicere. Idem pro Cecinna, Quum ego uehementius contenderem, ciuitatem adimi non potuiſſe, Decemuiri prima actione non iudicauerunt: poſtea re quæſita & deliberata, ſacramẽtum noſtrum iuſtum iudicauerunt. In utroque loco rem quærere Cicero pro cognoſcere dixit, & expendere controuerſiam. Decernere quæſtionẽ eſt ſtatuere, ut quæratur de crimine, ut in reos animaduertatur. Poſtulare quæſtionem eius eſt, qui iniuriam ſibi factam quæritur, aut alteri, quam uindicare ad eum pertineat. Cicero pro Milone, Num quæ rogatio lata? num quæ noua quæſtio decreta eſt? Idem, Decernebat Senatus, ut ueteribus legibus tantummodo extra ordinem quæreretur. Liuius libr. 11. ab Vrbe, Senatus tumultuosè uocatus, tumultuoſius conſulitur: quæſtionem poſtulantibus ijs qui pulſati fuerant: decernente ferociſſimo quoque non ſententijs magis, quàm clamore & ſtrepitu. tandem cùm iræ reſediſſent, ordine conſuli cœpit. Sed quoniam in exercendis quæſtionibus criminum, ſerui ſæpe tormentis ſubijciebantur, qui teſtes & arbitri rerum domi perpetratarum erant, ideò quæſtio pro tormentis uſurpatur, unde tractatus, De quæſtionibus. Cæſar, De morte patrisfamiliâs, ſi res in ſuſpicionẽ uenit, de uxore ſeruilem in modum quæſtionem habent, ἀνδραποδωδῶς τὴν γυναῖκα βασανίζουσι. Hodie à Iuriſperitis hoc uerbum aliter uſurpatur, ſicut & alia permulta. quorum loquendi conſuetudo elegantiam priſci ſermonis licentia aliquandò caſtiganda fœdauit atque corrupit. cuius indignitatis reputatio nos interdum longius prouehit, quàm ſuſcepti operis ratio expoſcere uideatur. tametſi quid magis ad rem pertinet, quàm Iuriſconſultorum uerba interpretari, quibus uerborum proprietatis cognitionem antiqui tribuerũt?

Decernere quæſtionem.

Poſtulare quæſtionem.

Iudex quæſtionis. Iudex quæſtionis igitur à Iuriſconſulto dictus eſt Prætor, qui quæſtionibus præerat, id eſt, publicis iudicijs, iudicumq́; decurias cogebat. Cice. in Pretura urbana, Eiuſmodi ſortitionem iudicum homo amentiſſimus fore putauit per ſodalem ſuum Quintum Curtium iudicem quæſtionis. quem locum explanans Aſconius ita inquit, Facilè autem pro ueris iudicibus improbi ſupponi poterant, uolente iudice quæſtionis. Et pro Cluentio idem Cicero, Condemnatus eſt C. Iunius, qui ei quæſtioni præfuerat. Adde etiam ſi placet, tum condemnatus eſt cùm eſſet iudex quæſtionis. Iuuenalis hūc iudicem, Prætorem appellat his uerbis in XIII. Satyra, Improba quamuis Gratia fallacis Prætoris uicerit urnam: Vergilius Quæſitorem, Quæſitor Minos urnam mouet. Cicero pro Rabyrio, Iudex ſedebat: Prætor quærebat.

IN eodem cap. Sed & ſi claua percuſſerit. In quibuſdam exemplaribus legimus claui: quod magis probo. Nam claua ferrum nō habet, niſi ſi in toris clauorum capita habeat. Sed & ſi claui uel claue percuſſerit, aut cucuma in rixa: quamuis ferro percuſſerit, tamen non occidendi animo: *Cucuma.* leniendam eius pœnam. Martial. in X. Cucumam fecit Otacilius. *Cucumella.* Eius diminutiuum eſt cucumella, in cap. Si quando, ſuprà, Si ſeruitus uendicetur. ubi locum mēdoſum eſſe cenſeo, ut fortaſſè cineris cucumellas legendum ſit.

IN cap. Inauditum, Inauditum filium pater occidere non poteſt: ſed accuſare eum apud præfectum præſidem'ue *Accurſius.* prouinciæ debet. Accurſius ut alibi ſæpe, ſic hoc in loco diuinabundus, futilitate mira iudicij præditum ſe fuiſſe oſtendit: quem ſatis equidem ip'um admirari nequeo Bartolum uirum ingenij felicis & ſolidi, enarrationum tam abſurdarum aſſeclam poſt ſe traxiſſe. Vſqueadeò ualuit

præiud

præiudicium autoritatis Accurſij in librorum iuris interpretatione, ut ab eius opinione digitum unum abſcedere uererentur eius poſteri: cùm tamen nihil ille penſi habuiſſe uideatur, quo minus uelut fanatico feruore inſtinctus, quicquid in buccam ueniſſet, in commentarios ſuos referret. Ego inauditũ filium hîc intelligo filium ἀκριτον: hoc eſt reum iudicio non conuictum, & indicta cauſa patrem interficere non poſſe: de quo uerbo ſuperius ſcripſimus. Scire autem oportet tantam fuiſſe priſcis in liberos poteſtatem, ut pater de liberis ſtatuere citra iudicium poſſet, etiam capitaliter. id quod ex Ciceronis oratione pro domo ſua intelligere poſſumus, qui de Clodio loquens, qui ſe in adoptionem plebeio homini dederat, cùm ex genere patriciorum eſſet: uidelicet ut ei Tribuno plebis eſſe liceret: ita inquit, Sed cùm hoc iuris à maioribus proditum ſit, ut nemo ciuis Roma. aut libertatem aut ciuitatem poßit amittere, niſi Senatus autoritate factum ſit: quod tu ipſe potuiſti in tua cauſa dicere: (credo enim, quanquam in illa adoptione legitimè factum eſt nihil, tamen te eſſe interrogatum, autor'ne eſſes, ut in te P. Fonteius uitæ neciſq; poteſtatem haberet ut in filio:) quæro, ſi aut negaſſes aut tacuiſſes, ſi tamen id x x x. curtæ iußiſſent, num id iuſſum eſſet ratum? certè non. Quid ita? quia ius à maioribus noſtris ita comparatũ eſt, ut ciuis Romanus libertatem nemo poſſet inuitus amittere. Quibus uerbis planum fit, qui in adoptionem ſe olim dabant, eos libertatem amittere: quia ius patriæ poteſtatis hoc ferebat, ut uitæ neciſq; poteſtas in filium eſſet patri aſcititio. Propterea conceptis uerbis ij qui ſe in adoptionem dabant, interrogabantur. (Cuius moris inſtar quoddam obſeruatur in ijs hominibus hodie, qui cœnobijs conſecrantur: ipſi enim quaſi in

Inauditus.

De patria poteſtate.

adoptionem tranſeunt, & in poteſtatem Cœnobiarchæ quaſi patris ſe mancipiant) cui conſequens eſt, ut qui in adoptionem ſeſe dediſſent, ij maxima capitis diminutione afficerentur. Quare non de nihilo eſt quod à Iuſtiniano in Inſtitutionibus dicitur, in tractatu De patria poteſtate. Et per hæc facilius ſententia legis ultimæ percipitur: in tractatu Patriæ poteſtatis Cod. Valerius libro v. Bruti æmulatus exemplum Caſsius, filium, qui Trib. pleb. agrariam legem primus tulerat: poſtquam illam poteſtatem depoſuit, adhibito propinquorum & amicorum conſilio, affectati regni crimine domi dānauit, uerberibusq; affectum necari iuſsit. Huius etiam Spurij Caſsij meminit Liuius lib. I I. ab Vrbe. Hunc morem poſtea ſublatum, ex uerbis Vlpiani hoc loco intelligimus: nec mirum cùm etiam coërcita ſit dominorum poteſtas in mancipia. Quin & idem iuris olim Gallis fuiſſe, Cæſar in v I. commentario autor eſt: Viri (inquit) in uxores, ſicuti in liberos, uitæ neciſq; poteſtatem habent. & cùm paterfamiliâs honeſto loco natus deceſsit, eius propinqui conueniunt: & de morte, ſi res in ſuſpicionem uenit, de uxoribus ſeruilem in modum quæſtionem habent. Eundem etiam morē olim Romæ fuiſſe in uxores interdum ut mariti animaduerterent, Liuius intelligendum nobis reliquit libro I x. de bello Maced. quo in loco de proditis Bacchanalibus loquitur, iudicioq; Senatus damnatis: Plures (inquit) damnati quàm in uincula coniecti ſunt: magna uis in utraque cauſa uirorum mulierumq; fuit. Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu eſſent, tradebant, ut ipſi in priuato animaduerterent in eas. Si nemo erat ſupplicij exactor, in publico animaduertebatur. Adnotauimus alibi nonnulla eiuſmodi matrimonia fuiſſe, ut uxores in manum ac mancipium maritorum tranſi

Virilis animaduerſio olim in uxores.

In manu eſſe mariti.

tranſirent. Quare Liuiano teſtimonio mulieres quæ in ma-num uirorum conuenerant, maritis ad ſupplicium ſumen-dum ſenatus decreto traditæ ſunt. *In manu eſſe mariti.*

IN *cap. ſequenti, Aconitum:* Pituocarpas. *Nemo ho-die doctorum ignorat Pytiocampas legendum, uel more antiquo Pituocampas, aut bupreſtim. Plinius lib.* XXIII. *de Sapa loquens, Vſus eius contra cantharidas, bupre-ſtim, pinorũ erucas, quas Pityocampas uocant, Salaman-dras, & contra mordẽtia uenenata. de quibus Dioſcorides lib.* II. Κανθαρίδος πιτυοκάμπης, ἢ σαλαμάνδρας, ἢ βουπρήστεως *dixit. Eruca inſectum eſt uilloſum, quod hirſu-tam Columella appellat. In hortis paſsim uidetur, arborum folia exedens. Campe hæc Græcis à flexu dicta eſt: quia in arcum arrependo curuatur. De bupreſti Plinius in* XXX. *Bupreſtis animal eſt rarum in Italia: ſimillimum ſcarabeo longipedi. fallit inter herbas bouẽ maximè, unde etiam no-men inuenit: deuoratumq́; tacto felle ita inflammat ut rum-pat,* παρὰ τὸ πρῆσαι τὰς βοῦς. *Paulus Aegineta lib.* V. *uenenatorũ nomina ex Dioſcoride (ut opinor) ad uerbum recenſens: Noxia (inquit) ex animalibus hæc ſunt: cantha-ris, bupreſtis, ſalamandra, pityocampe, lepus marinus, ru-beta, quæ & rana paluſtris muta dicitur, irudines uoratæ. Cicuta uerò ab eodẽ inter ſemina uenenata adnumeratur. Mandragora è genere liquamentorũ eſt uel ſuccorũ, quæ ille* ὀπίσματα *uocat. Aconitũ in genere radicum ponitur. Hæc etiam omnia à Dioſcoride tractãtur lib.* VI. *qui no-xia medicamenta in libris ſuis adieciſſe ait, duas aut treis ob cauſas. Partim enim eorũ naturam uimq́; maleficam no-uiſſe, conducibile ideo exiſtimabat, ut contra ea uenena re-media homini in promptu eſſent ante exquiſita & compa-rata. partim ut qui uenena ſumpſiſſent imprudenter, ex*

Eruca. *Bupreſtis.* *Venenata medicamenta.*

affect

affectione ægrotationũ deprehẽdere indicia cuiuſq; hauſti ueneni poſſent, congruaq; ſubinde ſibi remedia adhibere: cum eo quoq; quòd ij qui his uenenis pro morborũ remedijs uti inſtituerũt, alijs medicinis cõtemperatis, cautius & ſalutarius uti poterũt, cùm eorũ naturã uiresq; perdidicerint. Id quod eò pertinet, quod lex Cornelia de uenenis ſtatuit. *quum enim ob cauſam proximè dictã, pigmentarijs & medicamentarijs liceat publicè hæc habere uenalia ad uſum ſalutarem: tamẽ ſicui temere dederint & incõſulte, in fraudem ipſi capitalẽ incidunt.* Legis autẽ uerbis non tenebantur qui philtra dabãt, id eſt amatoria pocula, ut hic dicitur: nec qui oxytoca, id eſt partus adiuuantia: aut arrenogona & thelygona ad mares fœminasq; concipiendas. ſed tamen extra ordinẽ puniebãtur, ſi euentu noxia erant, ut hîc dicitur, ſæpe enim in noxam uertunt quæ ita porriguntur. Phthoria ſunt & ecbolia ad partus abigendos: ut infrà, in cap. Si muliebrẽ. Atocia ad fœcunditatem inhibendam & ſupprimendam excogitata fuerunt, diſtoca ægros partus faciunt, & partiones incommodas. Vnde uerbum δυςοκεῖν, de mulieribus dictũ ægrè parientibus. Verũ quòd ſequitur, Et id quod luſtramenti cauſa dederit cantharidas, nõ cõgruit conſtructioni: ut uel is qui legendum ſit, uel uerba eſſe tranſpoſita ſuſpicandum, hocq; modo reponendum, Mandragoram, cantharidas, & id quidem luſtramenti cauſa dederit. Plinius lib. XXIX. Cantharides (inquit) obiectæ ſunt Catoni Vticenſi, ceu uenenum uendidiſſet in auctione regia, quoniã eas ſeſter. ſexaginta addixerat. de bonis Cyprij regis loquens, cuius Plutarchus meminit in Catone. Cæterùm de cantharidibus Plinius & Dioſcorides ſatis multa ut medicis utilibus meminerunt: nuſquam luſtrationis per eas factæ mentio eſt apud eos, quare

Philtra. Oxytoca. Arrenogona. Thelygona. Phthoria. Atocia. Dyſtoca. Δυςοκεῖν. Cantharides.

quare ſuſpicor locum eſſe mendoſum. In cantharidibus (inquit Plinius) magna quæſtio: quoniam ipſæ uenenum ſunt potæ, cum cruciatu ueſicæ maximo. Cicero Papyrio ſcribens, pro uenenata potione poſuit, Caius (inquit) Carbo, accuſante Lucio Craſſo, cantharidas ſumpſiſſe dicitur. Idem Plinius, Vis earum adurere corpus: cruſtas obducere. eadem pityocampis in picea naſcẽtibus: eadẽ bupreſti. efficaciſsimæ omnes ad lepras lichenasq́; dicuntur, ut fortaſſe incruſtamenti legendũ ſuſpicari quiſpiã poßit. uel fortaſſe pro uoce aliqua Græca hoc uocabulum ſubiectum eſt: ut ex Dioſcoride in præfatione ſexti. ἤ τις ἑλκῶσαι προαιρούμενος, id eſt exulcerare uolẽs. Luſtrare inter alia hoc quoq; ſignificat, quod lingua uernacula chermare uocat, quaſi dicas carminare, hoc eſt carmine malefico afficere: Græcè θέλγειν dicitur. quod uerbum ſi hîc rectè legitur, intelligendum eſt de ijs qui ad maleficium uendiderunt. Luſtrare.

IN eodem cap. Et qui naufragum ſuppreſſerit: qui'ue falſa iudicia confeſſus fuerit, cõficienda'ue curauerit. Lego qui naufragum ſuppreſſerit, qui'ue falſa indicia profeſſus fuerit, profitenda'ue curauerit: nec me omnium quæ circunferuntur exemplariũ ſimilitudo mouet, quorũ fides & autoritas oratorũ ſcriptis labefactata eſt, ut ſuprà planum fecimus. Eſt autẽ naufragum ſupprimere, hominẽ è naufragio errabundũ arripere, et in uinculis habere, aut in ergaſtulo cõcludere ad opus faciendum. Tranquillus in Auguſto, Rapti per agros uiatores ſine diſcrimine: liberi ſeruiq; ergaſtulis poſſeſſorum ſupprimebantur. igitur ergaſtula recognouit. Id genus hodie ſceleris & plagij ab archipiratis perpetratur: qui homines incautos in maritimis locis comprehẽſos in triremes rapiunt, ad ſcalmumq́; alligant, ut ſub flagellis remigent. Eſt autem ſupprimere, è medio

Supprimere. *medio tollere, id eſt* ἀφανίζειν. *Diximus ſuprà quid ſit indicium profiteri, & indicium poſtulare, ex Cicerone. Certa ſunt autem crimina in quibus impunitas indici dabatur: ut in cauſa maieſtatis & proditionis, & ſi quid eiuſmodi eſt. certæ etiã perſonæ ſunt, quæ indices fieri poterant. ita neq; repetũdarũ cauſa per indicẽ agi ſolet: neq; Senatoria perſona poteſt indiciũ profiteri, ſaluis legibus. Index eſt qui eius facinoris, cuius ipſe eſt conſcius, latebras indicat impunitate propoſita. Hactenus Aſconius. Cicero, Quapropter ſi tibi indiciũ poſtulas dari, quòd tecum una fuerit: concedo ſi id lege permittitur. Quod ſequitur inferius, Qui hominem libidinis uel commercij cauſa caſtrauerit: Accurſius abſurdè intellexit, ignorãs (ut opinor) olim ſpadones in delicijs habitos ad libidinẽ. Libidinis igitur cauſa ĩtelligẽdũ,* πρὸς τὰ παιδικὰ. *tales erãt Bagoæ apd' Perſas.*

Certa crimina.

IN *eodẽ tractatu. cap. Lege, Cùm quidã per laſciuiam cauſam mortis præbuiſſet: comprobatum eſt factum Ignatij proconſulis Veticæ. Beticæ legendum eſt, quæ pars eſt Hiſpaniæ. Laſciuia quid ſit, Accurſius non ſatis intellexit: ita ne Bartolus quidem & reliqui eiuſdem ordinis uiri, alioqui doctrina multa nec contemnenda præditi. de quo uocabulo nonnihil in priore uolumine annotationum diximus. Laſciuia nec dolus nec culpa lata eſt, ut iſti exiſtimarunt: ſed proteruitas quædã ludicra, ut ex Plinio liquere poteſt lib. XXVI. Grauiſſimum (inquit) ex ijs morbis Lichenas appellauere Græco nomine: Latinè (quoniã à mento ferè oriebatur) ioculari primum laſciuia (ut eſt procax natura multorũ in alienis miſerijs) mox & uſurpato uocabulo mentagram, occupantẽ multis & rictus. Laſciuiam Plinius iocum petulantia & procacitate improbum uocat. hoc à Græcis ſumptũ eſſe mihi uidetur, qui* ἀσελγαίνειν *etiam*

Laſciuia.

etiam pro procacitate & proteruia accipiũt:ut Demoſthenes περὶ κορδύλου, & Iſocrates, ἀσελγῆ, id eſt laſciuum, appellantes τὸν μὴ μετέχοντα μήτε ἀρετῆς μήτε δικαιοσύνης. Sicq; Iuriſconſ.& hic in tractatu, De re militari,& Locati, laſciuia accipitur pro incontinentia animi, nec uirtutem nec probitatem reuerentis, procacitateq; ſe oblectantis. Laſciuiam autem ut malè moratam & noxiam, ſic ludibundam intelligimus. Plenior autem & atrocior petulantia ἀσελγείας uocabulo quodammodo ſignificatur, laſciuia orationis à Quintiliano dicitur libr. I I. pro ludibunda & exultanti oratione. Idẽ in pono, Quo minus ipſi in quos dicimus: aut iudices aut aſsiſtentes oderint hanc maledicendi laſciuiam, id eſt dicacitatis uoluptatem. Laſciuire etiam equi & pecora dicuntur, quod Græci σκιρτᾶν dicunt, & ἀποδυσπετεῖν, ut equi obeſi ob idq; luſitabundi & contumaces: & interdum ἐξυβρίζοντες.

IN eodem tractatu, in cap. Furem nocturnum. hoc dictum Vlpiani pugnat cum dicto Gaij in cap. Itaque, ſuprà, Ad legem Aquiliam, Cui Gaio Ciceronis autoritas aſtipulatur in oratione pro Milone, Quòd ſi X I I. tab. (inquit ille) nocturnum furem quoquomodo, diurnum autem ſi ſe telo defenderit, interfici impunè uoluerunt: quis eſt qui quomodo quis interfectus ſit, puniendum putet: cùm uideat aliquando nobis gladium ad occidendum hominem ab ipſis legibus porrigi? Antinomiæ tamen mentionem apud iuris ſtudioſos criminoſam eſſe non ignoro. quare eorum pacem expoſcendam nobis in præteritum quoque intelligo. Gellius libr. X. Nam furem qui in manifeſto furto deprehenſus eſſet: tum demum X I I. tab. occidi permiſerunt, ſi aut cùm faceret furtum, nox eſſet: aut interdiu ſe telo cùm prehenderetur, defenderet. Itidem Auguſtinus in cap. Si perfodiens,

dies, extrà, De homicid. Hunc locum igitur mutilatum eſſe cenſeo, atque ita reſtituendum: Furem nocturnum ſi quis occiderit, omnino impunè erit: ſi diurnum, ita demum impunè feret. & reliqua. Sic fiet ut cum Accurſio non conflictemur, in ſalebraq; prærupta hæreamus addubitando atque ariolando.

AD legem Pompeiam, in cap. Si ſciente, Quiq; quæſierint pecuniã, quiq; eorum ita crediderint, aut a quo ita cauerint. *Cauere ab aliquo.* Accurſius hoc uerbum ut mēdoſum adnotare uidetur: ego uerbi elegãtiam nequaquam ſilentio tranſmittendam eſſe duxi: eſt enim ex priſca lautaq;, non ex triuiali ſordidaq; ſuppellectili huc translatum. Cicer. in Verr. act. III. Epicratem conueniunt, demonſtrant, id quod ille ſciebat, ſe ſeſtertia octoginta dediſſe: rogant eum ut id quod ab ipſis abeſſet pecuniæ, curet: ab ſeſe caueat quemadmodum uelit, de illa hæreditate cum Epicrate neminem eſſe acturum. id eſt arbitrio ſuo ab ſe cautionem exigat. Idem in Bruto, At uero (inquam) tibi ego Brute non ſoluam, niſi prius à te cauero, amplius eò nomine neminē cuius petitio ſit, petiturum. *Cauere obſidibus.* Inde cauere obſidibus, pro obſides exigere dicebant, atque etiam pro obſides dare: utrunq; enim ſignificat, ſed ſub diuerſa constructione. Cæſar libr. VII. de bello Gallico, Et quoniam in præſentia obſidibus cauere inter ſe non poſſent, ne res efferretur: ut iureiurando *Cauere capite.* ac fide ſanciatur, petunt. Et cauere capite apud Pliniū lib. XXXIIII. quod eſt capitis periculo ſe obſtringere, & alium ſibi eodem uinculo obligare. Quod ergo hîc Vlpianus dixit, Quiq; eorum ita crediderint, aut à quo ita cauerint; hunc habet ſenſum, Et qui credidit, & qui mutuatus eſt. οἵτε οὕτω δανείσαντες, ἢ ἀφ᾽ οὗ ἀξιοπίστως οὕτως ἠσφαλίσαντο: uel ἢ ὅνπερ οὕτως κατηγγύησαν. *Cauere.* Cauere interdū

nec

nec ſtipulantis eſt, nec promittentis: ſed Iuriſprudentis hominis, qui conſultori ſuo rationem præſcribit, formulamq́; dictat paciſcendi aut contrahendi, & mo nitis conſilioq́; inſtruit, ne conditionem ſuam deteriorem faciat. ut apud Ciceronem in præfatione Topicorum, qui ad Trebatium ſcribens Iuriſconſultum: Etenim (inquit) cùm multis meis multa ſæpe cauiſſes: ueritus ſum ne ſi ego grauarer, aut ingratum id aut ſuperbum uideretur. Quare in tertio de Oratore, cautores formularum Iuriſperitos appellat. Sic accipitur Cautio in capite, Quidam decedens, ſuprà, De adminiſtratione tutorum: Nemo enim, inquit, ius publicum remittere poteſt huiuſmodi cautionibus, id eſt, his formulis teſtamentorum & conceptionibus uerborum. Accurſius acutè (ut ſolet plerunq;) cautelas interpretatus eſt. Græcè, διαγορεύσεις dicuntur, & προσδιορισμοί. Non abſimilis eſt acrimonia Accurſij in interpretatione Galli Gallinacei. Quintilianus libro ſeptimo: Singula afferunt errorem. cùm pluribus rebus aut hominibus eadem eſt appellatio: homonymia dicitur, ut Gallus. utrum enim auem, an gentem, an nomen, an fortunam, corporis ſignificet, incertum eſt. Plinius & Columella gallinaceum ſine adiectione galli, dicere ſolent. De pœna huius legis Cicero pro Roſcio Amerino ita inquit: Ita prudentiſſimæ ciuitatis Athenienſis ſapientiſſimum dicunt Solonem fuiſſe, eum qui leges quibus hodie quoq; utimur, ſcripſerit. Is cùm interrogatus eſſet, cur nullum ſupplicium conſtituiſſet in eum qui parentem necaſſet: reſpondit id ſe neminem facturum putaſſe. Dicitur ſapienter feciſſe, cùm de eo nihil ſanxerit quod antea commiſſum non erat: ne non tam prohibere quàm admonere uideretur. Quantò maiores noſtri ſapientius? qui quum intelligerent nihil eſſe tam ſan-

Cautores. Cautio. Gallinaceus.

Parricidarum ſupplicium. ctum, quod non aliquando uiolaretur audacia, ſupplicium in parricidas ſingulare excogitauerunt: ut quos natura ipſa in officio retinere non potuiſſet, magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerentur. Inſui uoluerunt in culeum, atque ita in flumen deijci. In flumen, non in mare dixit. O ſingularem, inquit, ſapientiam: non'ne uidetur hunc hominem è rerum natura ſuſtuliſſe & eripuiſſe, cui repentè cœlum, ſolem, aquam, terramq́; ademerunt: ut qui eum necaſſet unde ipſe natus eſſet, careret ijs rebus omnibus ex quibus omnia nata eſſe dicuntur? Et in Oratore perfecto: Quantis illa clamoribus adoleſcentuli diximus de ſupplicio parricidarum? quæ nequaquam ſatis deferbuiſſe pòſt aliquantò ſentire cœpimus. Quid enim tam commune, quàm ſpiritus uiuis? terra mortuis? mare fluctuantibus? littus eiectis? Ita uiuunt dum poſſunt, ut ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, ut eorum oſſa terra non tangat. ita iactantur fluctibus, ut nunquam alluantur. ita poſtremò eijciuntur, ut ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant. quæ uerba hodie leguntur, in Oratione ſupradicta, quam Cicero primam egit, quaſi in tyrocinio. Adnotandum hìc uidetur, id quod Suetonius his uerbis ait in Auguſto: Dixit autem ius non diligenter modò, ſed etiam ſumma lenitate. ſiquidem manifeſti parricidij reum, ne culeo inſueretur (quòd non niſi confeſſi afficiebantur hac pœna) ita fertur interrogaſſe: Certè patrem tu non occidiſti?

AD legem Corneliam de falſis, in principio: Teſtimonia'ue falſa inſpicienda dolo malo coniecerit. id eſt curauerit: inquit Accurſius. Ego ut non dubiè lego coierit: ita inſpicienda, uerbum mendoſum eſſe arbitror. ſicq́; locum reſtituendum: Teſtimonia'ue falſa inuicem dicenda coierit. ut Vlpianus in cap. Lege Cornelia, inferius: Item qui

qui falſas atteſtationes faciendas, Teſtimonia'ue falſa inuicem dicenda dolo malo coierit. ex cuius loci cum hoc collatione ſatis apparet fluxam eſſe fidem exemplarium peruagatorum. Vtrobiq; tamen hanc particulam in, deeſſe affirmauerim: ut ſit, Item qui in falſas atteſtationes. ut Plin. in epiſt. In lites coiri queſtus eſt, & gloriæ loco poni ex ſpolijs ciuium magnos & ſtatutos reditus. Dicebant enim coire in rem uel de re. ut Cicero pro Roſcio: Auaritiam præfers, qui ſocietatem coieris de municipijs cognatiq; fortunis cum alienißimo. Coire autem uerbum eſt criminoſum interdum: ut ex ijs exemplis patet quæ ſuperius citauimus, cùm de uerbo Circunuenire iudicio diceremus. συγκροτεῖν Græcè dicitur, & σιωίςαϑαι & ἐπισιωίςαϑαι, ut diximus. *Coire*

IN *cap. Impuberem. §. Item ſi ſeruo, Dicimus eum pœna eximendum eſſe. legendum pœnæ, in datiuo. Eximere pœnæ ut eximere noxæ dicebant. Tacitus, Marcellum preces Cæſaris pœnæ magis quàm infamiæ exemere: τῆς τιμωρίας μᾶλλον, ἢ τῆς ἀτιμίας ἐξεῖλον. Liuius lib. VIII. Inde noxæ eximitur Q. Fabius, qui contra Imperatoris imperium pugnauit: ſed noxæ damnatus, donatur populo Rom. donatur Tribunitiæ poteſtati precarium non iuſtum auxilium ferenti. illud prius noxæ, datiuus eſt: poſterius, genitiuus. Sic Liuius libro quarto: Notæ iam deſtinatæ exemptus eſt à Cenſoribus. Eximere ſupplicio. Curtius: Sic exemptus reus dicitur cap. Si interueniente, infrà; Ad Turpilianum. Cicero in Verrem, actione III. Quo tempore omnis illa mea feſtinatio fuit cum periculo capitis, ob eam cauſam, ne tu ex reis eximerere, ſi ego non affuiſſem ad diem. id eſt, ne tu neceßitate obſeruandi iudicij publici abſolutereris. ἵνα μὴ τῆς αἰτίας σύγε ἐξαιρεϑείης, εἰ ἐγὼ οὐκ ἀπήντων εἰς τὴν κυρίαν, Noxæ eximere precibus, eſt pœnam reo deſtinatam deprecari:*

Eximere pœnæ & eximere noxæ.

Eximere notæ & ſupplicio.

Ex reis eximere.

Inter reos referre.

ἐξαιτεῖσθαι τὸν κινδυνεύοντα, τὸν κρινόμενον. In reos referre opponitur ei quod dictum eſt, ex reis eximere. Cicero, Abſentem credo in reos relatum, rem indicta cauſa iudicatam. Et in Verrem, actione ultima: Sthenij domum per hoſpitium exhauſit: abſentem in reos retulit: cauſa indicta capite damnauit. Ii inter reos recepti dicebantur. Reum autem fieri, inquit Aſconius, eſt apud Prætorem legibus interrogari. Cùm enim in ius uentū eſſet, dicebat apud Prætorē accuſator reo, Aio te Siculos (uerbi gratia) ſpoliaſſe. ſi tacuiſſet: lis ei æſtimabatur ut uicto. ſi negaſſet: petebat à magiſtratu dies accuſator inquirendorū criminum, & inſtruebatur accuſatio. ὑπόδικοι à Græcis dicuntur, & εὐθυνόμενοι, et εἰς τὸ δικαστήριον εἰσαχθέντες. Hæc cùm ſint uerba iuris, tamen inter Iuriſperitos obſoleta ſunt & ignota: pro eiſq; alia ſordidioris notæ ſubſtituta increbruerunt, ut in omni ferme parte iuris. uſq; adeò facilis eſt in deteriora delapſus.

Inter reos recipi. *Reum fieri.* *Mos priſcus in rebus capitalibus.*

IN cap. Quid ſit falſum, Si quis chirographum alienum immutet. Legendum imitetur, id eſt, effingat. Tranquillus in Tito: E` pluribus comperi notis quoq; excipere uelociſſimè ſolitum: & cum amanuenſibus ſuis per ludum iocumq; certamen imitari chirographa quæcunq; uidiſſet, ac profiteri ſe maximum falſarium eſſe potuiſſe. Cicero de Natura Deorū: Chirographum ſex primorum imitatus eſt. hoc eſt, adulterauit. Vnde imitatum paßiuè, quod alibi aßimulatum dixit in libro de Vniuerſitate: uidelicet quia Græci dicunt ἀπομεμιμημένον ἀντὶ τοῦ, ἀπεικονισμένον.

Imitatum.

IN cap. Eos, Qui illicitis inſignibus uſus eſt, uel falſo diplomate uias commeauit. Et hic, & in capite, Continuus, ſuprà, De uerb. oblig. Nemo, qui literarum bonarum elementa attigerit, ignorat diploma legendum eſſe, non duploma. Diplomata ſunt quas literas patentes nunc appellamus: cuiuſm

Diplomata.

cuiuſmodi ſunt edicta & mandata Principum regio ſigno ſancta: & quas bullas Pontificias uocant. Cicero in Epiſtolis: Diploma ſtatim non eſt datum. de literis Cæſaris loquens, quibus Balbus reſtituebatur. Verbum eſt Græcum, quippiam duplicato compoſitum ſignificans aut complicatum, ut linteum, quod πτύγμα dicitur. Macrobius: Conſulunt hunc Deum & abſentes miſſis diplomatibus conſignatis: reſcribitq́; ordine ad ea quæ conſultatione abdita continentur. Diplomata appellat chartulas complicatas, & lino traiectas obſignataſq́;. quo in loco codicillos etiam Latinè Codicilli & codicillaris poteſtas.
ea uocat: ut Tranquillus in Claudio: Suppoſitos aut etiam palàm immutatos datorum officiorum codicillos. quod uerbum legitur in Tractatu, De excuſa. tutorum, capite Adminiſtrantes. Vnde codicillaris poteſtas Lampridio: id eſt, quæ à Principe confertur. Traianus ad Plinium: Diplomata quorum præteritus eſt dies, non debent eſſe in uſu. ideo inter prima iniungo mihi, ut per omnes prouincias antè mittam noua diplomata, quàm deſiderari poſſint. Sic Cicero in Piſonem: Mitto diplomata tota in prouincia paſſim data: mitto numerum nauium ſummamq́; prædæ. id eſt, edicta quibus naues exigendas mandabas, cùm prouinciæ præeſſes. Inde fit, ut diplomata uocati ſint codicilli qui dabantur curſoribus, ut liceret eis uti equis & uehiculis publicis. Verùm quoniam in ijs exigendis interdum fraus committebatur: ideo lege Cornelia conſtitutum eos teneri, qui adulterinis codicillis utuntur. Hodie apud nos interdum fieri uidimus, ut non aliter cuiquam liceret equis celeribus uti, qui ob curſores armillatos manſionatim collocati ſunt, quàm ſi chartulam haberet publico chirographo ſubſcriptam. Apud Perſas erat ἀγγαρεῖον δρόμημα curſus perniciſſimus equitum, ut ſcribit Herodotus in octauo. Vnde

Angariæ. nomen Angariæ & parangariæ in libris Iuris lectitatum manauit. eſt enim nomen Perſicum. noſtrates poſtas, quaſi poſitos collocatoſq; certis in locis, & ſemper in procinctu excubantes appellant. Antiqui non equis ſingulis & expeditis ut hodie, ſed uehiculis utebantur. unde curſus uehi- *Curſus uehicularis.* cularis erat qui publicus dicitur libro duodecimo Codicis. Id quod planum ſit ex Plutarcho in Galba, his uerbis: Nymphidius uerò non mediocri indignatione affectus eſt, cùm Conſules ſeruos publicos deſtinaſſent, quibus ferenda eſt ad Imperatorem Senatuſconſulta præberent: quibus ſcilicet ipſis ea quæ diplomata appellantur, ideo dari ſolent, ut ijs ſtatim agnitis, ciuitatum magiſtratus tabellariorum curſum accelerent, in commutatione uehiculorum datis deductoribus. Iulianus Imperator, in Epiſtolis: Ἄξει δέ σε ὁ δημόσιος δρόμος ὀχήματι χρώμενον ἑνὶ καὶ παρίππῳ. Idem alibi: χρήσῃ δὲ ὀχήματι δημοσίῳ μέχρι στρατοπέδου τοῦ ἐμοῦ, καὶ ἑνὶ παρίππῳ. ducet te autem curſus publicus, uno utentem uehiculo & parippo uno. Quid ſit autem Parippus, uidebis in lege quarta, De curſu publico & angarijs & paran- *Parippus uel Parhippus.* garijs, lib. XII. Cod. ubi Parphiphus pro parhippus legitur ab interpretibus poſt Accurſium. Ibidem Paraueredus pro eodem dicitur: hoc eſt, qui ueredo uno ſuper numerum utitur diplomate comprehenſum, uel ſuper numerum ſolitum: ut in ſuperioribus exemplis Iuliani Principis. Veredi à uehendis redis dicti, uocabulo è Gallico Latinoq; compoſito, ut Epiredum: cùm reda ſit Gallicum uocabulum, ut inquit Quintilianus: Diplomata igitur erant uel chartulæ ſigno principali obſignatæ, uel teſſeræ, quibus agnitis, qui ἔπαρχοι dicuntur, hoc eſt, Præſides & alij magiſtratus Præfectiq;, uehicula cum equis publici curſus accommodabant. In tractatu, De curſu publico Codice. euectiones

ident

identidem diplomata dicuntur : pro quo uocabulo Grecè
συνθήματα legimus, id eſt, teſſeras. ut in lege tertia tracta-
tus ſæpe dicti. Euectiones, inquit, *ab omnibus poſtulentur:* *Euectiones.*
& tam Iudices, *quàm cuſtodes. & reliqua.* πᾶς ὁ δόνωρ
ἀπαιτέσθω συνθήματα παρὰ τῶν προεζηκότων τοῦ δημο-
σίου δρόμου. *Tres autem eos libros qui poſtremi ſunt Codicis,* *De tribus poſtremis libris codicis.*
nec emendari poſſe ſine Græcis *exemplaribus, ſicubi extant,*
cognitu facile eſt, nec enarrari. quibus in ipſis permulta uo-
cabula barbara inueniuntur : ut auerta in lege, Quoniam, *in*
eo ipſo tractatu, De curſu publico: Sella, *inquit, cum frænis,* *Barbara uerba in ijs libris.*
ſexaginta libras, totidem auerta non tranſeat. ἡ δὲ ἀβέρτα,
τουτέστι τὸ ὑπομάσχαλον ὅπερ ἐπιφέρονται ἐπὶ τοῦ νώτου,
ἔσω καὶ αὐτὸ ἑξήκοντα λιτρῶν. καλεῖται δὲ ἀβέρτα ἐκ τοῦ *Auerta.*
ἀπεστράφθαι. Auerta, *inquit, uocatur ex eo quòd auerſa ſit.*
Eſt enim hypomaſchalon, id eſt, lora latiora quæ per terga
equi iugalis excurrunt ſub alis eius ſuccincta. Ibidem: Hippo *Hippocomi.*
comi ſunt homines equorum curæ præfecti : quales ſcutarij
in comitatu Regis *uocantur: quorum maximus* Archippoco- *Archippocomus.*
mus dici poteſt.

IN *lege, Si quis, eodem tractatu,* De curſu publico. Mu-
tationes ſunt quæ à Græcis ἀλλαγαὶ *dicuntur, &* ἀμοιβαί.
Siquis, *inquit, uel pro una mutatione ueredum ſuperducen-*
dum eſſe crediderit, quadruplum. & reliqua. ἐὰν τις μίαν
γοῦν ἀλλαγὴν παρελάσῃ, *uel* παρϊππεύσῃ. Si quis *uel uni-*
cam mutationem præteruehatur: id eſt, manſionem demutan
dis equis deſtinatam. quod nec Accurſius, *nec* Bartolus *in-*
tellexiſſe uidentur: nec id mirum eſt.

IN *cap. Si quis obrepſerit* Præſidi prouinciæ. Quoniam
hoc uerbum apud Iuriſconſultos *in uſu eſt: &* Accurſius
eius uim ſignificationemq; parum percepit, ut hoc in loco
luculenter oſtendit : ideo enarrandum nobis uiſum eſt. Ob-

Obrepere. repere eſt latenter progredi & fallaciter adire: παρόρπῦσαι: ut ſerpentes humi repentes ſolent. Vnde fit ut quicquid ſenſum fallat, id obrepere dicatur: ut, Obrepit non intellecta ſenectus. Cicero in Catone: Quî enim citius adoleſcentiæ ſenectus, quàm pueritiæ adoleſcentia obrepit? Et libro ſexto, ad Atticum: Obrepſit dies, ut uides: mihi enim ad tertium Calendas Sextiles decedendum eſt. ἡ ἡμέρα ὑπῆλθεν. Alibi: Mihi dies deceßionis λεληθότως obrepebat. Et eò fit, ut obrepere pro fallere, hoc eſt, incautum aggredi, accipiatur. Plinius libro trigeſimo ſexto: Nec poteſt uideri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepſiſſe quodam uitæ rudimento: iam enim L. Craſſum Oratorem M. Brutus in iurgijs ob id Venerem palatinam appellauerat. καί τοι οὐκ ἂν δοκοίη ὁ Σκαῦρος ὑπελθεῖν τὴν πόλιν. Vlpian. de Car. edict. Sed ſi cùm eſſet pubes, quaſi impubes obrepit: dicendum eſt nihil eum egiſſe. Accurſius obrepſit exiſtimauit ab obripio eſſe: ut preces obreptitias et ſurreptitias, Nicolaus Perottus ab obripiendo & ſurripiendo dictas eſſe tradidit. De obrepo iam planum factum eſt. de ſurrepo reſtat ut doceamus. Quintilianus in quarto: Beneuolentiæ & attentionis poſtulatio, quia eſſe in turpi genere cauſæ non

Surrepere. poßit: inſinuatio ſurrepat animo, maximè ubi frons cauſæ non ſatis honeſta eſt. Et itidem, de exordio loquens, & rurſus de Partitione: Ita ſurrepetur animo Iudicis. Obrepere igitur magiſtratui quid ſit, ſatis liquet. hoc Græci Oratores κλέπτειν dicunt. & κλέμμα obreptionem: licet & alia

Obrepere ad honorem uel magiſtratum. ſignificet. Obrepere autem ad magiſtratum dicitur, qui falſa ſpecie uel probitatis uel doctrinæ ad magiſtratus aſſumitur: & ut uulgò loquimur, per hypocriſim. Cicero in Piſonem: Obrepſiſti ad honores errore hominum, commendatione fumoſarum imaginum: quarum ſimile habes nihil præter

color

colorem. id eſt, fefelliſti populum Romanum *commendatione familiæ cognomento frugi.* παρεισῆλθες εἰς τὰς ἀρχάς. Et pro Plancio: *Quid ſi doceo* Gn. Plancium *non obrepſiſſe ad honores: ſed eo ueniſſe curſu qui ſemper patuerit omnibus hoc noſtro equeſtri loco? id eſt, ut uulgus loquitur, per abuſum.* Dicitur *& irrepo eodem ferme ſignificatu. ut in tertio* Offic. *Itaq; ſi uir bonus habeat hanc uim, ut ſi digitis concrepuerit, poßit in locupletum teſtamenta nomen eius irrepere: hac ui non utatur. Irrepere pro fallaci quodam commẽto, et obtentu iniquo inter hæredes adſcribi.* Sic pro Archia: *Qui etiam poſt legem* Papiam *in eorum municipiorum tabulas irrepſerunt.* παρενεγράφησαν τοῖς πολίταις. & παρέγγραφος πολίτης *huiuſcemodi dicitur.*

AD *leg.* Iul. Repetund. *cap.* In comites. *In comites quoq; Iudicum hac lege iudicium datur.* Bartolus, *ut in* Accurſij *ſententiam iuratus, comites duobus modis intelligi poſſe ait: id eſt, conſcios & conſortes criminis: uel officij ſocios, id eſt, collegas.* Vſqueadeo *recentiores* Iuriſconſulti *à priſcorum doctrina Latinaq; loquendi conſuetudine degenerarunt: non ingeniorum illi quidem tarditate, quæ ſumma ipſis eximiaq; fuerunt: non rerum incuria, ad quas percipiendas ſummo ſtudio incubuerunt: ſed priſcæ hiſtoriæ ignoratione, antiquarumq; rerum inſcitia, quas infelicitate temporum ſatis noſſe non potuerunt: cùm bona pars doctrinæ atq; elegans in tenebris eſſet condita, & ſitu ſqualoreq; multorum ſeculorum obruta: tametſi permultis eorum perſuaſum fuerat, uerborum elegantiam ſtudio iuris incommodiorem quàm utiliorem eſſe.* Quæ *ſententia ruſticitatis plena, ita in rem præiudicatam tranſijt: ut uel hodie in literarum claritate propemodum inſtaurata, putidißima eorum uoluminum barbaries in conſilijs publicis, ſum-*

mo aſſenſu, atq; etiam plauſu perſæpe excipiatur. Scilicet illa uis eſt naturæ perpetua, ut temporis circumactu omnia deteriora fiant: uitiaq; in dies erroresq; inualeſcant. Comites Iudicum, id eſt, Proconſulum, Prætorum, Præſulum, aliorumq; magiſtratuum prouincias regentium: erant Legati, Præfecti, Quæſtores, Scribæ: qui cum magiſtratibus in prouincias mittebantur, ut hodie à Venetis mitti audimus cum Prætoribus deſignatis. Cicero in Verrem, Actione tertia: Non nego tibi ipſi nullum nummum eſſe numeratum: ſed cùm ob tua decreta, ob imperata, ob iudicata pecuniæ dabantur: non erat quærendum cuius manu numerarentur, ſed cuius iniuria cogerentur. comites illi tui dilecti, manus erant tuæ: Præfecti, Scribæ, Medici, Accenſi, Aruſpices, Præcones, manus erant tuæ: ut quiſq; te maximè cognatione, affinitate, neceßitudine aliqua attingebat, ita maximè manus tua putabatur. Eſt alioqui etiam comes non ſocius, ſed qui alium comitatur tanquam maiorem: ut in cap. Item apud Labeonem, ſuprà, De iniurijs. §. Siquis uirgines. licet Lucanus pro ſocio uſus ſit illo in loco: Scire Senatus auet miles te magne ſequatur, an comes. Cicero in Tuſculanis: Aſclepiadem ferunt Philoſophum, cùm quidam quæreret quid ei cæcitas attuliſſet: reſpondiſſe, ut puero uno eſſet comitatior. Cicero pro Cornelio, de Pompeio loquens: Cùm etiam ipſe caſus euentusq; rerũ, non duces, ſed comites conſiliorum eius fuerint. Id eſt, cùm interim ipſe plus ſpei ac fiduciæ in conſilio quàm in fortuna poneret: cùm priores partes Prudentiæ tribueret, & poſteriores Fortunæ. Duorum tamen generum comites fuerunt, id eſt, ἀκόλουθοι Iudicum, id eſt, magiſtratuum. Prioris generis ſunt ij, de quibus Cicero ad Quintum Fratrem ita ſcribit: His autem in rebus iam te uſus ipſe profectò erudiuit, nequaquam ſatis eſſe, ipſum has

Comites Iudicum.

has te habere uirtutes: ſed eſſe circunſpiciendum diligenter, ut in hac cuſtodia prouinciæ non te unum, ſed omnes miniſtros imperij tui ſocijs & ciuibus & Reipublicæ præſtare uideare: quanquàm legatos habes eos. & reliqua. Idem inferius: Atq; inter hos, eos quos tibi comites & adiutores negotiorum publicorum dedit ipſa Reſpublica duntaxat finibus his præſtabis, quos antè præſcripſi. Quos uerò aut ex domeſticis conuictoribus, aut ex neceſſarijs apparitoribus tecum eſſe uoluiſti: qui quaſi ex cohorte Prætoria appellari ſolent: horum non modò facta, ſed etiam dicta omnia præſtanda nobis ſunt. Et inferius: Accenſus (inquit) ſit eo numero, quo eum maiores noſtri eſſe uoluerunt: Sit lictor non ſuæ, ſed tuæ lenitatis apparitor. His uerbis apparet comites quoſdam fuiſſe adiutores & miniſtros imperij publici & magiſtratus: alteros fuiſſe apparitores & domeſticos Proconſulis aut Præſidis: qui tamen ipſi etiam publicè ei dabantur: ut accenſus, præco, medicus, lictores, aruſpices: qui quaſi ex cohorte dicebantur. Quos Marcellus in primo capite intellexit his uerbis: Vel cùm ex cohorte cuius eorum eſt. Vbi legendum cenſeo, Vel eum qui ex cohorte. Quid autem ſit alioqui cohors Prætoria, nos in altera editione diximus. unde prætoriani milites dicti. Idem Cicero in Verrē: Cohors illa tua quæ plus mali Siciliæ dedit, quàm ſi centum cohortes fugitiuorum fuiſſent: tua manus ſine controuerſia fuit. De domeſticis eius loquens, non de militibus: ut in Frumentaria, cum Verrē recuperatores, id eſt, Iudices priuatarum controuerſiarū de cohorte ſua dediſſe dicit, furtorum & rapinarum participes. Hæc lex à Piſone primùm lata eſt cognomento frugi, appellataq; eſt lex ſocialis, ut ipſe inquit in tertia Verrina: eſt enim ſociorum cauſa conſtituta: Ciuibus (inquit ipſe in Diuinatione) cùm ſunt pecu

Comites quaſi ex cohorte Prætoria.

niæ

niæ ereptæ, ciuili ferè actione & priuato iure repetuntur.

Lex ſocialis. *Hæc lex ſocialis eſt: hoc ius nationum exterarum eſt: hanc habent arcem. Quod iudicium ipſe Verrem accuſans, his uerbis intẽdit in prima act. Dicimus C. Verrem cùm multa libidinosè, multa crudeliter in ciues Ro. atq; in ſocios: multa in Deos hominesq́; nefariè fecerit: tum præterea ſeſtertiũ quadringenties ex Sicilia contra leges abſtuliſſe. Sic enim legi debet. Quod apud nos decies centenis milibus aureorum æſtimari debet duntaxat coronatorum.*

Miſsio militaris. IN *capite, Eadem lege, Nequis ob militem legendum mittendum'ue æs accipiat. Mirum eſt Accurſium non intellexiſſe quid ſit mittere milites, id eſt, à militia dimittere, ut cauſarios aut emeritos: cùm Vlpianus in capite, Quod Prætor. §. Ignominiæ, ſuprà, De ijs qui notantur infamia, miſsionum militarium genera diſtinxerit. In delectibus autem faciendis ciues Romanos cogi ſolitos nomina in militiam dare, nemo ignorat, qui quidem Liuium legerit aliqua in parte, ut libro quinto ab Vrbe: Omnium primum (inquit) Tribunis militum fuit delectum haberi: nec iuniores modò conſcripti, ſed ſeniores etiam coacti nomina dare. Et libro ſeptimo: Acerbitas in delectu non damno modo ciuium, ſed etiam laceratione corporum fuit: partim uirgis cæſis, qui ad nomina non reſpondiſſent: partim in uincula*

Dare nomen militiæ. *ductis: inuiſa erat. Inde dare nomen militiæ, in capite, Qui cum uno, infrà, De re militari. Quod autem ſubditur: Vel ob accuſandum, uel non accuſandum pecuniam accipiat: id per*

Lex Cintia. *legem Cintiam contra cauſidicos quæſtuarios conſtitutum eſt: de qua Tacitus libro nono, ita inquit: Igitur incipiente Caio Silio, Conſule deſignato, conſurgunt Patres, legemq́; Cintiam flagitant: qua cauetur antiquitus, ne quis ob cauſam orandam pecuniam donum'ue accipiat. Deinde obſtrep*

ſtrepentibus ijs quibus ea contumelia parabatur, diſcors Suillio Silius *acriter incubuit: ueterum* Oratorum *exmpla referens, qui famam in poſteros præmia eloquentiæ cogitauiſſent pulcherrima. alioqui & bonarum artium principem ſordidis miniſterijs fœdari: ne fidem quidem integram manere, ubi magnitudo quæſtuum ſpectetur.* Et *paulò pòſt:* Ta*lia (inquit) dicente* Conſule, *parabatur ſententia, qua lege* Repetundarum *tenerentur: cùm Suillius & cæteri circunſiſtunt* C*æſarem anteacta deprecantes.* Et *inferius:* H*æc ita haud fruſtra dicta princeps ratus, capiendis pecunijs poſuit modum uſq; ad dena ſeſtertia: quæ egreſſi* Repetundarum *tenerentur. Hæc dena ſeſtertia in capite* 1. De *uarijs & extraord. cognitionibus, centum aurei uocantur: ea autem nos in lib. de Aſſe, ducentos & quinquaginta aureos francicos ualere oſtendimus: quæ ſumma ad nummum cum decem ſeſtertijs conuenit, cùm in ſingula ſeſtertia uicenos quinos aureos taxauerim.*

IN *capite ſequenti:* Ne'ue *ob litem æſtimandam iudicium'ue capitis pecuniæ'ue faciendum.* Hoc uerbum Accur*ſiani non intellexerunt. ſunt enim antiqui iuris uerba.* Cice*ro in* Verrem A*ctione tertia:* Reperies *paucos* Syracuſa*nos, qui ſe nunc publicæ laudationis cauſa ueniſſe dicunt, & tunc participes prædæ fuiſſe: & nunc non ad iſtius laudationem, ſed ad communem litium æſtimationem ueniſſe.* Idem *in quarta:* Hoc *quenquam deniq; nunc tuorum aduocatorum æquo animo audire arbitrare: quia in ciuitate* Caio Catoni *clariſſimo uiro,* Conſulari *homini ſeſtertium* X. VIII. *millibus lis æſtimata ſit: in eadem ciuitate apparitori tuo eſſe conceſſum, ut ſeſtertium uno nomine tredecies auferret?* Litem *æſtimatam* Catoni *dicit, id eſt, eum damnatum* XVIII. *milibus nummum iudicio repetundarum.* *Æſtimare litem.*

Idem

Idem in ultima: Non ex litibus æſtimatis tuis pecuniam, domum: ſed ex tua calamitate cineri atq; oßibus filij ſui Lites æſtimatæ. *ſolatium uult reportare.* Lites *æſtimatas uocat pecuniam mulctatitiam, & nummarias ſententias: ut hodie cùm* Iu*dices certa ſumma, actorum diſpendia & incommoda æſtimantes, tantæ pecuniæ reos damnant. id à iuris auctoribus, quanti intereſt actoris appellatur. Sic in iudicio repetundarum fiebat: nam repetundarum cauſa (inquit* A*ſconius) ita ſe habet, ut ſi reus conuictus ſit atq; damnatus, pecuniam reddat æſtimata lite: hoc eſt, in pretium redactis omnium furtis: quam ſummam pecuniæ proſcriptis eius bonis ſectores curabant. Hactenus* A*ſconius. Crimina autem* V*erris non tantum ad lites æſtimandas pertinebant: ſed etiam ad pœnam capitalem & exilium propter crudelitatem.* I*taq; ille prima ſtatim actione perterritus in exilium abijt, non expectato iudicij exitu.* C*æſar in v. Commentar.* O*bſidibus ad diem adductis, ut imperauerat: arbitros inter ciuitates dat, qui litem æſtiment, pœnamq; conſtituant.* I*d eſt, qui ob incurſiones* P*yruſtarum in* I*llyricum factas, eos tanti damnarent, quantum eſſet damnum populatione datum.* διαιτητὰς ἔδωκεν ἐφῶ τιμήσασθαι τούτοις τὴν δίκην. *dicitur & à* G*ræcis* τίμημα ἐπιγράψαι τῇ δίκῃ, *cùm actor ipſe tanti litem æſtimandam ſibi poſcit. Sed* I*udicis eſt* Litis æſtimatio. τιμᾶσθαι τῷ ἁλόντι τὴν δίκην. L*itis antea æſtimatio ita appendix erat damnationis, ut hodie ex formula iudiciali: id eſt quod damna & intereſſe uocant. id enim ex* C*icerone pro* C*luentio intelligere promptum eſt, his uerbis ſcribente:* H*ic profertur id, quod iudicium appellare non oportet:* P*. Septimio* S*cæuolæ litem eo nomine eſſe æſtimatam. cuius rei quæ conſuetudo ſit, quoniam apud homines peritißimos dico, pluribus uerbis docere non debeo. nunquam enim ea*

dilig

diligentia quæ ſolet adhiberi in cæteris iudicijs, eadem reo damnato adhibenda eſt. In litibus æſtimandis fere iudices, aut quod ſibi eum quem ſemel condemnauerunt, inimicum putant eſſe: ſi quæ in eum lis capitis illata eſt, non admittunt: aut quòd ſe perfunctos iam eſſe arbitrantur, cùm de reo iudicarunt, negligentius attendunt cætera. Itaq; & maieſtatis abſoluti ſunt permulti, quibus damnatis de pecunijs repetundis lites eſſent æſtimatæ. & hoc quotidie fieri uidemus, ut reo damnato de pecunijs repetundis: ad quos perueniſſe pecunia in litibus æſtimandis ſtatutum ſit: eos illi iudices abſoluant. quod cùm ſit, non iudicia reſcinduntur: ſed hoc ſtatuitur, æſtimationem litium non eſſe iudicium. Hæc Cicero & alia quæ ſequuntur, cauſæ ſuæ inſeruiens dixit: quibus rem aliquantulum obſcuram implicare etiam ſummopere nixus eſt. Quare Quintilianus de hac oratione loquens ita inquit: *Itidem Orator cùm falſo utitur pro uero, ſcit eſſe falſum: eoq; ſe pro uero uti. Non ergo falſam ipſe habet opinionem, ſed fallit alium: nec Cicero cùm ſe tenebras offudiſſe Iudicibus in cauſa Cluentij gloriatus eſt, nihil ipſe uidit.* Aeſtimare litem capitis eſt actione rei perſecutoria non uti: ſed criminaliter intendere, & ut uulgò loquimur, concluſiones capitales concipere. Cicero in Oratione ſupradicta: *Scæuola condemnatus eſt alijs crimnibus, frequentiſsimis Apuliæ teſtibus: omni contentione pugnatum eſt, ut lis hæc capitis æſtimaretur: quæ res ſi rei iudicatæ pondus habuiſſet, ille poſtea uel iiſdem uel alijs inimicis reus ac lege ipſa factus eſſet.* ubi non pugnatum, ſed expugnatum legendum eſſe ſuſpicor. id eſt, obtinuit actor ſumma contentione, ut ſibi liceret litem capite æſtimandam poſtulare. Exiſtimo enim à Græcis hanc locutionem tractam. Plato: Ἀποθάνοις ἂν

Aeſtimare litem capitis.

εἰ βούλο

εἰ βούλοιτο θανάτου σοὶ τιμᾶσθαι. id eſt, ſi te capitaliter poſtulare uoluiſſet. Demoſthenes κατὰ Θεοκρίτου de accuſatore dixit ut Plato, ἐφ' οἷς τῷ πατρὶ ἐτιμήσατο δέκα ταλάντων, ἀπηλλάγη, καὶ ἀνείλετο τὴν γραφὴν προδοὺς τὸν ὀρφανόν. Subdit enim poſtea, ἀφῆκε τῆς γραφῆς ἐφ' ᾗ δέκα τάλαντα ἐπεγράψατο τίμημα excemit eum noxæ, cuius litem decem talentis æſtimauit. Id Liuius ex antiquis Annalibus capitis anquirere dixit. Hoc autẽ ex uerbis Ciceronis ſuprà citatis intelligimus, litis æſtimationẽ non ita iudicij uicem implere, ut ex ea præiudiciũ in cauſam capitis fiat alia lege agenti, ut enim alibi diximus, certa ac peculiaris cuiq; iudicio publico formula erat, qua cauſam dicere accuſatis erat neceſſe.

Capitis anquirere.

IN eodem capite: Ne in acceptum feratur opus publicum faciendum: frumentum'ue publicè dandum, præbendum, apprehendendum: ſarta tecta tuenda antequam perfecta, probata, præſtita legerint. Lego non apprehendendum, ſed approbandum: & lege erunt, non legerint. Omnino enim ſic legendum eſt: id quod etiam ipſe ſuſpicatus eſt Accurſius. Sunt autem uerba priſcæ formulæ in ijs rebus quæ publicè locabantur. Lex pactum ſignificat. Cicero in Pratura urbana, de ſartis tectis loquens: Rabonius qui legem noſſet qua in lege numerus tantum columnarum traditur, perpendiculi nulla fit mentio, negat oportere columnas ad perpendiculum exigi. Id eſt, qui noſſet formulam qua ſarta tecta à Pretoribus tuenda locabantur. de quo uerbo nos plenè diximus in ſuperioribus. exempla crebra ſunt apud Catonem. Vlpianus hanc legem inquit uenditionis: Siquid ſacri uel religioſi eſt, eius nihil uænit, ſuperuacaneam non eſſe. Probatum autem & approbatum opus dicitur, quod magiſtri opificiorum euocati inſpectum, retulerunt eſſe idoneum, & rectè factum. Cicero: Locatur

Probatũ opus et approbatum.

opus id, quod mea pecunia reficiatur: ego me refecturum eſſe dico. Probatio futura eſt tua, qui locas: prædibus & prædijs cautum eſt populo. Id eſt, tuum eſt prætoris, qui locaſti, exigere ut opus tradã approbatum: & mihi accepto ferre cùm probatum fuerit. quibus uerbis oſtendit prætoris iniquitatẽ. Tu (inquit Aſconius) operis exactor eſſe debes, non uolũtatis meæ dominus: ut me inuito opus alij faciẽdum loces, cùm populo prædes dederim. Eſt autem accepto ferre, uel in acceptum, id quod uulgò dicũt habere pro admiſſo & recepto. Idem, Rabonio inde opus acceptum retulit. τὸ ἐκδεδομένον ἔργον ἐπὶ τούτῳ ἀπολαβεῖν ἀνωμολογήσατο. *uel ad uerbum*, λαβὼν ἔχειν διωμολογήθη ὑπὸ τοῦ ἐργολαβήσαντος. *dici etiam poteſt*, ἀποδεξάμενος ἔχειν διωμολογήσατο. *Probare uerò & approbare, redemptoris eſt, non locatoris. Eſt enim approbare (quod Cicero ferè probare dicit) efficere ut probum rectumq́; iudicetur, id quod quis facit uel dicit. Cic. in Verrem, Nõ uereor ne hoc meum officium P. Seruilio iudici non probẽ. id eſt, ſcio eum omnino hanc meam accuſationẽ Verris nõ improbaturum. Et pro Sylla, Hoc ſentio, ſi mei facti rationẽ uobis conſtantiãq; huius officij ac defenſionis probaro, cauſam quoq; me P. Syllæ probaturum. Hoc exiſtimo ſic Græcè dici poſſe,* ἢν τουτῳὶ ᾧ ἔργῳ μου καὶ τῇ εὐσταθείᾳ τοῦ καθήκοντος τοῦ ἐμοῦ, ὑμᾶς ἀρέσω, καὶ δὴ τῇ ἀπολογίᾳ οἶμαι, τῇ τοῦ Σύλλα αὐτοὺς ἀρεσθήσεσθαι. *uel magis ad uerbũ*, καὶ τῇ ἀπολογίᾳ δὴ τῇ τοῦ Σύλλα ἀρέσειν ὑμᾶς δοκῶ μοι. *Opus autem probare eſt, ut uulgus loquitur, rectè & probè cõſumatum præbere. Paulus ſuprà in tractatu, Locati, Si in lege locationis hoc comprehẽſum eſt, ut arbitratu domini opus approbetur: perinde habetur acſi uiri boni arbitratu comprehẽſum eſſet. Vitruuius, Redẽptor ad tẽpus opus manufactũ ſubtiliter regi*

Accepto ferre.

Probare opus & approbare.

approbauit: & ad ſacoma pondus coronæ uiſus eſt præſtitiſſe. Sacoma Vitruuius σήκωμα dixit: id eſt quod in libra apponitur ad æquilibrium faciendum. Secundum hoc Marcellus, aut qui legem rogauit potius: perfecta, ad opera: probata, ad frumenta: præſtita, ad ſarta tecta retuliſſe uidetur, uel fortaſſe hæc tria ad ſarta tecta retulit & ad ſuperiora promiſcuè. Quòd ſi appendendum legi debet, ut ſuſpicari non immeritò quis poßit: locus eſt mutilatus: ut fortaſſe hoc uerbum oleum deſit. Frumentum enim admenſum: oleum appenſum præbetur. Erat enim munus publicum, ut frumentatio, quæ ſitonia Græcè dicitur.

Sacoma.

AD legem Iuliam de annona, Conſtitit inter dominum & ſeruum iudicium. Conſiſtit uidetur legendum: aut Græco more, dixit συνέςηκε. quod tamen ſignificationem habet præſentis, ut πέποιθα, & alia.

IN cap. Qui tabulam, Ad legem Iuliam pecul. Qui tabulam æream, leges, formam'ue agrorum continentem refixerit. Sic dictum eſt, ut in ſexto Aeneidos, Fixit leges pretioq; refixit. quo modo etiam Cicero in Philippicis uſus eſt: Leges enim in tabulis æneis inciſæ erant. Boëtius autē autor eſt in colonijs aßignādis agros uarijs limitibus cōformari olim ſolitos. Quidā enim agri in decumanum formabantur: quidam in cardinem: quidam in ſcamnum, aut in ſtrigam. erant & excultellati, normati, ſucciſiui, alijsq; nominibus appellati, ab agrimenſoribus inuentis & uſurpatis: qui agrorum metandorum peritiam profitebantur. Erant etiam leges cuique agri generi, ſecundum quas controuerſiæ finales diſceptabantur. Inde illud Plinianum lib. XVII. Vineas limitari decumano oportet. XVIII. pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum trāſitus: alijsq; cōuerſis limitibus denum pedum diſtingui per media iugera:

ra:aut ſi maior modus ſit,totidem pedum cardine quot decumano limitari. Quid autem ſit Cardo, quid decumanus, ipſe libro duodeuiceſimo docet, Solis ortu (inquit) quocunq; libeat die ſtantibus hora diei ſexta, ſic ut ortũ eum à ſiniſtro humero habeãt: contra mediam faciem meridies, à uertice ſeptentrio erit.qui ita limes per agrum currit, cardo appellatur. & inferius, Linea (inquit) hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occaſum æquinoctialem: & limes qui ita ſecabit agrum, decumanus uocabitur. Hic limitem non pro termino intelligere oportet, ſed pro forma agri. Sic apud Liuium de bello Macedonico lib. VII. Terminus eſt nunc imperij ueſtri mons Taurus: quicquid intra eum cardinem eſt, nihil longinquum uobis uideri debet: quo arma peruenerunt, eodem ius hinc profectum ueniat. Verba ſunt legatorum Græciæ, Taurum montem à mari Euxino ad mare Cyprium excurrentem. Liuius cardinem à forma uocauit, quaſi limitem imperij Romani à ſeptentrione ad meridiem. Cardo & decumanus. Limes.

IN cap.ſequenti, Qui autem ædiculas incuſtoditas tentauerint: amplius quàm fures, minus quàm ſacrilegi merentur. Aedicula eſt ſacellum, id eſt ædis ſacræ appendix. Liuius, Iiſdem diebus ædiculam Victoriæ uirginis propè ædem Concordię M.Portius dedicauit. ναΐδιον Græcè dicitur. Plinius pro loculamento ſimulachri poſuit libro XXXVI.de Venere Gnidia, Aedicula eius tota aperitur, ut conſpici poßit undique effigies deæ. Sic Iuuenalis, Si quis in ædicula Deus unicus. ἐν τῷ ἰδίῳ. Aedicula.

AD legem Iuliam de ambitu, Quia hic locus ita intelligi mihi aliquando uiſus eſt, quaſi lex ambitus ex eo tempore ſublata fuerit, cùm ad unius arbitrium omnia magiſtratuum munia redigi primum cœperunt, quaſi iam nulla

comitia fuerint, quaſiq; ambitus crimen in prætorio principali committi non poßit: quò res hæc tota penitus noſcatur, ſciendum eſt olim ita inſtitutum fuiſſe Romæ, ut diebus comitialibus, qui uel à conſule uel alio magiſtratu, cui tum comitia habendi ius erat, edicto promulgabantur: populus cōueniret in campum Martium. Qui autem magiſtratum petebant, quos à toga candida, quod geſtamen erat petitorum, candidatos uocabant: cùm ad comitia ſe contuliſſent cum amicis, tribus circuirent, ſingulosq; prehenſantes, id eſt δεξιούμενοι, *gratiam & ſuffragia precibus temporariaq; obſeruantia emererentur, unoquoque popularium plebeiorumq; benignè appellato & nominatim. Quam ad rem facilius tranſigendam nomenclatores inuenti ſunt, qui nomina ſingulorum tenebant, candidatisq; ſuggerebant, ut quiſque obuius erat. quanquam id poſtea lege uetitum eſſe, autor eſt* Plutarchus *in* Catone *minore.* Hi ὀνοματολόγοι *Græcè dicuntur. Vnde nomēclatura uocabulum deductū.* ὀνοματολογία. *Comitia autē quædam erant centuriata, quædam curiata. Centuriatis comitijs populus per centurias ex cenſu & ætate diuiſus, ſuffragia ferebat: Illæq; centuriæ prærogatiuæ dicebātur, quæ ſorte primū eductæ rogabātur. In curiatis autem populus promiſcuè ſuffragia ferebat, tributim tamen diſtinctus.* De utriſq; *in tertio de leg.* Cicero, *Deſcriptus enim (inquit) populus cenſu, ordinibus, ætatibus, plus adhibet ſuffragium conſilij, quàm fuſè in tribus conuocatus. Propterea centuriata comitia, magna comitia ipſe uocare ſolet. meminit* Gellius *lib.* XIIII. *Comitiorū autē ſummam lex* XII. *tab. ſtatuit eſſe in populi arbitrio & poteſtate: ſed ea tamen uoluit magiſtratū aliquē moderari. Verba legis hæc ſunt, Creatio magiſtratuum, iudicia populi, iuſſa, uetita*

De more priſco creādorum magiſtratuum.

Candidati.

Nomenclatores.

Nomenclatura.

Curiata centuriataq; comitia.

Prærogatiuæ centuriæ.

uetita, cùm ſciſcentur optimatibus nota, plebi libera ſunto. Cum populo patribusq́; agēdi ius eſto cōſuli, prætori, magiſtro populi, equitumq́;, eiq́; quē produnt patres conſulū rogandorum ergô: Tribunisq́; quos ſibi populus rogaßit, ius eſto cum patribus agēdi. Magiſtrū populi Dictatorem appellans: cui & magiſtro equitum & interregi ius eſſe uoluit comitijs præeſſe.

Magiſter populi.

Cum populo agere, eſt rogare quid populum, quod ſuffragio ſuo uel iubeat uel uetet: unde rogatio pro lege dicta. autores Feſtus, Gellius & Macrobius.

Agere cum populo.

Agere cum patribus, eſt ad Senatum referre.

Agere cum patribus.

Comitijs autē centuriatis maiores fiebant magiſtratus, quorū erant maiora auſpicia, ut conſules, prætores, cenſores minores curiatis. autor Gellius lib. XII. Huius differentiæ meminit Cicero pro lege Agraria, qui etiam in ſecunda Philippica, Ecce (inquit) Dolobellæ comitiorum dies: ſortitio prærogatiuæ quieſcit: renuntiatur, tacet: prima claßis uocatur: renuntiatur. deinde (ut aſſolet) ſuffragia, tum ſecunda claßis uocatur. quæ omnia citius facta ſunt quàm dixi.

Claſſes.

Claſſes à Seruio Tullio rege inſtitutas autor eſt Liuius, pro modo cenſus ciuium Romanorū (quare à Græcis τιμήματα uocantur. Ariſtoteles, Πρῶτον τίμημα, δεύτερον τρίτονq́; dicit in Politicis.) ita ùt prima claßis primum octoginta centuriarū fuerit: ex ijs cōſtās qui in cenſu centū M. æris aut eo amplius habebant, permixtim ex ſenioribus & iunioribus: reliquæ ex minoribus deinceps ſenſibus uſq́; ad quintam claſſem. Idem Liuius, Hæc omnia (inquit) à pauperibus in diuites inclinata onera: deinde eſt honos additus. Non enim ut ab Romulo traditum cæteri ſeruauerant reges, uiritim ſuffragium eadem ui eodemq́; iure promiſcuè omnibus datum eſt: ſed gradus facti, ut neque excluſus quiſquam ſuffragio uideretur, & ius omne penes

primores ciuitatis eſſet. equites enim uocabantur primi: octoginta inde primæ claſsis centuriæ peditum uocabantur: ibi ſi uariaret (quod rarò incidebat) ut ſecundæ claſſis uocarentur: nec ferè unquam infrà deſcenderent, ut ad

Centuria prærogatiua.

infimas peruenirent. Hæc conſtitutione Centuriæ primæ claſsis erant prærogatiuæ, ſed ſorte non ducebantur. Hæc ratio poſtea immutata eſt multiplicato populo, ut idem ipſe autor eſt. Prima claſsis ſemper prima rogabatur: ſed prærogatiuæ centuriæ ſortito ducebantur, ut ex Cicerone intelligitur loco ſuprà citato. Ex eo inſtituto uerba apud Latinos ducta, In ſua claſſe manere, id eſt κατὰ χώραν μένειν, ἐμμένειν τῇ τάξει τῇ αὐτοῦ, στέρξαι τῇ τάξει, τῆς

Quinta claſsis.

ἑαυτοῦ μοίρας οὐκ ἐξανίστασθαι. & quintæ claſsis homines, id eſt, infimæ notæ. Cicero in Academicis, de Democrito loquens, Quis hunc philoſophum non anteponat Cleãthi, Chryſippo, reliquisq́; inferioris ætatis? qui mihi cum illo comparati, quintæ claſsis uidentur. Et in claſſes numerum aliquem & hominum multitudinem tribuere: id eſt κατα-

Prærogatiua.

λοχίζειν, ut in claſſes diſcipulorum Fabio. Inde prærogatiua uocabulum uariè uſitatũ. Cicero in Verrẽ, Act. 1. Hic Metellus quàm iſti ſit amicus attendite. dedit enim prærogatiuam ſuæ uoluntatis eiuſmodi, ut iſti pro prærogatiua eam reddidiſſe uideatur. Iocus eſt Ciceronis à dilogia ductus, id eſt ab ambigua ſignificatione prærogatiuæ. ac ſi diceret, Dedit enim præiudicium ſuum pro pretio à Verre dato ad redimenda prærogatiuarũ tribuum ſuffragia, quibus conſul Metellus erat factus. Sequitur enim, An me taciturũ tantis de rebus exiſtimauiſtis? Prærogatiua in ſuperiore loco pro præiudicio ſuffragiario ponitur: at in poſteriore eſt nomen adiectiuum: ſubintelligitur enim centuria. Interdũ autem prærogatiua pro autoritate

eius

tius ponitur qui prior cenſet, ut apud Liuium in tertio, Ne prærogatiuam militarem urbana comitia ſequerentur. Alibi, Quin prærogatiuam militarem, qua extemplo iuuenis Annibal intra prætorium delatus erat: fauor plebis ſequebatur. Vnde tractum, ut prærogatiua eminētiam ſignificet, & πλεονέκτημα: ut in cap. Obſeruare, De offic. proconſ. Cice. in orat. de reditu ſuo ad Senatum, Quo die (inquit) P. Lentulus nos comitijs centuriatis, quæ maximè maiores iuſta dici haberiq; uoluerūt, accerſiuit in patriam, ut eædem Centuriæ quæ me conſulem fecerant, conſulatum meum comprobarent. qua die quis ciuis fuit, qui non nefas eſſe putaret, quacunque aut ætate aut ualetudine eſſet, non de ſalute mea ſententiam ferre? quando ulla dignitate tot rogatores, diribitores, cuſtodesq; uidiſtis? Ex quibus uerbis liquet obſeruatores in comitijs adhiberi ſolitos, ne quid fraudis admitteretur & ambitus circunſpectantes. Sæpe enim eueniebat ut tributim pecuniæ diuiderentur à candidatis ad aucupanda ſuffragia egentium: quam ob cauſam redemptores huiuſcemodi operis perficiēdi, quiq; pretio corrūpenda plebis ſuffragia ſuſcipiebāt, diuiſores uocabantur. ut apud Tranquillum in Auguſto, Octauius (inquit) pater à principio ætatis & re & exiſtimatione magna fuit: ut equidem mirer hunc quoque à nonnullis argentarium, atq; etiam inter diuiſores operasq; campeſtres proditum. Inde illud Ciceronis in ſecundo de Orat. Etiam interpretatio nominis habet acumen, cùm ad ridiculum conuertas quamobrem ita quis uocetur: ut ego nuper Nummium diuiſorem, ut Neoptolemum ad Troiam, ſic illum in campo Martio nomen inueniſſe. quibus uerbis ſignificat Nummium ob diuiſionem miniſterium, quas in campo factitabat, diuiſorem cognomento dictum. Et ad Atticum, Diuiſores.

Cõſul autem ille deterioris hiſtrionis ſimilis, ſuſcepiſſe negotium comitiorum dicitur, & diuiſores habere. Et paulo pòſt, *Noui eſt in lege hoc,ut qui nummos in tribus pronunciauerit, ſi non dederit,impunè ſit: ſin dederit, ut quoad uiuat ſingulis tribubus ſeſt.* CCCXXV.*debeat.* Pronunciare in tribus nummos ſignificat apertè polliceri in ſingulas tribus certam nummorum ſummam. Hos diuiſores Plautus curiæ magiſtros uocat: quia curiæ etiam tribus appellabantur: unde comitia curiata dicta & leges curiatæ, à centuriatis differentes, eo quòd ſuffragia curiatim non centuriatim ferebantur, ut in illis. Sunt qui diribitores à Cicerone dictos putent diuiſores, in loco ſuperius citato: quod mihi non uidetur. Idem Cicero pro Plancio, de lege ambitus loquens, *Decuriatio tribulium, deſcriptio populi, ſuffragia largitione deuincta, ſeueritatem ſenatus, bonorum omnium uim ac dolorem excitauerunt. Hæc doce, hæc profer, huc incumbe Laterenſis: decuriaſſe Plancium, conſcripſiſſe, ſequeſtrem fuiſſe, pronunciaſſe, diuiſiſſe.* Hactenus Cicero. Huiuſcemodi diuiſores interdum in creationibus pontificum & cœnobiarcharum interueniunt. Huiuſq; modi ſodalium decuriationes fiunt: & per ſequeſtres ſacerdotiorum palàm cautiones expediuntur. Mancipes & conductores res tranſigendas perficiendasq; ſuſcipiunt. Cum interim cupiditas humana ſacroſancti paracleti auſpicijs dinundinationes factitans, inexpiabilibus commercijs conſcelerare ſanctiſsimos ritus nõ ueretur ab antiquis inſtitutos. Nec uerò aliam ob cauſam ut credibile eſt palladium eccleſiæ Frãcicæ ut extorqueretur non pridem effectum eſt. Sic enim appellare placet inclytam illam, Franciæq; peculiarem ſanctionem, maiorum noſtrorum uirtute atq; innocentia partam: quam unus aut alter fortaſſe hoſtibus

Pronunciare nummos.

Palladium Franciæ.

ſtibus eius proditam, trans alpes deportantes, præſentis calamitatis telam flagitioſißima cupiditate iam inde exorſi ſunt. Quis enim non præuidebat, inſigni aliqua clade noſtra expiatum iri unius aut alterius fortaſſe perditißimam ambitionem? tametſi quæ ſubſecuta ſunt in detexenda tela decennio continuo, eiuſmodi ſunt, ut inſigne illud ſcelus maioribus deinceps, illiq; conſentaneis cumulatum, ad extremum obrutum ſit & ſepultum grandi malorum Iliade. Cuius qui Paris fuit, ſi ut in lucem editus eſt, ſubinde elatus fuiſſet, cùm nomine utique nunc Francico præclarius ageretur: nec principis multifaria ac copioſa naturæ munificentia præditi ac beati, conſpectum & fructum, reſpublica nunc orba deſtitutaq; deſideraret. Qui alienæ ipſe ambitionis, auaritiæ, crudelitatis, iandiu pœnas pependit: pendetq́; quandiu Prouidentiæ complacitum fuerit: eam unam ob cauſam præcipuè (quantum quidem ego ſentio) quòd nō ſibi, ſed paucißimis, ſed uni & alteri (& ſic quoque nimis dico fortaſſe) maieſtatem ſuam ut aſſereret, inuitus quidem ille, ut uidebam, ſed tamen neſcio quo fato (ut ſunt humana) fecit: uir ad omnia ſumma natus, dignusq́; qui ſuæ naturæ magis quàm hiantibus paucißimorum cupiditatibus indulgeret. Verùm ut in præteritum beneficentißimi principis caſui lacrymas luctumq́; uiri boni: ſic in futurum preces uotaq́; debere mihi uidentur. Ius enim utroque uerſus integrum eſt Prouidentiæ, ſi precationes obſecrantis populi ualuerint: qui ſuopte ingenio caput ac fortunas deuouere ſolitus eſt pro ſalute principis: & quod hactenus malè & incommodè, dira nonnullorum cupiditate importunaq́; cecidit, diuinæ prouidentiæ benignitate non modò in integrum reſtituatur, ſed etiam ita uertat, ut ſic quoque bene & commodè ceßiſſe regia ipſa

Αἰνίττεται τὴν τοῦ βασιλέως αἰχμαλωσίαν.

prædicet, & regnum gratuletur. Vt *ad rem redeamus: olim comitia ita in populi poteſtate fuerunt, ut tamen ſenatus autor in futurum exitum campi fieret.* Liuius *libro primo,* Patres (*inquit*) *offerendum ultrò rati quod amiſſuri erant, ita gratiam ineunt ſumma poteſtate populo permiſſa, ut non plus darent iuris quàm retinerent. decreuerunt enim ut cùm populus regem iuſsiſſet: id ſic ratum eſſet, ſi patres autores fierent.* Hodieq; *priuſquam populus ſuffragium ineat: in incertum comitiorum euentum patres autores fiunt.* Quod *tamen* Ciceronis *uerba deſiiſſe fieri ſignificare uidentur, in oratione pro* Plancio, Nunc (*inquit*) *tantum diſputo de iure populi, qui poteſt & ſolet nonnunquam dignos præterire: nec ſi à populo præteritus eſt, quem non oportuit: à iudicibus condemnandus eſt, qui præteritus non eſt.* Nam *ſi ita eſſet (quod patres apud maiores noſtros tenere nõ potuerunt) ut reprehenſores eſſent comitiorum: id haberent iudices quod multò minus eſſet ferendum: tum enim magiſtratum non gerebat is qui ceperat, ſi patres autores non eſſent facti.* Hic *comitiorum* Romanorum *ſtatus fuit uſque ad* Cæſarem Dictatorem: *quæ comitia frequentabantur in campo* Martio, *ut* Athenis *in eo loco, qui* πνὺξ *dicebatur, arci proximus: ubi* ἀρχαιρεσίαι *fiebant creandis magiſtratibus.* Is Cæſar *cum rempublicam oppreſſiſſet, comitia cum populo partitus eſt, ut autor eſt* Suetonius, *ita ut exceptis conſulatus competitoribus de cætero numero candidatorum, pro parte dimidia quos populus uellet pronunciarentur: pro parte altera, quos ipſe dediſſet. & edebat per libellos circum tribus miſſos ſcriptura breui:* Cæſar Dictator *illi tribui:* Commendo *uobis illum & illum: ut ueſtro ſuffragio ſuam dignitatem teneant.* Cæſari *ſucceſsit* Auguſtus:

Tempus Cæſaris Dictatoris.

Auguſtus: qui legem ambitus ab integro ſanxit, ut etiam legem Iuliam de adulterijs. De quo idem autor, *Comitiorum quoq; priſtinum morem reduxit: ac multiplici pœna coërcito ambitu, Fabianis & Scaptienſibus tribulibus ſuis, die comitiorum, ne quid à quoquam candidato deſiderarent ſingula milia nummûm à ſe diuidebat.* Et in *Veſpaſiano, de eius auaritia loquens*, *Ne candidatis quidem honores reis'ue tam innoxijs, quàm nocentibus abſolutiones uenditare cunctatus eſt.* Candidati autem Cæſaris dicebantur, quos princeps populo commendabat. Idem in *Auguſto*, *Quoties magiſtratuum comitijs intereſſet, tribus cum candidatis ſuis circuibat, ſupplicabatq; more ſolenni: ferebat & ipſe ſuffragium in tribus, ut unus è populo.* Quintilianus lib. VI. de riſu loquens, *Iungitur amphibologiæ ſimilitudo: ut à Galba, qui pilam negligenter petenti, Sic (inquit) petis tanquam Cæſaris candidatus. Nam illud petis ambiguum eſt: ſecuritas ſimilis. cuius ioci ſenſus eſt, Tu pilam petis in luſu tam neglectim, quàm ſolent honores petere Cæſaris candidati: quibus non magnopere ſupplicare neceſſe eſt ob principis commendationem. Hodie candidati principis in creatione pontificum ij ſunt, quibus princeps literis ſuis & nuntijs fauet, interdum ultra modum.* Verba igitur Modeſtini hoc in loco ita intelligo, *non ut ambitus legem Romæ abrogatam eſſe dicat, ſed ambitus iudicium exerceri deſijſſe: quia populus honores mandare deſierat ſub principibus iam tyrannis, aut ad regum ſimilitudinem omnia arbitratu ſuo adminiſtrantibus, omnibus propemodum ueſtigijs antiquæ* Reipublicæ *ſublatis.* Sic Iuuenalis de Pop. Rom. *–nam qui dabat olim Imperium, faſces, legiones, omnia: nunc ſe Continet, atque duas tantùm res anxius optat, Pannum & Circenſes.* de Candidati Cæſaris.

temp

tempore Domitiani loquens. De quo loquens Fabius lib. VI. ita inquit in mentione orationis pro Muræna, Hoc genus (inquit) noſtris temporibus totum penè ſublatum eſt: cùm omnia tutelæ curæq; unius innixa periclitari nullo iudicij exitu poßint. quibus uerbis aſſentabundè hoc ſignificat, id quod Cicero præcipuè perſuadere conabatur, è Republica eſſe, ut conſules deſignati conſulatum inirent (erat enim Muræna conſul deſignatus) alioqui periculum imminere Reipublicæ. Id inquit Quintilianus nunc accidere non poteſt: ut periculum ſcilicet Reipublicæ imminere dicat patronus, ſi conſul antequam ineat magiſtratum damnetur: cùm Reſpublica orba eſſe non poßit ſub Domitiano principe, à quo uno commodè regebatur, ut ipſe dicebat, etiam ut conſules nulli eſſent. Modeſtinus circa principatum Alexandri ſcripſit: Qui (ut inquit Lampridius) honorem ius gladij habentē nunquam uendi paſſus eſt: hoc dictitans, Neceſſe eſt ut qui emit, etiam uendat. Erubeſcerē, inquit, eum punire, qui emit & uendidit. Pontificatus autē quindecimuiratus auguratusq; codicillares fecit, ita ut in ſenatu allegerentur. Codicillares, inquit, fecit: hoc eſt muneris ſui fecit. diplomatibus enim datis ſacerdotia conferebat: quæ Accurſius ſeculares poteſtates fuiſſe dicit, ignorans utiq; tēpora Iuriſcōſultorū nō agnouiſſe ueram & rectam pietatis opinionem, aut ſacerdotia etiam Romæ fuiſſe ante peruulgatam Chriſti religionem. Ambitus à ſenatu aliquando comprobati, ut bonis moribus conuenientis, exemplum eſt apud Suetonium in Cæſare, E' duobus (inquit) conſulatus competitoribus, L. Luceio, Marcoq; Bibulo, Luceium Cæſar ſibi iunxit: pactus ut is, quoniam inferior gratia eſſet, pecuniaq; polleret, nummos de ſuo communi nomine pronuntiaret. Qua

Exemplū memorabile.

cog

cognita re optimates, quos metus ceperat, nihil non auſurum eum in ſummo magiſtratu concordi & conſentiente collega, autores Bibulo fuerunt tantundem pollicendi: ac plerique pecunias contulerunt, ne Catone quidem abnuente eam largitionem è Republica fieri. Igitur cum Bibulo conſul creatus eſt. Ambitio φιλαρχία, σπουδαρχία, φιλοτιμία *dicitur. Ambitus uerò* ὄχλων δεκασμός. *Ambire* σπουδαρχεῖν, παραγγέλλειν, μνᾶσθαι, ἀρχαιρεσιάζειν, δεξιοῦσθαι. συναρχαιρεσιάζοντες *dicuntur, qui candidatos, id eſt,* τοὺς παραγγέλλοντας τὰς ἀρχὰς *comitantur* αὐτοὶ συνεκπορευόντες.

IN *cap. Ab accuſatione, Ad ſenatuſconſ. Turpilianum: Nuntiatores qui per notoria iudicia produnt, notorijs ſuis aßiſtere iubentur. Accurſius iudicia legit, & accuſationes iudiciales interpretatur: nuncq; aßiſtere, nunc abſiſtere legit, aſtipulante Bartolo. Ego indicia, id eſt* μηνύματα *lego: hoc eſt qui delationes per indicia faciunt. Notoria ſunt quorum fit mentio in lege, Ea quidem, Cod. de accuſationibus, qua in lege ego locum corruptũ eſſe cẽſeo: ubi enim legitur, Verùm ſi falſis nec notorijs inſimulatus, id eſt accuſatus ſit: perpenſo iudicio diſpici debet. ego ita legendum puto, Verùm falſis necne notorijs inſimulatus ſit, perpenſo. & reliqua. nam illud, id eſt accuſatus, ſpuriũ eſt, ex margine additũ. Senſus eſt autem hoc in loco, Nuntiatores qui reos deferunt per notoria, licet citra calumniæ metum accuſent, debere tamẽ aßiſtere ſuis indicijs, eáq; tueri notoria quæ attulerunt, interim dum quæſtio de crimine habetur. Notoria autem teſtificationum genus eſſe intelligo. Indicium autem prodere, eſt rem arcanam in medium afferre: ſed aliunde compertam, non autem ex criminis conſcientia: licet proprie indices ſint criminis conſortes*

Notoria.

Indicium prodere.

ſortes

ſortes, ut ſuperius diximus. Hoc genus μηνυτῶν, id eſt indicum, hic intelligi puto, qui à Græcis προσαγγελεῖς dicũtur, & προσαγωγεῖς &. ὠτακουσταὶ: hoc eſt emiſſarij & auſcultatores: tyrãnorum olim inuentum. de quibus Plutarchus in lib. περὶ πραγμοσύνης ita inquit, Atqui tyrannos quibus omnia noſſe neceſſe eſt, id genus hominũ odioſiſsimos facit, quos aures & emiſſarios uocãt. τὸ τῶν λεγομένων ὤτων καὶ προσαγωγέων γένος. Auſcultatores, id eſt ὠτακουστὰς primus habuit Darius iunior rebus ſuis diffidens, omniaq́; ſuſpectãs & metuẽs. At emiſſarios Dionyſij tyrãni Syracuſijs permixtos habuerunt. Verũ Plutarchus tyrannicũ miniſteriũ notauit. Papinianus de legitimo ciuiliq́; munere, ac bonis moribus tuendis accommodato locutus eſt. Quod genus (ut opinor) arcanis ſceleribus inquirendis & efferendis inſtitutum erat, ut crimina publicè innoteſcerent. Nuntiare uerbum in huiuſcemodi rebus accõmodatũ eſt antiquorum uſu: unde nuntiatio augurũ erat & obnuntiatio, quæ fiebat ad comitia dirimenda inauſpicato coacta. cuius uerbi ſtrictim alio loco memini.

Nuntiare.

IN tract. De quæſtio. In criminibus ſeruandis quæſtio adhiberi ſolet. Legendum ſcrutandis: licet aliter legat Acurſius. Scrutari crimina, eſt argumenta ſceleris inquirere & ueſtigare. Cicero de ijs loquens in Partitionibus, Immo uerò argumenta ſcrutabimur, & quæremus ex omnibus locis: ſed adhibebimus iudicium. Aſinius Pollio ad Ciceronẽ, In ſaltu Caſtulonenſi diſpoſiti ab utraq; parte ſcrutantur tabellarios & retinent. id eſt in anacriſi facienda: de qua ſuperius diximus, quæſtio adhiberi ſolet. Et paulò inferius, Cùm alijs argumentis reus ita probationi amouetur, ut ſola ſeruorum confeſsio deeſſe uideatur. Ita legit Accurſius, & abſurdiſsimè interpretatur. Ipſe uerò admouetur

Scrutari crimina.

legen

legendum non dubiè cenſco. Eſt enim admouere probationi, ita compellere reum argumentis, ut penè conuictus uideatur. Admouere eſt proximè adiungere: & admotum dicitur, quod contingit id cui applicatur. παραβαλλόμενον. Cicero, Ad neruorum eliciendos ſonos apta manus eſt admotione digitorum.

IN *tract. De pœnis, cap.ij. Quoniam hic fit mentio aquæ & ignis interdictionis, adnotanda hic Feſti uerba eſſe duximus. Aqua (inquit) dicitur à qua iuuamur. Aqua autem & igni tam interdici ſolet damnatis, quàm accipiunt nouæ nuptæ: uidelicet quia hæ duæ res humanam uitam maximè continent. Itaque funus proſecuti ignem ſupergrediebantur aqua aſperſi: quod purgationis genus appellabant ſuffitionem. Lactantius libr. II. Inſtit.diui. de aqua & igni loquens, tanquam duobus principijs: Alterum enim (inquit) quaſi maſculinum elementum eſt, alterum quaſi fœmininum: alterum actiuum, alterum patibile. Ideoq; à ueteribus inſtitutum eſt, ut ſacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera ſanciantur: quòd fœtus animantium calore & humore corporentur, atque animentur ad uitam. Quum enim conſtet omne animal ex anima & corpore: materia corporis in humore eſt, animæ in calore. Quod ex auium fœtibus datur ſciri: quos craſſi humoris plenos, niſi opifex calor fouerit: nec humor poteſt corporari, nec corpus animari. Exulibus quoq; aqua & igni interdici ſolebat: adhuc enim uidebatur nefas, quamuis malos tamen homines ſupplicio capitis afficere. Interdicto igitur earum rerum uſu quibus uita conſtat hominum, perinde habebatur, acſi eſſet qui eam ſentētiā acceperat morte mulctatus: adeò iſta clemēta prima ſunt habita, ut nec ortum hominis, nec ſine his uitam crediderint poſſe conſtare. Horū alterum*

Aqua & igni interdicere.

nobis

nobis commune eſt cum cæteris animantibus: alterum ſoli homini datum. nos enim quoniam cœleſte atque immortale animal ſumus, igne utimur: qui nobis in argumentum immortalitatis datus eſt: quoniam ignis è cœlo eſt. cuius natura quoniam mobilis eſt, & ſurſum nititur, uitæ continet rationem. Cicero in oratione pro domo ſua ad pontifices, *Qui erant rerum capitalium damnati, non prius hanc ciuitatem amittebant, quàm erant in eam recepti, quo uertendi, hoc eſt mutandi ſoli cauſa uenerant. id autem ut eſſet faciendum, non ademptione ciuitatis, ſed tecti & aquæ & ignis interdictione faciebant.* Id autem mihi ſumptum uidetur à Romanis ex lege Athenienſium, cuius Demoſthenes meminit ἐν τῷ πρὸς Δεπτίνην, his uerbis: In legibus (inquit) *quæ de cædibus latæ ſunt,* Draco, *quò terribile atque atrox quàm maximè uideretur, hominem alterum alterius interemptorem eſſe, ſtatuit ipſe hominem homicidam aqua ablutoria, libationibus, crateribus, ſacris & foro arceri.* χερνίβων εἴργεσθαι τὸν ἀνδροφόνον, σπονδῶν, κρατήρων, ἱερῶν, ἀγορᾶς. Herodotus in octauo, *de trecentis loquens, qui cum* Leonida *occubuerant contra* Perſas *pugnantes, uno excepto* Ariſtodemo, *qui pugnæ ſe ſubduxerat:* Quum *autem (inquit ille)* Ariſtodemus *Lacedæmona rediiſſet: probris eſt affectus atq; ignominia huiuſmodi. nullus enim ei* Spartanorum *ignem accendebat: nullus colloquium communicabat.* οὔτέ οἱ πῦρ οὐδεὶς ἔναυε σπαρτιητέων, οὔτε διελέγετο. Ad hunc morē autem referri, *aut alludere aliquantum uidetur illud uaticinium* Threnorum, *cap.* v. *cum uoce plebeia lamentabundus,* Aquam *(inquit)* noſtram *pecunia bibimus: ligna noſtra pretio comparauimus. aquam enim & ignem defuiſſe conqueritur tanquam ad uitam maximè neceſſaria.* Quod *contra ſacerdotes dictum eſſe uidetur.*

tur: quos in æde ſacra nundinas exercere nõ pudet, igneáq́; ſpiritus ſacramenta uenditare: cùm egẽteis & ſiticuloſos ad aquas non admittant, niſi eas liceantur. Cæſar in commen. V I. lib. Gal. de Druidis loquens, *ita ſcribit, Si quis aut priuatus, aut publicus eorum decreto non ſtetit: ſacrificijs interdicunt. hæc pœna apud eos eſt grauiſſima. quibus eſt interdictum, ij numero impiorum ac ſceleratorum habentur: ijs omnes decedunt, aditum ſermonemq́; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque ijs petentibus ius redditur, neq; locus ullus communicatur.* His omnes decedunt, Græco more dixit: τούτους ἐκτρέπονται πάντες οἱ ἀπαντῶντες. Hi apud Hebræos *apoſynagogi dicebantur: quaſi ſynagoga exacti & extorres: quod ut opinor ab ignis interdictione, torriſq́; communione ductum eſt uocabulum potius, quàm à terra, etiam ſi exul à ſolo eſt.* Liuius, *Extorrem urbe, domo, penatibus, foro, congreſſu æqualium. hos nunc excommunicatos uocamus: quibus ſcilicet humanitatis iura uiciſſitudinemq́; officiorum uetamur exhibere.* At quos maiore execratione *mulctandos eccleſiaſtica auctoritas cenſuit: anathemata appellant, ex eo quòd in cippis expoſita eſt eorum deteſtatio & proſcripta.* Antiqui *ſacros homines ſic uocitabant, quaſi execrandos, & deteſtandos. unde ſacra fames* Vergilio: *& ſacer atque inteſtabilis* Horatio *è* XII. *tabulis ſumptum uocabulum: quod more* Gallorum *Seruius translatitium eſſe ait.* Nam cùm Maſſilienſes *peſte laborarent, unus ſe ex egentibus offerre ſolebat annum integrum alendum publicis cibis & purioribus.* Poſtea *uerbenis ueſtibusq́; ſacris ornatus circũducebatur per urbem cum execrationibus: precabantur enim ut in eum omnia mala ciuitatis incumberent & inciderẽt: ſicque proijciebatur.* Plaut. in Bacchid. *Mén criminatus eſt?*

Apoſynagogi. *Extorris.* *Anathema* *Sacer homo.*

optimè eſt: ego ſum malus: ego ſum ſacer, ſceleſtus. Macrobius lib. I I. *Saturnalium, Hoc loco (inquit) non alienum uidetur de conditione eorum hominum referre, quos leges dijs ſacros eſſe iubent: quia non ignoro quibuſdam mirum uideri, quòd cùm cætera ſacra uiolari nefas ſit, hominem ſacrū ius fuerit occidi. cuius rei cauſa hæc eſt: Veteres nullum animal ſacrum in finibus ſuis eſſe patiebātur, ſed abigebant ad fines deorum quibus ſacrum eſſet: animas uerò ſacratorum hominum dijs debitas eſſe exiſtimabant. Feſtus, Sacer homo eſt quem populus iudicauit ob maleficium. Neque fas eſt immolari: ſed qui occidit, parricidij non dānatur. nam lege Tribunitia prima cauetur: Si quis eum qui plebiſcito ſacer ſit, occiderit, parricida ne ſit. ex quo quiuis homo malus atq; improbus ſacer appellari ſolet.* Sacratæ leges. *Inde ſacratæ leges dictæ, ut ipſe alibi auctor eſt: quibus ſanctum iubetur eſſe alicui deorum quicquid aduerſus eas fecerit, ſicut familia pecuniáque. Et ſacroſanctum dicitur quod iureiurando interpoſito eſt inſtitutum: ſiquis id uiolaſſet, morte pœnas penderet. Inde ſacrare uerbum Liuio, pro deuouere & deteſtabile decernere: & ita morti addicere, ut impunè occidi & uiolari poſſit. Lex de prouocatione (inquit) aduerſus magiſtratus ad populū lata: ſacrandoq; cum bonis capite eius, qui regni occupandi conſilia* Sacrare caput cum bonis. *inijſſet. Huc pertinet quod de ſacroſancto uocabulo in ſuperioribus dictū eſt. Sacros homines, id eſt deteſtandos & execrabiles, Græci multis nominibus appellant: ἐναγεῖς ἐξαγίστους, μιαρούς, ἐπαράτους, φαρμακούς, καθάρματα. Ariſtophanes in Pluto, γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε, ἐπ' αὐτοφώρῳ δεινὰ δρῶντ' εἰλημμένω. Erant enim Catharmata, homines, qui peſte expianda alióue quo morbo immolabantur dijs: qui ritus expiationis (inquit*

interp

interpres) à Romanis uſurpabatur. Hoc uerbo Demoſthenes contra Median utitur & contra Aeſchinem. Sic Comici ſcelus pro ſceleſto dicunt, atque etiam Cicero Herodotus in Polymnia catharmon maſculino genere dixit, ſic appellans hominem piacularem, hoc eſt τὸν ἀπεῤῥιμμένον καὶ ἔκϐλητον. quem ſacrum eſſe diximus, & pro patriæ luſtratione expiationeq́; deuotum. καθαρμὸν τῆς χώρης ποιευμένων ἀχαιῶν Ἀθάμαντα τὸν Αἰόλου. Dicebantur & φαρμακοὶ, οἱ ἐπὶ καθάρσει τῆς πόλεως ἀπεῤῥιμμένοι, δημοσίᾳ τρεφόμενοι, καὶ καθαίροντες τὰς πόλεις τὰς ἑαυτῶν. quorum uerborum interpretatio eſt ea quam ſuprà ex Seruio ſcripſimus. Autores Suidas & Euſtathius: qui etiam urbium expiatores hoc nomine uocatos eſſe tradit. Sacer hac ratione dici poſſet emiſſarius ille caper apud Hebræos, cuius ſit mentio Leuitici cap. decimo ſexto. Diuus Paulus cap. quarto primæ ad Corinthios, ὡς περ καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἔτι. hoc uocabulo uſus eſt eleganter: qui locus non intellectus eſt ab ijs interpretibus Græcè neſcientibus, qui ſcholia ſcripſerunt, quæ in uulgatam & receptam editionem leguntur. Tanquã purgamenta huius mundi facti ſumus omnium peripſema uſq; adhuc. fortaſſe inculpatius fuiſſet catharmata dicere, ut peripſema dixit. nam ut catharma purgationem ſignificat ad uerbum & piamentum: ſic peripſema ſcobem & ramentum, & quicquid limando deteritur. *Peripſema.* *Quæ ſignificationes in eo loco Apoſtoli nõ cõueniunt: altior eſt enim quidã ſenſus uerborũ, niſi me fallit opinio. Ad cuius intelligentiam id iam dictis addemus, quòd antiqui urbium expiationem anniuerſariam facientes, cum ſacros illos homines alluerãt, in uictimarum*

morem redimitos ex loco præcipiti in mare deijciebant, Neptuno immolantes, interq́; deijciendum ſolennia uerba effari ſolebant, περίψημα ἡμῶν γενοῦ ſis pro nobis peripſema: ac ſi dixiſſent, Sis pro nobis piaculum: eſto luitio noſtra, & ſeruatrix urbis uictima. id quod Suidas adnotauit. Sententia igitur Pauli eſt hæc, Nos tanquam piacula mundi facti ſumus, & ſuccidaneæ pro populo uictimæ: acſi diceret, non minus apud gentium uulgus deteſtabiles, quàm illi qui diris execrationibus onerati atq; obruti, pro ſalute publica abijci olim ſolebant. Quæ ſententia congruit ijs quæ præcedunt. Peripſema enim etiã ramenta ueſtigiorum ſignificat, quæ ut ſordida abijciuntur. Mallem igitur Græcis uerbis uti utrobique hoc modo. Tanquam catharmata mundi facti ſumus & peripſema ad hunc diẽ, licet Curtius Latina uoce purgamentum dixerit lib. VII. Ages quidam Argiuus peßimorum carminum poſt Chœrilum conditor, & ex Sicilia Cleo, & cætera urbium ſuarum purgamenta. Et libro nono, Prohibuere igitur exules finibus, omnia potius toleraturi, quàm purgamenta quondam urbis ſuæ, tunc etiam exilij, admitterent. Hæc & alia huiuſcemodi ſcribens, ijs legibus me ſoluo, quas autoritate fermè dictatoria in nos ſanciunt homines felicius literis initiati: qui cum ipſi uerborum Græcorum uſu quaſi nomiſmatis in Latio abrogati atque illocabilis, ſcribentibus interdixerunt, Romanæ eloquentiæ uindices eſſe ſibi uidentur, ſcribendiq́; diſciplinæ conſtitutores imperitorum licentia contemeratæ. Horum unus nuper, non quiuis ille quidem, ſed muſarum Græcarumq́; Latinarumq́; alumnus, gratiarũ etiã credo afflatu ſuauijsq́; beatus, tum elegantiam redolens germanam atq; Ciceronianã: Germanos Galloſq́; eam ob noxã obiter ignominia aſperſit, quòd

Græca

Græca Latinis permiſcerent:nec eò contentus,etiam licentiam nimiam ſcribendi,grauitate cenſoria, quaſiq; pro poteſtate caſtigaſſe dicitur:ille uerò ad Ciceroniana *præſcri pta,ſuaq́; Ciceronianis non cedentia, docilem ætatem naturamq́; reuocaſſe.* Q*uem etſi uirum ipſum magnum aliorum iudicio eſſe puto,ſuo etiam ipſius atque meo multo omnium noſtræ memoriæ maximum eſſe non inuitus fateor, & libenter agnoſco:tamen audebo bona hominis uenia (ut ſpero) reſpondere,* Ciceronem *epiſtolas ſuas permultas, eas'que elaboratas Græcis uerbis ſententijs'que diſtinxiſſe:in libris etiam oratorijs atque philoſophicis, in quibus linguam Latinam locupletare præcipuè concupiuit, poſt uocabula Latina Græca quoq; ipſa ſubſtituere ſolitũ: nimirum ne non ſatis à lectoribus perciperetur, quod intelligi uolebat, ſimul ut uerè & rectè Græca Latinis ſe reddidiſſe fidẽ faceret.Equidem quod ad me pertinet, nihil nec commodius nec expeditius eſſe cenſeo, ijs quidem quibus eius admiſsi conſcientia inceßit & religio: quàm tantò uiro monenti æquo animo auſcultare, quem ego* Ciceronis *ſimilem eſſe in quibuſdã audio:in eo etiam ſimillimũ, quòd nihil libentius facit,quàm ut in laudibus ſuis longè lateq́; quaſiq; ſuo iure expatietur. audire id tantũ à me obſecro, ſi id ad me priuatim attinet, lectores non grauentur: in ijs quæ antea ipſe ſcripſi, præſertim in libris quinq; de* Aſſe, *in animum me inducere non potuiſſe cum ſcriberem, eorũ quæ à Græcis mutuabar autoritatem Latinis fidemq́; me probaturum, niſi uerba quoque ipſa unà laudarem cum autoribus.*Multorum *enim culpa factum eſſe ſciebam, qui Græca ſermone* Latino *confidentius, ſcriptitant, ut tranſlationum fides magnopere autoritasq; nũc labefactata ſit.* Nuper *autoris Græci priſca in primis autoritate pol-*

lentis libri ſatis multi uerſi ſunt. Horum unum nuper cum alijs eiuſdem (ut opinor) fidei editum admonitus ab homine utraq; lingua erudito, cùm legiſſem, admiratus ſum interpretis ignorantiam ne dicam an potius ſecuritatem nimiam, qui huic ætati, huic iuuenum ſtudio & contentioni fucum uerborum fiducia, impoſturamq; facere diutius ſe ſperauit: id quod ipſum reprehenſorem noſtrum animaduertere etiam atque etiam operæ erit pretium, quatenus ad ipſum ad meq; pertineat. Quaſi uerò id tantùm in huiuſcemodi ſcriptis referat, quàm Latinè loquamur & quàm honeſtè: non etiam quàm uerè, quàm conſentaneè, quamq; ex autoris ipſius qui uertitur ſententia. Sed iam nimis multa de re quæ ſilentio refutari non incommodiſsimè poterat: id modò non ignoraretur, prudentes nos ſcientesq; ſilentio tranſmiſiſſe: quod tamen ad futura conteſtatum eſſe haberiq; uolumus.

IN eodem, *De pœnis, cap. Aut damnum. §. Quicunque. In hoc enim diſtant à cæteris, quòd inſtituuntur uenatores aut puricarij aut aliam quàm uoluntatem, geſticulandi uel aliter ſe mouendi gratia. Legendum puricarij uel pyrhicharij: aut in aliam quàm uoluptatem. Venatores autẽ ſerui inſtituebantur, id eſt docebantur, non ad feras per ſaltus indagandas, ut Accurſius exiſtimauit: ſed ad uoluptatẽ populi, ut in oculis eius feras in arena conficerent: ut enim ludus erat gladiatorius, id eſt ſchola in qua ad gladiaturam inſtituebantur: ſic uenatorius ludus in quo ad uenationem beſtiarij exercebantur. Tranquillus in Claud. Circenſes frequenter commiſit in Vaticano, nonnunquam interiecta per quinos miſſus uenatione. Idem in Domiti. Spectacula magnifica aſsiduè & ſumptuoſa edidit. nam uenationes gladiatoresq; & noctibus ad lychnos: nec uirorum modò*

Ludus uenatorius.

modò pugnas, ſed & fœminarum. Cicero in II. *Officiorum, Prodigi ſunt qui epulis & uiſcerationibus & gladiatorum muneribus, ludorum uenationumq́; apparatu pecunias profundunt. In ludum igitur uenatorium damnare reos, eſt in exercitationem feras in theatro conficiendi damnatos addicere. Scholam enim omnem Romani ludum appellauere, ut inquit Pædianus, Quin & ludi appellatione gladiaturam intelligimus. Fabius in* VIII. *de Noëmate loquens, Hoc nomine (inquit) donarunt ea quæ non dicunt, uerùm intelligi uolunt. ut in eum quem ſæpius à ludo redemerat ſoror, agentem cum ea talionis, quòd ei pollicem dormienti recidiſſet: Eras dignus ut haberes integram manum. ſic enim auditur, ut depugnares. A' ludo redimere Quintilianus pro à laniſta emere dixit, ne ultrà gladiator eſſet. Qui autem inuiti ſic inſtituebantur in uenatione, ad beſtias damnati dicebantur: quæ pœna longè mitior eſt quàm beſtijs obiectorum: qui protinus laniabantur à feris. Hos beſtijs ſubiectos Iuriſconſulti uocant: ut in cap. Pœna. ſuprà, Ad legem Pompeiam, & in l. Eiuſdem, in fine, ſuprà Ad legem Cornel. de ſicarijs. Hanc differentiam ſi diligenter animaduertamus, in Pandectis ſæpe eſt inuenire: ut in cap. Qui ultimo. & in cap. Ad beſtias, infrà hoc eodem tractatu. Cicero pro Roſcio Amerino, de pœna parricidij loquens, Noluerunt maiores corpus feris obijcere: ne beſtijs quoque quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus uterentur. Spartianus in Caracal. Si quando feris obiectos uidit, fleuit, aut oculos auertit: quod populo perquam amabile fuit. Tacitus libro decimo ſeptimo, Captus in eo prælio Maricus, ac mox feris obiectus, quia non laniabatur, ſtolidum uulgus inuiolabilem credebat, donec ſpectante Vitellio interfectus eſt. Principes autē*

Ludus.

Ad beſtias dānari, & beſtijs obijci, & beſtijs ſubijci.

Feris obiecti.

uiolentiores, liberos homines & inſontes ui interdum cogebant cum beſtijs pugnare: interdum homines nobiles, pretio ad id allicientes, aut alio præmio. Tranquillus in Nerone, *Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos ſenatores, ſexcentosq́; equites Romanos, & quoſdam fortunæ atq; exiſtimationis integræ ex iiſdem ordinibus, confectoresq́; ferarum, & uaria arenæ miniſteria. indeq́; illud Satyricum in* VIII.

–quanti ſua funera uendant
Quid refert? uendunt nullo cogente Nerone.

Hi ſunt qui notantur infamia in cap. II. *circa finem. ſuprà* De ijs *qui notantur infamia.* Illam *differentiam damnatorum ad beſtias & feris obijciendorum,* Accurſium *non intellexiſſe, ex gloſſemate eius liquet, in cap.* Qui *ultimo, inferius: & in cap.* Ad *beſtias. cuius capitis eſt hic ſenſus,* Eos *qui ad beſtias damnati ſunt, præſidem pœnæ eximere ad clamorem plebis non debere. ſi tamen eos uideat eo corporis animiq́; robore præditos, ut inter athletas prodire poßint, aut in aliud ſpectaculum honeſtius, debere eum ad principem referre, ut eius arbitratu aliud quid de ijs ſtatuat.*

Pyrrhicharij. Enimuero *pyrrhicharij, ſiue purricarij antiquo more legere placet, à Græcis* πυῤῥιχισαὶ *dicebantur* μεθ' ὅπλωμ *ſcilicet* ὀρχούμϑνοι *à pyrrhicha ſic dicti: quæ ſaltatio erat armata, ob id enoplios dicta.* Pollux *lib.* IIII. *ad* Commodum Imperatorem, Genera *(inquit) ſaltationum,* Emmelia, *quæ tragicorum eſt:* Cordax, *quæ comicorum:* Cicinnis, *quæ* Satyrorum. *Enopliæ autem, id eſt, armatæ ſaltationes duæ:* Pyrrhica & Teleſias, *cognomines pyrrhichi & teleſij iudicum theatricæ ſaltationis.*

Enopliæ ſaltationes, id eſt, armata.

Plato *in* VII. *de legibus,* Duo *(inquit) ſaltationum honeſtarum genera inſtituit is qui inuẽtor ſaltationis fuit.* Alterum *bellicum,*

*bellicum, alterum pacatum: illud pyrrhichen, hoc emme-
liam nuncupans: utrunque nomine decoro atque accommo-
dato. Emmelia autem à concinna ac decenti motione cor-
poris appellata eſt. Emmeles enim à Græcis dicitur quod
ad melos mouetur, quod (ut inquit Fabius) in pri ad fle- Melos.
xus uocis pertinet & canorem: ut rhythmos ad uerborum
collocationem ſpectat, id eſt ad modulationem. Hæc gene-
ra idẽ Plato σπουδαῖα, id eſt ſtudioſa ſeriaq́; uocat & com-
mendabilia. Serij autem (inquit) generis ea ſpecies quæ cor-
pus bene conſtitutum, animamq́; uirilem & ſtrenuam uio-
lentis laboribus implicat, bellica rectè uocetur. qua uerò ſe-
cũdis in rebus uoluptatibusq́; temperatis utitur anima mo-
deratione prædita, eam pacatam ſi dixeris, conſentaneo na-
turæ nomine appellaueris. Quam autem ea inſtitutio ex-
ercitatioq́; utilitatem afferret, ex eodem Platone intellige-
re poſſumus, quo in loco ita inquit, Pyrrhica eſt, quæ mo- Pyrrhichica.
tiones corporis imitatur, ictus iactusq́; declinantis & uita-
bundi, omnifariamq́; cedentis, in altum etiam ſubſilientis,
& ſeſe ſucciduo poplite demittentis, rurſusq́; contrarios
his motus pyrrhicha imitatur: eos ſcilicet qui in habitus
corporis actuoſos feruntur: quales eius ſunt, qui ſagitta-
rum miſſiliumq́; iaculationes effingere motu corporis, pla-
garumq́; & petitionũ multiplicium imitamẽta aſſequi im-
plereq́; contendit. Plinius tamen in ſeptimo uidetur pyrrhi-
chen ab enoplia diſtinguere his uerbis, Saltationem arma-
tã Curetes docuere, pyrrhichen Pyrrhus. Trãquillus, Pyr-
rhichã ſaltauerunt Aſiæ Bithyniæq́; principũ liberi. Athe-
nis ſolennem fuiſſe eam ſaltationem, ex Lyſiæ apologia li-
quet his uerbis,* Καὶ παναθηναίοις τοῖς μικροῖς ἐχορήγουν
πυῤῥιχισταῖς ἀγενείοις: καὶ ἀνήλωσα ἑπτὰ μνᾶς. *Intelligimus
igitur principes Romanos reos damnatos deligere ad hu-*

iuſcemodi theatricum oblectamentum. quibus tanquam mancipijs utebantur publicè. Vnde Spartianus de Hadriano, Fabulas omnis generis more antiquo dedit in theatro, in circo multas feras & ſæpe centum leones interfecit: militares pyrrhichas populo frequenter exhibuit. Verbis autem hiſce Vlpiani, aut in aliam quam uoluptatem geſticulandi, & reliqua. ſignificatur, quòd ut gladiatores in ludo ſub laniſta: ſic iſti ſerui ſub orcheſtodidaſcalo, id eſt ſaltatorum magiſtro, uel pyrrhicham, uel comicam, uel ſatyricam ſaltationem, uel chironomiam docebantur. De theatricis autem artificibus nos multa in ſuperiore editione diximus. Cæterùm quod hîc legitur, In hoc enim tantùm diſtant à cæteris, quòd inſtituuntur. legendum cenſeo, Hoc enim tantùm diſtant à cæteris qui inſtituuntur. Hoc ſenſu, ut pyrrhycharij & uenatores, quidã ſint liberi, quidam ſerui, & ea demum ſit inter eos differentia. ſin quod rectè legitur, hic ſenſus erit, Eos qui in uenationis exercitationem, & ſaltationis pyrrhichariæ damnati ſunt: non ideò minus eſſe ſeruos pœnæ, quàm alios damnatos, etiam ſi liberorum more doceantur eas artes, & ad eas inſtituuntur.

Orcheſtodidaſcalos.

IN *cap. Moris. §. Solet. Solet autem ita uel uiris ſtudioſis interdici, uel aduocatis, uel tabellionibus, ſiue pragmaticis. Lego iuris ſtudioſis, id eſt iuri ſtudentibus. Pragmatici non ſunt, qui pragmaticas ſanctiones ſcribunt, ut Accurſius ſcribit: ſed ſunt iuris interpretes, ut ait Quintilianus libro III. qui etiam libro XII. probare uolens neceſſariam eſſe oratori iuris ciuilis ſcientiam, Quid ſi forte (inquit) peritus ille iuris non aderit? neque ego ſum noſtri mori ignarus, oblitus'ue eorum, qui uelut ad arculas ſedent, & tela agentibus ſubminiſtrant: neque idem quoq; Græcos*

Pragmatici.

Græcos neſcio factitaſſe, unde nomen ijs pragmaticorum datum eſt. Pragmatici *igitur erant homines quidam forenſis profectionis, qui cauſarum actores interdũ iuris ignaros monebant, iuris reſponſa formulasq; actionum ſumminiſtrantes, quaſi admonitores poſtici dicendorumq; ſuggeſtores, quum ad iuris diſceptationẽ uentum erat. Cicero lib.* I. *de* Orat. *Itaq; non ut apud Græcos, infimi homines mercedula adducti miniſtros ſe præbent in iudicijs oratoribus, ij qui apud illos pragmatici uocantur: ſic in noſtra ciuitate. & reliqua. Inde illud Satyr. in* V I I.

-Si contigit aureus unus:

Inde cadunt partes in fœdera pragmaticorum.

Olim igitur pragmaticis forum Rom. *non utebatur: poſtea uti cœpit, ut ex* Satyrici *dicto &* Vlpiani *loco oſtenditur.* Pragmaticus *ad uerbum negotialis dicitur à* Quintiliano. *Apud* Dionyſium Alicarnaſſeum *differt à theoretico.* *Cæterùm qui cognitores olim appellabantur, non alij propemodum erant, quàm qui nunc procuratores iudiciales dicuntur.* Cicero *in* Diuinatione, *Me defenſorem calamitatum ſuarum, me ultorem iniuriarum, me cognitorem iuris ſui, me actorem cauſæ ſuæ eſſe uoluerunt.* Et *in tert. in* Ver. *Cùm eſſet Sthenius ciuitatis ſuæ nobiliſsimus, ampliſsima cognatione, plurimis amicitijs, inuenire neminem Siculum potuit, qui pro ſe cognitor fieret?* Et *rurſus,* Cedo *cui Siculo cùm is reus fieret, ciuis Romanus cognitor unquam factus ſit?* Aſconius *in* Diuinationem, Q*ui defendit (inquit) alterum in iudicio: aut patronus dicitur, ſi orator eſt: aut aduocatus, ſi aut ius ſuggerit, aut præſentiam ſuam commodat amico: aut procurator, ſi negotium ſuſcipit: aut cognitor, ſi præſentis cauſam nouit, & ſic tuetur ut ſuam.* Ergo *cognitorem* Cicero *appellauit familiariſsimum*

Cognitores.

Patronus.

Aduocatus.

Procurator.

Cognitor.

mum defenſorem. Hactenus ille. Ex *cuius uerbis apparet alium eſſe patronum, & alium aduocatum.* Terentius in Eunucho, *Oſtium obſera intus dum ego hinc tranſcurro ad forum: uolo ego adeſſe hic aduocatos in turba hac.* Hermolaus Iuriſconſultus, *Falſi pœna coërcentur, qui ad litem inſtruendam aduocatione, teſtibus, pecuniam acceperunt.* Et Martianus, *Pœna legis irrogatur ei, qui ob inſtruendam aduocationem teſtimonia'ue falſa pecuniam accepit.* Liuius, *Virginius ſordidatus filiam ſecum obſoleta ueſte, comitantibus aliquot matronis, cum ingenti aduocatione in forum adducit.* Cicero pro Sylla, *Sed ſi tuus parens etiam in illa ſuſpicione periculi ſui, tamen humanitate adductus aduocationem hominis improbiſsimi ſella curuli atque ornamentis ſuis & conſularibus honeſtauit: quid eſt quamobrem conſulares qui Catilinæ affuerunt, reprehendantur?* In omnibus his exemplis
Aduocatio. *aduocatio non pro cœtu patronorum atque cauſidicorum, ſed amicorum potius coactorum ad opem fauoremq́;*
Aduocare. *præſtanda.* Inde *aduocare uerbum, eſt ad conſilium opitulationemq́, cauſæ præſtandam amicos accerſere. quippe hominum uel conſultorum, uel autoritate opibusq; pollentium comitatus & ſtudium, uel reum uel actorem fauorabiliorem facit: interdumq́; reum noxæ eximit: interdum iuri uim affert: propter quod crimini datur in ſuperioribus exemplis.* Et apud Ciceronem pro Quintio, *De fortunis omnibus Publius deturpandus eſt: potentes, diſerti, nobiles omnes aduocandi ſunt, adhibenda uis eſt ueritati, minæ iactentur, pericula intendantur, formidines opponantur: ut ijs rebus aliquando uictus & perterritus ipſe cedat.* Et *aduocatio togatorum* apud eundem pro Cecinna. Quintilianus in XI. *de actione loquens,*
Incum

Incumbere aduocato aduerſis ſubſellijs ſedenti iam contumelioſum eſt. Apertè Quintilianus aduocatum diſtinxit Aduocatus. *à patrono. Aliquando tamen aduocatum pro actore accipit: ut libro quarto, Ideoq; agere aduocato quàm litigatori facilius, quia & laudat ſine arrogantiæ crimine, & aliquando utiliter etiam reprehendere poteſt. Idem, Ideò primum intuemur litigatoris an aduocati perſona ſit utẽdum, quoties utrunque fieri poteſt. Sic Plinius in præfatione, Et quod miremur, per aduocatum defenditur. Propterea Vlpianus, Aduocatos omnes omnino accipere debemus, qui cauſis agendis quoquo ſtudio operantur. Aduocatio hodie conſilium appellatur, id eſt cauſidici & cognitores, omnesq́; qui quaſi tutores cauſæ dati ſunt, cum unus ſit actor cauſæ. Inde aduocatio à Cicerone dicitur,* Aduocatio. *quam conſultationem homines Baſilicani uocant: in Prætura urbana, de æde Caſtoris, Quo ſæpenumero ſenatus conuocetur: quo maximarum rerum quotidie aduocationes fiant. Plautus aduocatum pro teſte rogato accipit in Pœnulo, Factum à uobis comiter: bonam dediſtis aduocati operam mihi. cras manè, quæſo, in comitio eſtote obuiam mihi. Verba ſunt Agoraſtoclis ad teſtes, quos aduocauerat in lenonẽ. antea enim dixerat, Mementote. Aduoca. Meminimus. Et aduocare uerbum, eſt aduocatum uel* Aduocare. *teſtẽ rogare. Idem in Caſina, Quem hercle ego hodie litem perdidiſſe gaudeo, ne me nequicquã aduocauerit. Aduocati à Græcis* παράκλητοι *dicũtur: et aduocatio* παράκλησις. *Demoſthenes* περὶ στεφάνου, Καὶ ἐμοῦ διαμαρτυρομένου οἱ ἐκ παρακλήσεως συγκαθήμενοι οὐκ εἴων με λέγειν. *Et* ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας, *in principio,* Αἱ δὲ τῶν παρακλήτων δεήσεις καὶ σπουδαὶ τῶν ἰδίων πλεονεξιῶν ἕνεκα ἐγίγνοντο. *Quod de cognitore diximus, ex Cicerone planum* Cognitor.

fit

ſit pro Roſcio Comœdo, his uerbis ſcribente, Quid intereſt inter eum qui per ſe litigat, & qui cognitorem dat? qui per ſe litem conteſtatur, ſibi ſoli petit: alteri nemo poteſt, niſi qui cognitor eſt factus. Itane uerò cognitor ſi fuiſſet tuus: quod uiciſſet iudicio ferres tuum? ſuo nomine petijt: quod abſtulit, ſibi non exegit? Idem, Quòd ſi ad Roſcium nihil perueniret, quod tu à Flauio abstuliſſes, niſi te in ſuam litē dediſſet cognitorē: ad te peruenire nihil debet, quod Roſcius pro ſua parte exegit: quia tuus cognitor non eſt factus. Cognitor etiam eſt qui aliquem nouit, & qui homini peregrino adeſſe poteſt, quaſi commēdator aut cōciliator. Idem Cicero in Prætura urbana. Credet populus Ro. his equitibus Ro. qui ad nos antea producti teſtes, iſtis inſpectantibus ab iſto ciuē Rom. qui cognitores homines honeſtos daret, ſublatū eſſe in crucē dixerunt, id eſt qui homines honeſtos Prætori daret, teſtificaturos illū eſſe ciuē Ro. Idē in ult. in Ver. Tamē ſi tibi ita uideretur: hoc iuris in omnes conſtitueres, ut qui neq; tibi notus eſſet, neq; cognitorē locupletē daret: quāuis ciuis Ro. eſſet, in crucē tolleretur. id eſt γνωριστὴν ἀξιόπιστον, Vel τὸν συστήσοντα καὶ γνώριμον ἀξιόχρεων. Erant etiam inter operas

Leguleii et Formularij.

forenſes Leguleii & Formularij, ut in ſuperioribus diximus. Hodie omnis huiuſcemodi functio duabus appellationibus continetur, cauſidicorum, & procuratorum, id eſt cognitorum, ut priſci loquebātur. Quorum ſermo quatenus ad res forenſes iudicialesq; pertinet, parum hodie uſitatus eſt: & tamen reſtitui bona ex parte poteſt ex lectione eorum autorum qui extant & Latinè & Græcè. Inter pragmaticos forſaſſe adnumerari hodie poſſent, quos ſolicitatores appellant: inſtitores quidam forenſes, cauſarumq; curatores.

Pragmaticarius.

Pragmaticarius uerò à ſanctionibus pragmaticis, dictio eſt recentioris notæ in lege, Zenonis, De

diuerſis reſcriptis: qualia multa uocabula Græcorũ principum tempora pepererunt poſt imperium tranſlatum. Libros uerò poſtremos Codicis præcipuè portenta uerborum inuaſerunt: quibus hodie in ipſis uocabula barbara planè mixobarbaraq; leguntur, & proba quædam corrupta. Paraueredi, ut ſuprà diximus, & mellioproximi uocabula ex Latino Græcoq; ſermone concreta ſunt. Balluca & paragaudes planè barbara ſunt. quorum balluca apud Plinium legitur lib x x x I I I. *Paragaudes apud Vopiſcum. Metœcus Græcum eſt, ſed corruptum, in lege, Certa. De iure fiſci.* μέτοικοι, *metœci ſunt qui Latinè dicuntur incolæ, qui in aliena ciuitate longæ moræ cauſa habitant, nec habent ius ciuitatis, nec honores ciuiles capiunt: tributum tamen pendunt, quod metœcion dicitur. In ea autem lege pro ijs accipiuntur, quos* ἀναστάτους & μετανάστας *Græci uocant. Metrocomia rectè legitur in lege ultima De exactoribus tributorum: ſed perperam intelligitur. Sic enim eſt Metrocomia inter uicos, ut metropolis inter urbes: à ſuisq; colonijs ut matrix agnoſcitur, ut alibi adnotauimus. At comopoleis ſunt uici maiores, quaſi æmuli oppidorum. quo Marcus euangeliſta uſus eſt cap. 1. Eamus in proximos uicos et ciuitates.* Εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, *Burga lingua uernacula uocat. In lege, Quidam ignauiæ: ſub titu. de Decurionib. monazonion legitur pro monazontôn, id eſt, qui ſolitudines captant:* μοναζόντων, *id eſt, ſoliuagorum.* μονάζειν γὰρ & ἐρημάζειν *dicuntur, qui uitã ſolitariam ducunt. In lege, Si quos. legendũ Hypomnematographi. magiſtratus erat Alexãdriæ, ut autor eſt Strabo lib.* x V I I. *cõmentariorũ ſcriptor, ut nomen indicat, cõmentans & mẽte agitans ea quæ è rep. eſſe uidẽtur. In tract. de Excuſ. munerum, idraule pro hydraulæ legitur. Rectius eſt enim*

Barbara uerba in tribus libris Codicis.

Incolæ metœci

Metrocomia.

Comopolis.

enim caſus pluralis, cuius ſingularis eſt hydraules. Plinius *hydraulum pro organo poſuit libr.* I X. *Delphini capiuntur hydrauli ſono. unde hydraulica organa* Vitruuio *libr.* X. & Tranquillo *in* Nerone. *Sed hydraules pro homine ſic dicitur, ut choraules apud* Tranquillum *in* Nerone.
Hydraulus. Hydraulus *autem* ὕδραυλος *organum eſt.* Sub titulo, De ponderatoribus, *igoſtatem pro zygoſtatem legitur.* Zygo-
Zygoſtatæ. *ſtatæ ſunt libripendes per urbes conſtituti, qui regijs ponderibus præfecti appellantur: qualis eſt unus* Pariſijs. Gynæciarius, γυναικειάριος, *à gynæcio barbarè deductum eſt, ſub titulo,* De *murilegulis: ubi baſtagarij & alia multa barbara ſunt aut uernacula.*

I N *titu. ſeq* V*eſtes oloberæ dicuntur, uel holoſeræ, uel holobryzæ: uel uox eſt barbara.* Lampridius *in* Alexandro, V*eſtes holoſericas nunquam induit: ſubſericam nunquam donauit.* Idem *in* Heliog. V*ſus eſt aurea omni tunica: uſus & purpurea, & de gemmis perſica. Sic obryzati nummi, auro obryzo percuſſi. quod uerbum corruptum eſt*
Solidus. *in tract.* De ueter. *nomiſmatis poteſtate: ubi ſolidi ideo dicuntur, quia iuſto & integro pondere erant percuſſi, non dimidiati aut trientales: quæ ratio eſt ut ſolidus pro aureo accipiatur.* Idem Lampridius *in* Alexādro, V*ectigalia publica in id contraxit, ut qui decem aureos ſub* Heliogabalo *præſliterant, tertiam partem aurei præſtarent. tuncq́; primum ſemiſſes aureorum formati ſunt: tum etiam cùm ad tertiam partem aurei uectigal decidiſſet, tremiſſes: dicente* Alexandro *etiam quartarios futuros. ſed cùm non potuiſſet per publicas neceſſitates, conflari eos iuſſit, & tremiſſes tantùm ſolidosq́; formari.* In titulo, De collegia-
Chartopratæ. *tis, chartopratis legi debet pro chartopolis.* Chartopratæ οἱ τοὺς χάρτας πιπράσκοντες: Papyropolæ *nũc uocãtur.*

Periſſo

Periſſochoregia quid ſit ſub titulo, De *frumento* Alexan-
drino ,alibi diximus, In *lege,* Litibus *,* De *agricolis &
cenſ. chimiliarcho ciuitatis legitur pro cimeliarcho.* Et
Codice*, lege ultima,* De *bonis autoritate iud. poßid. cime-
liarchos legi debet,& cimeliarchion,id eſt* κειμηλιάρχους. *Cimeliarchus.*
Eſt enim ut ab epiſcopus epiſcopion pro loco , ſic cimeli- *Cimeliarchion.*
*archion locus,in quo res pretioſæ & in delitijs habitæ re-
cõduntur.*κειμήλια,*inquit* Euſtathius,τὰ παρ' ἡμῖν ἀκίνη-
τα. *Lingua uernacula gabinctum appellat, cui loco qui
præfectus eſt, cimeliarchus Græcè dicitur.* In *lege,*Qui-
cunq;, De *omni agro deſerto,ad diacatochiæ uicem legi-
tur , pro diacatoches uel pro diacatochi.* Eſt *enim diaca-* *Diacatoche.*
*toche bonorum poſſeßio:& diacatochus bonorum poſſeſ-
ſor:ut ſit ſenſus,*Qui *fundum patrimonialẽ excolendo fœ-
cundũ reddiderit,canonẽq; agnouerit:ipſum* διακατοχῆς
iure iam poßidere, uel διακατόχου *loco haberi.* M*ellopro-* *Melloproxi-*
*ximi in lege,*Peculiari,De *proximis ſacrorum ſcriniorum,* *mi.*
*ſunt ij qui nondum proximatus honorem inierunt: ſed iam
deſignati ſunt proximi.*μελλοπρόξιμοι.*Ea enim forma di-
citur melloproximus qua mellonymphius,id eſt,qui ſpõſus* Μελλονύμφιος.
deſignatus eſt:& mellothanatus,id eſt capularis, quẽ mors Μελλοθάνατος.
*proxima manet.*Ariſtoteles in Politicis , καὶ γὰρ ἐξεληλυθό-
τες ἄρχουσι καὶ μέλλοντες. E*t perfuncti , inquit,magiſtratu
& deſignati imperium habent.*In *eadem lege , conſenſum
pro conſeſſu legitur: ut in lege* 11. Eſt *enim conſeſſus* συν- *Conſeſſus.*
έδριον.*Cuiuſmodi permulta ſunt in ijs libris, quæ conni-
uentia magis hoc tempore quàm adnotatione digna ſunt :
quanquam & nonnulla animaduertenda præterimus pru-
dentes.* Obiter *enim atque digreßione iſta ſcribimus: quo-
rum ſpecimen unum dabimus in tract.* De *fabricenſibus.l.*
Iure *prouiſum.* Vbi *enim legitur ,* Vniuerſi *itaque ueluti*

in corpore unius formæ, unius decoctionis, ſi ita res tulerit, reſpondere cogentur. ego ita legendum cenſeo, Vnius decoctiones, ſi ita res tulerit, rependere cogentur. Eſt enim decoquere, creditum non reddere, ære credito fraudare: χρεοκοπεῖν. & decoctio, χρεοκοπία. unde nouæ tabulæ χρεῶν ἀποκοπαὶ dicuntur. Cicero in Antonium, Illud tamen audaciæ tuæ quòd ſediſti X I I I I. *ordinibus, cùm eſſet lege Roſcia certus locus decoctoribus conſtitutus. Plinius lib.* X X I. *Crocum ſylueſtre optimũ: ſerere in Italia minimè expedit, ad ſcrupula uſq; ſingula areis decoquentibus. id eſt depoſitum non reddentibus. Eſt enim decoquere, diminuere: unde ducta ſignificatio. Quintilian. Multum inde decoquent anni: multum ratio limabit: aliquid uelut uſu deteretur. Inde Seneca pro fallere & deſtituere dixit, decoquere ſpei bonæ: id eſt non reſpondere ſpei. Miror quid penſi habuerit Accurſius in lege unica, ſuprà, De auri publici perſecutoribus, cùm perſecutores decoctores eſſe dixit. Sunt enim perſecutores, qui Græcè ἐκδικηταὶ dicũtur, & ἔκδικοι: quorum munus eſt iudicio experiri contra eos, qui aurum uel argentum, uel pecuniã reip. debent. Suſceptores uerò ſunt ἀποδέκται, qui & ἀποδεκτῆρες dicuntur, & ταμίαι. ab antiquis tamẽ coactores appellabantur ἀργυρολόγοι. ἔκδικοι etiam defenſores ciuitatum uocantur in l. Vt perfectius. de annali exceptione. Eſt etiam ecdicos uindex & aſſertor. Horum librorum obſcuritati inſuper caliginem multam offudit Accurſianorum ſtupor, quòd quidem ad linguæ utriuſq; intelligentiam pertinet. Multa enim uocabula corruperunt, multa perperam interpretati, legum ſenſus inuerterunt: cùm ibi non pauca legantur, quæ priſcæ elegantiæ ueſtigia retinent. Vnius & alterius loci ſatis erit admonere hac ætate.*

Decoquere & decoctiones. *Decoctores.* *Decoquere ſpei.* *Perſecutor.* *Suſceptor.* *Defenſores ciuitatum.*

Adærare uerbum multis in locis extat, & nullibi rectè intellectum. In lege unica, De collatione donatorum, lib. x. Accurſius adærationem ait eſſe æris præſtationem. In lege, Annonas, De erog. milita. annonæ, lib. x i i. ipſe adærare annonas ad ærarium pertinere interpretatur, uel de ærario ſoluere. Et in lege, Septem, eodem ſub titulo, & ipſe & poſteri eius quaſi hæreſim inſcitiæ è ueſtigio ſequentes in uocum interpretatione, adæratas ſpecies intelligunt ad ærarium delatas. Ego autem adærare id eſſe cenſeo quod Græcè ἐξαργυρῶσαι dicitur, id eſt ære æſtimare, ut ſit ſenſus, Species quæ militibus ſtellaturæ cauſa penduntur à prouincialibus, ſi pecunia permutentur, æſtimari tanti debere, quantum eſt fori pretium. Adærare autem ab ære deductũ eſt: quare ſine aſpiratione legi debet: licet in omnibus exemplaribus quæ mihi uidere contigit, ferè aſpiratũ legatur. Sic autẽ eam legẽ ſcriptam fuiſſe primum cenſeo, Septem diebus per quos tribuni præto. emol. gratia ſolen. ſtellaturæ nomine ſpecies conſequuntur: ſpecies reſiſtentes non aliter adhærentur, niſi ut in foro rerum uenalium diſtrahuntur. Species autem reſiſtentes intelligo reſtantes: quæ reliquamenti cauſa debentur, id eſt quæ ex præterito debentur. Sic in lege, Speciebus, in tracta. De cohortalibus, Speciebus primipilaribus adærandis eadem pretiorũ taxatio ſeruetur, quæ in uenalibus publicis poterit reperiri. Quæ interpretatio omnibus locis conuenit. nam adærata prædia ab eo dicta ſunt, quòd à frumentaria aut uinaria, ſpeciariaq; præſtatione ad ærariam redacta ſunt. Lingua patria addenarata dicit ferè pro eodem. Aeris enim uocabulo pecunia ſignificatur. undè obærati dicti. Stellatura nomen erat annonæ militaris. Lampridius in Alexandro, Annonas (inquit) militum diligenter inſpexit

Adærare.

Adæratæ ſpecies.

Stellatura.

ſpexit: Tribunos qui per ſtellaturas militibus aliquid abſtuliſſent, capitali pœna affecit. Sparti. in Peſcennino, Nam & Imperator tribunos duos quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui ab auxiliaribus iuſſit. In lege huic proxima, in eodem tractatu, De cohortalibus: illa uerba, Prius quàm primipili paſtum digeſta ratione compleuerint: ſic interpretanda puto, prius quàm primipilarem diſtributionem redditis rationibus peregerint. Eſt enim pa-
Paſtus. *ſtus dictum pro eo quod Græci νομὴν dicunt. quod uerbũ & paſtionem & diſtributionem & ſtipendium militare et annonam & congiariũ donatiuumq́; ſignificat, quod inter milites diuidebatur. Herodianus,* Νομάς τε αὐτοῖς διδοὺς καὶ ἐφόδια, τῆς ὁδοιπορίας εἴχετο. *Idem,* Νομὰς ἐπιδιδοὺς τῷ δήμῳ, τοῖς τε στρατιώταις πολλὰ δωρησάμενος. *Mirum id eſt magis, cum tractatum, De coartalibus eſſe inſcriptum, & ubiq; ab Accurſianis ſic legi ſub eo titulo, & lib. III. ubi de curiali uel cohortali condit. ex eoq́; dici quòd coartati ſint curiæ: cùm ex locis duobus eiuſdem tra-*
Cohortales, *ctatus liqueat cohortales à cohorte dici, quaſi cohorti obnoxios,* τῇ τάξει ἐναπογράφους: *ut in lege Officia. & in lege Si cohortalis. uidere lector poterit. Cohors enim non modò de numero militari: ſed etiam de alijs dicitur. ut apud Tranquillum in Nerone, de patre Neronis loquentẽ, Comes ad orientem C. Cæſaris iuuenis, occiſo liberto ſuo, quòd quantum potare iubebatur recuſaret, dimiſſus è cohorte amicorum nihilo modeſtius uixit. Idem in Gal. Per hæc gratiſſimus Claudio, receptusq́; in cohortem amicorum, magnæ dignationis eſt habitus. Et Horatius in pri. epiſt. Quid ſtudioſa cohors operum ſtruit? Sic autem cohortales à cohorte dicuntur in cohortem cooptati, aut cohorti aſcripti: ut curiales à curia, tribules à tribu.*

tribu. Vidimus librum in quo enumerati ſunt magiſtratus Ro. *imperij. in eo hæc uerba legimus, Clariſsimum uirum correctorem Apuliæ & Calabriæ in officio iuriſdictionis ſuæ habuiſſe principem, cornicularium, tabellarios duos, commentarienſem, adiutorem, ab actis, ſubadiuuam, exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam tranſire militiam ſine annotatione clementiæ principalis. Cohortalinorumq́; appellationem itidem legimus in officio conſularis Campaniæ, & conſularis Palæſtinæ, & præſidis Thebaidos. Qui autem hic cohortales, & in lege Si cohortalis, cohortalini dicuntur, ijdem ſunt, ut opinor, cùm ijs qui apparitores in multis ſuperioribus titulis appellantur. In eodem enim libro magiſtratuum* Ro. *uirum illuſtrem magiſtrum militum præſentalem habuiſſe in officio magiſterij ſui dignitates infrà ſcriptas (ſic, enim appellantur ibidem huiuſmodi militiæ) principes duos, numerarios duos, commentarienſem, primiſcrinios, qui numerarij ſunt: ſcriniarios, exceptores, & cæteros apparitores. quibus uerbis apparet apparitores eſſe miniſtros apparituram magiſtratibus facitãtes multiplici ac diſtincta functione:* οἱ παρεςάμενοι τοῖς ἐπ' ἀξιώσεως. *hoc eſt qui præſto ſunt magiſtratibus ad imperia accipienda & exequenda. Eſt in lege ultima, tituli, De prædijs decurionum ſine decr. lib. x. ita ſcriptum, Nec ex tabella decretum recitari, ſed curialium uel maioris partis curiæ relatione. Accurſius per tabellã intellexit delegati iudicis functionem: neſcio quo modo ariolatus, ut ſolet. Ego autem cenſeo hunc eſſe uerborum ſenſum: In faciendo decreto alienationis, cuius ea lex meminit, non tabellis curialibus datis diſquiſitionem oportere fieri, ſed uocali ſuffragio ſingulos curiales in ſententiam ire. Fuit*

 enim

Tabellaris ſententia.

Suffragia uocalia & tabellaria.

enim olim modus geminus ferendi ſuffragij in concilijs, & ſententiæ dicendæ in iudicijs. Interdũ enim uoce, interdum tabella eo munere fungebantur. Cicero *lib.* III. *de* Leg. Dicam Atticè, *& uerſabor in re difficili, ac multùm & ſæpe quæſita: ſuffragia in magiſtratu mandando, aut de reo iudicando qui lege aut rogatione damnatur, palàm ferre melius eſſet deinde legum tabellarium meminit: id eſt quæ de ſuffragio tabellari latæ ſunt.* Q*uoniam uerò magnificentius erat atq; innocentius uoce quàm tabella quippiam decerni: ideo in oratione contra* R*ullũ ita inquit,* S*ed tamen magnificentius atque ornatius eſſe illo nihil poteſt, quòd meis comitijs non tabellam indicem tantæ liberalitatis, ſed uocem uiuam præ uobis indicem ueſtrarum erga me uoluntatum ac ſtudiorum tuliſtis.* Et *pro* Planco, E*tenim ſi populo grata eſt tabella quæ frontes operit hominum, mentes tegit, datq; libertatem ut quod uelint faciant, promittant autem quod rogentur: cur tu in iudicio exprimis quod non fit in campo?*

Allecti, & ſublecti.

I*n tranſcurſu fortaſſe non erit adnotatione indignum, quòd* Accurſius *in* l.*ulti.* De *honoribus & muneribus non continuandis, lib.* X. *miſſos pro uocatis intellexit, cùm ſignificet tranſmiſſos & præteritos.* Nec *in lege* C*iues, tractatu* De *incolis, percepit quid allectio ſignificet: id eſt,* προγραφὴ, προσαίρεσις*: cùm* Vlpianus *in tracta.* De *decurionibus, ſcripſerit ſpurios poſſe in ordinem allegi.* A*llecti enim ſunt aſcripti & conſcripti: hoc eſt numero additi.* προσκαταλεγόμενοι. *Sublecti, demortuorum loco lecti.* ἀντικαθιστάμενοι.

Grammatophylacium.

SEQVITVR *in eodem cap. tract.* De *pœnis.* A*rchiuo fortè uel grammatofilatio.* P*uto legendum fortaſſe, uel grammatophylacio.* E*ſt autem grammatophylacium, ubi tabulæ*

tabulæ & inſtrumenta publica monumentaq́; rerum geſtarum actarumq́; aſſeruantur: quod tablinum Latinè appellatur. Plin.lib.XXXV. Tablina codicibus implebãtur, & monumẽtis rerum in magiſtratu geſtarum. Sed de priuato tabulario uel tablino Plinius intellexit: ſicut Vitruuius in VI. Tabulinum ſi latitudo atrij erit pedum uiginti, dempta tertia eius ſpatio reliquum tribuatur. Cicero de Natura deorum, tabularium dixit, Seſſum ite precor, ut iudicetur qui tabularium incendit. Tabularum ſignificatio multiplex. ſunt enim tabulæ pictæ, ut tabulæ ſcriptæ. Archiuum ex Græco factum eſt, ἀρχεῖον. Archium autem etiam magiſtratuum ædes ſignificat, & regiam & palatium & iudiciale forum. Ex quo factum, ut archium & interpoſita u archiuũ, ſi tamen rectè legitur, ſignificet chartophylacium: quia ἀρχεῖα uicina ſunt chartophylacijs, quæ eadem ſunt cum grammatophylacijs: uel chartophylacia potius eorum membra, in quibus hodie actuarij & ſcribæ exceptoresq́; acta publica condunt. Quod autem in uicina periodo ſequitur, ſic cenſeo reponendum, Vt ſolent quibus ſententia præcipitur. ἀπὸ τῶν δημοσίων ἀρχῶν.

Tablinum. Tabularium. Archiuum. Cartophylacium.

IN *cap. Aut facta, in principio, Quoſq́; alios ſuadendo innuiſſe ſceleris eſt inſtar. Iuuiſſe omnino legendum uidetur. Sed ſi ita legatur, quoſdamq́; alios ſuadendo iuuiſſe: ſenſus erit contextusq́; congruentior.*

IN *eodem cap. in. §. Qualitate rixæ à graſſaturis. Quoniam Accurſiani parum intellexerunt hoc uocabulum, nobis explanandum uiſum eſt. Graſſatores igitur ſunt uiarum in urbe uicorumq́; obſeſſores, qui obuios iniuriæ opportunos ſpoliant, aut pulſantes aut intentata morte territantes. λωποδύτας Græci appellãt. Plinius lib. XIII. de Tapſia loquens, Nero Cæſar claritatem ei dedit, initio*

Graſſatores.

imperij nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem illinens ſibi cum thure ceraq́;, & ſequenti die contra famam cutem ſynceram circunferens. Tranquillus in Auguſto, *Nam & graſſatorum plurimi palàm ſe ferebant, ſuccincti ferro, quaſi tuendi ſui cauſa.* Et inferius, *Igitur graſſatores diſpoſitis per opportuna loca ſtationibus inhibuit.* Sic iuuenalis Satyra III. *Interdum & ferro ſubitus graſſator agit rem.* quo in loco graſſaturam deſcribit dilucidè. Neronis graſſaturas etiam clare Tranquillus cõmemorat in eius uita. Et Iuuenalis tamen & ipſe rixam appellauerunt graſſaturam minus noxiam, & quaſi ludibundã: *Miſeræ cognoſce procœmia rixæ: Si rixa eſt ubi tu pulſas, ego uapulo tantum.* Sic graſſari & hic & in cap. Capitalium, intelligendum: cùm alioqui graſſari ſæuire ſignificet, & in perniciem noxamq́; progredi. Idem Tranquil. *Nec minore liuore ac malignitate, quàm ſuperbia ſæuitiaq́; penè aduerſus omne genus hominum graſſatus eſt.* Id eſt improbum ac maleficum ſe exhibuit, in diesq́; nocẽtiorem. Inde fit ut peſtem graſſari dicamus, pro eo quod eſt, cum ingenti clade hominum inualeſcere. κατασκήπτειν & ἐγκατασκήπτειν. Quomodo uſus eſt Claudius Iuriſconſ. in fine huius capitis, *Quoties multis perſonis graſſantibus exemplo opus ſit.* Salluſtius pro ingredi & tendere poſuit, in bonam partem accipiens, his uerbis: *Vbi ad gloriam uirtutis uia graſſatur.* ἵεται. Horatius metaphoricè, *Dauus ſis comicus, atq; Stes capite obſtipo multum ſimilis metuenti, Graſſare obſequio.* de captatore loquens. Locus autẽ Demoſthenis hîc à Iuriſconſulto citatus, reſtituẽdus eſt ex oratione περὶ κονδύλου. Demoſthenes enim pugno cæſus in theatro à Media Athenienſi præ diuite, eum ad populum accuſauit. Tunc enim ab illo pulſatus eſt Demoſthenes, cũ Dionyſia

Graſſari.

nyſia

nyſia agerentur, qui ludi erant in honorem Liberi patris inſtituti:curatorq; ludorum erat cum alijs delectus Demoſthenes, quos choragos appellabant. eam iniuriam atque id crimen cum magnopere exaggerare uellet orator, aliquot hominum exempla recenſens, qui ob huiuſcemodi facinora in fraudem capitalem inciderāt, & ab iniuriam paßis cæſi erant, ita inquit, Οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργήν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία. οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινόν, καίπερ ὂν δεινόν, ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ὁ παθὼν ἔνια οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιθ' ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους αὑτῶν, ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. οὐδεὶς ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταῦτα ἀπαγγέλλων δύναιτο τὸ δεινὸν παραστῆσαι τοῖς ἀνθρώποις οὕτως, ὡς ἐπὶ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ πράγματος τῷ πάσχοντι καὶ τοῖς ὁρῶσιν ἐναργὴς ἡ ὕβρις φαίνεται. Vt autem res melius intelligatur, uno aut altero uerſu locum altius repetitum traducam hoc modo, ac ſeſquiuerſu producā, Nouerunt hoc multi, Euæona Laodamentis fratrem inter epulas in conuentuq; publico obtruncatum à Bœoto, unicum ob colaphum inflictum. neque uerò unica plaga iræ impetum illi, ſed ignominia ciuit. neque cædi ingenuis graue eſt: tametſi eſt ipſum graue. id enimuero demum graue eſt, ad contumeliam cædi. Siquidem multa facere, ô uiri Athenienſes, exiſtimari poteſt is qui alium cædit: quorum partem ne is quidem qui uerberibus afficitur, indicare ſatis ſermone atque effari poßit: ipſa perpetrandæ rei ſpecie, obtutu truculento, uocis atrocitate: adde quum ſugillandi animo, quum inimicum ſe profitendo, denique quum pugnis, & quum in malam cædit.

Atqui hæc permouent: hæc inquam emouent de mentis ſuæ ſtatu homines contumeliæ, atque ſugillationis inſolentes. His *commemorandis, ô uiri* Athenienſes,*nemo eſt qui rei atrocitatem animis audientium oculiſq; repræſentare queat: prout quidem eſt iniuria re ipſa conſpicua omnibus numeris euidentiæ, ijs qui rei ſpectatores fuerunt, ipſiq; adeò iniuriam perpeſſo.* Quorum uerborum oratoris hæc ſententia eſt: ea quæ rei adiuncta dicuntur (à Quintiliano etiam complexus cauſarum & circunſtantiæ nomine appellantur, ut Græcè appellāt περίςασιν) eſſe huiuſcemodi, ut magna ex parte animo magis concipi, quàm uerbo enunciari poſſint. Verùm cùm ea amplificationis argumenta quæ à circunſtantia ducuntur, Iuriſconſultus in hoc capite in ſeptem modos digeſſerit: qualitatis exemplum à Demoſthene potiſſimum ducendum eſſe cenſuit: qui in qualitate & æſtimatione iniuriæ, facinoris perpetrati ſpeciem (quod ſchema ipſe uocat) animaduertendam eſſe duxit: hoc eſt habitum & affectum corporis animiq; tam pulſantis quàm uapulantis, & quandam ueluti actionem atque repræſentationem improbitatis eius qui cædebat atque impotentis animi, contráq; fœdi ac pudendi aſpectus eius qui uapulabat exhibitionem, animo obuerſari iudicum oportere, ut pœnam pro dignitate rei ſtatuant. In qualitate etiam ponit truces minaceſq; oculos pulſantis, in eum qui pulſatur: tum uociferationem deſæuientis territantiſq; eum qui uiolentiæ cedit. Quæ omnia accidere ueriſimile eſt, cùm ſugillandi animo id fit, id eſt notam ignominiamq; inurendi homini integræ famæ intemeratiq; pudoris: quum inimicum ſe profitetur qui pulſat, cùm iniuriam ita accipi uult, tanquam ab inimico offendendi'que cupido

illatam

illatam: cum plaga infligitur non expanſa manu, ſed in pugnum contracta, quo ictus ſit nocentior & grauior: poſtremo cum in eam partem corporis de induſtria plaga incumbit, quo atrociſsima noxa corpus mulctari poteſt, ſugillatáq; ea pars eſſe ac diu manere conſpicua, indeq́; facies dehoneſtari. Hoc enim ſignificat ἐπὶ κόῤῥης, id eſt κατὰ τῆς σιαγόνος πατάξαι, Atticorũ lingua loquẽtibus: *quod interpres ignarus pupillã tranſtulit, quaſi* κόρης Demoſthenes ſcripſiſſet. *Hæc ſunt (inquit* Demoſthenes) *quæ homines iniurijs nõ aſſuetos animi impotentes faciunt: id eſt quæ patientiam quantumuis prudenti excutiunt.* Quintilianus *in ſexto, de concitandis affectibus loquens,* Atrocitas *(inquit) creſcit ex his: quid factum ſit, à quo, in quem, quo animo, quo tempore, quo loco, quo modo: quæ omnia infinitos anfractus habent.* Et paulum infrà, *Plurimum tamen (inquit) affert atrocitatis modus, ſi grauiter, ſi contumelioſe, ut* Demoſthenes *ex parte percuſsi corporis, ex uultu ferientis, ex habitu inuidiam* Midiæ *quærit.* Idem alibi, Nanq; *in hoc eloquentiæ uis eſt, ut iudicem non ad id tantum compellat in quod ipſe à rei natura ducetur: ſed aut qui non eſt, aut maiorem quàm eſt, faciat affectum.* Hæc eſt *illa quæ* Dinoſis *uocatur: rebus indignis, aſperis, inuidioſis addens uim oratio: qua uirtute præter alios plurimum* Demoſthenes *ualuit.* Huc *pertinet illud* Ciceronis *in* Diuinatione, Putas'ne *poſſe (id quod in eiuſmodi reo neceſſarium eſt) facere, ut quæ ille libidinosè, quæ nefariè, quæ crudeliter fecerit, ea æquè acerba & indigna uideantur eſſe ijs qui audient, atq; illis uiſa ſunt qui ſenſerũt? magna ſunt ea quæ dico, mihi crede: noli hæc contemnere. dicenda, demonſtrãda, explicãda ſunt omnia, cauſaq́; nõ ſolũ exponenda, ſed etiam grauiter copioſeq́; agenda eſt.* Hunc

κόῤῥη.

Δείνωσις.

locum ideo enarrandum copioſius eſſe cenſui, quòd ab homine iuris in primis perito, cauſarum actore nobiliſsimo, aliquando rogatus ſum ut eum explanarem. Aiebat enim ſe nunquam mentem Iuriſconſulti capere planè potuiſſe, cùm tamen in cauſa inſigni uſu ſibi ueniſſet, ut autoritate hac utendum ſibi foret.

IN *eodem cap. §. Euentus. Et ideo apud Græcos exilio uoluntario fortuiti caſus luebantur. Accurſius uoluntariũ exiliũ intelligit arbitratu iudicis ſtatuẽdũ: cùm uolũtarium pro ſpontaneo Iuriſconſultus intellexerit, quod ſibi quiſq; conſciſcit: ut ex ijs quæ dicemus apparebit.* *Voluntarium exilium.* *Voluntarium etiã exilium intelligi poteſt quod liberum dicitur, hoc eſt non certo loco circunſcriptum: quod genus deportationis eſt aut relegationis: ſed quo genere mulctantur, qui patria extorres eſſe iubẽtur: cuiuſmodi ferè hodie utimur. Capitolinus in Marco Philoſopho, Deportatus eſt Heliodorus filius Caſsij. alij liberum exiliũ acceperũt cum bonorũ parte: mulieres ornamentis adiutæ, ita ut filia Caſſij & Druncianus gener liberam uagandi poteſtatẽ haberent. Ex quibus uerbis intelligimus aliud eſſe liberũ exiliũ quod unuſquiſq; ſibi eligit, & aliud liberam uagandi poteſtatẽ, quaſi exilium uagum: quo qui damnati ſunt, locum ſubinde mutare poſſunt, modò ne eò reuertantur unde exulare iuſsi ſunt. Hoc latam fugam Marcellus uocat cap. Exilium. infrà, De interdictis & releg. Quia fuga Græcè exiliũ ſignificat, & fugere exulare. quare locũ illum corruptum eſſe cenſeo, uel mutilatum potius in medio membro: ſenſus enim, meo iudicio, elici ex illa diſtinctione triplicis exilij non poteſt. Eſt autẽ φυγὴ, id eſt fuga exilium eorum qui pœnam legum uitare uolunt. Cicero pro Cecinna, Nam cùm ex noſtro iure duarum ciuitatum nemo*

ciuis

ciuis eſſe poſſit: tum amittitur hæc ciuitas deniq;, cùm is qui profugerit receptus eſt in exilium: id eſt in aliam ciuitatem. Idem, Nam exilium (inquit) nō ſupplicium: ſed profugium portusq; ſupplicij. nam qui uolunt pœnam aliquā ſubterfugere aut calamitatem, eò ſolum uertunt: hoc eſt ſedem aut locum mutant. Itaq; nulla in lege noſtra reperietur, nec apud cæteras ciuitates, maleficiū ullum exilio eſſe mulctatum: ſed cùm homines uincula, neces, ignominiasq; uitant quæ ſunt legibus conſtitutæ, cōfugiūt quaſi ad arma in exiliū. Vbi tamē arā nō arma legendū puto cōtra fidem exemplariū. Licebat igitur reis poſt primā actionē exiliū ſibi cōſciſcere ante iudiciū peractū: idq; appellabant exilij cauſa ſolū uertere: μεταναστεύειν, μετοικίζεσθαι. *Liuius de decemuiris loquens, Bona Claudij Oppijq;, qui ante diē iudicij uitā in uinculis finierāt, tribuni publicauere. Collegæ eorū exilij cauſa ſolū uerterūt: bona publicata ſunt. Hoc ut cætera ex Græcorum legibus translatum eſſe, ex oratione Demoſthenis* κατὰ Ἀριστοκράτους *apparet his uerbis,* τῷ δὲ φεύγοντι, τὸν πρότερον ἔξεστιν εἰπόντα λόγον μεταστῆναι, καὶ οὔθ' ὁ διώκων, οὔθ' οἱ δικάζοντες, οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδεὶς, κύριος κωλῦσαι. *Reo autem (inquit) licet cùm primam orationem habuerit, ſolum uertere. id quod uetare, nec accuſatoris nec iudicum poteſtatis eſt. Solum uertere etiam de decoctoribus dicebatur: qui & foro cedere dicebantur: ut apud Iuuenalem, Cedere nanq; foro iam non eſt deterius, quàm Eſquilias à feruenti migrare ſuburra. Idem alibi, Qui uertere ſolum Baias, & ad oſtia currunt. Id eſt* οἱ ἀνεσκευασμένοι τῶν τραπεζιτῶν *apud Demoſthenem, hoc eſt* οἱ τὰς τραπέζας ἀνασκευασάμενοι. *Locus autē Pandectarū inanis replendus eſt ex libro Iliados ultimo, niſi fallor. Homerus enim commemorans aduentum*

Exilium olim pœna legum nō erat.

Exilij cauſa ſolum uertere.

Solum uertere.

uentum Priami ad Achillem, deductore Mercurio, ſupplicemq́; eum deſcribens, & ad genua Achilli aduolutum, ut corpus exanime Hectoris ab ſe redimi pateretur, hos uerſus ſcripſit hîc reponendos, dictoq́; Claudij conſentaneos:

Ὡς δ᾽ ὅταν ἄνδρ᾽ ἄτη πυκινὴ λάβῃ, ὅς τ᾽ ἐνὶ πάτρῃ
Φῶτα κατακτείνας, ἄλλων ἐξίκετο δῆμον
Ἀνδρὸς ἐς ἀφνειοῦ, θάμβος δ᾽ ἔχεν εἰσορόωντας,
Ὣς Ἀχιλεὺς θάμβησεν ἰδὼν Πρίαμον θεοειδέα.
Θάμβησαν δὲ καὶ ἄλλοι, ἐς ἀλλήλους δὲ ἴδοντο.

Ac ſi Latinè diceres,

Ac uelut is crebris quem ſors incommoda noxis
Implicat, externas ſe contulit exul in urbes,
Vtq́; piet facinus patratæ cædis, ad ædes
Diuitis accedens, mirantia contrahit ad ſe
Ora hominum hac ſpecie: Priamo ſic ſupplice, Achillis
Circunfuſa cohors comitum ſtupet, ut ſtupet ipſe.

Ad quorum uerſuum intelligentiam interpretes Homeri tradunt, morem fuiſſe apud uetuſtiſsimos, ut qui non uoluntariam cædem admiſiſſet, is exularet patria: ad ædesq́; locupletis hominis ſe conferens, ibi opertus ſederet in limine, oraretq́; & poſtularet admiſſæ cædis expiamētum. Huiuſmodi uerò exilium ἀπενιαυτισμὸς *appellabatur:* τουτέστι φυγὴ ἐπ᾽ ἐνιαυτὸν διὰ φόνον ἀκούσιον. *uerbum è uerbo ductum Abannatio dici poteſt, quaſi annuum exilium. Cauſa autem exilij uoluntarij, in eoq́, expiationis quærendæ, inſtitutum erat priſcorum, qui uiros homicidas ut impuros & deteſtandos exiſtimabant, ideoq́; uitandos & auerſandos. Arcebantur enim ſacris & foro ij qui in reatu cædis erant, quoad iudicium peractum eſſet. Autor Pollux in* VIII. *Quare Antiphon in oratione*

Homicidæ ſcelerati et abominandi olim exiſtimabantur.

περὶ

περὶ χορευτοῦ ad iudices loquens, Cauſas(inquit)cædis(ut opinor) uos magnopere contenditis exactè iudicare. Quippe hominem reum ſententijs ueſtris cædis damnatum, in eam fraudem incidere neceſſe eſt, ut nec cædis perpetrator, nec perpetratæ cædis re uera obnoxius, pœnas tamen pendat & legis ſanctionem ſubeat: ut urbe, ſacris, ſacrificijs, certaminibus arceatur, quæ hominibus maxima antiquiſſimaq; cenſentur. Et Lyſias contra Agoratum, οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ διελέγετο ὡς ἀνδροφόνῳ ὄντι. Nemo (inquit)eum ut homicidij reum colloquio dignabatur. Verba legis pœnam homicidij ſancientis ſunt apud Demoſthenem ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους, Ἀπέχεσθαι ἀγορᾶς, ἐφορίας, καὶ ἄθλων, καὶ ἱερῶν ἀμφικτυονικῶν. quæ uerba ipſe ibidem interpretatur. Verumenimuero huiuſcemodi expiationis necis humanæ ab imprudentibus admiſſæ, exemplum uidere licet apud Herodotum lib. 1. quo in loco Crœſi meminit nuptias filij ſui celebrantis, Quum autem (inquit) filij nuptias Crœſus in manibus haberet: aduenit Sardeis quidam calamitate præditus, manibusq; impuris, natione Phryx. Hic cũ ad Crœſi ædes acceſſiſſet, gentiliq; inſtituto rituq; patrio poſtulaſſet, ſibi ut liceret expiamenti optati compotem eſſe: Crœſus eum expiauit. Eſt autem Lydis Græcisq; ritus expiandi ſimilis. Poſtquam autem Crœſus legitima iuſtaq; luſtrationis peregit: undenam ille & quis eſſet percunctari inſtitit. Et paulùm infrà, Gordij (inquit ille) filius ſum, cui Midas parens fuit: Adraſto mihi nomen eſt: qui quia imprudẽs germanũ meum interemi, ad te acceſſi. ſum enim & à parẽte ciectus, & omnibus fortunis exutus. Pauſan. in primo Eliacõ. συνεπεπτώκει δὲ τῷ ὀξύλῳ φυγάδι ἐξ αἰτωλίας εἶναι. δισκεύοντα γάρ φασιν ἁμαρτεῖν αὐτὸν, καὶ ἐξεργάσασθαι φόνον ἀκούσιον. τὸν δὲ ἀποθανόντα ὑπὸ τοῦ

Explamentum homicidij.

δίσκου

δίσκου τὸν ἀδελφὸν εἶναι τοῦ ὀξύλου. Ex ijs quæ dicta ſunt ſatis apparet quid per uoluntarium exilium Claudius in hoc capite intelligi uoluerit, qui fortuitũ caſum ἀκούσιον φόνον uocauit: id eſt imprudens homicidium, ut Valerius dicit.

Iupiter expiator.

Inde apud Herodotum καθάρσιος ζεὺς, id eſt Iupiter expiator: qui præſes erat neceßitudinis ab expiatione contractæ, & ueluti diſceptator iuris inter expiatorem & expiatũ: ut hodie deus expiator uindex eſt, ſi quid inter myſticum parentem & luſtratũ hominem, uel initiali ſacramento uel arcano & auriculario ſacramento expiatum, perperàm admißum eſt. Euſtathius Homeri interpres, Quòd autem (inquit) ſanguine luſtratio fieret, teſtis eſt hiſtoria: cuiuſmodi eſt homicidarũ luſtratio, qui ſanguine abluti, luſtramenti, loco id eſſe ipſi ducebant. Cuius artis

Φαρμακοί.

profeſſores Pharmacos Attici uocant, ut urbium quoque expiatores. Hiſtoriæ Adraſti meminit Valerius lib. 1. cap. De ſomnijs, ſed ſtrictim & ſuppreſſo nomine, de filio Crœſi loquẽs ac eodem Adraſto, qui Crœſi filium lancea in uenatione traiecit imprudens. Et quidem (inquit ille) eam potißimũ dexteram caſus nefariæ cædis crimine uoluit aſpergi, cui tutela filij à patre mandata erat, quamq́; Crœſus imprudentis homicidij ſanguine uiolatam, hoſpitales ueritus Deos, ſupplicem ſacrificio expiauerat. Liuius de Horatio loquens, qui Horatiam ſororem interfecerat, Itaque ut cædes manifeſta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri ut filium expiaret pecunia publica. Inde uocabula apud Græcos, καθαρὸς τὰς χεῖρας, de eo qui homicidio manus non contaminauit: quẽ etiã ὅσιον καὶ ἐναγῆ appellãt. & contrà μὴ καθαροὺς dicunt τοὺς ἐναγεῖς, καὶ τοὺς μιάσματί τινι ἐνόχους, καὶ μὴ καθαρεύοντας φόνου. Exemplo huiuſcemodi inſtituti antiquißimi planum fit, nõ de nihilo inſtit

inſtitutum illud Franciæ *inualuiſſe, quod multis tamen minimè conſentaneum æquo & bono eſſe uidetur, de homicidio ab imprudentibus admiſſo:etiamſi culpa uacet facinus,tamen ut ij ueniam impetrandam habeant,aut à* Principe,*aut ab illa æquitatis officina quam* Cancellariam *dicimus: qua in parte potiſsimum reip. operam ipſi nunc pro poteſtate nauamus, magiſtratu functitantes, quod magiſterium libellorum in* Prætorio *dicitur.* Sic *enim à regibus expiari uel facinus inconſultum uel caſum temerarium,moribus comparatum eſt, ut olim à ditiſsimo quoq; piaculum huiuſmodi admiſſorum poſtulabatur. Cæterũ eò nunc congruentius luculentioreq́; cum ratione: quo reges non ſine ſacris ritualibus inaugurati, ui quadam diuina præditi merito exiſtimantur: noſtriq; eò amplius fortaſſe quod inſtar ipſi quoddam numinis, neq; id quolibet, circunferre eos uidemus, cùm medicam manum ſalubremq́; admouent ijs quos ſtrumæ malè habent.* Ob *quod ipſum ſpecimen potentatus auſpicato olim fundati,comitatus regius ægrotantium gregibus plærunque frequentatur, dies feſtos expectantium, qui ſacræ huiuſcemodi functioni piæq́; ſolennes ſunt.* Dediſſet *uerò una quoque id inſigne diadematicum* Prouidentia*, conſilia ut publica plærunque auſpicato inirentur ſalutariq́; cum numine atque præſentiore: haud dubiè numeris omnibus maieſtatis inter homines beatiſsimæ (abſit inuidia uerbo) principatus* Franciæ *præditus eſſe merito, aureaq́; fortuna uiſendus diceretur.* Summa *autem fuit cura antiquis uindicandarum cædium.* In *curia enim* Areopagitarum *ſacrum fiebat* Eumenidibus, *quas etiam* σεμνὰς θεὰς Græci *uocant bene ominandi gratia:eas enim exiſtimari uolebant eius eſſe curiæ præſides in qua ſicarij iudicabantur, ut alibi diximus: tanquam*

Areopagus Sicariorum uindex.

kk uindices

uindices ultricesque hominum necatorum. Quibus ſacrificuli ob id tres erant inſtituti, id eſt ἱεροποιοί. Quare Demoſthenes κατὰ Μειδίου purgare ſe uolens ſuſpicione conſcientiæ cædis, quam ei inimicus obiecerat: ita inquit, ὥστε ἐπαιτιασάμενός με φόνου, περιεῖδε ταῖς σεμναῖς θεαῖς ἱεροποιὸν αἱρεθέντα ἐξ ἀθηναίων ἁπάντων τρίτον, αὐτὸν, καὶ καταρξάμενον τῶν ἱερῶν. Hic (inquit) qui me cædis crimine reũ facere inſtituit: cùm ego à curia ſacrificulus tertius deſignatus ſum è numero omni ciuium, ut ſacrum pro populo deabus uenerandis facerem (ſic enim Eumenidas appellabant) nulla interceſſione obſtitit quo minus ſacrificium auſpicarer. In Areopago autem cædes conſultæ iudicabantur, id eſt φόνοι ἐκ προνοίας: non autem ἀκούσιοι. Sed quod in hoc eodem ambitu orationis dictum, Vt à dementiſſimo quoque facta, etſi ſcrupulo mendæ non caret, quia non ſatis hærere cum euentu uidetur: unum tamen poſcere uidetur, ut adnotemus quod Suidas retulit de ſtatua Niconis Thaſij, pugilis celebrati: cuius iam defuncti ſtatuam cùm æmulorum unus odio indulgens fuſtibus cæderet, tanquam Niconem ipſum uiuum contumelia afficiens: ſtatua manium eius ultrix, in cædentem ipſa collapſa oppreſſit eum & extinxit. Propter cuius necem eius hæredes ſtatuam ipſam necis ream egerũt apud Thaſios, lege Draconis: tandemq; ſtatua necis damnata, ſententia iudicum in mare demerſa eſt. Euſeb. lib. v. de præparation. euangel. Diomedis athletæ ſtatuam fuiſſe dicit. Legem enim Draconis legiſlatoris Athenienſis ſecuti ſunt: qui cædis perpetratores, extorres patria & finibus fieri ſanxit, non homines modo, ſed etiam animantes alias atque etiam inanimata. quæ lex congruit cum eo quod ſcriptum eſt Geneſeos cap. IX. Huiuſmodi cædes ab inanimatis factæ in Prytaneo iudicabantur, ut inquit Demoſthenes in oratione ſupra-

Lex Draconis memorabilis.

dicta κατὰ Ἀριστοκράτους. Moris etiam antiquiſſimi fuit, ut qui cædem perpetraſſent, ſi quum in externam urbē profugiſſent, ad pœnam expoſciti non dederentur ijs ad quos facinus admiſſum pertinebat: ipſis ut permitteretur iniuriam paſſis pignerandi poteſtas, quam androlepſiam & neutro genere androlepſium Græci uocant. Verba legis à Demoſthene tranſcripta ſunt in orationem κατὰ Ἀριστοκράτους, in hanc fermè ſententiam, Si quis uiolenta morte obierit: pro hoc gentilibus & cognatis androlepſiæ ſunto, quoad iudicium cædis pœnasq́; ſubierint, uel necis autores dediderint. Androlepſia uerò ad tres uſque, nec eò amplius, eſto. Pollux, ἔστι δὲ ἀνδρολήψιον ὅταν τις τοὺς ἀνδροφόνους καταφυγόντας ὥς τινας, ἀπαιτῶν μὴ λαμβάνῃ. ἔξεστι γὰρ ἐκ τῶν οὐκ ἐκδιδόντων ἄχρι τριῶν ἀπαγαγεῖν. Harpocration cum Polluce cōſentiēs ἐνεχύραζον (inquit) τὴν ἔχουσαν πόλιν τὸν ἀνδροφόνον, καὶ προϊεμένην αὐτὸν εἰς τιμωρίαν. Demoſthenes autem fortaſſe cauſæ inſeruiens dixit, androlepſiam lege eſſe permiſſam non contra profugum ſuſcipientes: ſed contra eos demum apud quos cædes facta fuiſſet. Mulcta autem erat androlepſiam non iure poſtulanti, uel potius ea utenti. Licebat enim priuato cōſilio androlepſiam exercere, ut ipſe Pollux inquit. Hæ cùm libro ſexto Decretalium epiſtolarum, pignerationes uocentur, ſub titu. De iniu. tamen iuris interpretes malunt repreſſalias dicere: uſque adeò barbaries ad ſtomachum ruſticitatis facit. Pignerari Latinè dici debet Græcorum exemplo, qui etiam ἐνεχυράζειν dicunt & κατενεχυράζειν ἀνθρώπους, & ἀνδροληψίας χάριν ἅπτεσθαι τῶν ἀνθρώπων. Hermolaus Barbarus uir doctiſſimus clarigationem appellari poſſe cenſuit: quaſi aliud uerbum non eſſet Græcum aut Latinum, quo res omni tempore

De iure pignerandorum hominum.

Androlepſia.

Pigneratio.

Clarigatio.

uſurpata ſignificari poſſet. Eſt etiam apud Homerum aliud exemplum exilij ob cædem inconſulto admiſſam, Iliados libro X X I I I, *eo in loco ubi umbra* Patrocli *ad* Achillem *ita inquit,*

Μὴ ἐμὰ σῶν ἀπάνευθε τιθήμεναι ὀστέ᾽ Ἀχιλλεῦ,
Ἀλλ᾽ ὁμοῦ, ὡς ἐτράφημεν ἐν ὑμετέροισι δόμοισιν.
Εὖτέ με τυτθὸν ἐόντα Μενοίτιος ἐξ Ὀπόεντος
Ἤγαγεν ὑμέτερόνδ᾽ ἀνδροκτασίης ὕπο λυγρῆς,
Ἤματι τῷ, ὅτε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος
Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ᾽ ἀστραγάλοισι χολωθείς.

Hiſtoria tradit Patroclum ludo talario ludētem, cùm puer eſſet ſubitò excanduiſſe, iræq́; impetu puerum colluſorem nomine Cliſonymum interemiſſe. Ob quod facinus pater eius Menœtius ex Opunte patria eum exulatum ad Pelei domum deduxit: à quo benignè & liberaliter educatus, Pelei iuſſu comes Achillis eſſe cœpit & amicus. Hæc autem carmina quanquam non perinde conueniunt ſupplendo uerborum contextui: tamen eatenus pertinere poſſunt, quòd delictum puerile tamen exilio mulctatum eſt, etiam ſi inconſulto impetu commiſſum. Vltra hos duos Homeri locos, ut poëma utrunque perlegatur, nihil (ut opinor) inuenietur, ex quo duci autoritas conuenienter Iuriſconſulti dicto poſſit.

IN *cap. Si pœna. eodem ſub titulo De pœnis. Si pœna alicui irrogatur: receptum eſt commentitio iure, ne pœna ad hæredem tranſeat. Ius commentitium Accurſius à commentis iuriſprudentum dictum eſſe dixit: ignorans ſignificationē eius uocis. Commentitium idem eſt quod fictitium: quod Græci* πλασματώδες *appellāt. Significat etiā nouū & recens excogitatum: hoc eſt non trāslatitium, non aliunde ſumptum. Tranquillus in Claudio, Spectacula complura*

Commētitium.

plura magnificaq́; edidit:non uſitata modo ac ſolitis locis, ſed etiam commentitia & ex antiquitate repetita. Commentitia, pro nouiter repertis nulloq́; exemplo inſtitutis: ἐπινοητά, τό, τε πρῶτον ἐνθυμηθέντα. *Ariſto.in* XII. *Metaphyſicôn, commentitiam rationem opinionem'ue appellat, figmento non ueritate ſubnixam: ut cùm mathematicam lineam ponimus uel punctum mathematicum. In ſenſilibus enim huiuſmodi eſſe forma non poteſt, niſi opinione rationeq́; commentitia. ipſe* πλασματίαν λόγον *appellat. Hac ratione ius commentitium dicitur* δίκαιον ἐπίπλαστον: *quod figmento non re ipſa ſubſiſtit.*

IN *cap. Si diutino. Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna eius ſubleuanda erit. Accurſius et Bartolus Latini uocabuli ignorãtia ſenſum huius reſpõſi peruerterunt. Exiſtimauit enim Bartolus poſt Accurſium, reatum ſignificare ſpatium maleficij perpetrandi, quaſi Iuriſconſultus ijs uerbis ſtatuerit mitius cum eo agendum qui longo interuallo inter reos defertur, hoc eſt diu poſt crimen admiſſum. In diſſoluendisq́; antinomijs Accurſius ut aſſolet uacillabunde conflictatur. Bartolus autem in errore ſibi conſtans (ipſe quidem alioquin epithetum ſoluti autoris & expliciti: nec in addubitationibus hærentis, inter iuris ſtudioſos meritus) ad diuiſionem criminum diſcriminaq́; confugit (quæ fermè farrago eſt commentariorum iuris, ſyluaq́; maior Hercinia, nec minus ab omni cultu nitoreq́; abhorrens) referre aiens maleficia'ne continuæ noxæ, an ſemel finitæ ſint. Nos uerò reatum eſſe dicimus* *Reatus.* *ſtatum & cõditionem reorum, hoc eſt habitum demiſſum, pãnoſum, ſqualidum & miſericordiæ aucupatorem. Vnde reorum ſordes ſordidatiq́; rei dicebantur, ut nos alibi copioſè iam diximus. Senſus igitur huius capitis hic eſt: in*

cum mitius animaduertendum qui diu ſordidatus fuerit: id quod euenire ſolet, aut iudicum conſilio in diem longiorem iudicium reijcientium: aut pro re nata, ſi quia de cauſa planè non liquebat, reus ſæpius ampliatus eſt. Pars *enim pœnæ eſſe uiſa eſt, longa temporis intercapedo in conſpicua calamitate & miſeranda.* Errore *autem miro hæc opinio inter* Iuriſperitos *alioſ'que inualuit, ut reatus pro crimine exaudiatur: cùm clara ſit huius, uocabuli ſignificatio in cap. ult. infrà,* De bonis Damnatorum. *ubi* Paulus, Fraudis *autem cauſa (inquit) adoptio facta uidetur, etiam ſi non in reatu, ſed in deſperatione rerum per conſcientiam, metu imminentis accuſatoris quis adoptet.* Et *itidem in tractatu,* De bonis *eorum qui ante ſen. mor. ſibi conſc. cap. ulti. Ita demum bona eius qui in reatu mortem ſibi conſciuerit, fiſco uendicanda ſunt, ſi eius criminis reus fuerit, ut ſi damnaretur. morte aut deportatione afficiendus eſſet,* ὃς μεταξὺ κρινόμενος ἑαυτὸν διεχρήσατο. Hodie *in reatu ſunt, qui uel carcere detenti ſquallore & illuuie conficiuntur, aut qui honoris cauſa cuſtodiæ ſuæ aut apparitorum commiſſi, aut uadimonio aut uadibus obſtricti ſunt aut expromiſſoribus.* Iuſtinus *libro quarto* hiſto. Reuocato *igitur ad reatum* Alcibiade, *duo prælia ſecunda* Niceas & Lamachus *faciunt. ad reatum inquit, id eſt ad cauſam dicendam.*

IN *lege* Capitaliũ. §. *In exulibus. hunc locũ* Græcè *legimus ex* Pandectis: οἱ μὴ πειθαρχοῦντες τῇ ἐξορίᾳ, ἀντὶ μὲν ἐξορίας προσκαίρου, διηνεκῆ ὑφίσανται. ἀντὶ δὲ διηνεκοῦς ἐξορίας, περιορισμόν. ἀντὶ δὲ περιορισμοῦ, κεφαλικὴν τιμωρίαν. Ex *quibus uerbis apparet relegationẽ eſſe extermi-*
Relegatio. *nationẽ, cũ quis exire fines patriæ iubetur: quod* Cicero *ſedi-*
Deportatio. *bus expellere ĩterpretatur.* Deportationẽ *uerò quaſi circũ-*

finit

finitionem, cùm ei qui damnatus eſt certo ſpâtio circunſcribitur pœnæ pendendæ locus. nunc confinitos lingua uulgi appellat. Areopagita ad Ioannem euangeliſtam epiſtolam ſic inſcribit, Ioanni theologo apoſtolo & euangeliſtæ deportato ad Pathmum. deinde ſignificationem huius uerbi expreßit, τοὺς ἀδικοῦντας ὑμᾶς, καὶ περιορίζειν οἰομένους τοῦ εὐαγγελίου τὸν ἥλιον, ἐνδίκως αἰτιώμενος. *Meritò iſtos incuſans, qui uos iniuria hac afficientes, arbitrantur ſe ſolē euangelij circunſcribere. Hoc eſt qui te deportatione circunſeptum arbitrãtur reliquo orbe diſcluſum iri.*

IN *cap. Cicero. Cicero in oratione pro Cluentio Auito. Legendum Habito ex Cicerone. Locus autem à Triphonio integer tranſcribi debuit: ut fortaſſe mutilatus uno membro ſit locus. Hæc enim uerba deeſſe uidētur poſt uerbum damnatam: neque iniuria, quæ ſpem parentis, memoriam nominis, ſubſidium generis, hæredem familiæ, & deſignatum reipubl. ciuem ſuſtuliſſet. Sic enim in ea oratione extat.*

IN *capit. Diuus, De bonis damnatorum, duo uerba deprauata eſſe tantummodo admonebo: quoniam emendare nequeo. Nummuli enim inueterales quid ſint, nemo intelligit. Satis eſt autem quòd intelligimus nummos loculari os aut uiaticales ſignificari. fortaſſe Græcū erat uocabulum, pro quo illud ſpurium ſenſim ſurrepſit. Alterum uerbum eſt illud, aut carciaticum quibuſdam officialibus. Pro quo nihil comminiſci potui quod ad rem ſatis pertinere uideatur* δικαστικὸν *iudicibus dabatur, hoc eſt* δυ' ὀβόλω *&* Τὸ δικαστικόν. *interdum* τριώβολον. *Sportularia pecuniola pro opera iudicandis controuerſijs impenſa: ad quam ſuppeditandam fortaſſe ea quæ* πρυτανεῖα *dicuntur, exigebantur. Quanquam parum conſtat quid illa uoce ſignificetur. Ipſe enim*

cenſeo πρυ]ανεῖα tantùm depoſitari ſolita eſſe in ſponſionis iudicio, quæ παρακα]αβολὴ dicitur, ut apud Romanos in ſacramento: de quo nos in prioribus diſſeruimus. Verùm δικαστικὸν non conuenit in hoc loco, quia de officialibus loquitur. In fragmentis Pandectarũ inueni τὰς συνηθείας apparitoribus dari ſolere, τοῖς ἐκβιβασταῖς. quãquã Τὸ ἐκβιβαστικὸν uocetur eorũ merces. Melius autem ac modeſtius eſſe cenſeo, mendam ipſam tantùm adnotare aſteriſco, nec pro ea ariolando ſufficere aliquid commentitium.

Τὸ ἐκβιβαστικόν.

Officium.

IN fine autem huius cap. Officium pro cœtu eorum ponitur, qui magiſtratui apparent: id eſt qui ſunt ex cohorte, ut in ſuperioribus diximus: Græcè Τάξις dicitur: unde Ταξεῶ]αι uocabulum in Pandectis. Inde apud officium deponere, eſt apud acta uel actuarios deponere, qui etiam ab actis appellati ſunt. & officia tradere, Modeſtinus in tracta. De furtis. Ibi enim officium pro cœtu ponitur: ſicut Græcè τάξις Τὸ πλῆθος ſignificat Τὸ περὶ Τὸ ἀρχεῖον. Sardonycha etiam accuſatiuo Græco non Sardonicam legendum, Plinius libro ulti. Primus autem Romanorum Sardonyche uſus eſt prior Africanus, ut tradit Demoſtratus: & inde Romanis hanc gemmam fuiſſe celeberrimam. quæ unde dicta ſit, ipſe his uerbis docet. Sardonyces olim, ut ex nomine ipſo apparet, intelligebantur candore in Sarda: hoc eſt uelut carnibus ungue hominis impoſito, & utroque translucido: tales'que eſſe Indicas tradunt. Idem, Scalpturæ Sarda utiliſſima: quæ nomen cum Sardonyche cõmunicauit: ipſa gemma uulgaris & primum Sardibus reperta. Inde Sardonychatæ manus Martiali. Quòd autem hic legitur, Nec ſi zonam circa ſe habuerit: de zona militari intelligo. Inde illud Lampridij in Alexandro, Miles non timet niſi ueſtitus, calceatus, armatus, & habens

Sardonyx.

aliquid

aliquid in zona. Pannicularia autem cauſa uel ratio, à panniculis dicta eſt, quos Græci ῥάκη uocant. Celſus, At ſi maiore ui opus eſt, extincti titiones panniculis inuoluti & circundati pro fomento erunt.

IN *tract. de Appellationibus, cap. Si qui ſeparatim. circa principium. Si quis cum una actione ageretur, quæ plures ſpecies in ſe habeat, pluribus ſummis ſit condemnatus, quarum ſingulæ notionem principis non faciunt, omnes autem coniunctæ faciunt: quid faciat iudex uidendum eſt: & poterit ad principem appellare. Verbum iudex ut ſpurium auferendum eſt.*

IN *cap. Si perluſorio. Lego proluſorio. Proludere eſt futurum certamen meditari, & exercendarum uirium cauſa confirmandiq́; animi ſimulachrum certaminis inire. Vergilius lib. III. Georg. Et tentat ſeſe, atque iraſci in cornua diſcit Arboris obnixus trunco, uentosq́; laceſcit Ictibus, & ſparſa ad pugnam proludit arena. Iuuenalis, Iurgia proludunt. Auguſti. lib. II. de Ciui. Scenicos ipſos domi hæc ſuæ proludendi cauſa coram matribus ſuis puderet. Inde fit ut proludere ſit aliquid agere quod ad iuſtum certamẽ pertineat: quaſiq́; exordium legitimi pleniq́; certaminis auſpicari. Certamen autem pro iudicio ponitur apud Græcos, ut periculum: quod etiam Latini imitantur. ita fit ut proluſionis uocabulum ad cauſas translatum ſit. Sic Cicero diuinationem ſuam proluſionem Verrinæ accuſationis uocat: in ea enim de conſtituẽdo accuſatore Verris agebatur. Apud Græcos προαγῶνες præludia pugnæ uocãtur, ut excurſiones ad prælium laceſſendũ. προαγῶνες etiã dicebantur orationes uel altercationes quæ habebantur apud Theſmothetas: quæ erant præiudicia ad cauſas. Theſmothetarum enim erat, iudicia conſtituere & actionem dare:* *Proludere.* *Proluſio.*

id eſt, τὸ εἰσάγειν τὰς δίκας, ut tradit interpres Demoſthenis ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην. unde orator ipſe ἐν τῷ κατὰ Ἀνδροτίωνος, Οὕτω δ' ἐστὶν ἀναιδὴς, ὥστ' ἐν δήμῳ προαγῶνας ἀεὶ κατασκευάζων ἑαυτῷ τῆσδε τῆς γραφῆς, ἐτόλμα λέγειν, ὡς ὑπὲρ ὑμῶν καὶ διὰ ὑμᾶς ἐχθροὺς ἐφ' ἑαυτὸν εἵλκυκε. id eſt, Huius certaminis proluſiones ſibi præſtruens ad populum. Plutarchus in Pompeio, Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ τῆς δίκης προαγῶνες οὐκ ὀλίγοι πρὸς τὸν κατήγορον. Plato li. VII. de leg. προαγῶνας appellat certaminum quædã præludia. Proluſiorum igitur iudicium non à colluſione di-

Proluſorium iudicium. ctum eſt, quaſi συγκακουργικὸν, ſed προαγωνιστικόν: eſt enim præiudicialis cauſa quæ hoc uerbo ſignificatur.

IN tract. De iure fiſci, cap. Sed & ſi. Sed ſi accepto uſu togæ Romanæ, ut ciues Rom. ſemper egerint. Accurſius ignoraſſe ſe hic oſtendit quid ſit toga: id enim ex eius ſcholijs apparet, in cap. ſuperiore. quare huius uocabuli

Toga. uſum priſcum enarrare latius inſtituimus. Toga geſtamen erat proprium inſigneq; Romanorum ciuium, ut pallium erat Græcorum: unde togatæ & palliatæ fabulæ dictæ ab Horatio, Diomede, & Donato. Tranquillus in Auguſto, Viſa quondam pro concione palliatorum turba, indignabundus & clamitans, En Romanos rerum dominos gentemq; togatam. negotium Aedilibus dedit, ne quem poſthac paterētur in foro circo'ue, niſi poſitus lacernis to-

Togatus. gatum conſiſtere. Sed togæ uarius erat uſus. nam togatus

Sagatus. à Sagato & paludato diſtinguebatur, ut inermis ab armato: & rurſus à prætextato, ut uir à puero, & ut priuatus à magiſtratu. Inde illud Cicer. Cedant arma togæ. & Lucani de Pompeio, Prætulit arma togæ, ſed pacem armatus amauit. Cicero Philip. XIIII. Nam hoc quidem cùm turpe eſt, tum ne dijs quidem immortalibus gratum: ab eorundem

aris

aris ad quas togati adicrimus, ad ſaga ſumenda diſcedere. Idẽ, Ne memoriæ poſteritatiq́; prodatur, propter unius ciuis periculum, populum Romanũ ad ſaga iuiſſe: propter eius ſalutem rediiſſe ad togas. Huc pertinet quod alibi de tumultu diximus ex octaua Philippica, *Tumultus enim tempore iuſtitium indicebatur, ſaga à ciuibus ſumebantur, & togæ ponebantur: niſi quòd Conſularibus ſolis togatis eſſe licebat, cùm cæteri eſſent in ſagis: ut idem autor his uerbis docet.* Equidem Patres conſcripti, *quanquam hoc honore uſi togati eſſe ſolent, cùm eſt in ſagis ciuitas: ſtatui tamen à uobis cæteriſq́; ciuibus in tanta atrocitate temporis, tantaq́; perturbatione populi Romani, non differre ueſtitu. hoc honore uſi (inquit) id eſt conſulatu perfuncti.* De paludamento nos alibi diximus. De diſcrimine autem togati & prætextati, ut uiri & pueri uel adoleſcentuli: crebra ſunt apud autores exempla, ut apud eundem Ciceronem in Lælio, *Ego autem à patre ita eram deductus ad Scæuolam ſumpta uirili toga, ut quoad poſſem & liceret, à ſenis latere nunquam diſcederẽ.* Toga uirilis à puerili diſtincta erat, quæ prætexta appellabatur. de qua loquens Macrobius in 1. Saturn. ita inquit, *Hinc deductus mos, & prætexta & bulla in uſum nobilium puerorum uſurparentur ad omen & uota conciliandæ uirtutis.* Idem inferius, *Libertinis uerò nullo iure uti prætextis licebat, ac multominus peregrinis, quibus nulla eſſet cum Romanis neceſſitudo: ſed poſtea libertinorum quoq; filijs prætexta conceſſa eſt.* Toga uirilis etiam pura dicebatur: hoc eſt, nullo purpuræ prætextu diſtincta. Catullus ad Malliũ, *Tempore quo primum ueſtis mihi tradita pura eſt: Iucundum cùm ætas florida uer ageret.* Lucanus in principio ſeptimi lib. *-pura uenerabilis æque Quàm currus ornãte*

Prætexta.

Toga uirilis, et toga pura.

toga

toga.Id eſt nec picta, nec triumphali, nec prætexta. Plinius lib. VIII. Cæcilia prima texuit rectam tunicam, qua ſimul cum toga pura tyrones induuntur nouæq; nuptæ, ἀπόρφυρον ἱμάτιον καὶ τέλειον. Cicero ad Atticum lib. VII. Habebamus autem in manibus Antonij concionem habitam x. Cal. Ianu. in qua erat accuſatio Pompeij uſq; à toga pura, id eſt, ab eius tyrocinio. Toga autem prætexta ideo dicebatur, quia togæ puerili purpura prætexta erat. unde prætextatus ſermo, & mores prætextati. de quibus in ſuperioribus diximus. Hac ueſte poſita toga uirilis ſumebatur: ἱμάτιον ἀνδρεῖον. id quod anno decimoſeptimo fiebat, ut ex Tranquillo patet in Auguſto, Quadrinus (inquit) patrem amiſit: duodecimum annum agens, auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit: quadriennio poſt uirili toga ſumpta, militaribus donis triumpho Cæſaris Africano donatus eſt. Idem, Liberis Senatorum quo celerius Reip. aſſueſcerent, protinus uirilem togam, latum clauum induere, & curiæ intereſſe permiſit. Hic autem dies quo toga uirilis ſumebatur, tyrociniū appellatur: unde tyrones fori dicti. eo enim die in forum deducti ſolenni comitatu, cauſis actitandis initiari ſolebant. Cuius inſtar quoddam eſt apud nos in Curia, cū adoleſcentes & iuniores curriculum ſtudij iuris emenſi, ſtudijq; decus, doctoræ inſignia uel ſubdoctoræ meriti, ἤτοι διδάσκαλοι γενόμενοι, ἢ μελλοδιδάσκαλοι, iureiurādo adiguntur in ſanctiones regias, in æquum & bonū, in officia atq; inſtituta patronis conuenientia, in curiæ cultū atq; obſeruantiā: tumq; demum admiſſi in numerū togatorū cenſentur, quibus cauſas ſuſcipere agendas in eo cōſeſſu licet. Inde illud Vlpiani, in tract. de Poſtul. Minorem decem & ſeptem annis Prætor prohibet poſtulare: quia moderatam hanc ætatē Prætor ratus eſt ad

Toga prætexta.

eſt ad procedendum in publicum. Sed de tyrocinio nos alibi diximus.Græcè δοκιμασία dicitur.Et quo modo Romani è toga uiri cenſebantur:ſic Athenis ἐδοκιμάζοντο, id eſt, εἰς ἄνδρας ἐγράφοντο, καὶ ἐτάττοντο εἰς ἄνδρας: quod & τελεῖν εἰς ἄνδρας dicitur. Erat etiam uſus togæ in foro unde togati cauſarũ patroni & actores dicti.indeq́; toga pro oratoria facultate ponitur:ut Lucanus de M.Tullio, –cuius ſub iure togáq; Pacificas ſæuus timuit Catilina ſecures.Sicq́; illud ipſius Tullij auditur:Cedãt arma togæ, concedat laurea linguæ.Et illud Taciti: Cogitaret plebem quæ toga eniteſceret:id eſt patrocinijs aduocationumq́; officijs inclareſceret & ornaretur.Toga etiam alia ratione à prætexta diſtinguitur,Prætexta magiſtratuũ erat, honoresq́; gerentium: quæ ſupra tunicam aſſumebatur, ut autor eſt Nonius. Vnde eſt illud Satyrographi,Veniet de plebe togata Qui iuris nodos & legum ænigmata ſoluat, id eſt,de genere plebeio. Comites etiam anteambulonesq́; togati erant,quod ſignificatur illo eiuſdem Satyrici loco in VII.Reſpicit hoc primum qui litigat:an tibi ſerui octo, decem comites poſt te:an ſit ſella, togati Ante pedes. Et itidem in primo, –nunc ſportula primo Limine parua ſedet turbæ rapienda togatæ. Et apud Martialem in ſecundo,grex togatus. toga enim purpuræ ſeruiebat. Vt apud eundem in decimo, Quid faciet pauper cui non licet eſſe clienti? Dimiſit noſtras purpura ueſtra togas.Id eſt, nunc non licet nobis officium uobis præſtare,cũ iam purpurati officijs præſtandis ſucceſſerint. Et toga pro officio ponitur ab eodem in eodem,Lis nũquam,toga rara, mens quieta.Plinius ad Apollinarem, Altius tibi ocium & pinguius, eoq́; ſecurius: nulla neceſſitas togæ:nemo accerſitor ex proximo. Id quod ideo inualuit, quòd ad officia præſtanda

Toga.

ſtanda togati conueniebant.id eſt,ad deducendos,comitandosq́; amicos honoris gratia. Toga *τήβεννος et τήβεννα dicitur,utrunq; genere fœminino:& ἱμάτιον.* Athenæus de Antiocho, *καὶ τὴν βασιλικὴν ἀποθέμενος ἐσθῆτα τήβενναν ἀναλαβὼν, περιῄει τὴν ἀγορὰν ἀρχαιρεσιάζων. ciuilem togam aſſumens.* Alibi, *χρυσοῦφῆ τήβενναν φορῶν dixit.* Alij
Toga uirilis. *τήβεννον & ἱμάτιον dicunt pro toga,quæ ſic erat ipſa uirorum,ut ſtola mulierum.* Inde illud *ſcommaticum in nobili* Philip. *Sumpſiſti uirilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddiſti.* Hæc *in templo* Iouis Capitolini *ſumebatur: quod ex* Valerio *lib.v.intelligimus:*Hanc *pietatē (inquit) æmulatus* M. Cotta:eo *ipſo die quo togam ſumpſit uirilē,*
Valerij locus. *protinus ut è* Capitolio *deſcendit*, Gn. Carbonem, *à quo pater eius damnatus fuerat, poſtulauit, peractumq́; reum iudicio afflixit. ſic enim legere malim quàm pertractum.* Adnotandum *id quod* Acron *&* Porphyrio *dicunt, togas* Romanas *uel laxas uel arctas pro modo cenſus fuiſſe. quod* Horatius *in prima epiſtola innuit his uerſibus, –mecum contendere noli. Stultitiam patiuntur opes: tibi paruula res eſt. Arcta decet ſanum comitem toga: deſine mecum Certare.* Quod *autem de toga diximus, uirorum tantum fuiſſe, alij uerum eſſe negant: argumentoq́; ſunt ipſis* Horatij *illi uerſus in pri.* Sermonum, Rem *patris oblimare malum eſt ubicunque. quid inter* Eſt *in matrona,*
Togata fœmina. *ancilla pecces'ue togata?* Sed *ut* Horatij *enarratores tradunt, matronæ quæ à maritis ob adulterium repudiabantur, togam accipiebant, ſublata ſtola propter ignominiam.*At *toga meretrici apta, ſcortáq; proſtare cum toga pulla ſolita erant, ut à matronis diſcernerentur.quare adulterij damnatæ, ea ueſte utebantur. indeq́; illud* Martialis *in ſecundo de mœcha,* Vis *dare quæ meruit munera? mitte*

mitte togam. Ibidem de ſpadone togato,

Thelyn uiderat in toga ſpadona:

Damnatam Numa dixit eſſe mœcham.

Alij togatas pro libertinis exaudire malunt : quia olim libertinæ toga utebantur. Suetonius autor eſt Caligulam Cæſarem Liuiam Auguſtam, cuius ipſe pronepos erat, Vlyxem ſtolatum appellare ſolitum. quibus uerbis ſignificatur ſtolam notam & indicem olim fuiſſe fœminæ Romanæ. ſignificabat enim Caligula Liuiam aſtutia & calliditate parem Vlyxi uiro Græco fuiſſe. Rurſus toga multiplex fuit. Erat enim toga candida, quam petitores magiſtratuum induebant: unde candidati dicebantur ipſi. Plinius in ſeptimo naturalis hiſto. de Naſica, In toga candida bis repulſa notatus à populo. Liuius in VII. belli Maced. Varia teſtimonia legatorum tribunorumq́; militum erant. M. Cato ante alios teſtes conſpiciebatur: cuius autoritatem perpetuo tenore uitæ partam toga candida eleuabat. Cicero in candida orationem habuit in Catilinam & Antonium competitores. De toga pura diximus, quàm tyrunculi forenſes aſſumebant tyrocinij die. de qua Cicero ad Atticum libro nono, Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potiſſimum togam puram dedi: id'que municipibus noſtris fuit gratum. Toga palmata ueſtis erat triumphalis, à palma in ea intexta. Martialis in ſeptimo,

Vlyxes ſtolatus.

Toga candida.

Toga palmata.

I comes, & magnos illæſa merere triumphos,

Palmataq́; ducem ſed cito redde togæ.

Toga picta ueſtis publica fuit ſummiq́; magiſtratus. Capitolinus de Gordi. Palmatam tunicam & togam pictam primus Romanorum priuatus, ſuam & propriam habuit cum antè Imperatores & de Capitolio acciperent, uel

Toga picta.

de pa

de palatio. Lampridius *de* Alexandro, *Prætextam & togam pictam nunquam niſi* Conſul *accepit: & eam quidem quam de* Iouis *templo ſumptam alij quoq; accipiebant aut* Prætores, *aut* Conſules. At *toga pulla ab alba diſtinguebatur: pulla enim in funeribus utebantur, ut nunc atra ueſte utimur: alba autem in epulo, uel publico, uel parentali: à quibus atrati albatiq; dicebantur.* Cicero *in* Vatinium, Quæro *quis unquã cœnauit atratus? ita enim illud epulum eſt funebre, ut illud munus ſit funeris, epulæ quidem ipſæ dignitatis. Sed omitto epulum populi* Romani, *feſtum diem argento, ueſte, omni apparatu ornatuq; uiſendo: quis unquam in luctu domeſtico, quis in funere familiari cœnauit cum toga pulla? cui de balneis exeunti præter te toga pulla data eſt? cùm tot hominum milia accumberent: cùm ipſe epuli etiam dominus* Quintus Arius *albatus eſſet: tu in templum* Caſtoris *te cum* Tito Fibulo *atrato cæteris'que tuis furijs funeſtum intuliſti.* Quis *tum non ingemuit? quis non doluit reipublicæ caſum?* Hunc *tu morem ignorabas? nunquam epulum uideras?* Albatum λευχειμονοῦντα, *atratum* μελανειμονοῦντα dixit. Tranquillus *in* Domitiano, Generum *fratris indignè ferens, albatos & ipſum miniſtros habere proclamauit,* οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Horatius in 1.1. *Sermonum, –licebit* Ille *repotia, natales alios'ue dierum* Feſtos *albatus celebret. quibus uerbis ſignificatur albam togam hilaritatis indicem fuiſſe.*

Prætexta toga. P*ædianus in* P*ræturam urbanam autor eſt prætextam nobilium fuiſſe tam mulierum quàm uirorum.* Cicero *in eadem* Præt. Eripies *igitur pupillæ togam prætextam? detrahes ornamenta non ſolum fortunæ, ſed etiam ingenuitatis?* Prætextam Cicero *pupillæ tribuit: quam nubentes deponebant, inquit* Feſtus. *à qua prætextati & prætextatæ*

textatæ dicebantur pueri & puellæ ingenui & ingenuæ. qua dictione uſus eſt autor Inſtitutionum iuris, in tract. De iniurijs. Cicero rurſus de pupillo quodam, Neque te tam commouebat quòd ille cum toga prætexta, quàm quòd ſine bulla uenerat. ueſtitus enim neminem commouebat, quem illi mos & ius ingenuitatis dabat: quod ornamentum pueritiæ pater dederat, indicium atque inſigne fortunæ, hoc ab iſto prædone ereptum eſſe grauiter homines ferebant. de bulla prætextatorum loquens. Prætextatos pro ingenuis intelligimus apud Tranquillum in Auguſto, Maritis è plebe proprios ordines aßignauit: prætextatis cuneum ſuum, & proximum pædagogis. τοῖς περιπορφύροις, ut Plutarchus in Publicola. Vnde prætextatus ſermo, ut ſuperius dictum eſt. Erat ſua magiſtratuum prætexta. Liuius libr. VII. ab Vrbe condita, Non patientibus Tacitũ Tribunis, pro Conſule uno plebeio tres patricios magiſtratibus curulibus ſellis prætextatos tanquam Conſules ſedentes nobilitatem ſibi ſumpſiſſe. Tacitus lib. XIX. Sed ubi Cecinna prætexta & lictoribus inſignis dimota turba conſul inceßit, exarſere uictores. Sic apud Cicer. pro Domo ſua, Videte prætextatos inimicos. id eſt in magiſtratu poſitos. Et apud Plinium lib. XXIII. de Petreio, Prætextatum immolaſſe ad tibicinem. Prætexta dicta eſt ob id quòd purpura circuntexta erat: ob quod à Græcis περιπόρφυρος dicitur. cuius erat ſimile apud eos geſtamẽ, παραλουργίς. & ut apud Latinos prætextatorum appellatione honoribus prædit, ſic apud eos τῶν ἐυπαρύφων nomine intelliguntur. Ad ea quæ dicta ſunt pertinet illud Plinianum in IX. de purpura Tyria loquentis, Hinc faſces ſecureſq́; Romanæ uiam faciũt: idemq́; pro maieſtate in pueritia eſt: diſtinguit ab equite curiam: dijs aduocatur placandis: omnemq́; ueſtem illuminat: triumphali

Purpura. miſcetur auro. Alluſit enim his uerbis Plinius ad purpuram magiſtratuum: & ad eam qua pudor ingenuitatis ſignificatur, ut inquit Macrobius: et ad ſacerdotalem prætextam, qua ſacris operantes utebantur: & ad triumphalem, & ad latumclauum, quod inſigne eſt ſenatoriæ dignitatis, diſcriminans ſenatum ab equeſtri ordine: eratq; non toga, ſed tunica. De triumphali Tranquillus in Tyberio, Triumphum (inquit) ipſe diſtulit mœſta ciuitate clade Variana: nihilominus Vrbem prætextatus & laurea coronatus intrauit. Lucius Valerius apud Liuium libr. I I I I. de bello Macedonico in oratione quam habuit pro fœminis ius auri ac purpuræ poſtulantibus à Senatu, Marco Catone reclamante: Purpura (inquit) uiri utemur, prætextati in magiſtratibus, in ſacerdotijs: liberi noſtri prætextis, purpura, togis utentur: magiſtratibus in colonijs municipijſq; togæ prætextæ habendæ ius eſt: nec id ut uiui ſolum habeant tantum inſigne, ſed etiam ut cum eo crementur mortui. fœminis duntaxat uſum purpuræ interdicemus? Quibus uerbis omnem prætextæ uſum Liuius complexus, eo etiam amplius docuit eos qui in magiſtratu moriebantur, prætextatos in rogum ferri, cum prætextaq; cremari ſolitos eſſe Romæ. Ex Valerio autem intelligere datur hunc morem fuiſſe, ut prætor qui iudex quæſtionis & quæſitor rerum capitalium dicebatur, ut ſuprà oſtēdimus, non antè ſententiam in reum noxæ capitalis pronunciaret, quàm prætexta exuta. Sic enim inquit lib. I X. Conſimuli impetu mortis Caius Licinius Macer, uir prætorius, repetundarum reus: dum ſententiæ dicerentur, in Menianum conſcendit. Siquidem cùm Marcum Ciceronem, qui id iudicium cogebat, prætextam ponentē uidiſſet: miſit ad eum qui diceret ſe nō damnatum ſed reum periiſſe, nec ſua bona haſtæ

Prætexta à prætore ponebatur, cum ſententiam capitalem pronunciaturus erat.

haſtæ poſſe ſubijci. ac protinus ſudario quod fortè in manu tenebat, ore & faucibus ſuis coarctatis, incluſo ſpiritu morte pœnam præcurrit. Prætexta autem pulla nulli licebat uti autore Feſto, niſi qui funus faciebat. quæ haud ſcio an alia fuerit à toga pulla, de qua ſatis dictum eſt. Poſtremò hic addendum quòd prætextati ludos ſpectabant, ex Cicerone: qui in illa Philippica, admiranda ſimul & capitali, Quæro (inquit) deinceps num hodiernus dies qui ſit ignores? neſcis heri quartum in circo diem ludorũ Romanorum fuiſſe? te autem ipſum ad populum tuliſſe, ut quintus præterea dies Cæſari tribueretur? Cur non ſumus prætextati? cur honorem Cæſaris tua lege datum deſeri patimur? De quo tamẽ addubitare me facit locus Plutarchi in Catone Minore: quo in loco Plutarchus ait Catoni è Cypro redeunti præturã extra ordinẽ à ſenatu eſſe cõceſſam, & ius ludos ſpectãdi prætextato. Sic enim inquit, ἥ τε βουλὴ ἐψηφίσατο τῷ Κάτωνι στρατηγίαν ἐξαίρετον δοθῆναι, καὶ τὰς θέας αὐτὸν ἐν ἐσθῆτι περιπορφύρῳ θεάσασθαι. *ubi interpres purpuream ueſtem tranſtulit* περιπόρφυρον. *ut fortaſſe apud Ciceronẽ legendum ſit, Cur nunc ſumus prætextati? Accedit quòd apud Græcos non licebat ludos ſpectare in ueſte colorata, ut Lucianus oſtẽdit in dialogo qui Nigrinus inſcriptus eſt,* Ληφθέντα μὲν γάρ τινα τῶν πολιτῶν ἄγεσθαι παρὰ τὸν ἀγωνοθέτην τῶν παναθηναίων, ὅτι βαπτὸν ἔχων ἐθεώρει. *Lazarus Baiſius uir eximia eruditione in utraq; lingua præditus, nobis iandudum in aula agentibus, librũ abs ſe cõpoſitum oſtendit de ueſtibus Romanis. cuius cùm unam atque alteram chartam in præſentia legiſſem: coniecturam ex illis eiuſmodi in totum opus feci, expectationem ut excitare potuerit non mediocrem ijs qui rerum antiquarum ſtudio oblectantur. Is liber ſi*

Prætexta pulla.

Prætextati ludos ſpectabant.

aliquando exierit, ea (ut opinor) quæ de toga diximus, clariora explicatioraq́; faciet. eſt enim Lazarus Latinæ Græcæq́; cõpoſitioni aptus: nomenq́;, ut ſpero, Francicum ea facultate illuſtraturus. Verùm ad rem tandem ut redeamus, atque ad Iuriſconſulti reſponſum: quibus hominibus uti toga Romana licebat, ij ut ciues habebantur. nam qui ciuitatem Romanam amittebant, uſum quoq; togæ amittebant. Plinius lib. I I I I. Epiſtolarum, de Liciniano loquens uiro prætorio, qui poſt damnationem profiteri Rhetoricã cœperat in exilio, Is (inquit) cum Græco pallio amictus intraſſet (carent enim uſu togæ, quibus aqua & igni interdictum) poſtquam ſe compoſuit, circunſpexitq́; habitum ſuũ: Latinè (inquit) declamaturus ſum. Suetonius in Claudio, Peregrinitatis reum, orta inter aduocatos leui contentione, togatum'ne an palliatum dicere cauſam oporteret: quaſi æquitatem integram oſtentans, mutare habitũ ſæpius & prout accuſaretur defenderetúrq́; iuſsit.

IN tract. De capti. & poſtl. reuerſ. in cap. Poſtliminij, Nam ſi cum gente aliqua neq; amicitiam, neq; hoſpitium, neq; fœdus amicitiæ cauſa factum habemus: hi hoſtes quidem non ſunt. Quia hoſpitium quid ſit, hoc in loco Accurſius non intellexit: ſciendum antiqui inſtituti fuiſſe, ut hoſpitij neceſsitudo non modò inter priuatos, ſed etiam inter populos contraheretur: neq; id quidem modò, ſed etiam inter ſingulos priuatosq́; homines & ciuitates. quod genus amicitiæ Græci προξενίαν, Latini hoſpitium publicum uocauerunt. Nam quod hoſpitium inter priuatos contrahebatur, Græcè ἰδιοξενία, Latinè priuatum hoſpitium dicebatur. cuius erat nota pignusq́; teſſera hoſpitalis: ut ille apud Plautũ ait in Pœnulo, Deum hoſpitalem & teſſeram mecum fero. Et in Ciſtel. Abi quærere ubi tuo iurijurando

Hoſpitium publicum.

Teſſera hoſpitalis.

*ſatis ſiet ſubſidij : hic apud nos iam fidei confregiſti teſſe-
ram.* Lucianus, Οὔτε Ἀκραγαντίνων πρόξενος ὤν, οὔτε
ἰδιόξενος αὐτοῦ φαλάριδος. Demoſthenes in illa nobili
oratione pro Cteſiphonte, obijcit Aeſchini quòd legatos
quoſdam Philippi hoſpitio ſuſceperit, & quòd hoſpitij ius *Ius hoſpitij.*
cum eis contraxerit. καὶ σὺ προὐξένεις αὐτῶν. Liuius lib. v.
ab Vrbe condita, de Timaſitheo Liparenſi loquens: *qui le-
gatos Romanos hoſpitio exceptos, ac Delphos uſq; dedu-
ctos, retrò in urbem hoſpites reduxerat: Hoſpitiũ* (inquit)
cum eo ſenatuſconſulto factum eſt, donaq; publicè data.
Idem lib. VII. de bello Macedonico, Princeps legatio-
nis expoſitis initijs amicitiæ cum Populo Romano meri-
tiſq; Rhodiorum, *Nihil, inquit, nobis tota noſtra actione
Patres conſcripti, neque difficilius, neque moleſtius eſt,
quàm quòd cum Eumene nobis diſceptatio eſt: cum quo
uno maximè regum & priuatum ſingulis, & (quod ma-
gis nos mouet) publicum ciuitati noſtræ hoſpitium eſt.* Ci-
cero in Verrẽ acti. ultima, de Senatu Syracuſano loquens,
*Decernunt ſtatim ut fratri meo hoſpitium publicè fieret:
quòd is eandẽ uoluntatẽ erga Syracuſanos habuiſſet, quam
ego ſemper habuiſſem. id non modo tum ſcripſerunt, ue-
rùm etiam in ære inciſum nobis tradiderunt.* Cæſar de He-
duis loquens, *Quibus prælijs calamitatibuſq; fractos, qui
& ſua uirtute & Populi Romani hoſpitio atq; amicitia
plurimum antè in Gallia potuiſſent, coactos eſſe Sequanis
obſides dare.* Arctum autem neceſsitudinis huius fuit olim
uinculum, atque etiam diuini numinis reuerẽtia ſanctum,
quod iuris huius diſceptationi præfecit antiquitas, Iouem *Iupiter hoſpitalis.*
hoſpitalem appellans & inuocans, quaſi hoſpitij præſidem
& uindicem. Græci ξένιον & ἐφέστιον dicunt, quaſi contu-
bernalẽ aut larariũ. Cicero in Verr. proximè citata, Pater

aderat Dexio Tindaritanus, homo nobiliſsimus hoſpes tuus: cuius tu domi fueras, quem hoſpitē appellaueras. eum cum illa autoritate & miſeria uideres præditum, non te eius lacrymæ, non ſenectus, non hoſpitij ius atq; nomen à ſcelere aliquam ad partem humanitatis reuocare potuit? Sed quid ego hoſpitij iura in hac tam immani bellua commemoro: qui Sthenium abſentem hoſpitem ſuū in reos retulerit? Idem in Verr. III. hoſpitij neceſsitudinem arctiſſimam appellat. In cuius locum hodie ſucceſsit populorum quorundam inſtituto affinitas myſtica, quæ lauacro initiali contrahitur natali innocentiæ hominū beatricis. Cuius neceſsitudinis iura intercedunt non modò expiantibus cum expiatis: ſed etiā expiationis arbitris atq; nuncupatoribus inter ſe, & inter nuncupatos eorumq; parentes. nullam enim perfidiam ſceleratiorem illi merito eſſe cenſent, quàm quæ in eum uel ab eo cōcipitur & admittitur, quem quis ob id delegit & accerſiuit, ut filium ſuum aut filiam tolleret, naſcendi conditione æternæ neci miſerandæq; expoſitum. Præclarum uerò erat & dignitatis plenum, quod Cicero de Senatoribus Rom. inquit in quinta in Verrem act. his uerbis, Ecquæ ciuitas eſt non modò in prouincijs noſtris, uerùm in ultimis nationibus, aut tam potens, aut tam libera, aut etiam tam immanis ac barbara: rex denique ecquis eſt, qui ſenatorem Populi Romani tecto ac domo non inuitet? qui honos non homini ſolum habetur: ſed primum Pop. Rom. cuius beneficio nos in hunc ordinem uenimus: deinde ordinis autoritati, qui niſi grauis erit apud ſocios in exteraſq; nationes, ubi erit imperij nomen & dignitas? Mamertini me publicè non inuitauerunt. Me cum dico, leue eſt. ſenatorem Pop. Rom. ſi non inuitauerunt, honorem debitum detraxerunt. Hoſpitij autem

De Senatoribus romanis.

publici

publici, cuiuſmodi in hoc cap. fit mentio, memorabile eſt exemplum apud Herodotum in ſexto, qui Ἐρατὼ *ab eo inſcriptus eſt. de Mileſiorum enim euerſione loquens ita inquit, Mileſijs autem in hunc modum à Perſis affectis, Sibaritæ qui urbe ſua exacti Laum & Scidron incolebant, gratiam parem non rependerunt. Siquidem Sybari olim capta à Cratoniatis, Mileſij omnes puberes capita raſitare inſtiterunt, ingentemq́; luctum præferre ob calamitatem Sybaritarum. duæ enim illæ ciuitates omnium quas nouimus, maximè inter ſe hoſpitio coniunctæ fuerunt. Non ſic autem Athenienſes ut Sybaritæ: qui cùm manifeſta alioquin indicia condoleſcentiæ multifariam eam ob cauſam dediſſent, inſuper Phrynico tragœdiam, de Mileto capta ſcribente, per Senicos'que edente, cùm theatrum ipſum in lacrymas uerſum eſſet, ipſi Athenienſes poëmatis auctorem mille drachmis mulctarunt, tanquam proprias eorum calamitates commemoraſſet.* *Hoſpitium inter Mileſios & Sybaritas.*

QVOD *ſequitur in eodem cap. De Menandro interprete, latius narratur à Marco Tul. in oratione pro Cornelio Balbo his uerbis, Ius omne mutandæ ciuitatis non ſolum in legibus publicis poſitum eſt, ſed etiam in priuatorum uoluntate. Iure enim noſtro neque mutare ciuitatem quiſquam inuitus poteſt: nec ſi uelit mutare, non poteſt: modò aſciſcatur ab ea ciuitate cuius eſſe ſe ciuitatis uelit. ut ſi Gaditani ſciuerint nominatim de aliquo ciue Romano, ut ſit is ciuis Gaditanus, magna poteſtas ſit noſtro ciui mutandæ ciuitatis: nec fœdere impediatur quominus ex ciue Rom. ciuis Gaditanus poſſit eſſe. Duarum ciuitatum ciuis noſter eſſe iure ciuili nemo poteſt: non eſſe huius ciuitatis ciuis qui ſe alij ciuitati dicarit, poteſt. Neque ſolum dicatione (quod in calamitate clariſſimis uiris Q. Maximo, Q.*

Philippo Nuceriæ, C. Catoni Tarracone, uidimus acce-diſſe: ut earum ciuitatum fierent ciues: hanc antè amittere non potuiſſent, quàm huius ſolum ciuitatis mutatione uertiſſent) ſed etiam poſtliminio poteſt fieri ciuitatis mutatio. Neque enim ſine cauſa de Gn. Publ. Menandro libertino homine, quem apud maiores legati in Græciam proficiſcentes interpretem ſecum habuere uoluerunt: ad populum latum ut is Publicius ſi domum reuertiſſet, & inde Romam rediiſſet, ne minus ciuis eſſet. Ex uerbis tam Ciceronis quàm Pomponij intelligendum datur Menandrum genere Græcum, ſeruum hominem fuiſſe: qui cùm libertatem publicè priuatim'ue meruiſſet, factus eſt ciuis Romanus, cùm liberti patronorum originem ſequantur. deinde ut interpretis munere fungeretur, cum legatis Romanis linguæ tum Græcæ ignaris profectum eſſe. Verùm in hoc Menandro rogationem neceſſariam fuiſſe Cicero cenſet & affirmat: ne poſtliminio in ciuitatem ſuam rediiſſe uideretur, ſicq; ciuis Romanus eſſe deſineret. Pomponius contrà ſuperuacaneam fuiſſe dicit: nimirum ut Iuriſconſultus de iure reſpondens: Cicero ut cauſæ patronus & cauſæ inſeruiens. Intelligo autem Menandrum origine liberum captiuitate ſeruum fuiſſe. aliàs ut ſeruus ciuitatem non habuiſſet in Græcia, nec in eo poſtliminium ualuiſſet. quanquam Cicero libertinum eum uocat, quaſi liberti filium. ſi quidem uerum eſt id quod Tranquillus in Claudio de antiqua huius uocis ſignificatione ſcripſit. Quoniam uerò hîc de iure ciuitatis agitur, addam id quod idem Tullius ſuperioribus uerbis ſubdidit: Atqui cæteræ (inquit) ciuitates omnes non dubitarent noſtros omnes recipere in ſuas ciuitates, ſi idem nos iuris haberemus quod cæteri. Sed nos non poſſumus & huius eſſe ciuitatis, & cuiuſuis

prætered : cæteris conceſſum eſt. Itaque in Græcis ciuitatibus uidemus Athenis Rhodios, Lacedæmonios, cæteros undique aſcribi, multarumq́; eſſe eoſdem homines ciuitatum. quo errore ductos uidi egomet nonnullos imperitos homines, noſtros ciues, Athenis in numero iudicum atque Areopagitarum, certa tribu, certo numero: cùm ignorarēt, ſi illam ciuitatem eſſent adepti, hanc ſe perdidiſſe, niſi poſtliminio recuperaſſent. peritus uerò noſtri moris ac iuris nemo unquam, qui hanc ciuitatem retinere uellet, in aliam ſe ciuitatem dicauit.

IN eodem tract. cap. Non dubito. Non dubito quin fœderati & liberi nobis extranei ſint. Lego extranei uel externi non ſint, contra fidem exemplarium: ut ſenſus conſentaneus ſit. hoc eſt, ut liberi & fœderati exterarum gentium nomine nō cenſeātur, inter quas & populo Romano erat ius poſtliminij. Fœderati ſunt, non (ut Accurſius cenſuit) quibuſcū induciæ factæ ſunt: ſed ij cum quibus populus Romanus amicitiam coierat, ſociosq́; appellabat. Liberi dicebātur populi, qui in prouinciæ formam non erāt redacti, quiq́; nihil Romanis penſitabāt. Qui autē certis conditionibus pactisq́; penſionibus in amicitiam uenerāt, ij ſtipendiarij uocabantur. Plinius lib. III. de Hiſpania citeriore loquens, Prouincia (inquit) ipſa CCCXIII. continet oppida. In his colonias XII. oppida ciuium Romanorum XIII. Latinorum ueterū XVIII. fœderatorum unum. ſtipendiaria CXXX. Et de Betyca, Oppida (inquit) habet Latio antiquitus donata XXIX. libertate ſex: fœdere tria. ſtipendiaria CXXX. Idem autor Aruernos in Gallia, Sanctones & Bituriges liberos fuiſſe tradidit. Sueton. Tranquil. in Auguſt. Romæ legatos ſociarum liberarumq́; gentium uetuit in Orcheſtra conſidere: cùm quoſdam etiam

Fœderati.

Liberi.

Stipendiaria.

libertini generis mitti deprehendiſſet. Et in Calig. de Germa. Cæſare, *Domi foriſq́; ciuilis, libera ac fœderata oppida ſine lictoribus adibat.* Quibus uerbis ſignificat modeſtiores pop. Rom. magiſtratus non eſſe ſolitos cum faſcibus inſignibusq́; magiſtratuū, quaſi imperioſè uerſari inter ſocios & fœderatos. quod Proculeius hoc in loco ſignificat, cum inquit: *Liber autem populus eſt is qui nullius alterius populi poteſtati ſubiectus eſt: ſiue is fœderatus eſt, ſiue non fœderatus eſt.* hoc enim membrum deeſſe hic mihi uidetur, atque reſtituendum. Quidam enim liberi & fœderati erant: quidam liberi tantùm: ut ex dictis citatiſq́; locis liquet. Quoniam uerò nō ſemper æquis conditionibus externæ gētes in populi Rom. amicitiam admittebantur: ideò illa uerba adijciebantur, quorum hic meminit Proculeius, *Vt is populus populi Ro. maieſtatem comiter conſeruaret.* hoc eſt obſequium obſeruantiamq́; liberis non indignam, nec indecoram imperio Romano populoq́; benignè exhiberet: & ut comiter obſequioſum ſe ille populus populo Romano præberet, curaretq́; ut imperium ſemper penes Romanos eſſet. Hoc enim ferè ſignificant illa uerba, ut in ſuperioribus ex Ciceronis loco explicuimus, in illa oratione pro Cornelio, cum hoc uerbum Maieſtas enarraremus. Hic autē non conſeruaret, ſed conſeruet legendum. quod uerbum in fœderibus imperandi modo concipiebatur, ſi Ciceroni credimus, ut ſignificaretur imperium retineri ab eo populo qui obſeruandus erat. Imperandi enim modo lex uti ſolet: ut ſunt illa in XII. tabu. *Magiſtratus nec obedientem & nocuum ciuem mulcta, uinculis, uerberibus'ue coërcento. Militiæ ab eo qui imperabit prouocatio ne eſto.* Comiter etiam non communiter, ut Accurſius adnotauit, legendum eſſe ex Cicerone

Populi Romani maieſtatem comiter conſeruare.

Imperandi modi uſus.

cerone patet. De imperandi modo quod diximus, ex Liuio etiam probatur lib. VIII. de bel. Maced. Diu iactati (inquit) Aetoli tandem ut ad conditiones pacis conuenirent, effecerũt. Fuerunt autem hæ: Imperium maieſtatemq́; Populi Romani gens Aetolorum conſeruato ſine dolo malo. Nequem exercitũ qui aduerſus ſocios amicosq́; eorum ducetur, per fines ſuos tranſire ſinito. Eoſdem hoſtes habeto quos Populus Romanus: armaq́; in eos ferto.

Sequitur inferius, Et quẽadmodum clientes noſtros intelligimus liberos eſſe: etiam ſi neq; autoritate, neq; dignitate, neque uiri boni nobis præſunt. quod corruptum eſſe facilè eſt intelligere, & Accurſius uidetur intellexiſſe: ſed quomodo ſit emendandũ, non perinde eſt in promptu. Ego ſola coniectura adducor, ut ita locum legam: Etiã ſi neque autoritate, neque dignitate, neque iure omni nobis pares ſunt. Clientes autem intelligo prouinciales uel Italicos populos, qui ſe in clientelam dabant proceribus Romanis. Clientes.
de quibus Cicero in Diuinatione, Clariſsimi uiri noſtræ ciuitatis temporibus optimis hoc ſibi ampliſsimum pulcherrimumq́; ducebant, ab hoſpitibus clientibusq́; ſuis, ab exteris nationibus, quæ in amicitia Populi Romani ditioneq́; eſſent, iniurias propulſare, eorumq́; fortunas defendere. & reliqua. quæ Cicero longius proſequitur. Ferebat autem eiuſmodi neceſsitudo, ut clientes patronorum auxilijs & ſuffragatione, Romæ, caput ad fortunas ſuas bonaq; omnia ſua tuerentur & uindicarent: rurſusq́; ut patroni à clientibus ſuis omni obſequio liberali obſeruantiaq́; colerentur. Quod ius non perſonale modo, ſed etiã hæreditarium erat atq; gentilitium, ut autor eſt Cicero ibidem, & lib. XIII. Epiſtol. Silio ſcribens, Quare ſi te (inquit) fautore uſus erit, ampliſsimas clientelas acceptas à

maiorib

maioribus confirmare poterit, & beneficijs ſuis obligare. Idem ad eundem, Præterea cum ſocijs ſcripturæ mihi ſumma neceſsitudo eſt: non ſolùm ob eam cauſam quòd ea ſocietas uniuerſa in mea fide eſt: ſed etiam quòd pleriſq; ſocijs familiariſsimè utor. In mea fide eſt: id eſt in meo patrocinio. Legimus apud Cæſarem in II. de bello ciuili, magnas fuiſſe Pompeij clientelas in Hiſpania. Fuerunt & clientelæ priuatæ πελατεῖαι, à Romulo inſtitutæ, quarum meminit Plutarchus in eius hiſt. Sed de clientelis ſatis in ſuperioribus diximus. Clientes à Græcis πελάται & θεραπευτῆρες: Patroni προστάται dicuntur, & πάτρωνες. Quod autē dicitur in fine huius capitis, At ſi fuerint apud nos rei ex ciuitatibus fœderatis, & in eos damnatos animaduertimus: ideo adiectū eſt, quòd Romanis magiſtratibus in liberos populos ius dicere nō licebat. Quare Cicero de L. Piſone loquens in oratione de prouincijs conſularibus, Omitto (inquit) iuriſdictionem in libera ciuitate contra leges ſenatusq; conſultum. Et paulò inferius, Emiſti grandi pecunia à fœdiſsimo tribuno pleb. ut tibi de pecunijs creditis dicere liceret ius in liberos populos contra ſenatuſconſulta, & contra legem generi tui.

IN eodem tract. De captiuis, cap. Quòd ſi filius. Ex quo pater hoſtium potitus eſt. Lego hoſtiū poteſtati ſubditus eſt. Cui lectioni Accurſius aſtipulatur. Et in cap. ſequenti. Item in pace qui peruenerunt ad alteros, ſi bellum ſubitò exarſiſſet, eorum ſerui efficiuntur, apud quos iam hoſtes ſuo facto deprehenduntur. Sic legit Accurſius, ſed abſurdè. Legendum igitur ſuo fato.

IN cap. Poſtliminium. §. Filius. Quia diſciplina caſtrorum antiquior fuit parentibus Romanis quàm charitas liberorum. Accurſius hîc deceptus eſt homonymia: ideóq;

perp

perperam intellexit liberorũ charitatem poſteriorem tempore fuiſſe diſciplina militari. quod perinde abſurdum eſt, elemẽtiſq; iuris abſonum, atq; ſi ius naturale poſterius eſſe & recentius iure gentiũ dixerit. Antiquius enim nõ modò Antiquius. *uetuſtius, ſed etiã potius ac uenerabilius ſignificat. Fabius in* IIII. *Vt in armorum ratione antiquior cauendi, quàm ictum inferẽdi cura eſt. Antiquiorẽ curam dixit, quæ prius animũ occupat, id eſt potiorẽ. Sic Plinius ad Caluiſium, Saturninus qui nos reliquit hæredes, quadrantẽ Reipublicæ noſtræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorũ miliũ dedit. hoc ſi ius aſpicias, irritũ: ſi defuncti uoluntatẽ, ratum & firmũ eſt. mihi autem defuncti uoluntas (uereor quam in partem Iuriſconſulti quod dicturus ſum, accipiant) antiquior iure eſt: utiq; in eo quod ad communem patriam uoluit peruenire. id eſt, indulgere ego potius teſtatoris iudicio cõſtitui, quàm iuris uti exceptione: uidelicet quòd Reſpublica hæres inſtitui iure nequeat. Cicero ad Atticum lib.* X. *Itaque qui nunquam egit ut Hiſpaniæ per ſe tenerentur, naualis apparatus ei ſemper antiquißima* Antiquißimum. *cura fuit. id eſt, potißima & cordi in primis fuit. Hoc à Græcis ſumptum eſt, apud quos ad uerbum dicitur,* τούτου τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πασῶν μάλιστα ἐπρέσβευε. *ut Syneſius,* ἡ φιλοσοφία πρεσβεύειν οἶδεν ἀπάθειαν αὐτὴν, αἱ μέσαι δὲ ἑξῆς εἰς μετριοπάθειαν ἵστανται, τὴν ἀπροπάθειαν τοῦ χώρας τάξομεν. *Id eſt primo loco ponere & antiquißimum ducere. Tranquillus in Veſpaſiano, Per totum imperij tempus nihil antiquius habuit, quàm nutantem Rempublicam ſtabilire.* οὐδὲν προὐργιαίτερον ἡγήσατο: *uel* οὐδὲν προτιμότερον: *uel ad uerbũ,* οὐδὲν πρεσβύτερον ἔσχεν. *Herodotus in* V. τὰ γὰρ θεοῦ πρεσβύτερα ἐποιοῦντο ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν. *res diuinas antiquiores humanis habuerũt: id eſt*

præuer

præuertendas & potiore cura proſequendas. Inde *apud* Homerum in Odyſſ. Νέςορ@ Εὐρυδίκη πρέσβα Κλυμένοιο θυγατρῶν. ἡ πρέσβεια καὶ ἐντιμοτάτη. Sic in libro de diuinis nominibus Dionyſius, *ſummos angelorum or-*

Presbyteri. *dines* πρεσβυτάτας δυνάμεις uocat. Et *preſbyteri non tam ſeniores quàm prudentia & grauitate uenerabiliores ſignificantur* Græco *uocabulo ab ipſis parum intellecto, qui ea appellatione cenſentur.* Et *eorum (ſi diuis placet) quoſdam non pudet pro concione dicere atque uociferari, linguæ* Græcæ *ignorationem quaſi ſanctiſsimæ atque innocentiſsimæ doctrinæ rudimentum & exordium, ſummopere amplectendam ac profitendam: uſqueadeò ſtomachum ruſticitatis ſemper offendit, non nitor modo atq; elegantia, ſed etiam germana rerum incorruptaq; natura.* Antiquior igitur fuit Romanis parentibus cura Caſtrenſis diſciplinæ, quàm liberorum indulgentiæ: ut Manlio illi Torquato.

IN *cap.* Deſertorem, *ſub titulo,* De re militari, *duæ ſunt mendæ minutulæ, nec tamen conniuentia prætermittendæ.* Prior *eſt in* §. Is qui exploratione emanet hoſtibus inſiſtentibus: aut qui à foſſato recedit, capite puniendus eſt. Addenda *particula* in: *ut ſit,* in exploratione: *&* foſſa *legendum, non* foſſato: *ut ſit,* qui à foſſa tum recedit. *Capitalem (inquit) animaduerſionem meretur qui explorandi prætextu, cum hoſtes caſtris inſtarent, aut exercitū urgerent, à re gerenda & prælio abfuit: aut cuius culpa cum exploratum miſſus eſſet, hoſtes exercitum improuiſo oppreſſerunt.* Quod Accurſius *malè intellexit de eo qui ab hoſtibus exoratus emanſit: itē qui pro uallo aut foſſa collocatus ſtationem & locum non tenuit.* Altera *menda eſt unius literæ, ſed reſponſi ſententiam immutans.*

I N §. *In bello. In bello qui rem à duce prohibitam fecit, aut mandata non ſeruauit, capite punitur, etiam ſi res bene geſſerit.* Sic Bartolus poſt Accurſium legit. Ego uerò non geſſerit, ſed ceſſerit lego. κἂρ ἐπιτύχῃ. Id eſt, etiam ſi exitum rei fœlicem ſors dederit. κἂν εἰ δυστυχοῖτο τὸ πρᾶγμα. alioquin Iuriſconſultus dixiſſet, Etiam ſi rem bene geſſerit, id eſt egregiè pugnauerit. Aliud eſt enim rem gerere, id eſt pugnare: & aliud res gerere. ut Plinius libr. II. In Arabico ſinu res gerente Cæſare Auguſti filio, ſigna nauium ex Hiſpanēſibus naufragijs ſunt agnita. id eſt belligerante. Idem in V. Scipione Aemyliano res in Africa gerente, Polybius annalium conditor ab eo accepta claſſe, ſcrutandi orbi illius gratia circunuectus eſt.

Rem gerere, & res gerere.

I N §. *Proximo. Et cum multi milites in aliquod flagitium conſpirent, uel ſi legio deficiat, auocari militia ſolent.* Accurſius hunc locum inſcitè interpretatus eſt, ignorans interdum integras legiones exautorari ſolere. Cuius inſtituti exemplum eſt apud Lampridium in Alexandro, qui de exautorata una legione loquens, ita inquit, *Cum nihilominus poſt iſta fremerent, exclamauit: Quirites diſcedite, atq; arma deponite. mirando exemplo depoſitis armis, depoſitis etiam ſagulis militaribus, nō ad caſtra, ſed ad diuerſoria uaria diſceſſerunt.* Et paulò pòſt, *Eam tamē legionem quam exautorauerat, rogatus poſt dies triginta: priuſquam ad expeditionem Perſicam proficiſceretur, loco ſuo reſtituit.* Cui ſimile eſt illud Cæſaris apud Lucanū in V. Pharſ. *Tradite noſtra uiris ignaui ſigna Quirites.* Et quod ſequitur, *Iam certè mihi bella geram: diſcedite caſtris: Tradite noſtra uiris ignaui ſigna quirites.* Quirites enim eos appellantes ſignificabant non eſſe milites, ſed ciues tantùm Romanos & paganos iam eſſe. Olim autem cum exercitus

Legiones exautoratæ.

Quirites.

uniuerſus peccauerat capitaliter, legiones decimabantur.

IN *cap. Qui cum uno. eodem ſub titul.§. Non omnis. Non omnis qui litem habuit, & id :ò militauerit, exautorari iubetur: ſed qui eo animo militiæ ſe dedit, ut ſub obtentu militiæ pretioſiorem ſe aduerſario faceret. Lego præciſiorem, id eſt duriorẽ & intractabiliorẽ. Et imitatione Græcorum id tractum eſt, ut pleraque Latinorum.* ἀπότομον *enim dicunt* τὸ τραχὺ καὶ σκληρὸν καὶ ἀπόκρημνον. *quod*

Præciſum, præfractum, abruptum.

Latini, & præfractum, & præciſum, & abruptum dicũt, atq; etiam abſciſſum. Quintilianus in X. *Qui præciſis cõcluſionibus obſcuri, Salluſtium atq; Thucydidem ſuperant. Et in* VII. *Præciſam uerborum comprehenſionem, appellant diffinitionẽ dialecticã, quæ difficilior eſt tractatu oratoria finitione. Gellius, Obſcurè hoc & præciſè dictum. Metaphora inde (ut opinor) tracta, quòd quæ præciſa ſunt, ea ſunt iuſto conciſiora & breuiora, indeq; obſcuriora: uel à ſaxis præruptis, quæ* ἀπόκρημνα *dicuntur, unde deſcenſus durior eſt. Valerius lib.* II. *Aſpero enim & abſciſſo caſtigationis genere militaris diſciplina indiget. Idem lib.* VI. *Sed aliquãto Charõdæ Tyrij præfractior & abſciſsior iuſtitia ad uim & cruorem uſque. Liuius lib.* XXV. *Nec fermè quicquam ſatis arduum aut abſciſſum erat, quod hoſti*

Abſciſſum.

aditum aſcẽſum'ue difficilem præberet. Abſciſſum pro abrupto & prærupto dicit. cui contrarium eſt molle: ut

Molle.

Sola uiri molles aditus & tempora noras. apud Vergiliũ. Et mollis cliuus, & mollire cliuum, & molle faſtigium: quibus Cæſar utitur.

Refractarium.

Nõ abſimile eſt refractarium: quod nonnulli quibus iuſto maior inceſsit (mea quidem ſententia) purè & inculpatè loquendi religio, eximere Latinæ linguæ, ut multa alia, uolunt. Eſt enim & ipſum à Græcorum imitatione tractum. nam quo modo illi ἀντίτυπον, *uel ut alij*

ἀντιτ

ἀντιτυπὲς, τὸ σε῾ῤῥὸν καὶ ἀνένδοτον dicunt: ſic Latini refractarium,quaſi repercutiens ad tactum & reluctans. Cicero ad Atticum lib.11. Fuit enim mihi commodum, quòd in eis orationibus quæ Philippicæ nominantur,enituerit ille tuus ciuis Demoſthenes: & quòd ſe ab hoc refractariolo dicēdi iudiciali genere abiunxerat, Vt σεμνότερ☉ καὶ πολιτικώτερ☉ uideretur:curare ut meæ quoq; eſſēt orationes quæ conſulares nominarentur. Non pauca & alia ſunt quibus ille autor in epiſtolis uſus eſt & libris philoſophicis: ut Pendeo animi expectatione Corfinienſi,ad Atticum. & alibi, ut decuſſare, rotundare, & ſeſquitertium, ſeſquialterum, ſeſquiquartum, & ulteriora: quæ Latina eſſe negātur à uiris alioqui de lingua Latina egregiè meritis: fortaſſe quia uno in opere Ciceronis leguntur. Quòd ſi una & altera eius autoris charta intercidiſſet, ut multa opera interciderunt: tantum iacturæ Romana lingua fortunæ iniuria feciſſet. Nam quòd illud eiuſdem de Oratore laudant in ſententiæ ſuæ teſtimonium: Pes enim qui adhibetur ad numeros, partitur in tria: ut neceſſe ſit partem pedis, aut æqualem eſſe alteri parti, aut altero tanto, aut ſeſquimaiorem: quaſi ſeſqui ſemiſſem ſignificet ſiue dimidium. Ego eos falli puto mendoſa lectione, itaque eſſe legendum: Aut altero tanto maiorem aut ſeſqui.id quod indicant ea uerba quæ ſequuntur: Ita fit (inquit) æqualis dactylus,duplus iambus,ſeſqui pæan. Seſqui,ut opinor, ἡμιόλιον dixit hoc ſenſu: ut pes duplus ſit qui altero tanto maior eſt in ſecunda ſui parte:qui autem non altero tanto, ſed dimidio maior eſt, ſit ſeſqui. Nam ſeſqui maiorem, ut dixerit Cicero, mihi perſuadere non poſſum. Abſciſſum igitur Calliſtratus Iuriſconſultus pro fixo & certo poſuit,in quo euariare non licet.Demonſtratur(inquit)uariè

Seſqui.

nec abſciſſe, numerum librorum ad excuſationem munerum municipalium prodeſſe, id eſt, qui numerus munerum immunitatem præbet, nec ſtatus nec fixus eſt. Hoc uſita-
Præciſè. *tius præciſè dicitur: & præcidere uerbum in ea re commo-*
Præcidere. *dius eſt.* Cicero in Acad. *Stoicis placet peccata eſſe paria: at Antiocho hoc uehementiſſime diſplicet. Liceat tandem conſiderare utram ſententiam ſequar. Præcide, inquit: ſtatue quidlibet: & deſume utrum magis probes.* ἀφόρισον, προσδιόρισαι. *Eſt enim, ut opinor, translatio à fabrili more ducta. nam fabri quod deſecare ſerra uolunt: prius linea ducta ſignant & præcidunt. uel à more ueſtem lineam ſericam'ue uenditantium. quod enim emptori addixerunt & admenſi ſunt, prius leuiter incidunt quatenus menſura procedit, deinde abrumpunt: quando ita fert natura ueſtis, ut ſecundum præciſuram rectis lineis dirumpatur. Præciſè pro durè, & præcidere pro durè negare.* Idem ad Atticum libro V I I. *Quibus literis ita reſpondit Dionyſius tuus, ut ego memini cuius cauſam non reciperem, nunquam reo cuiquam tam humili, tam ſordido, tam nocenti, tam alieno, tam præciſè negaui, quàm hic mihi. planè ſine ulla exceptione præcidit: nihil cognoui ingratius.* Et libr. X. *de eodem loquens, Quod quia planè cùm in Formianum ueniſſet præciderat, aſperius ad te de eo ſcribere ſolebã.* ἀποτόμως οὐκ ἔφη ποιήσειν, ἔξαρνος μὴ ποιεῖν ἀποτόμως ἐγεγόνει. *Vernaculo prouerbio dicimus poſtulati uel expectationis epiſtomium abſcindere, metaphora à uaſis uinarijs tracta: hoc eſt ſpem rei præcidere: ut Præcidere defenſionem, præcidere reditum, & alia quibus Cicero ipſe utitur. ut in Piſonem, Sed de reditu Gabinij omittamus, quem ipſe ſibi præcidit,* ἣν αὐτὸς ἑαυτῷ ὑπετέμετο.

IN *eodem cap.* §. Grauius. *Grauius autem delictum*

eſt detre

eſt detrectare munus militiæ quàm appetere. Nam qui ad edictum olim non reſpondebant, ut proditores libertatis in ſeruitutem redigebantur. Sed mutato ſtatu militiæ receſſum à capitis pœna eſt: qua plerunq; uoluntario militi numeri ſupplentur. Legendũ milite in ablatiuo. Sed quoniam huius dicti ſenſum Accurſius non intellexit: ſilentio prætereundam tam minutam mendam non cenſuimus. In ſuperiore reſponſo dictum eſt, in eos uindicandum, qui ad deſertionis pœnam uitandam in aliam Centuriam legionem'ue allegi ſe paßi ſunt. Hic autẽ dicit maiori olim crimini datum eſſe militiã detrectare, hoc eſt fugitare, ut ſuperius explanauimus: quàm militiam contra ius affectare. nam qui uel in tumultu, uel in alio genere belli ſuſcipiendi nominatim in tribu ſua citati ab eo qui delectus poteſtatem habebat, non reſpondiſſent: ij libertate mulctabantur, ut libertatis proditores, id eſt ſtatus popularis, qualis erat Romæ ante Cæſarem dictatorem. Poſtea auctis militiæ cõmodis, ratio delectus habendi immutata. Plerunq; enim non niſi uoluntarij milites centuriatim allegebantur, id eſt οἱ ἐθελοντηδὸν στρατευόμενοι. Eſt autẽ reſpondere ad edictũ, ἀπαντᾷν πρὸς τὸν κατάλογον, πρὸς τὸ παράγγελμα ἀπαντᾷν. quod reſpõdere ad nomẽ dicitur. Liuius lib. VII. Acerbitas in delectu, nõ damno modò ciuiũ, ſed etiam laceratione corporũ lata, (partim uirgis cæſis qui ad nomina nõ reſpondiſſent, partim in uincula ductis) inuiſa erat. Inde dare nomen militiæ, eſt ad delectum ſeſe exhibere. Cicero in Philip. Re & ueritate nobis milites ſine ulla recuſatione ſummo etiã cum ſtudio nomina dant. ἑαυτοὺς ἐνδιδόασιν ἀπογράφεσθαι. Numeri militares uocari cœperũt, quæ cohortes legioneſq; prius uocabãtur, propterea quòd Græci καταλόγους uocabant τὰ τάγματα: & qui ſupra

Reſpõdere ad edictum, & ad nomen.

Dare nomẽ militiæ.

numeros aut extra numeros eſſent, ἔκτακτοι appellantur, quaſi extra uel ſupra numerum accenturiati: uel ut Polybius uocat, ἐπίλεκτοι. Tranquillus in Claud. Equeſtris militias ita ordinauit, ut poſt cohortẽ, alam: poſt alam, tribunatum legionis daret: ſtipendiaq́; inſtituit & imaginariæ militiæ genus, quod uocatur ſuper numerum: quo abſentes & titulo tenus fungerentur. Maior eſt Latinitatis ignorantia illa Accurſij in cap. ſequenti. §. Qui captus: *in his uerbis interpretãdis:* Item qui in præſidio captus eſt, in eadem conditione eſſe certum eſt. *Ignorauit enim præſidium ſignificare numerum & ſtationem militum ad urbis uel arcis cuſtodiam deſtinatorum: licet etiam in uniuerſum ἐπικούρημα & ἀσφάλισμα ſignificet, & φυλακτήριον, atq; πρόβλημα: in plurali uerò partes & caſtra. ut Cicero pro Ligario,* Dic te Cæſar de facto Ligarij iudicẽ eſſe: *quibus in præſidijs fuerit quære. Idẽ,* Languidiore, credo, ſtudio in cauſa fuiſtis: tantũmodò in præſidijs eratis: animi uerò à cauſa abhorrebãt. *μόνον ἐν τῇ μερίδι ἐτυγχάνετε ὄντες, οὐ μέντοι τὰ τῆς μερίδος ἐφρονεῖτε. Verùm hæc & huiuſcemodi alia animaduertere, uel cuiuſuis eſt hodie, qui modò literas meliores aliquãtũ attigerit: ut illud in capite* Officiũ, *infrà hoc eodẽ ſub titulo.* Officium Tribunorum eſt milites in caſtris continere, principijs frequenter intereſſe, querelas cõmilitonum audire. *quod* Accurſius *pro cætera ſua* Latinitatis *peritia interpretatus eſt: ignorans militaria* principia Latinè, *ut* Græcè *ἀρχεῖα, eſſe dicta à principibus, qui in ſecũda acie erãt. Nam cùm in acie prima eſſent haſtati, in ſecunda erant principes, in tertia triarij, ut autor eſt* Liuius *libro* VIII. *Hi principes etiam Antepilani dicebantur & robur exercitus. Inde illud* Terentianum, Inde ego poſt principia omnibus ſignum dabo. Tranquillus in

Imaginaria militia.

Præſidium & Præſidia.

Principia militaria & caſtrẽſia.

lus in Othone, Ibi omiſſa mora ſuccollatus, & à præſente comitatu Imperator conſalutatus, inter fauſtas acclamationes ſtrictosq; gladios ad principia deuenit. Liuius, Vbi triarij conſurrexerunt integri refulgentibus armis, noua ex improuiſo orta acies, receptis in interualla ordinum antepilanis, clamore ſublato principia Latinorũ perturbant. Principia pro ordinibus principum poſuit: ut Salluſtius in Iugurtha, Aciem ſicut inſtruxerat, tranſuerſis principijs in planum deducit. Principia etiam erant in caſtris, ubi ius reddebatur. Cicero ad Brutum, Spes libertatis nuſquam niſi in noſtrorum caſtrorum principijs eſt. Liuius lib. VIII. ſecundi belli Pun. Forma tamen caſtrorum Rom. conſtabat una ea ſpe, quòd milites tribunos ex contagione furoris haud expertes ſeditionis defectionisq; rati forent, & iura reddere in principijs ſinebant, & ſignum ab eis petebant, & in ſtationes ac uigilias ordine ibant. Iuſtinus, Ordines quoq; nemo in exercitu Alexandri niſi ſexagenarius duxit: ut ſi principia caſtrorũ cerneres, ſenatum te alicuius Reipublicæ cernere diceres. Plutarchus in Galba, de Ouidio loquens, τὴν γυναῖκα τοῦ ἡγεμόνος προσήγαγε νύκτωρ εἰς τὸ στρατόπεδον ἐν ἐσθῆτι στρατιωτικῇ. καὶ διέφθειρεν ἐν τοῖς ἀρχείοις, ἃ πριγκίπια καλοῦσι ῥωμαῖοι. De ratione & modo inſtitutisq; caſtrorũ Romanorũ, Polybius ἐν τῷ περὶ πολιτείας τῶν ῥωμαίων luculẽter ſcripſit. Sic autẽ accipiẽda ſunt principia in cap. Iubemus, De erogatione militaris annonæ, lib. XII. Codicis Auguſtalis. quod Accurſius idẽtidem repetitũ nuſquam intellexit. Inter alia autem hoc quoq; Caſtrenſis erat moris iurisq; militaris, ut milites à Centurionibus uite cæderentur: id quod adnotatum ad id pertinet, quòd in cap. Miles, dicitur inferius: Miles ſi uitem tenuit, militiam mutat.

Vitis Centurionum. Plinius lib. XIIII. *Centurionum in manu uitis opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas: atque etiam in delictis pœnam ipſam honorat.* Iuuenalis de Mario, *Nodoſam poſt hæc frangebat uertice uitem, Si lentus pigra muniret caſtra dolabra.* Plutarchus in Gal. κλῆμα ἑκατοντάρχου *uocat, id eſt uitem centurialem. ut* Macrobius. Inde *factum, ut* Spartianus *uitem pro centurionatu acceperit in* Hadriani *uita.* Inde *ſub uitem præliari dicuntur milites, autore* Feſto.

IN *cap. penult. eiuſdem tract.* De *re milit.* Ex *cauſa deſertionis notatus ac reſtitutus, temporis quo in deſertionis cauſa fuerit, impendijs expungitur. Stipendijs legendum eſt omnino: etiamſi nullam huius lectionis fidem, nec indicium ullum in exemplaribus inueni.* In *cap.* Qui *excubias, ſuprà eodem hoc titu. Sed ex cauſa deſertionis reſtitutus in militiam: non aliter medij temporis ſtipendia & donaria accipit, niſi ei hoc ſpecialiter liberalitas principalis indulſerit. hic cum in omnibus exemplaribus donaria legatur: ſimili tamen temeritate uel caſus uel emendatoris hanc mendam irrepſiſſe in libros qui extant, atque illam ſuperiorem, facilè eſt iudicare: non enim donaria, ſed donatiua.* Plautus *in* Gurg. Miles *pulchrè centuriatus eſt expunctus in manipulo. Cicero ære dirui uocat, ut alibi*

Donatiuum, et Congiarium. *diximus.* Donatiuum *autem largitio eſt* Imperatoris *in milites: id eſt,* λαμπρὰ ἐπίδοσις, *quæ eadem in populum facta, congiarium dicitur. Donariũ autẽ eſt* ἀνάθημα, *qualia uidentur in fanis.* Tranquillus *in* Calig. Pronuntiatoq; *militi centenis uiritim denarijs, quaſi omne liberalitatis exemplum ſupergreſſus:* Abite *(inquit)* læti, abite locupletes. Primus *autem* Claud. Auguſtus *inſtituiſſe ab eodem dicitur, ut imperatores* Rom. *in auſpicatu imperandi*

donatiuum militibus pronunciarent. Quod autem ſequitur, Quòd ſi ratio conſtiterit, neque deſertorem fuiſſe apparuerit, omnia ſtipendia circa temporis finem redduntur: hunc habet ſenſum, Quòd ſi ille qui deſertionis ſuſpectus eſt, rationem aliquam cauſamq́; iuſtam fuiſſe docuerit, quamobrem abeſſe ſibi contigerit. hoc enim ſignificat rationem conſtare. Plinius iunior ad Minutium: Mirum eſt quàm ſingulis diebus in urbe ratio aut conſtet aut *Ratio conſtat.* *conſtare uideatur. id eſt, mirum eſt, quàm officio quiſque in urbe præclarè fungi uidemur, beneq́; operas collocare, ſingulisq́; horis ciuiliter ſeruire: id eſt nihil temporis hominibus deperire: eo modo quo dicitur, rationem alicui conſtare, quãdo acceptorum ratio non ſuperat impenſorum rationem & reliquorum.*

IN *cap.* Hæreditate, De *caſtrenſi peculio, circa principium, commilitonum pro commilitium legitur. quod Accurſius ſuſpicatus eſt. Eſt autem commilitium ſocietas militaris, & contubernalis amicitia.* *Commilitium.*

EST *caput* Municeps, *ſub titulo,* Ad *municipalem, ut ſubintelligas legem, ut* Politianus *pridem dixit.* In *eo capite ita legitur,* Miles *ibi domicilium habere uidetur ubi inhæret: etſi nihil in patria poßideat.* Merere *uerbum eſt* *Merere.* *ad milites pertinens. quare in promptu eſt iudicare, nec inhæret nec haberet, ut* Accurſius: *ſed meret legendum eſſe.* Merere *militare eſt, quod* Græci στρατείας στρατεύειν *dicũt.* Lucanus, Aere *merẽt paruo.* Vnde *equo merere* Ciceroni *in* Philip. *pri. cũ alioqui merere, quæſtũ facere ſignificet, id eſt* ἐργάζεσθαι, μισθαρνεῖν. & *milites merẽtes* τεταγμένοι *dicũtur,* & μισθοφοροῦντες: & *qui nõ merent* ἀστράτευτοι, ἄτακτοι: & *extraordinarij* ἔκτακτοι. Inde *emerere* *Emerere.* *uerbum ut elugere: & emeriti milites. & ſtipendia emerita*

Ciceroni. Liuius libr. I X. *belli Maced. Conſules cum tribunis egerunt, uti ad plebem primo quoque tempore ferrent, uti Ebutio emerita ſtipendia eſſent: ne inuitus militaret.* Emerita. Modeſtinus *ſuprà, De re militari, emerita pro commodis ueteranorum accepit. Et ut ueteranus (inquit) accipietur, & emerita accipiet.* Tranquillus, *Eorum duces quadragena M. Seſter. merebant*, ἐμισθοφόρουν. Cicero pro Roſcio, *Nam illa membra merere per ſe non amplius poterant* X I I. *æris.* ἐυρίσκεσθαι. *Emeriti milites.* Lucanus, *–quæ rura dabuntur Emeritis?* τοῖς τεταγμένας ϛρατέιας τετελεκόσι: *uel* πάσας τὰς νενομισμένας ϛρατέιας ἐϛρατευμένοις; τοῦ ϛρατεύειν πεπαυμένοις καὶ μισθοφορεῖν.

IN *cap. ſequenti, Humanum eſt reliquorum uſuras neque ab ipſo qui ex adminiſtratione honoris relinquitur. Sic habẽt omnia exemplaria, &* Accurſius *probat: uerùm ſenſu expoſcente, ego reliquatur lego.* Reliquari. *Eſt autem reliquari, æs alienum ex reliquis rationum contrahere. quo uerbo uſus eſt* Paulus, *ſuprà, De adminiſtratione tutorum, in cap.* Lucius. Paulus *reſpondit, Non ex eo quòd adultus eum qui prædia eius coluit, procuratorem habere uoluit: debitum quod ex conductione reliquatus eſt, agnouiſſe eum uideri. Obiter autem emendandus locus corruptiſſimus in cap.* Licitatio, *ſuprà, De uectigalibus, ubi idem* Paulus *in exemplaribus peruagatis ita loquitur, Et ideò impleto tempore conductionis licitatores alloquendi ſunt. Licitatores uectigalium ad iterandam conductionem antequam ſuperiori ſatisfaciant, admittendi non ſunt.. Nos ex uetuſtorum obſeruatione legimus, Et ideò impleto tempore conductionis ea locanda ſunt: Reliquatores uectigalium, &c. Sicq; legebat* Petrus Crinitus. *In quodam tamen uetuſto libro relinquantes legimus.* Cicero *ad* Atticum,

Maximè uerò me angit ratio reliquorum meorum: quæ quanquam explicata ſunt, tamen quòd & Dolobellæ nomen in ijs eſt, & attributione mihi nomina ignota, conturbor. Plinius in epiſt. Priore luſtro quanquam poſt magnas remißiones reliqua creuerunt. λοιπάδες & λοιπάζεσθαι *uerbum apud Græcos leguntur.*

IN *cap. Eius, eodem ſub titulo, Ad municipalē, Si quis negotia ſua non in colonia, ſed in municipio ſemper agit. Colonia hic non uillam ſignificat, ut Accurſius exiſtimauit: ſed pro oppido quod coloniæ iure utitur. Colonia interdum agricolationis locum, aratorisq; officinam & domicilium ſignificat. Paulus in tract. Locati, Seruus quo coloniæ adſcriptus eſt, ad periculum coloni pertinebit. Sic Cicero in Frumentaria, Siculos colonos, & aratores pop. Romani uocauit* γεωργούς. *Inde leges colonicæ Varroni lib. I. de re ruſtica, Atque etiam leges colonicas tollis, in quibus ſcribimus, Colonus in agro ſurculario ne capras compaſcat. Columella libr. I. Comiter agat dominus cum colonis, facilemq; ſe præbeat: auarius opus exigat quàm penſiones. Colonia etiam ciuitas eſt à matrice ciuitate deducta, id eſt metropoli, quo modo Athenis Ionicæ ciuitates deductæ erant & propagatæ: ut ex Herodoto nouimus lib. VII. Colonia in hoc ſignificatu Græcè* ἀποικία *dicitur: & coloni* ἄποικοι. *Thucydides,* ἀποικία εὖ μὲν πάσχουσα, τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δὲ ἀλλοτριοῦται. *Terra ſancta colonia uocatur cap. XII. libri Sapiētiæ. Sed cùm totus ille liber inſcitè & abſurdè è Græco uerſus eſt ab homine quodā linguæ Græcæ Latinæq; imperito: tum uerò caput illud abſurdißimè. Nam ubi nūc legitur, Vt dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior eſt terra: ita Græcè legitur,* *Locus libri Sapientiæ.*

Vt dignam dei filiorum coloniam ſuſciperet terra omnium apud te honoratiſſima. ἵνα ἀξίαν ἀποικίαν δέξηται θεοῦ παίδων ἡ παρά σοι πασῶν τιμιωτάτη γῆ. *Colonia igitur interdũ ab incolentibus terram inhabitantibusq́; dicitur, interdum à cultoribus terræ. id quod oſtendit diuus Auguſtinus lib. x. de ciuitate Dei, his uerbis, Nam ex hoc uerbo colo agricolæ & coloni uocantur: & ipſos deos non ob aliud appellant cœlicolas, niſi quòd cœlum colant, non utiq; uenerando, ſed inhabitando, tanquàm cœli quoſdam colonos: non ſicut appellantur coloni, qui cõditionem debent genitali ſolo propter agriculturam ſub dominio poſſeſſorũ: ſed, ut ait quidam Latini eloquij magnus autor, Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni. ab incolendo enim colonos uocauit, non ab agricultura. Hinc & ciuitates à maioribus ciuitatibus uelut populorum examinibus conditæ, coloniæ nuncupantur. His uerbis Auguſtini utraque ſignificatio enarratur. Cicero de lege agr. contra Rullum, Hoc in genere (inquit) ſicut in cæteris Reipub. partibus, eſt operæpretium diligentiam maiorum recordari, qui colonias ſic idoneis in locis contra ſuſpicionem periculi collocarunt, ut non oppida Italiæ, ſed propugnacula imperij eſſe uiderentur. Et pro Fonteio de Gallia prouincia loquẽs, Eſt in eadem prouincia Narbo Martius, colonia noſtrorum ciuium, ſpecula populi Romani, ac propugnaculum iſtis ipſis nationibus oppoſitum & obiectum. Cæſar libr. vi. belli Gallici, Fuit antea tempus cum Germanos Galli ſuperarent uirtute, ut ultrò bella inferrent, ac propter hominum multitudinem agriq́; inopiam, trãs Rhenum colonias mitterẽt,* ὡς καὶ πέραν τοῦ Ῥήνου κληρουχίας ἀποπέμψαι. *Trãquillus in Auguſto, Ad hunc modum urbe urbaniſq́; rebus adminiſtratis, Italiam duodetriginta coloniarũ numero deducta*

ductarum ab ſe frequẽtauit. Ἰταλίαν τῶν τριάκοντα ἀποικιῶν ἀριθμῷ δυοῖν δεουσῶν κατακεκληρούχηκε. *De municipij & coloniæ diſcrimine* Gellius *lib. v. ſcripſit.* Coloniæ *in titulo,* De cenſibus, *& alibi in iuris libris fit mentio: ſed nuſquam (ut opinor) ab* Accurſio *hoc uocabulum intellectum eſt. Adde hic corollarij nomine, quòd qui urbes euerſas & reſtitutas incolere incipiunt: ij non* ἄποικοι, *id eſt coloni, ſed* ἔποικοι *dicuntur, quaſi incolæ immigrantes. quanquam & hoc uerbum interdum pro colonis accipitur, & pro ijs qui indigenis ſuperinducuntur.* Ariſtoteles, οἱ δ' Ἀπολλωνιᾶται ἐποίκους ἐπαγαγόμενοι ἐστασίασαν.

IN *cap.* Generaliter, De decurionibus: *Vt qui clementiorem ſentẽtiam paſſus eſt, ob id quòd ad tempus relegatur, bonis conſulere debeat humanitatis ſententiæ, nec decurionatum accipiat. Legendum boni conſulere: quod quid ſit docet* Quintilianus *libro primo his uerbis,* Sit'ne Conſul à conſulendo, an à iudicando: *nam & hoc conſulere ueteres uocauerunt.* Vnde *adhuc remanet illud:* Rogat *boni conſulas, id eſt bonum iudices.* Idem *in præfatione ſexti libri,* Boni *autem conſulare noſtrum laborẽ, uel propter hoc cæcum eſt, quòd in nullum iam proprium laborẽ perſeueramus. id eſt bonam ſpem de labore ſuo concipere, hilariterq́; operam in eo nauare,* εὐθύμως ἔχειν φιλοπονοῦντα. Plinius *lib.* XXXIII. Quærebat *argentum auaritia: boni conſuluit interim inueniſſe nimium: id eſt bene ſecum actum eſſe iudicauit, & interim acquieuit inuento.* ἡ δ' ἀγαπητῶς ἐν τῷ μεταξὺ τὴν μίλτον εὗρε. *utitur &* Plinius Iunior. Hoc *ferè* Cicero, Terẽtius *&* Liuius Aequi *boni facio dicunt.* Cicero *ad* Atticum, Tranquilliſsimus *autem animus meus, qui totũ iſtud æqui boni facit. id eſt bonã in partem interpretatur,* ὁ τούτῳ δι' ὅλου ἐνδιγνωμονῶν,

ὁ πρὸς

Ἔποικοι

Boni conſulere.

Aequi boni facio.

ὁ πρὸς τοῦτο συλλογιστῶν. Sic Vlpianus boni conſulere humanitatis ſententiæ, per genitiuũ quaſi Græco more dixit: id eſt exiſtimare clementer ſecum à iudicibus actum eſſe in animaduerſione criminis. στέρξαι ἐπὶ τῇ ἐπιεικείᾳ τῆς γνώμης. τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπιεικείας ἀποδέξασθαι. ἑαυτῷ συνῄδεσθαι, τῇ γνώμῃ χρησαμένῳ ἐπιεικεῖ καὶ φιλανθρώπῳ.

IN capite, Honores, eodem ſub titulo, Honores & munera non ordinationibus, ſed potioribus quibuſq; iniungenda ſunt. In uetuſtioribus ordinationis legitur, idq́; Accurſius teſtatur: ſed utrunq; mendoſum eſt, ut opinor. quare uel ordinatioribus uel ordinatis omnibus legendum eſſe

Ordinare. cenſeo. Eſt autem ordinare, aliquem ad honorem & magiſtratum promouere: hoc eſt (ut Cicero loquitur) ornare, honoribusq́; augere: κοσμεῖν, εἰς τιμὴν ἀναβιβάζειν, εἰς ἀξίωμα παράγειν. Tranquillus in Veſpaſiano, Quendam è charis miniſtris diſpẽſationem cuidam quaſi fratri petentem cùm diſtuliſſet, ipſum candidatum ad ſe uocauit: exactaq́; pecunia quantam is cum ſuffragatore ſuo pepigerat, ſine mora ordinauit. Eſt enim ordinare, quaſi in ordines adoptare, uel in ordinem municipalem prouehere. Cicero in Prætura urba. M. Octauium hominem ornatiſsimum loco, nomine, ordine, uirtute. Alibi, Inferiores loco, ordine, autoritate. Secundum hoc honores deferendi ſunt optimo cuique, non in orbem honores municipales conferendi: nec ut quiſq; in ordinem allectus eſt, ita ei munera iniungenda. Ordinatum etiam dicitur τεταγμένον, id eſt rectè atq; ordine conſtitutũ. ut idem Tranquillus in Aug. Partitis poſt uictoriam officijs, cùm Antonius orientem ordinandum, ipſe ueteranos in Italiam reducendos, & municipalibus agris collocandos receſſiſſet: neq; ueteranorum, neq; poſſeſſorum gratiam tenuit. Curtius, Forſitan

dij ita ſata ordinauerũt. Sic Cic. in Orat. ordinare litẽ dixit συντάττειν, διατάττειν, ἐπανορθοῦσθαι, βραβεύειν, διακοσμεῖν.

IN *cap. Herennius. Modeſtinus reſpondit, ſola ſalarij perſcriptione minimè decurionem factum, qui ſecundum legem decurio creatus non ſit. Vel perceptione uel præſcriptione legendum: præſertim cùm Accurſius teſtetur in aliquibus legi albi præſcriptione. Eſt autem perſcribere in tabulas publicas in actaq; referre: quod in regiſtro ſcribere uulgò dicunt, uocabulo à regeſtis corrupto. Sunt enim regeſta quæ à Græcis ὑπομνήματα & ὑπομνηματισμοὶ dicuntur. Quintilianus in* II. *Vnde fit ut diſſoluta & ex diuerſis congeſta oratio cohærere nõ poſſit: ſimilisq; ſit commentarijs puerorum, in quos ea quæ alijs declamãtibus laudata ſunt, regerunt. Et in* III. *Sunt enim uelut res regeſtæ in hos cõmentarios, quos adoleſcens deduxerat ſchola, οἱονεὶ ἀποσεσημειωμένα τινά. Regiſtrũ ergo quaſi regeſtarium lingua uulgaris uocat. Hæ à Cicerone perſcriptiones dicuntur. ut in Verrem, act. v. Primum mihi literas publicas quas in ærario ſanctiore conditas habebant, protulerunt: in quibus oſtendunt omnia quæ dixi ablata eſſe perſcripta. Idem, Vt quiſq; eis rebus tuendis conſeruandisq; præfuerat: ita perſcriptum erat cùm rationem ex lege redderet, ut quæ acceperat, deberet reddere. Et Philip. v. Illa uerò diſſipatio pecuniæ publicæ ferenda nullo modo eſt: per quam ſepties millies falſis perſcriptionibus, donationibusq; auertit. Perſcriptionibus, id eſt ἀναγραφαῖς. Et ad Plancium, Id ex ipſo ſenatuſconſulto poteris cognoſcere: ita eſt enim perſcriptum, ut à me deſcripto dicta ſentẽtia eſt. ἀναγεγραμμένον. Idem pro L. Flacco, perſcriptiones pro ſyngraphis accepit: Perſcriptiones cum mulierculis aperta circunſcriptione feciſti:* Perſcribere. Regeſta. Regerere. Perſcriptiones.

tutor

tutor his rebus Græcorum *legibus adſcribendus fuit.* Et *in* Verrem,*perſcriptorem pro cautore poſuit, qui formulas* *Perſcriptor.* *concipit.* Dicuntur *&* διαγράμματα *ea quæ in acta referuntur, ut fit in delectibus militum.* Eſt *igitur* Modeſtini *reſponſum huiuſmodi: albi ſola perſcriptione decurionem non fieri. hoc eſt,* Non *ſatis eſt in album eſſe relatum, niſi recta allectio præceſſerit perſcriptionem.*

IN *capite,* Imperatores, *eodem ſub titulo,* De decur. Niſi *eius ætatis fuerit ut decuriones creari poſſent, & dignitas certam ſpem eius honoris id faceret, ut princeps indulgere poßit.* Hic *locus ita mihi legendus uidetur,* Et *Dignitas.* *dignitas certam ſpem eius honoris ijs fecerit.* Dignitas *autem hic mea ſententia non pro decurionatu accipienda eſt, ut* Accurſius *exiſtimauit: ſed pro oris probitate, morumq́; præſtantia in facie eminente.* Pulchritudinis *genera duo (inquit* Cicero *lib.* 1. Officiorū) Vnum *uirile, quam* *Venuſtas.* *dignitatem dicimus: alterū muliebre, quam uenuſtatem appellamus.* In Oratore *autem perfecto utrumq́; coniunxit,* Vultus *uerò (inquit) qui ſecundum uocem plurimum poteſt, quantum affert, tum dignitatem, tum uenuſtatem?* In *quo cùm effeceris, ne quid ineptum aut uoluptuoſum ſit: tum oculorum eſt magna moderatio.* Plinius *in* Panegy. Iam *firmitas, iam proceritas corporis, iam honor capitis, & dignitas oris, non'ne longè lateq́; principem oſtētant?* ἡ σεμνοπρέπεια καὶ τὸ ἀξιωματικὸν, τὸ ἀξιάγαστον τῆς ὄψεως. Senſus *igitur huius dicti hic eſt, meo quidem iudicio,* Ita *demum relegatum poſt relegationis tempus exactum in ordinem eligi poſſe, ſi damnationis tempore necdum ætatis decurionalis fuiſſet, & indoles morum in ore conſpicua polliceri ei uideatur indulgentiam principis. id eſt principem cùm allectum eum reſciuerit, gratum id ratumq́;*

habi

habiturum: hoc eſt diploma indulgentiæ reſtitutioniſq; haud grauatè daturum.

IN *cap.* Reſcripto. De *muneribus & honoribus, circa principium, non alligatus, ſed allectus legendum eſt, ut* Accurſius *ſuſpicatus eſt, etiam ſi non probauit.* Allegere *Allegere.*
eſt in cœtum adiungere & adoptare: ut ſublegere in locum *Sublegere.*
demortui legendo ſubſtituere. quibus uerbis Iuriſconſulti *uſi ſunt. ut* Vlpianus *ſuprà,* De decurionibus. Tranquillus *in* Tyb. *Inſtanti ſæpius ut ciuitate donatum in decurias allegeret: negauit ſe allecturum.* οὐκ ἔφη προσκαταλέξειν, *uel* προσαιρήσεσθαι, ἢ ἐγκαταστήσειν. Varro *de lingua* Latina, *Collegæ qui unà lecti ſunt: & qui in eorum locum ſuppoſiti, ſublecti.* ὑποκαθεστηκότες. *Alioquin allecti dicti* *Allecti.*
ſunt peculiariter qui propter inopiā Senatorum, *in* Senatum *ex equeſtri ordine aſſumebantur, ut eſſet differētia inter patres conſcriptos & allectos: ut autor eſt* Feſtus. *Huiuſmodi uiginti allectos aut cōſcriptos nuper curia ampliſſima hic accepit.* προσγεγραμμένοι *dicuntur.*

IN *cap. tertio huius tractatus.* §. *Quòd pater, deeſt negatio omnino: quod ſuſpicatus eſt* Accurſius, *qui tamen ſenſum non percepit. Quòd pater non conſenſit honoribus ſiue muneribus filij, ne illius patrimonium oneri ſubijciatur, præſtat defenſionem: nam ciuem patriæ utilitatibus quatenus poteſt, aufert. Legendum non præſtat defenſionem. Latinitas autem purior exigit, ut illius nō ad patrem, ut* Accurſius *cenſuit, referatur, ſed ad filium. Alioquin* Vlpianus *non illius, ſed ſuum dixiſſet, ſi patrem intelligi uoluiſſet. Senſus eſt igitur,* Pater, *qui filium ſuum quantum poteſt patriæ cōmodis aufert & auertit, facere nequit, quominus filij patrimonium aduentitium, aut caſtrenſe honorū adminiſtrationi, munerumq; functioni obſtringatur.*

IN

IN cap. Ad remp. eodem tract. *Minores deniq; nec decuriones creantur: uel creati ſuffragium in curia ferunt.* Minutula menda ſenſum huius dicti conuertit. Illa autem particula nec in priore membro poſita, iterationem ſui in poſteriore poſcit. Igitur ita legendum, *Nec creati ſuffragium in curia ferunt.* hoc eſt, ex eorum genere ſunt, quos

Echemythi & auſcultatores. Græci ἀκουστικοὺς & ἐχεμύθους uocant, quaſi auſcultatores & cenſendi immunitatem habentes.

IN cap ulti. eodem ſub titulo, De *muneribus: Nam harum ſpecierum curatores, quos* Græci *appellãt, creari moris eſt.* Lego quos σιτῶνας καὶ ἐλαιεμπόρους Græci appel-

Sitonæ. lant. Sitonæ apud Athenienſes curatores erant coẽmendo

Frumentatores. frumento cõdendoq; præfecti: qui Latinè frumentatores dicuntur, οἱ τὸν σῖτον ἀγοράζοντες καὶ ἀποτιθέμενοι. erãt etiã qui σιτοφύλακες dicebantur, quaſi frumenti aſſeruandi cu-

Sitophylaces. ram gerentes: ut Demoſthenes ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, De Leucone rege Boſphori loquens: Ab eo (inquit) quotannis frumenti ad mulia quadringenta medimnûm: id quod ex tabulis & ſcriptura ſitophylacũ uidere quiuis poteſt, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς παρὰ τοῖς σιτοφύλαξιν ἀπογραφῆς ἄν τις ἴδοι. Idẽ munus ab alijs σιτολογία dicitur: & curatores ipſi σιτολόγοι: Latinè frumenti coactores. Diſpenſatores autẽ ipſi an-

Sitometræ. nonæ publicæ σιτομέτραι uocantur. Hæc munera inſtituta erant in ijs ciuitatibus, quæ frumento importato utebantur, ut Athenis. Vnde Demoſthenes ibidem, πλείστῳ τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων ἡμᾶς ἐπεισάκτῳ σίτῳ χρώμεθα. Sic autem,

Sitonia. σιτῶναι dicuntur, ut ὀπωρῶναι, τελῶναι. Inde σιτωνία in cap. ſecundo, infrà tract. proximè ſequẽti, *Sextumdecimum ætatis annum agentem ad munus ſitoniæ uocari non oportet.* id eſt frumentationis publicæ. In cap. ultimo, infrà, De *adminiſtratione rerum ad ciuitatem perti. Item reſcripſerunt*

Sitonas

Sitonas indemnes eſſe oportere. Sic enim legendum eſt, non ſicomas. Hæc autem ſunt munera, ex quibus publicè debitores fiunt ij quorum fit mentio in cap. 1 1 1. Cod. De com-*penſationibus.* V*erùm quod paulò ſuperius in hoc capite dicitur,* Tyrorum *ſiue equorum productio, id eſt, ut opinor, quod* Græci ἐξέτασιν καὶ σύνταξιν appellant, *quaſi recenſionem & concenturiationem. de quo munere* Ariſtoteles *in ſexto* Politicôn *ita inquit,* Opus *& bello & pace portarum & mœnium curatores eſſe, & recenſionis ciuium deſcriptionisq́; in claſſes.* δεῖ γὰρ ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ πυλῶν τε καὶ τειχῶν φυλακῆς ὁμοίως ἐπιμελητὰς εἶναι, καὶ ἐξετάσεως καὶ συντάξεως τῶν πολιτῶν. *Hæc autem munera* Ariſtoteles ἀναγκαίας ἀρχὰς appellat συντεταγμένας πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας: *ob id ſcilicet quòd neceſſariam functionem habeant ad res bellicas expediendas cùm uſus uenit.* Equorum productio eſt hipparchia.

Equorum productio.

Sequitur, Item *epiſcopi qui præſunt pani & cæteris uenalibus rebus, quæ ciuitatum populis quotidianum uictum uſui iungunt, perſonalibus muneribus funguntur.* Pro *uſui iungunt, ſuggerunt legendum puto.* Epiſcopus *eſt qui ſuum arbitratum rerum habet.* Cicero *ad* Atticum *lib.* V I I. Ego *negotio præſum non turbulento. uult enim me* Pompeius *eſſe, quē tota hæc* Campana *& maritima ora habeat* ἐπίσκοπον, *ad quem delectus & negotij ſumma referatur.* Eſt *autem* ἐπισκοπεῖν *idem quod* ἐφορᾶν. Xenoph. *de copijs regis* Perſarum, *& earum recenſione loquēs,* καὶ τοὺς μὲν ἀμφὶ τὴν αὐτοῦ οἴκησιν αὐτὸς ἐφορᾷ, τοὺς δὲ πόῤῥω ἀποικοῦντας, πιστοὺς πέμπει ἐπισκοπεῖν. Epiſcopi *autem & ephori ſunt, quibus non ſolum oculis luſtrādi poteſtas, ſed etiā prouidentia & cognitio mandata eſt: à qua ſignificatione epiſcopi antiſtites dicūtur. quod uocabulum ſi*

Epiſcopus.

Latinè transferre quis uelit, non uerius ſpeculatorē, ut cenſeo, quàm inſpectorem uocarit. eſt enim id uerbum ei rei ſignificandæ accommodatum. Cicero, Nos enim augures obnunciationem ſolum habemus: conſules & reliqui magi-
Inſpectio. *ſtratus etiam inſpectionem, ἐπισκοπήν. Liuius, Placuit mitti legatos in Hiſpaniam ad res ſociorum inſpiciendas: quibus ſi uideretur digna cauſa, Annibali denunciarent, ut à*
Inſpicere. *Sagūtinis ſocijs populi Romani abſtineret. Inſpicere etiam eſt rem penitus conſiderare. Vnde inſpicere hominem penitus Plinio in epiſtolis, id eſt pernoſcere: Et inſpicere agrum quem uelis mercari, & inſpectio. libro primo Cicero ad Varronem, Illud enim adhuc prædium ſuum non inſpexit. Sic hoc uerbo uſus eſt Gaius Iuriſconſ. in ca. Si poſt inſpectum, De periculo & commodo rei uēditæ. & inſpe-*
Inſpectores. *ctor quaſi ἐπιγνώμων, nomen eſt artificij, ut ſunt ij quibus res inſpiciendæ mandantur. & æſtimandæ antequam emantur. Hic autem epiſcopos ſignificare eos inſpectores puto, qui de panificijs & reliquis uænalibus pro poteſtate cognoſcunt. quales ſunt apud nos, quos magiſtros opificiorum uocant, quibus opifices opificia ſua ut approbent neceſſe eſt inſtituto municipali, aut in mulctam incidant, niſi (quod plerunq; fit) prolato ære ſe tueantur, ut utar uerbo priſco. His autem uerbis quæ ſequuntur, Qui annonam ſuſcipit uel exigit uel erogat: ij magiſtratus ſignificātur, quos ἀποδέκτας & ταμίας σιτολόγους & σιτομέτρας uocant.*

Sequitur: Ii quoq; qui cuſtodes ædiū uel archeotæ. Cuſtodes ædium ſacrarum intelligo, quos Ariſtoteles ναοφύλακας uocat, qui ijdem non ſunt cum ædituis, quos νεωκόρους Græci uocant. Archeotæ ἀρχειῶται παρὰ τὸ ἀρχεῖον, ab archiuo, uel archio potius dicti ſunt, de quo ante diximus.
Logographi. *Logographi à rationibus publicis cōficiendis perſcribendiſq;*

bendiſq; dicti ſunt: quanquam apud oratores hæc dictio aliter accipiatur. Iidem ferme qui tabularij: qui in tabulas publicas referunt, quæ ad Rempublicam pertinent. Xenoparochi (ut opinor) ijdem ſunt qui parochi: qui peregrinis ſalem & ligna præbebant, inquit Acron. de quibus Horatius in primo Sermonum, Et parochi quæ debent ligna ſalem'que. quos Porphyrio copiarios à Latinis uocatos eſſe tradit: qui ſalem & ligna ijs præſtabant, qui Reipublicæ cauſa peregrè ibant. Sub nomine autem harum ſpecierum omnia hoſpitibus neceſſaria intelligimus, ut idem Acron alibi ſentire uidetur libro ſecundo Sermonum, ubi Horatius parochum pro conuiuatore poſuit. —uertere pallor Tum parochi faciem nil ſic metuentis, ut acres Potores. Cicero in priore ſignificatione uſus eſt ad Atticum libro X I I I. Ariobarzanis filius Romam uenit: uult opinor regnum aliquod à Cæſare emere, omnino eum Seſtius noſter parochis publicis occupauit, quod quidem facilè patior. uerumtamen inuito eum per literas, ut apud me diuerſetur. Sunt qui parochias inde appellatas cenſeant, quibus ſingulis ſacerdotes ſui deſtinati ſunt: ab exhibitione ſcilicet ſanctifici cruſtuli, id eſt ſacroſancti panificij. Ego uerò non parochias primùm, ſed parœcias appellatas eſſe cenſeo. πάροικοι ſunt accolæ: quare qui fanum aliquod accolunt, parœci dicti ſunt, eiuſdē ſcilicet fani conſortes: & parœcia accolarū cōuentus: & accolatus: ſacraq; uicinia. Nam πάροικοι etiā οἱ πρόσοικοι dicūtur, id eſt, uicini: legiq; ipſe hoc uerbū apud Græcos in ea ſignificatione, niſi falſus ſum opinione. Quòd ſi Latinè loqui magis placet Latinè ſciētibus, curiæ dici poſſunt: unde curiones olim dicti: & πάροικοι, ipſi curiales. Liuius, Inter maiorū rerum curas comitia maximi curionis uetus excitauerunt

Xenoparochi. Parochus. Parœcia. Curiales.

certamen, Patricijs negantibus, M. Manilij, qui unus fuit è plebe potens, rationem eſſe habendam: quia nemo ante eum niſi è patribus id ſacerdotium habuiſſet. (Curiones.) *Curio autem maximus eſt, cuius autoritate curia omnesq́; curiones regebantur, inquit Feſtus.* (Curionatus.) *Inde curionatus dici debet, quæ uulgò cura dicitur. & ædes ipſe ſacræ, curiatæ: quæ ſodalitia non habent, ſed quæ curialibus deſtinatæ ſunt, & accolas ſuas uendicant. Iſocrates* Ἀπὸ δὲ Κνίδου μέχρι Σινώπης Ἕλληνες τὴν Ἀσίαν παροικοῦσι. *Interdum* πάροικοι ἀντὶ τῶν μετοίκων *accipiũtur: ut illud ad Hebræos undecimo,* πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν. *Fide incola aduenit in terrã pollicitationis ut alienam. ſic enim ad uerbũ uerti potuiſſet.* (Limenarcha. Limenophylacia.) *Quod ſequitur liminarchæ: limenarchæ legi debet, id eſt portuum præfecti, & limenarchia ipſum munus, quæ etiam limenophylacia ab Ariſtotele dicitur. Cæterùm quod hîc de manſionum curatoribus dicitur,* (Manſiones.) *de ijs manſionibus intelligendũ, quæ à Græcis* σταθμοὶ *dicũtur, &* στρατιωτικαὶ καταλύσεις, *&* καταγώγια τῶν ἀγγελιαφόρων. *Erant enim ordinata per manſiones, deměſaq́; militũ itinera, eorũ qui diplomatibus utebãtur & curſu uehiculari,* (Curſus publicus.) *qui curſus publicus appellatur lib. XII. Codicis. Apud nos hodie celeres curſores curſum publicum nõ uehiculis, ſed equis cõficiunt: qui prout locorum ratio diuerſoriorumq́; tulit, ſua habent curricula maiora uel minora: eaq́; ratione manſiones diſtinguũtur: quos poſtas uocamus, ut in Italia curſores appellantur. Nunc eò euaſit licentia & luxus, ut paſsim commeanteis uideas multos equis celerum, etiam quibus nullum eſt negotium, niſi animi cauſa: cùm interim pleriquc temporis compendium nullum aut certè aſpernandum faciant. Sed tanti dudum eſſe cœpit, nihil more maiorum facere: & pulchrum eſſe*

cenſe

cenſetur & ſericatis dignum, uiatorium comitatum uno aut altero die anteuertere. Hic quid agas? Sic uiuitur. Hoc in mores receptum eſt. adeo qui eo more utuntur, cupiunt & in acta referri, ut inquit Satyrographus. Sed ſolenne fatis & Prouidentiæ ſemper fuiſſe hiſtoria teſtatur, hominumq́; memoria: pro luxu improbiore Sybariticisq́; delicijs, expiamenta poſcere paria atq; conſentanea, aut ultrò ſibi ſumere. Immodicam enim felicitatem mortalibus ſuperi nunquam non fœnerato indulgent. Verùm Plinius libro ſexto, de itinere Indiæ ab Alexandria loquens, A' Copto (inquit) camelis itur aquationum ratione manſionibus diſpoſitis. Herodotus in quinto, centum & undecim manſiones eſſe tradit Sardibus ad regiam Perſarum, quæ Suſa uocabãtur. καταγωγαὶ μὲν νῦν σταθμῶν τοσαῦται εἰσὶν ἐκ Σαρδίων ἐς Σοῦσα ἀναβαίνοντι. *Manſionis autẽ, id eſt ſtathmi ſpatium centũ & quinquaginta ſtadia facit. Qui autẽ huiuſcemodi manſionibus præfecti erant,* ἐπίσταθμοι *uocabantur: ut apud Iſocratem in Panegyrico,* ἑκατόμνως ὁ τῆς Καρίας ἐπίσταθμος πολὺν ἤδη χρόνον ἀφέστηκε. *Sed eo loco Satrapam intelligo. Aliquando* ἐπίσταθμοι *appellantur ij qui ſuper hoſpitia ſunt in comitatu principis, aut legati ducis'ue exercitus: & Epiſtathmia hoc munus appellatur. Hodie Mareſchalli hoſpitiorũ lingua noſtra uocitãtur: qui corũ miniſterio utũtur quos deſignatores manſionarios Latinè appellare poſſumus, et cretarios deſignatores à creta qua utũtur. Cicero ad Atticũ in grãdi illa epiſtola lib. XIII. in fine, Hoſpitiũ ſiue* ἐπισταθμείαν *odioſam, mihi duxi nõ moleſtã.* ἐπισταθμείαν *cũ diphthongo in penultima dixit, quod uerbũ neceßitatẽ hoſpitis recipiendi ſignificat, à uerbo* ἐπισταθμεύειν, *ꝗ diuerſari Latinè dicitur. Plutarchus in Sertorio,* τῶν ἐπισταθμειῶν ἀπαλλάξας:

Epiſtathmi.

Manſionarij deſignatores.

cuius rei qui immunitatem beneficio principali conſecuti ſunt, ij ἀςάθμευτοι *dicuntur.*Hoc *autem in loco ſignificari puto inferioris muneris officium, operum reficiendorum curatoris, qui* ἐργεπιςάτης *dicitur,* καὶ τῶν ἔργων ἐπιμελητής. De *manſionibus militaribus exemplum eſt apud* Lampridium *in* Alexandro *his uerbis*, Tacebantur *ſecreta bellorum: itinerum dies publicè proponebantur, ita ut edictum penderet ante menſes duos, in quo ſcriptum eſſet: illa die, illa hora ab* Vrbe *ſum exiturus: & ſi dij uoluerint, in prima manſione manſurus. deinde per ordinem manſiones, deinde ſtatiua, deinde ubi annona eſſet accipienda, & id quidem quouſque ad fines* Barbaricos *deueniretur.* Idem *alibi*, Milites *expeditionis tempore ſic diſpoſuit, ut in manſionibus annonas acciperent, nec portarent cibaria decem & ſeptem (ut ſolent) dierum, niſi in* Barbarico.

IN §. *ſequenti*, Camelaſia *quoque ſimiliter perſonale*

Camelelates. *munus eſt.* Lego *camelelaſia, id eſt camelorum productio.* Eſt *enim* καμηληλάτης *camelorum agitator & ductor: ut* ὀνηλάτης, ἱππηλάτης, ςρατηλάτης, *id eſt dux exercitus.* Huiuſmodi *munus inſtitutum erat impedimentis exercitus agendis & comportandis in expeditionibus publicis.* Camelarij *etiam à* Græcis καμηλῖται *dicuntur, quos* Herodotus *inſidere camelis in acie facit.* Camelis *enim* Armenij *inter equites utebantur, ut legimus apud* Herodianum *in quarto,* Nicoſtrategi *uocabulum corruptum eſt.*

IN §. Defenſores, Defenſores *quoque ciuitatum quos* Græci *ſyndicos appellant, & qui ad certam cauſam agen-*

Syndici. *dam uel defendendam eliguntur. & reliqua.* Syndici *dicuntur aduocati, qui ut patroni ad communem cauſam defendendam mittuntur.* Sunt *autem cauſidici plures uel oratores*

tores ad communis cauſæ patrocinium miſſi, ut apud Demoſthenem in oratione pro Cteſiph. Ariſtides dicitur eſſe creatus ſyndicus ab Atheniēſibus, ut communi cauſæ Græciæ Athenienſium nomine patrocinaretur. & συνδικεῖν uerbum, idem quod συνηγορεῖν: ac ſi ſyndicari uerbum fingas pro defendere & patrociniū præſtare. Sunt etiam ſyndici ciuitatum aduocati & defenſores iuris publici: quaſi in cauſam publicam communiter incumbentes. Idem Demoſthenes πρὸς Λεπτίνην refert lege ſancitum Athenis, ne cui iterum ſyndicum fieri liceret creariq; à populo: idq; ideo ne ſyndicia, id eſt ſyndici munus ob publicam utilitatem inuentum, uerteretur in quæſtum compendiumq; priuatum. Hoc nomine uocari poſſunt, quos hodie Deputatos noſtri uocant. *Syndicia.*

Sequitur. §. Iudicandi quoque neceßitas: qui locus ita à Iuriſperitis intelligitur, quaſi iudex iudicare cogatur: ex quo ducunt argumentum in tabularios atque ſyngrapharios, ut id quod ſuæ functionis eſt, conficere ipſi cogantur: cum reuera Arcadius Iuriſconſultus hoc ſignificare uoluerit, hominem politicum ac ciuili more uiuentem, ut cætera munera ciuilia: ita iudicandi quoque munus agnoſcere obireq; debere, ad idq; cogi poſſe. id autem ut planum faciamus, latius rem hanc totam de iudicijs Romanis explicare conabimur: id quod maiorem utilitatem latiusq; patentem allaturum eſt, quàm quantum eſt id unum quod ſpectat ad huius loci ſententiam percipiendam. Iam primum igitur hoc dictum Iuriſconſulti ſub titulo De muneribus poſitum, ſatis hoc quod dico indicare uidetur: deinde Tranquilli locus in Auguſto id ipſum plane oſtendit, Ad tres (inquit) iudicum decurias quartam addidit ex inferiore cenſu, quæ ducenariorum uocaretur, iudicaretq;

de leuioribus ſummis. Iudices *à trigeſimo ætatis anno* al-
legit: id eſt quinquennio maturius quàm ſolebant. Ac ple-
riſque iudicandi munus detrectantibus uix conceßit, ut
ſingulis decurijs per uices uacatio eſſet. Idem, Splendidum
(*inquit*) *uirum* Græciæ*que prouinciæ principem, ue-*
rùm Latini *ſermonis ignarum, non ſolum albo iudicum*

Album iudicum.

eraſit, ſed etiam in peregrinitatem redegit. Album iudi-
cum appellat in quo eorum nomina deſcripta erant, qui
earum erant decuriarum quæ uno quoque tempore iudi-
cabant. ληξιαρχικὸν γραμματεῖον *dicitur, &* λεύκωμα
à Græcis. *V*nde *illud* Plinianum *in præfatione per meta-*
phoram dictum, Cùm *hanc operam condicerem, non eras*
in hoc albo. Alluſit *enim ad morem eorum qui cauſas*
acturi in foro aut declamaturi, auditores corrogabant,
quaſi futuros iudices eloquentiæ aut facundiæ. Graue au-

Iudicandi munus graue & incommodum.

tem detrectandumq́; fuiſſe iudicandi munus, ex uerbis Ci-
ceronis intelligere licet in Prætura urbana*:* Vos (*inquit*)
quod ad ueſtram famam, exiſtimationem, ſalutemq́; com-
munem pertinet, iudices proſpicite atque conſulite. Splen-
dor ueſter facit ut peccare ſine ſummo Reipub. *detrimento*
ac periculo non poßitis. Non *enim poteſt ſperare populus*
Rom. *eſſe alios in ſenatu, qui rectè poßint iudicare.* Vos
ſi non potueritis, neceſſe eſt cum de toto ordine deſpera-
rit, aliud genus hominum, atque aliam rationem iudicio-
rum requirat. Hoc *ſi uobis adeò leuius uidetur, quòd puta-*
tis onus eſſe graue & incommodũ iudicare: intelligere de-
betis primũ intereſſe, utrum id onus uoſmetipſi reieceritis:
an quod probare populo Rom. *fidem ueſtrã & religionem*
non potueritis, ideo uobis iudicandi poteſtas erepta ſit. De-
inde etiam illud cogitate, quanto periculo uenturi ſimus ad
eos iudices, quos propter odiũ ueſtri populus Ro. *de uobis*

uoluerit

uoluerit iudicare. Homines ſcitote eſſe quoſdam, quos tantum odium ueſtri ordinis teneat, ut hoc palàm iam dictitent, ſe iſtum, quem ſciant eſſe hominem improbiſsimum, hoc uno nomine abſolui uelle, ut ab ſenatu iudicia per ignominiam turpitudinemq́; auferantur. Pro quorum uerborum intelligentia ſciendum id quod Plutarchus de Caio Graccho inquit, *Leges ſcilicet eũ tuliſſe populares aduerſus ſenatus potentiam: inter quas unam tulit de iudicibus. Nam cùm ſoli antea ſenatores iudicarẽt, ob eamq́; cauſam à plebe timerentur: trecentos ex equeſtri ordine adiecit, quos totidem ſenatoribus miſcuit, ut unà iudicarent. Hæc lex potẽtiam ſenatus magna ex parte infregit. Sylla autem ex equeſtri ordine iterum trãſtulit ad ſenatum, cùm etiam tribunitiam poteſtatem ſuſtuliſſet, quæ robur erat & columen populi. At Pompeius poſtea iudicia ad equeſtrem ordinem lege trãslata in populi gratiam ſenatui nõ reſtituit, cum tribunitiam poteſtatem populo reddidiſſet,* ut inquit idem Plutarchus in Pompeio, etiamſi in Plutarcho Latinè conuerſo aliter locus ille legitur. Cicer. in Diuin. *Populus Rom. tametſi multis incõmodis difficultatibusq́; affectus eſt: tamen nihil æquè in rep. atq; illam ueterem iudiciorum uim grauitatemq́; requirit. Iudiciorum deſiderio tribunitia poteſtas efflagitata eſt: iudiciorũ leuitate ordo alius ad res iudicãdas poſtulatur. Iudicum culpa atq; dedecore etiã cenſorum nomen, quod aſperius antea uideri ſolebat, id nunc poſcitur, idq́; populare ac plauſibile factum eſt.* Quo in loco Aſconius eius interpres, quaſi ex perſona Ciceronis ita inquit, *Gracchus legem tulerat, ut equites Romani iudicarent: iudicauerũt per annos XXX. ſine infamia. pòſt uictor Sylla legem tulerat, ut ſenatorius ordo iudicaret: & iudicauit per annos decem turpiter. nũc Aurelius Cotta legem*

De legibus iudiciarijs.

fert, ut ſenatores & equites Ro. ac tribuni ærarij ſimul iudicent. Et hoc eſt (inquit) quod Cicero dicit alium quoque ordinem ad iudicandum poſtulari. Cicero pro Milone orationem habuit ſequenti tempore. nam Diuinationem aliasq́; in Verrem actiones ſcripſit, cum ædilitatem peteret. Milonem autem poſt conſulatum defendit. In ea oratione pro Milone Aſconius de M. Saufeio loquens: qui poſt iudicium Milonianum eadem lege Pompeiana accuſatus eſt: Eum (inquit) condemnauerunt ſenatores decem: abſoluerunt ſeptem. condemnauerunt equites Rom. nouem: abſoluerunt ſeptem. ſed ex Trib. ærarijs undecim abſoluerunt, ſex cōdemnauerunt. Idem Aſconius in enarratione orationis in Piſonem, Legem (inquit) iudiciariam ante aliquot annos, quibus temporibus Verres accuſatus eſt à Cicerone, tulit Aurelius Cotta prætor: qua communicata ſunt iudicia ſenatui & equitibus Rom. & tribunis ærarijs. Rurſus deinde Pompeius in conſulatu ſecundo, quo tempore oratio in Piſonem dicta eſt, promulgauit, ut ampliſsimo ex cenſu ex centurijs aliter quàm antea lecti iudices, æquè tamen ex illis tribus ordinibus res iudicarent. De hac lege Pompeia loquens Cicero in Piſonem ita inquit, Ecquid uides? ecquid ſentis, lege iudiciaria lata, quos poſthac iudices ſimus habituri? non æquè legetur quiſquis uoluerit: nec quiſquis noluerit non legetur. Idem ad Q. fratrem de Sexto Cælio, Senatorū eum urna copioſe abſoluit, equitum adæquauit, tribuni ærarij condemnauerunt. Ex quo loco patet trium ordinum ſingulas ac diſcretas urnas fuiſſe, in quas ſuffragia conijcerentur tabellaria.

Vrna iudicialis. *Vrna eſt κάλπη & ὑδρία, id eſt ſitella Latinè. In eam autem non tantum ſuffragia iudicum, ſed & nomina conijciebantur, cùm Prætor iudices ſortiretur. Rurſus Plinius libro XXXIII, de iudicibus*

ita

ita inquit, Sed annuli plane medium ordinem tertiumq́; plebi & patribus inſeruere: ac quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. nec pridem id factum. Diuo Auguſto *decurias ordināte maior pars iudicum in ferreo annulo fuit: ijq́; non equites, ſed iudices uocabantur. equitum nomen ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum.* Equitum *quoque non niſi quatuor decuriæ fuere primò, uixq; mulia ſingula in decurijs inuenta ſunt, nondum prouincijs ad hoc munus admiſsis, ſeruatumq; eſt ad hodiernum diem, ne quis ex nouis iudicibus in ijs iudicaret.* Decuriæ *quoq; ipſæ diſcretæ pluribus nominibus fuere tribunorum æris & ſelectorum & iudicum.* Præter *hæc etiamnum nongenti uocabantur ex omnibus ſelecti ad cuſtodienda ſuffragiorum ſcita in comitijs.* Et *diuiſus hic quoq; ordo erat ſuperba uſurpatione nominum, cum alius ſe nongentum, alius ſelectum, alius tribunum appellaret.* Tyberij *demum principatus anno nono in ciuitatem uenit equeſter ordo, annulorumq́; autoritati forma conſtituta eſt.* Plinius *his uerbis pecunias iudices appellat, propter quadringenta ſeſtertia, qui cenſus erat equeſtris.* Propter *quod ipſe in præfatione libri decimiquarti queribundè ita inquit, Poſteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, poſtquam ſenator cenſu legi cœptus, iudex fieri cenſu: magiſtratum ducem´que nil magis exornare quàm cenſus. Poſtquam cœpere orbitas in autoritate ſumma & potentia eſſe, captatio in quæſtu fertiliſsimo, ac ſola gaudia in poſsidendo, peſſum iere uitæ pretia, omnes´que à maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere, ac ſeruitute ſola profici cœptum.* Hactenus *ille.* Iudicum *igitur appellatione equites intelligebātur: licet ſcrupuloſa quadam* differ

Equites & iudices.

Selecti iudices.

Nongenti.

differentia equites & iudices & ſelecti diſcernerentur
Equites. *poſt illam Auguſti condecuriationẽ: equitesq́; propriè dicerentur, qui equo publico merebãt.* Poſtea equites omnes *dici cœpti ſunt, quibus uti annulo aureo liceret: ut ſena-*
Selecti iudices. *tores dicebantur, qui latoclauo uterentur.* De ſelectis iudicibus Seneca lib. III. de beneficijs, *Vbi uerò id de quo ſola ſapientia decernit, in controuerſiam incidit: non poteſt ad hoc ſumi iudex ex turba ſelectorum, quem cenſus in album & equeſtris hæreditas miſit.* Cicero pro Aulo Cluentio, *Deinde prætores tantũ urbani, qui iurati debent optimũ quenq; in ſelectos iudices referre: nunquam ſibi ad eam rem cenſoriã ignominiam impedimento eſſe oportere duxerũt.* Horatius in primo Serm. *– & ſiue iubebat Vt facerem quid: habes autorem quo facias hoc, Vnum ex iudicibus ſelectis obijciebat.* Id eſt ex equeſtri ordine. Cicero in Verrem act. IIII. *Cæterarum rerum ſelecti iudices ex ciuium* Ro. *conuentu proponi ſolent.* Id eſt, *equitibus qui illuc conueniunt.* Idem alibi, *Hic tu recuperatorem dabis illum ipſum, quem tu in cohorte tua Caſſianum iudicem habebas, ſi qua res maior eſſet,* Papyrium Potumonem *hominem ſeuerũ ex ueteri illa equeſtri diſciplina? quæ uerba*
Selecta ſententia. *per ironiã dicta ſunt.* Selecti *iudices ſunt præcipui,* ἔκκριτοι, *uel ad uerbũ* ἀπόλεκτοι. Vnde *ſelectæ ſentẽtiæ* Cic. de Nat. Deor. κύριαι δόξαι. Inde *dij ſelecti & præcipui diuo Auguſtino ex* Varrone, *lib.* VI. & VII. *de Ciuitate.* De *iudiciorum translatione* Plinius *rurſus libro eodem trigeſimotertio,* Iudicum *autem (inquit) appellatione ſeparari eum ordinem primi omnium inſtituere* Gracchi, *diſcordi popularitate in contumeliam ſenatus.* Mox *ea debellata autoritas nominis uario ſeditionum euentu circa publicanos ſubſtitit, & aliquandiu tertiæ uires publicani fuere.* M.

re. M. Cicero demum ſtabiliuit equeſtre nomen in conſulatu ſuo, ei ſenatum concilians, ex eo ſe ordine prouectum eſſe celebrans, & ei uires peculiari popularitate quærens. Ab eo tempore planè hoc tertium corpus in Republica factum eſt, cœpitq́; adijci ſenatui populoq́; Romano equeſter ordo. Qua de cauſa etiam nunc poſt populum ſcribitur, quia nouiſsimè cœptus eſt adijci. Quod de publicanis dicit Plinius, hoc Cicero pro Plancio declarat his uerbis, Adiungam, ſi uis, id quod huic obeſſe putas: patrem publicanum. Qui ordo quanto adiumento ſit in honorem quis neſcit? Flos enim equitum Romanorum, ornamentum ciuitatis, firmamentum Reipub. publicanorum ordine continetur. Ex ijs uerò quæ diximus de Senatu, non eſt id intelligendum & ſentiendum, quaſi ſenatus in curiam coactus uel controuerſias uel crimina iudicaret: ſed quòd uiri Senatores in decurias diſtinctas diſtributi, iudicare cogerentur: uel uiri equites in decurias etiam ipſi diſtributi eo tempore quo iudicia ad eum ordinem translata ſunt, iudicandi munere neceſſario fungerētur, ad idq́; prætoris imperio cogerentur: ita ut ſingulæ decuriæ iudicum uacationem iudicandi in orbem haberent Auguſti inſtituto. *Decuria iudicum.* De cognitione autem ſenatus, & an reos iudicauerit, nos in ſuperiore editione copioſè diximus. Neque uerò uniuerſæ decuriæ ſigillatim ad iudicandum ſedebant: ſed ex ea decuria, cuius uices tum erant iudicandi, certus ac conſtitutus numerus aſſumebatur ſortibus ex urna ductis, cum res aliqua nata iudicium poſcebat: eaq́; erat Prætoris poteſtas, qui ob id iudex quæſtionis in criminalibus iudicijs uocabatur, ut in ſuperioribus explicatum eſt. Inde illud Satyrici, -improba quamuis Gratia fallacis Prætoris uicerit urnam. Prætor enim ſummam poteſtatem iudicio- *Prætor iudicijs præerat & iudicibus.*

rum

rum habebat, præeratq́; iudicum ſortitioni reiectioniq́;, & rurſus ſubſortitioni in locum reiectorum: ipſe pro tribunali ſedens, cùm interim iudices in ſubſellijs eſſent: ex quo factum eſt, ut ſubſellia pro foro Rom. *accipiantur, in quo publica iudicia exercebantur, ut in ſuperiore editione dictum eſt.* Martialis *etiam pro iudicibus libro* 1. *Sextiliane bibis quantum ſubſellia quinq́;.* Ab *ea autem conſuetudine antiqua ſortiendi iudices remanſit apud noſtros uocabulum iudiciale.* Iuriſdictionem *enim reſortitum uocant, & reſortiri apud curiam dicunt, uel apud aliud forum, eos quibus conſtituta eſt diſceptatio in curia uel alibi: hoc eſt, qui huic aut illi iuriſdictioni attributi ſunt antiquitus.* Numerus *uerò plenus ac legitimus in iudicijs publicis quæſtionibusq́; rerum capitalium exercendis & iudicandis, quinq́; erant & ſeptuaginta uiri, ut ex* Cicerone *in* Piſonem *intelligendum datur, cùm ita inquit,* An *ergo expectem, dum de te quinq́; & ſeptuaginta tabellæ diripiantur? de quo iam omnes mortales omnium generum, ætatum, ordinum, iudicauerunt.* In *cauſa tamen* Milonia*na, ut tradit* Aſconius, Gn. Domitius, *qui quæſtor, id eſt, quæſtionis iudex, ſuffragio populi creatus erat: legem quandam iudiciariam exercuit, quà lege cauebatur, ut priuſquam cauſa ageretur, teſtes per triduum audirentur: dicta autem eorum iudices confirmarent quarta die, & ut adeſſe omnes in diem poſterum iuberentur, coramq́; accuſatore ac reo, pilæ, in quibus nomina iudicum inſcripta erant, æquarētur.* Dein *rurſus poſtera die ſortitio iudicum fieret unius & ſeptuaginta: qui numerus cum ſorte obtigiſſet, ij protinus ſeſſum irent: tum ad dicendum accuſator duas oras, reus tres haberet, eodemq́; illo die reus iudicaretur. prius autem quàm ſententiæ ferrentur, quinos ex ſingulis*

Numerus Iudicantium.

gulis ordinibus accuſator, totidem reus reijceret: ita ut numerus iudicum relinqueretur qui ſententias ferrent, unus & quinquaginta. Apud Græcos longè maior erat numerus, & interdum ſupra mille. Reijcere iudices eſt recuſare, ut nunc loquuntur. dicitur à Græcis ἀπολέγειν δικαςὼν. *Cicero in Ver. act. 1. Vt primum è prouincia redijt, redemptio eſt huius iudicij facta. ea manſit in conditione atq; pacto uſque ad eum finem, dum iudices reiecti ſunt. Poſteaquam reiectio iudicum facta eſt: quòd in ſortitione, iſtius ſpem fortuna populi Rom. & in reijciẽdis iudicibus mea diligentia iſtorum impudentiam uicerat: renunciata eſt tota conductio. Idem Aſconius in Diuinationẽ, moris fuiſſe ſcribit, celebrata iudicum reiectione haberi in officio prætoris, & in arca reponi nomina iudicum ſelectorum: reiectionemq; ideo dictam, quia cũ multi iudices à prætore ad cõſilium aduocandi eſſent, qui quæſtor erat in publica aliqua cauſa, ut ambitus, repetundarum, maieſtatis: neceſſe erat primum de curia conſcribi ſenatoria: eo ſcilicet tempore cùm ſenatus iudicaret. Deinde in urnam ſortitò mitti, ut de pluribus neceſſarius numerus cõfici poſſet. Tertiò permitti accuſatori ac reo, ut ex illo numero reijcerent quos putarẽt ſibi iniquos aut aliqua ratione incommodos fore. Reiectione autem facta. in eorum locũ qui reiecti fuerãt Prætor alios ſubſortiebatur, quoad numerus legitimus impleretur quæ ſubſortitio dicebatur. Nam prima delectio ſortitio erat: hæc autẽ ſubſortitio. His peractis iudices in leges iurabant, ut obſtricti religione iudicarent. cùm iuraſſent omnes præter Prætorem, nomina eorũ libellis (ut ſupra dictum eſt) continebantur, & ubique habebantur, ne pro ſelectis iudicibus (ut fit in multitudine) aliqui ſuppoſiti corruptiq; iudicarẽt. Hactenus ille. Propterea in ſuperiore loco non*

Selecti iudices. De reiectione & ſubſortitione iudicum.

co non pilæ, ſed libelli legendum puto apud eundem. Ipſe *in præturam urbanam, de Oppianico iudicio loquens, cuius multa mentio apud Ciceronem pro Cluentio,* Putauit *(inquit)* Verres *eodem loco ſupponi potuiſſe iudices qui ſe corrupti abſoluerent, quemadmodum ſuppoſiti erant qui Oppianicum condemnarant.* Nanque *Curſius ſodalis eius, iudex quæſtionis, ſubſortiebatur in locum non reiectorum, quos iſte redemerat improbos iudices, quibus aduenales ſententias proferendas ultimo die ſubiectis uteretur.* Facilè *autem pro ueris iudicibus improbi ſupponi poterant, uolente hoc iudice quæſtionis, & illis patientibus qui iudices erant, quia niſi citati non confidebant, & graue onus erat & incommodum iudicare.* Ex antè *dictis intelligi clarius uerba Ciceronis illa poſſunt ad* Atticum *libro primo de iudicio Claudiano,* Nam, *ut reiectio facta eſt clamoribus maximis, cùm accuſator tanquam cenſor bonus homines nequißimos reijceret, reus tanquam clemens laniſta frugalißimum quenque ſecerneret: ut primum iudices conſederunt, ualde diffidere boni cœperunt.* Non *enim unquam turpior in ludo talario conceſſus fuit.* Maculoſi *ſenatores, nudi equites, tribuni non tam ærarij, quàm ut appellantur, ærati: pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat.* Aeratos *appellat uel obæratos uel nummatos, & corruptione locupletatos.* Et *inferius,* Ita *ſummo diſceſſu bonorum, pleno foro ſeruorũ* XXV. *iudices ita fortes tum fuerũt, ut ſummo propoſito periculo uel perire maluerint, quàm perdere omnia.* XXXI. *fuerũt quos fames magis quàm fama commouerit.* Secũdum *hæc uerba, iudices* LVI. *fuerũt.* Ipſe *ad* Q. *fratrem de iudicio Gabiniano loquens,* LXX. *iudices fuiſſe dicit: à duobus & uiginti damnatum Gabinium, ab alijs in gratiam*

gratiã Pompeij abſolutum. Plinius Iunior ad Vrſum ſcribens, quem ipſe in ſenatu defendit repetundarum reum: Actionem (inquit) meam, ut prælia ſolet, nox diremit. Egeram horis tribus & dimidia: ſupererat ſeſquihora. Nam cùm ex lege accuſator ſex horas, nouem reus accepiſſet: ita diuiſerat tempora reus inter me & eum qui dicturus pòſt erat, ut ego quinq; horis, ille reliquis uteretur. Idem inferius, Succeſſit mihi Lucerius Albinus tam aptè, ut orationes noſtræ uarietatem duarum, contextum unius habuiſſe credantur. Reſpondit Herennius Pollio inſtanter & grauiter: deinde Theophanes rurſus dixit in noctem, atq; etiam illatis lucernis. Poſtero die egerunt pro Baſſo Titius Homulus & Fronto mirificè. quartum diem probationes occupauerunt. Ex quibus uerbis facilè eſt colligere, pluribus actionibus & accuſatores & reos uti ſolitos eſſe, quas replicationes hodie duplicationesq; uocant: nec pluribus modo actionibus, ſed pluribus quoque aduocatis & oratoribus. Idem Plinius, Cenſuit Bebius Macer conſul deſignatus, lege repetundarum Baſſum teneri: Cœpio ſalua dignitate iudices dãdos. uterque rectè. Quî fieri poteſt inquis, cum tam diuerſa cenſuerint? quia ſcilicet & Macro legem intuenti, conſentaneum fuit damnare eum qui contra legem munera acceperat, & Cœpio cum putaret licere ſenatui, ſicut licet, & mitigare leges & intendere: non ſine ratione ueniam dedit facto uetito quidem non tamen inuſitato. Præualuit ſententia Cœpionis. His uerbis intelligo ſenatum noluiſſe damnare reum lege repetundarum (nondum enim iudicia publica extra ordinem exercebantur) ſed iudices dediſſe, qui reum non ex formula legis repet. iudicarent, ſed extra ordinem pro arbitrio in eum animaduerterent. Aſconius in eandem Præturam enarrans

illa uerba, Vt cùm horis noſtris nos eſſemus uſi, tu binis ludis interpoſitis quadrageſimo pòſt die reſponderes, Suas horas ait x x. *dies Ciceronem intellexiſſe, qui accuſatori*

Legitimi dies. *legitimi erant ad accuſandum, & totidem defenſori ad reſpondendum. Græci etiam non libera ſpatia ad agendum oratoribus, ſed ad aquæ ſtillicidium dabant, clepſydras appellantes: ut nunc horarum ſpatia non horoſcopis tantum: ſed etiam uaſculis arenarijs diſtinguimus in medio ſtrigoſis ac pertuſis: in quibus arena ad pollinariam exilitatem ſuccreta, uaſculi conuerſionibus ultro citroq; commeando, horas metitur. Cicero libr.* I I I. *de Oratore, de Pericle loquens, Ad hunc non clamator aliquis ad clepſydram latrare docuerat: ſed ut accepimus, Clazomenius ille Anaxagoras, uir ſummus in maximarum rerum ſcientia. Idem Plinius de accuſatione Priſci & Martiani in ſenatu loquens, Dixi horis pene quinque: nam clepſydris, quas ſpatioſiſsimas acceperam, ſunt additæ quatuor. Reſpondit mihi pro Martio Cl. Marcellinus. Miſſus deinde ſenatus & reuocatus in poſterum. neque enim inchoari poterat actio niſi ut noctis interuentu ſcinderetur. Et inferius, Itaq; in tertium diem probationes exierunt. Iam*

Iudicium in ſenatu factum. *hoc ipſum pulchrum & antiquum: ſenatum nocte dimitti, triduo uocari, triduo contineri. deinde ſubdit decretum ſenatus. Ex quo loco liquet reum peractum damnatumq; Priſcum: de quo antè dixerat, exceſsiſſe eum immanitate & ſæuitia, crimina quibus dari iudices poſſent, cùm ipſe ob homines innocentes damnandos interficiendosq; pecunias accepiſſet: eamq; cauſam fuiſſe quamobrem ſenatus ultra repetundarum legem quæſtionem de eo habuiſſet, qui ſenatus ut legum pœnas remittere, ſic etiam poterat intendere. Atque ita Romani Græcorum more*

ad

ad clepſydram orabant. Qui mos (ut opinor) inualuit Ciceronis ætate: quanquam in cauſa Rabyrij in ſemihoræ circulum ab Labieno accuſatore coactum ſe eſſe Cicero ipſe conqueritur. Neq; uerò ſemper ad clepſydram dicere iubebãtur, ſed ſæpe liberæ actiones erãt: ut ex Plinio oſtẽditur lib. VI. Epiſt. Iam illa periucũda unà dicẽtibus, quòd Regulus libera tempora petebat, quòd audituros corrogabat: quid denique iucundius, quàm ſub alterius inuidia, quandiu uelis, & in alieno auditorio, quaſi deprehenſum commodè dicere? His enim uerbis ſignificat eum qui libera dicendi ſpatia petebat, itidem aduerſario concedere: ita ut is qui reſpondebat, poſſet uel longiorem uel breuiorem orationem habere citra inuidiæ aut pudoris periculum, cùm ex tempore reſpondere uideretur, palamq; ea corona quam ipſe Regulus inuitauerat. Et rurſus, Nam poſtquam obijt Regulus, illa increbruit & inualuit conſuetudo, binas uel ſingulas clepſydras interdum & dimidias dandi & petendi. nam qui dicunt, egiſſe malunt quàm agere: & qui audiunt, finiri quàm iudicare. Et rurſus, An nos ſapientiores maioribus noſtris? nos legibus ipſis iuſtiores? quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? nos paucioribus clepſydris præcipitamus cauſas, quæ diebus explicari ſolebant. Quanta autem clepſydræ menſura fuerit, mihi non conſtat. Et illud ipſius Plinij de XII. clepſydris, uarie in exemplaribus legitur: nec horæ illæ (ut opinor) æquinoctiales fuerunt, quales nunc obſeruamus, ſed temporales erant atque uulgares. hoc Græci πρὸς ὕδωρ μεμετρημένον λέγειν dicunt. unde illud Demoſthenicũ: ἀναστὰς ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω, dicat (inquit) uel ad clepſydrã meam. Apparitor autẽ, qui aquam infundebat & huic miniſterio præfectus erat, ἐφύδωρ

Ad clepſydrã orare.

Interdum libera dicendi tempora dabantur.

Plures clepſydræ dabãtur actoribus cauſarum.

appellabatur. & prouerbium inde natum, ὑπὲρ τὸ ὕδωρ ἐκχεόμενον ἐπεῖν. Supra clepſydram dicere, & præter aquam, & aquã perdere apud Quintilianũ in XI. aliaq́; non pauca. Ad iudiciorũ etiam Romanorũ morem intelligendum, unde copia magna Latinarũ locutionum exiſtit, ea quoq; pertinent, quæ nos pridẽ de ampliatione & cõperendinatione diximus, aliiſq́; forenſibus uocabulis: quæ hic repetenda nequaquã aut perſtringenda duximus. De centumuiralibus etiam cauſis conſeſſuq́; centumuirali ſatis explicatum eſt, quẽ idem Prætor in quatuor haſtas cogebat. Dictum uerò Iuriſconſulti hoc in loco de decuriis iudicum intelligendum cenſeo: hoc ſenſu, ut equites Ro. uel ſenatores aliiq́; in decurias diſtributi, quorum ſcilicet nomina in albo decuriarũ ſcripta, ad æriumq́; delata erãt: parere Prætori conſilium cogenti ad iudicium publicum exercendum aſtringerẽtur. Inde illud Plinianũ lib. IIII. Epiſt. Eia tu (inquit) cum proximè res agentur, quoquo modo ad iudicãdum ueni. nihil eſt quòd in dexterã aurem fiducia mei dormias: non impune ceſſatur. Ecce Licinius Nepos Prætor acer & fortis, mulctam etiã dixit ſenatori egit ille in ſenatu cauſam ſuam: egit autem ſic ut deprecaretur. remiſſa eſt mulcta: ſed timuit, ſed rogauit, ſed opus uenia fuit. Dices, Non omnes prætores tam ſeueri. Falleris: nam uel inſtituere uel reducere huiuſmodi exemplum non niſi ſeueri poſſunt: inſtitutũ reductum'ue exercere uel leuiſſimi poſſunt. Idem ad Traianum, Cùm citarem iudices domine conuentum inchoaturus, Flauius Archippus uacationem petere cœpit ut philoſophus. Fuerunt qui dicerent non liberandum eum iudicandi neceſſitate, ſed omnino tollendum de iudicum numero. Hæc Plinius ad Traianum ſcripſit cùm eſſet in Aſia. Cicero in quinta Philip.

Aquam perdere.

Iudicãdi neceſſitas inter munera perſonalia habebatur.

Philip. legem iudiciariam ab Antonio latam irridens, tertiamq́; iudicum decuriam ex aleatoribus & Græcis exulibus conſcriptā: Sunt itē (inquit) lecti iudices, qui fortaſſe excuſabuntur. habent enim legitimam excuſationem: exilij cauſa ſolū uertiſſe, nec eſſe poſtea reſtitutos. Qui autē iudex de cōtrouerſia aliqua cognouiſſet, is ſententiam ferre cogebatur, niſi iuraret de cauſa ſibi non liquere. cuius rei exemplū eſt apud Gellium lib. XIII. quod nos alibi adnotauimus, cùm de die diffundendo ſcriberemus. Eodē etiam pertinet id, quod Cicero in oratione pro Rabyrio dixit, equeſtrem ordinē illo capite legis repetundarū non teneri, ſi quis ob rem iudicandam pecuniam accepiſſet: ſed ſenatores tantum teneri. eamq́; eius differentiæ cauſam eſſe affirmat, quòd poſt iudicia ab Senatu ad equites translata, ſenatores iudicandi neceſsitate non obſtringerentur, equites aſtringerentur. cuius orationis locum trāſcribere quoniam longum eſſet: duos tantum uerſus citabimus: Tu tamen es iudex, ut ego ſenator, ita eſt: ſed tu iſtud petiſti: ego hoc cogor. quare aut iudici mihi eſſe non liceat. aut legem lege ſenatoria non timere. Apud Athenienſes etiam hoc munus iudicādi neceſſarium fuiſſe ut militandi, ex Demoſthene intelligimus in tertio Olynthiacôn, Ὅλως ϑ̓ οὔτ᾽ ἀφελὼν οὔτε προθεὶς πλὴν μικρῶν, τὴν ἀταξίαν ἀνελὼν, εἰς τάξιν ἤγαγον τὴν πόλιν τὴν αὐτὴν, τοῦ λαβεῖν, τοῦ στρατεύεσθαι, τοῦ δικάζειν, τοῦ ποιεῖν τοῦθ᾽ ὅ, τι καθ᾽ ἡλικίαν ἕκαστος ἔχει. Ad ſummam nec addens nec demens præter pauca, immunitatis tantum licētia ſublata, in eundē ordinē ciuitatē redegi: æqua ut cōditione capiant, militent, iudicēt: id deniq; faciant quod quiſq; per ætatem facere poteſt. Iudicantes autem iudicandi mercedem τὸ δικαστικὸν accipiebant, hoc eſt ſportulas iudiciales, quod Ariſtopha- Sportulæ iudiciales.

nes τριώβολον appellat. Sicq́; in prouincijs factitabatur, quæ Romano imperio regebantur, ut ex ea epiſtola Plinij ad Traianum oſtenditur: omniaq́; ad iudicia publica priuataq́; pertinentia, in prouincijs ad Romanæ urbis exemplū ordinata ſunt tandem, ut ex Cornelio Tacito nouimus: qui lib. XII. *ita ſcribit, de Claudio principe loquens, Eodem anno ſæpius audita uox Principis: parem uim rerum habendā à procuratoribus ſuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet, ac ne fortuito prolapſus uideretur, ſenatus quoque conſulto cautum plenius quàm antea & uberius. Nam diuus Auguſtus apud equeſtres, qui Aegypto præſiderent, lege agi, decretaq́; eorū perinde haberi iuſſerat, ac ſi Romani magiſtratus conſtituiſſent. Mox alias per prouincias & in Vrbe pleraq́; conceſſa ſunt, quæ olim à Prætoribus noſcebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo toties ſeditione aut armis certatum, cum Sempronijs rogationibus equeſter ordo in poſſeßione iudiciorum locaretur, aut rurſum Seruiliæ leges ſenatui iudicia redderent, Mariusq́; & Sylla olim de eo uel præcipuè bellarēt. Per Sempronias rogationes leges Gracchi ſignificat: de quibus antè diximus. Non eſt autem intelligendum quòd omnes qui equites erant Roma. iudicarent: ſed ij demum qui ex equeſtri ordine condecuriabātur. nam quatuor decurijs iudicum quintam Caius princeps addidit. Quum uerò etiam tum grauatè equites iudicarent, ſextamq́; adijci decuriā à Galba precarentur: non modo Galba negauit, ſed etiam conceſſum à Claudio beneficium, ne hyeme initioq́, anni ad iudicandum euocarentur, eripuit. Propterea ſub Auguſto, cum decuriæ uix eſſent millenariæ, per paucitatem equitū Ro. equeſter ordo ſub Tyberio ius annulorum aureorū obtinuit conſtituto cenſu quadringentorum*

Quinque iudicum decuriæ.

milium

milium: de quo in libro de Aſſe diximus. Vnde factum eſt ut in eum ordinem certatim tranſiretur: & (ut Plinij uerbis utamur) gregatim id inſigne appeti cœptum. Propter quod Caius princeps quintam decuriam adiecit: tantumq; natum eſt faſtus, ut quæ ſub diuo Auguſto impleri non potuerant decuriæ, non caperent poſtea eum ordinem. Cæterum animaduertendi in facinoroſos ea erat ratio, ut primum ad triumuiros capitales crimina deferrentur: hi ut ad Prætorem delata referrent. Prætor iudiciũ conſeſſumq; cogeret, iudicesq; in conſilium mitteret: Triumuiri capitales rurſus decretum conſilij exequerentur. Valerius lib. v. Tam admirabilis ſpectaculi nouitas ab ipſo cuſtode ad triumuirum, à triumuiro ad Prætorem, à Prætore ad conſilium iudicum perlata. Idem alibi, Sanguinis ingenui mulierem Prætor apud tribunal ſuum capitali crimine damnatam, triumuiro in carcere necandam tradidit. Alibi, Vt ſuſpectus (inquit) in parricidio, & ob id latens per triumuirum conquireretur. Liuius, Triumuiris capitalibus mandatum ut uigilias diſponerent per urbem. Cicero pro Cluent. Liberti Aſinij in Auilium inuadunt, & hominem arte pedes Quinti Manlij, qui tum erat triumuir, conſtituunt. Atque ille continuo nullo teſte, nullo iudice, recentis maleficij conſciẽtia perterritus, omnia ut paulo antè dicta ſunt, exponit: Aſiniumq; à ſe interfectum fatetur. Pomponius in cap. altero, De origine iuris, ait eos fuiſſe conſtitutos, ut cùm animaduerti in aliquem oporteret, interuentu eorum fieret. His ſimiles erant Athenis undecim numero uiri, quos νομοφύλακας uocabant: alij ipſi νομοφύλακες ab iis de quibus in priore editione diſſeruimus. quorum undecimuirorum Ariſtoteles in VI. Politicôn meminit, ut cuſtodijs præfectorum: ſimileq; erat Romæ triumuiris permitti, ut

Ratio animaduertendi olim in flagitioſos homines.

Triumuiri capitales.

Vndecimuiri Athenis.

ti, ut Atheis undecimuiris. Xenophon in pri. τῶν ἑλληνικῶν, ἄν δὲ δόξωσιν ἀδικεῖν, θανάτῳ ζημιῶσαι, καὶ τοῖς ἕνδεκα παραδοῦναι. Et apud Demoſthenem κατὰ Τιμοκράτους. Eò autem temporis lapſu uſus proceßit, ut prouinciarum præſides, quos ἐπάρχους Græci uocant, iudices appel-

Iudices.

lati ſint. Lampridius in Alexandro, Iudices cum promoueret, exemplo ueterum, ut & Cicero docet, argento & neceſſarijs inſtruebat: ita ut præſides prouinciarum acciperẽt argenti pondo uicena, phialas ſenas, mulos equosq́; binos, ueſtes forenſes binas, domeſticas ſingulas, aureos centenos, coquos ſingulos. Sic accipitur iudex in l. Quiſquis, Si certũ petatur, Cod. & in titulo, De curſu publico, & alijs qui-

Dies iudiciales.

buſdam in locis. Erãt etiam dies certi iudiciales, id eſt κρίσιμοι: quorum meminit Capitolinus in M. Philoſopho bis uerbis, Faſtis dies iudiciarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusq́; diſceptandis conſti-

Dÿ iudiciorum præſides.

tueret. Deos autem iudiciorum præſides Caſtorem & Pollucem antiqui in foro conſtituebant. Quare Cicero in fine Verrinarum deos inuocans, Vosq́; (inquit) omnium rerum forenſium, conſiliorum maximorum, legum iudiciorumq́; arbitri & teſtes, celeberrimo in loco prætorij locati Pollux & Caſtor: cæteros itẽ deos deasq́; omnes imploro atque obteſtor. & reliqua. Ex ipſo autem in oratione

Sententiæ interdum palàm ferebantur.

pro Cluentio, conijcimus ſententias interdũ à iudicibus palàm ferri ſolitas eſſe, ut hodie fit, duntaxat ſi uel actor uel reus hoc poſtulaſſet. quorum iudicum ut nomẽ primum cuiuſque ex urna exierat, ita is primus ſentẽtiam rogabatur. Conſurgunt (inquit ille) iudices in conſilium: cùm ſententias Oppianicus (quæ tum erat poteſtas) palàm ferri uelle dixiſſet, ut Stalenus ſcire poſſet, quid cuique deberetur. uaria iudicum genera: nummarij pauci, ſed omnes irati: ut qui

accipere in campo conſueuerunt, ijs candidatis quorum nummos ſuppreſſos eſſe putant, inimiciſsimi eſſe ſolent. Sic eiuſmodi iudices infeſti tum reo uenerant: cæteri nocentiſsimum eſſe arbitrabantur: ſed expectabant ſententias eorum quos corruptos putabant, ut ex ijs conſtituerent, à quo iudicium corruptum uideretur. Ecce tibi eiuſmodi ſortitio, ut in primis Bulbo *&* Staleno *&* Guttæ *eſſet iudicandum. Summa omnium expectatio, quidnam ſententiæ ferrent leues ac nummarij iudices: atque illi omnes ſine ulla dubitatione condemnant.* Hactenus Cicero. Cuius *uerba ut intelligantur, ſcire oportet* Oppianicum *fuiſſe reum:* Stalenum *autem unum ex iudicibus fuiſſe, qui iudices ipſe aut magnam eorum partem corrumpendos redemerat. Sequitur in eodem loco* Ciceronis, *Hic tum iniectus eſt hominibus ſcrupulus & quædam dubitatio, quidnam eſſet actum. deinde homines ſapientes ex uetere illa iudiciorum diſciplina, qui neq; abſoluere hominem nocentiſsimum poſſent, neque eum de quo eſſet orta ſuſpicio pecunia oppugnatum, re illa incognita primo condemnare uellent, non liquere dixerunt.* Ex quo loco id *oſtenditur quod alibi diximus, eos qui condemnare nollent, hoc modo defungi poſſe iudicandi neceſsitate.* Quòd *uero plærunque tabellæ clàm conijcerentur, ex eadem oratione patet:* Itum *eſt (inquit) in conſilium: omnibus ſententijs præter unam quam ſuam* Stalenus *eſſe dicebat, Scamander prima actione condemnatus eſt.* Illud *uerò memorabile, quod in ſententijs ferendis non reum crimen admiſiſſe pronũciabant, ſed admiſiſſe uideri.* Id *quod à* Cicerone *ſignificatur in* Verrem *actione ſexta: quo in loco* Verri *obijcit, quòd fugitiuos bellum molientes in* Italia *comprehenſos, de conſilijq; ſententia damnatos, ipſe pòſt pœnæ exemerit:* O' *præclarum (inquit)*

Non liquere de cauſa interdum dicebant.

Videri crimen admiſſum pronunciabãt, quaſi coniectura utentes.

Imperatorem. comprehendi iuſsit: quis non pertimeſcat? cauſam dicere donunos: quid ſeruis tam formidoloſum? feciſſe uideri pronunciauit: ortam uidetur flammam paucorum dolore ac morte reſtinxiſſe. quid deinde ſequitur? uerbera atque ignes: & ad metum cæterorum, cruciatus & crux. hiſce omnibus ſunt liberati. Sic Plinius *libro* X I I I I. *Gn.* Do*mitius iudex pronunciauit mulierem uideri plus uini bibiſſe quàm ualetudinis cauſa, uiro inſciente: ac dote mulctauit. Cuius rei exemplum eſt in cap.*1. *ſuprà,* Ad Turpil. *Quæri* (inquit Marcellus) *poſſit: ſi ita fuerit interlocutus,* Lucius Titius *temere uidetur accuſaſſe: an calumniatorem pronuntiaſſe uideatur.* Id'que *non in iudicando modo priſci, ſed teſtificando etiam obſeruabant.* Cuius *inſtituti originem ex* Academicorum *opinione emanaſſe,* Cicero *docere uidetur circa finem* Academicarum *quæſtionum. de* Academicis *enim loquens, qui ſcientiam ex catalepſi ortam à rebus humanis tollebant, ita inquit,* Quam *rationem maiorum etiam comprobat diligentia: qui primum iurare ex ſui animi ſententia quenque uoluerunt: deinde teneri ſi ſciens falleret, quòd inſcientia multa uerſaretur in uita.* Tum *qui teſtimonium diceret, ut arbitrari ſe diceret etiam quod ipſe uidiſſet: quæ'que iurati iudices cognouiſſent, ea non ut eſſe facta, ſed ut uideri, pronuntiarent.* Ex *eo more eſt illud* Vlpiani *tract.* De *iure fiſci,* Cùm *quidam capitis reus emancipaſſet filium, ut hæreditatem adiret: reſcriptum eſt non uideri in fraudem fiſci factum, quod acquiſitum non eſt.* Poſtremò *quod de decurijs iudicum, de'que iudicandi neceſſitate dictum eſt, ita intelligendum arbitror, ut tam rerum priuatarum iudices in decurijs quàm publicarum eſſent.*

Etenim

Etenim Tranquillus in loco ſuperius citato, Ad tres iudicum decurias (inquit) quartam addidit, quæ ducenariorum uocaretur, iudicaretq́; de leuioribus ſummis. quam appellationem non cauſarum æſtimatione, ſed à cenſu potius ortam eſſe opinor: ut fuerint ducenarij iudices, qui dimidium cenſus equeſtris poßidebant: licet procurator ducenarius apud Cyprianum de Martiale aliter accipi uideatur. Gellius etiam cauſarum priuatarum meminit his uerbis lib. XIII. *Quo primum tempore à Prætoribus lectus in iudices ſum, ut iudicia quæ appellantur priuata ſuſciperem: libros utriuſque linguæ de officio iudicis ſcriptos conquiſiui. Et rurſus Tranquillus in Claudio, Iis qui apud priuatos iudices plus petendo formula excidiſſent, reſtituit actiones. His addendum exiſtimaui, quod haud ſcio an perpaucis animaduerſum ſit: nos autem antea ſtrictim adnotauimus, quòd cùm in iure dicunt oratores, apud Prætorem intelligere debemus. ut apud Ciceronem lib.* 1. *de Oratore, Nam uolitare in foro, hærere in iure ac Prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarũ rerum obire, in quibus ſæpe non de facto, ſed de iure certetur: iactare ſe in cauſis centumuiralibus, inſignis eſt impudentiæ. Vnde locus ille Ciceronis in ſecundo Rhetoricorum clarioris erit intellectus: de tranſlationibus enim loquens, quas Iuriſconſulti exceptiones & præſcriptiones uocant, ita inquit, Atque in noſtra quidem conſuetudine multis de cauſis fit, ut rarius incidant tranſlationes. nam & Prætorijs exceptionibus multæ excluduntur actiones, & ita ius ciuile habemus conſtitutum, ut cauſa cadat is, qui non quemadmodum oportet, egerit. Quare in iure plerunque uerſantur. ibi enim & exceptiones poſtulantur, & certo quodam modo agendi poteſtas datur: & omnis conceptio*

Ducenarij iudices.

In iure.

illa dixiſſet. Iſte in poſſeßionem bonorum mulieris mittit: ipſam Veneris in ſeruitutem adiudicat. Ex quibus uerbis *ſatis liquet,quo modo* Prætores *& quatenus iuriſdictionẽ mandare ſoliti ſint.*Et pro Cecinna, Ad hoc *quidã iam uetus eſt,& maiorum exemplo uſitatũ,ut cùm ad uim faciendam ueniretur,ſi quos armatos, quãuis procul conſpexiſſent ut ſtatim teſtificati diſcederent:optimè ſponſionem facere poſſent,ni aduerſus edictum* Prætoris *uis facta eſſet.* Conſtitutionis *uerò* Prætoriæ *quod quidem ad formulas actionũ & interdictorũ pertinet,multa ſunt in libris* Pandectarũ *ueſtigia:ut in tractatu,* Vti *poßidetis,* De *cloacis hoc interdictum non dabo: neque pluris quàm quanti ea res erit,intra annum quo primum experiundi poteſtas fuerit,agere permittã.* De *exceptionibus conſtituendis eſt locus in ſecundo* Rhetoric. A*git is cui manus præciſa eſt iniuriarum:poſtulat is qui cum agitur à* Prætore *exceptionem:extra quam ſi in reum capitis præiudicium fiat: hic is qui agit,iudicium purum poſtulat:is qui cum agitur,exceptionem addi ait oportere.* Q*uæſtio eſt,accipiendũ ſit an non. ratio:non enim oportet in recuperatorio iudicio eius maleficij,de quo inter ſicarios quæritur, præiudiciũ fieri.* H*actenus ille.* R*ecuperatoribus ſimiles erant apud* G*ræcos qui* διαιτηταὶ *uocabantur:non* αἱρετοὶ, *ſed* κληρωτοί. *hodie huiuſcemodi iudiciorum conſtitutiones principalibus reſcriptis fiunt,à noſtroq; collegio poſtulantur, duntaxat niſi cancellarius adſit,cuius earum rerum ſumma eſt cognitio.*Iudicia *igitur* Cicero *in loco ſuperius prolato priuata & recuperatoria intelligi uoluit. ut in primo de* Oratore, Alterum *eſt quod remoto foro, concione, iudicijs,ſenatu,ſtatuiſti oratorem in omni genere ſermonis & humanitatis eſſe perfectũ.hoc loco iudicia publica intelligimus*

De exceptionibus.

gimus. pro quo paulò ſuperius ſubſellia dixerat: Ne *ſem-*
Forum. *per forũ, ſubſellia, roſtra, curiamq́; meditere.* Forũ *hîc pri-*
uata iudicia intelligo: acſi dixiſſet, iudicia priuata publi-
caq́;, cõciones & ſentẽtias in ſenatu dicẽdas. Plinius *in epi-*
ſtolis, Vt *mihi* Attilius *noſter expreſſe dixiſſe uideatur: ſic*
in foro pueros à centũuiralibus cauſis auſpicari, ut ab Ho-
Subſellia. *mero in ſcholis.* Fori *tamẽ appellatione, interdum ſubſellia*
intelliguntur: hoc eſt iudicia publica quæ in foro Romano
exercebãtur ſub diuo, ut uidetur ex Fabio *lib. x. his uer-*
bis, Quod *accidiſſe* Portio Latroni *traditur, ut cũ ei ſum-*
mam in ſcholis opinionem obtinẽti, cauſa in foro eſſet orã-
da: impenſè petierit, uti ſubſellia in Baſilicam *transferren-*
tur: ita illi cœlum nouum fuit, ut omnis eius eloquẽtia cõti-
neri tecto ac parietibus uideretur. Sic apud Athenienſes
ἡλιαία *uocabatur* μέγιστον δικαστήριον, *ex eo quòd ſub-*
dialis eſſet cõſeſſus, διὰ τὸ ὑπὸ τῷ ἡλίῳ καθέζεσθαι τοὺς
δικαστάς. Iudicũ *autẽ merces erat,* τριώβολον *ſiue* ἡμί-
δραχμον *duo ſeſtertij* Romani, *quæ pecunia è publico da-*
batur. Ariſtophanes Ἱππεῦσιν, ὦ γέροντες ἡλιασταὶ φρά-
τορες τριωβόλου, οὓς ἐγὼ βόσκω κεκραγώς. & *plenius* ἐν
σφηξὶν: *ſumma enim uectigaliũ & tributorũ collecta ad*
duo milia talẽtorũ, ita ſubdit, ἀπὸ τούτων νῦν μισθὸν κα-
τάθες τοῖσι δικασταῖς ἐξ χιλιάσιν: & *ſex milibus centũ et*
quinquaginta talẽta attribuit. Vt *autẽ* τὸ δικαστικὸν *daba-*
tur τοῖς ἡλιασταῖς, & *indicãtibus* τὸ τριώβολον: *ſic* τὸ συνη-
γορικὸν *patronis, & cauſidicis* ἡ δραχμὴ *ſtipẽdiũ diurnũ,*
q decẽ erãt ſorte lecti, et erat annuus magiſtratus. Ariſto-
phanes ἐν σφηξὶν *de iudicibus loquẽs,* ὡς ὅς τις ἂν ὑμῶν
ὕστερος ἔλθῃ τοῦ σημείου, τὸ τριώβολον οὐ κομιεῖται, αὐτὸ δὲ
φέρε τὸ συνηγορικὸν δραχμὴν, κἂν ὕστερος ἔλθῃ. His *addã,*
quòd ut Romæ Prætor *iudicijs centũuiralibus & publicis*

præerat

præerat:ſic Athenis Theſmothetæ τοῖς ἡλιαςαῖς,quod magnum erat δικαςήριον, & iudices è ſua quiſque tribu ſortiebantur, & ita in eos imperium habebant, ut etiam eijcere è conſeſſu poſſent ſi ad horam nõ affuiſſent. Ariſtophanes, Κἂν ἔγρη μεσημβρινὸς, ὀυδεὶς σ' ἀποκλήσει θεσμοθέτης τῇ κιγκλίδι. Idem alibi, εἴ τις θύρασιν ἡλιαςὴς ἐστω.ὡς ἡνίκ' ἂν λέγωσιν ὀυκ εἰσφρήσομεν. Morem autem Athenienſium in exercendis iudicijs publicis Cicero in 1. de Orat.refert, de damnatione Socratis loquens,quod quidem ad ſententiã ferendam in reos iam conuictos pertinet. Moris enim fuiſſe ut reus ipſe rogaretur, quam pœnæ æſtimationem meruiſſe ſe confiteretur, niſi res planè capitalis eſſet, cuius quæſtio exerceretur.

Theſmothetæ.

Sequitur in eodem cap. Maſtigophori quoque,qui anothetas in certaminibus comitantur. Legendum Agonothetas. Sunt autem ἀγωνοθέται οἱ τοὺς ἀγῶνας εὖ διατιθέμενοι,ut inquit Euſtathius,certaminum præſides atque moderatores. Spartianus in Hadr. Multa in Athenienſes cõtulit, & pro agonotheta reſedit: & uerbum ἀγωνοθετῶ,Demoſthenes in Philip. I I I. Et Thucydides αἴτιοι δ' ὑμεῖς κακῶς ἀγωνοθετοῦντες. & munus ipſum agonotheſia dicitur. Dicũtur & athlothetæ:ut alibi diximus. Decemuiri erant ſacrorum certaminum præſides,ſinguli ſingulis è tribubus. Horum ergo lictores erant maſtigophori, id eſt flagriferi, ad ſummouendam turbam & cohibendas ſeditiones.

Agonothetes.

Athlothetes.

Maſtigophoros.

I N §. ſequenti, Elemphoria & oſpitatura apud Alexandrinos. Lego elæemporia, id eſt olei publicè coëmendi cura, ut ſuprà dictum eſt: & oſprionia. ὀσπρειῶναι enim ſic dicuntur,ut ὀπωρῶναι,σιτῶναι. Oſprionæ ſunt qui comparandis leguminibus creati ſunt, & oſprionia munus ipſum: nihil enim aliud congruentius huic loco in mentem mihi uenit.

Elæemporus.

Oſprionæ.

Agminales equi. uenit. Quod autem inferius ſequitur, Veluti agminales equi: ego ταγματικοὺς intelligo, qui agmē exercitus ſequū-tur ad conuehenda impedimenta. nam agminales τοὺς ἀγελαίους intelligere hîc non congruit. Quod ſequitur inferius, Mixta munera decaproticos decaprotiæ: ex antiquorum obſeruatione ita eſſe legendum tandem animaduerti, Decaprotiæ, icoſaprotiæ, uel Græcè δεκαπρωτέας, εἰκοσαπρωτέας. Et inferius, Nā decaproticos à protis tributa exigentes, legendum, Nam decaproti & icoſaproti,

Decemprimi. id eſt decemprimi & uigintiprimi. Hi decemprimi uocan-
Vigintiprimi. tur in titulo De domeſt. & protect. ut pentaproti quin-
Quinqueprimi. queprimi in cap. I I. De priuilegijs eorum, qui in ſacro pal. mili. Decaprotia igitur eſt decemprimatus. Sunt autem uerba municipalia. Cicero pro Roſcio, Itaq; decurionum decretum ſtatim fit, ut decemprimi proficiſcantur ad L. Syllam: doceantq; eum, qui uir Sex. Roſcius fuerit. Idem, Venit in decemprimis legatus in caſtra Capito. Et in Ver. Magiſtratus & quinqueprimi accitu iſtius euocā-

Vigintiuiratus. tur. Eodem modo icoſaprotia uigintiuiratus dicitur. Fortaſſe autem qui à nobis X I I. Pares Franciæ nunc dicun-
Duodecim primi Franciæ. tur, Duodecimprimi ab initio uocati ſunt. utcunq; ſit, duodecimprimatus ui decemuiratus & alia, non abſurdè diceretur, etiamſi Patritiatus appellatio ad uerbum patrium alludere uidetur, ut alibi diximus. Enimuero quando munerum publicorum diuiſio, quaſi per ſyluam ab Arcadio tractata mihi eſſe uidetur, ſi quis poſt eum ab Ariſtotele huius tractatus rationem mutuari non grauetur, atque in

Munerum publicorum ſummaria diuiſio. ſummam redigere: expeditior erit explicatio, & doctrinæ propior. Is igitur τῶν ἀρχῶν, id eſt magiſtratuum officiorum'ue municipalium duo genera ſumma facit: unum neceſſarium, ſine quo ciuitas conſiſtere non poteſt, oppidumq;

dumq́; habitari : alterum ſine quo dedecore habitari. quod genus ipſe πρὸς διαταξίαν ϗ κόσμον *appellat, quaſi ad ordines commodè diſtinguendos moresq́; componendos inuentum.* Prius *illud genus circa res diuinas bellicasq́; uerſatur : circa uectigalia impendiaq́; publica : circa forum & urbem, portus & regionem uniuerſam : circa iudicia, commercia, profeßiones, exactiones, cuſtodias, ratiocinationes, recenſiones : deniq; circa rationes referendas ab ijs qui procurationes & magiſtratus geſſerunt : & poſtremò circa id quod in commune conſulit, quæ Curia uocatur.* At *inter ea munera quæ maximè neceſſaria ſunt, prima eſt* Aſtynomia, *quaſi quædam lex urbica, quæ de rebus ſtatuit, quo* *Aſtynomia.* *ſub genere multæ formæ continentur, pluſculæq́; in ijs ciuitatibus quæ populoſiores ſunt : in quibus ſingula munera peculiarem procurationem poſcunt.* τειχοποιΐα *murorum extruendorum curam profitetur :* κρηνοφυλακία *fontium cuſtodiam atq; tutelam:* λιμενοφυλακία *portuū, quam* Arcadius λιμεναρχίαν *uocauit.* Huius *aliud eſt non abſimile, nec minus neceſſarium, quod regionem ſuburbanam moderatur agrumq́; urbi uicinum,* ἀγρονομία *ideo dicta, ipſiq́; magiſtratus* Agronomi *dicuntur, ut illi urbici* Aſtynomi. *Agronomi.* ἀποδέκται *pecunias publicas cogunt : quales ſunt qui à* La*tinis quæſtores & coactores uocati ſunt, quos hîc* Arca*dius uerbum è uerbo ductum, ſuſceptores appellat* μνήμονες, *quaſi tabularij, uel à commentarijs atq; actuarij, munere funguntur in tabulas publicas referendi quæ opus eſt memoriæ mandari.* σιτομέτραι *in quarto* Politicôn *uocantur, qui erogandæ annonæ publicæ munus habent : qui menſores frumenti appellantur in capite,* His *honoribus, infrà,* De *uacatione & excu. mun.* Sunt *& alia non minus neceſſaria, ſed notæ maioris, quæ* τὰς ἐν μείζονι σχήματι

τεταγμένας ἀρχὰς Ariſtoteles appellat, quaſi maioris faſti
gij ſpeciē præferentes: maioris enim experientiæ fideiq́; pro
bationem poſcunt. Cuiuſmodi ſunt ea quæ ad cuſtodiam ciui
tatis ſpectant, aut quæ inter ea munia cenſentur, quæ ad res
bellicas conſtituendas inuenta ſunt. Conueniens enim eſt &
belli & pacis tempore, portarum murorumq́; cuſtodes eſſe
& curatores. Eſſe item alios neceſſe eſt, qui ciuium recenſio
nem agant, in claſſesq́; concenturient: *τοὺς ἐπιμελησομένους*
Polemarchi. *τῆς ἐξετάσεως τῶν πολιτῶν καὶ συντάξεως. Πολέμαρχοι*
ſunt ad quos ſumma rei militaris refertur, & Polemarchia
munus ipſum & magiſtratus uocatur. hodie Mareſchallos
appellamus (quaſi maiores, hoc eſt Iudices in caballo ſeden-
tes) uno tantum magiſtro equitum inferiores. hi uerò Tri-
buni militum Latinè poſſunt uocari, ſi quis Latinè loqui ma
lit. Sic etiam uocatur in capite, Officium, De re militari,
Hipparchia præfectura eſt, & quaſi magiſterium equitum,
ut Nauarchia nauium. *Λογισταὶ* & *ἐξετασταὶ* ratiocinijs præ-
erant, ijsq́; magiſtratibus ius reddunt, qui rationes ad æra-
rium referre debent. ab ijs enim rationem adminiſtratæ
procurationis exigunt: *Ναοφύλακες* ſunt quibus tutela
& ſartatecta ædium ſacrarum commiſſa ſunt. Alterum ue-
rò illud genus munerum quod ad decus & elegantiam ci-
uilis uitæ pertinet, ad morumq́; formationem maiorem in
modum humanitatis, inſtitui ferè in ijs ciuitatibus ſolet, quæ
maiore otio fruuntur, commodioreq́; uiuendi ratione ſunt
præditæ. Huius generis munia ſunt *γυναικονομία, νομο-
φυλακία, παιδονομία, γυμνασιαρχία, ἀγωνοθεσία*. Hæc
eſt ferè ſumma munerum ab Ariſtotele poſitorum, qui-
bus quidem uocabula ſint indita. Reliqua, quæ permul-
ta ſunt, unò procurationis nomine ſignificantur: id eſt,
Gymnæcono- *τῆς ἐπιμελίας. Γυναικόνομοι* matronarum decentiæ &
mia. modeſt

modeſtiæ arbitri ſunt: de ijs pro poteſtate ſtatuentes, ut ne muliebris mundus aut cultus matronalis in luxum euadat, aut in habitum ab eo ſexu diſſentientem. Παιδόνομοι educandis pueris inſtituendisq; curam impendunt, ut pueri Pædonomia. ex more rituq; à maioribus inſtituto artes & ciuiles & bellicas edoceantur: ne cui ſit liberum contra morem patrium liberos inſtituere. Γυμνασιάρχαι gymnaſiorum præ- Gymnaſiarchia. ſides ſunt, quæ primum ipſa exercendis inuenta corporibus deinde ad ſcholas Philoſophorum tranſlata ſunt, & ad exercendos animos. περὶ δὲ τῶν νομοφυλάκων ſatis alibi diximus. Ariſtoteles autem in quarto Politicon differentiam ſignare uolens inter magiſtratus, id eſt, ἀρχὰς & cura- Magiſtratus & curatores præpoſitiq;. tiones munerum, ita inquit, Maximè autem (ut ſummatim loquar) magiſtratibus appellare eos debemus, quibus de quibuſdam conſultare datum eſt & iudicare, ac pro poteſtate iubere: præcipuè uerò hoc ultimum. Iubere enim pleniorem notam magiſtratus obtinet. Quibus autem hoc non licet, hos ἐπιμελητὰς καὶ ἐπιστάτας uocat: quaſi dicat curatores & præpoſitos.

IN cap. Semper. §. Conductores. De iure immunitatis: Quod proprius eſt defendere, niſi paria fiſco feciſſe dicantur. Lego, Quod propius: & paria cum fiſco. Propius Propius eſt. uerò aliquid eſſe dicimus, pro uериſimilius eſſe. Liuius libro ſecundo ab Vrbe: Id propius fidei eſt: id eſt, magis credendum. Paria autem facere, non eſt uerbum Hiſpanicum, ut Paria facere. Accurſius dixit, ſed uſitatum Latinis autoribus. Columella libro primo: Pecuniam domini uillicus neq; in pecore, neq; in rebus promercalibus occupet. Hæc enim res auocat eius curam, & eum negotiatorem potius facit quàm agricolam, nec ſinit unquam eum cum rationibus domini paria facere: ſed ubi numeratio exigitur, res pro nummis

oſtenditur. Plinius in Epiſtol. *Habuerunt officia mea in ſecundis, habuerunt in aduerſis: non feci tamen paria: atq; eò magis hanc cupio ſeruari, ut mihi ſoluendi tempora ſuperſint. id eſt, nec tamen ſatisfeci, ac planè perſolui acceptum ab eis beneficium: nondum plenas uices rependi.* Et in Panegyrico; *Parens tibi imperium dedit: tu illi reddidiſti. Solus ergo adhuc es, qui pro munere tanto paria accipiendo feciſti, imò ultrò dantem obligaſti. communicato enim imperio ſolicitior tu, ille ſecurior factus eſt.* Idem alio in loco: *Quòd ſi quando cum influentibus negotijs paria feciſti: inſtar refectionis exiſtimas mutationem laboris, id eſt, cùm tu fungendo officio Principis negotijs explicandis, & peragendis parem te præſtitiſti non cedendo labori.* Laurentius Vallenſis *aliter hoc uerbum interpretatus eſt in quinto* Elegantiarum: *ſed exemplum ab eo citatum cum ijs quæ dixi non pugnabit, ſi quis animaduertat. Paria facere, ut* Plinius Iunior *uſus eſt,* Græci *dicunt* τοῖς ὁμοίοις ἀμείβεσθαι. *ut* Demoſthenes ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην. Ariſtoteles, τοῖς ἴσοις ἀμύνεσθαι, *in bonam partem. quanquàm hoc uerbum apud eos in utranq; partem ualet, ut apud* Latinos *quoq;.* Columella *in loco ſuperius citato, &* Calliſtratus *hoc in loco, pro eo quod eſt accepti & expenſi parem rationem facere, & reliquari nihil.* Columella *etiam parem rationem facere dixit.*

Parem rationem facere.

IN *cap. ult. eod. tract.* De iure immunitatis: Menſores, *optio, ualetudinarij. Qui ſint optiones hoc in loco, haud ſcio an facilè quis dixerit.* Varro *in primo de* Lingua Latina: *Primi (inquit) ſingularum decuriarum decuriones dicti: quos ij primos adminiſtros ſibi adoptabant, Optiones uocari cœpti, quos nunc propter ambitiones Tribuni faciunt.* Feſtus: *Optio (inquit) eſt optatio: ſed in re militari is appellatur*

Optiones.

pellatur, quem decurio aut centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quò facilius obeat officia publica. Idem: *Optio, inquit, qui nunc appellatur, antea appellabatur accenſus. Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum: qui quia cooptare quem uelint Cẽturionibus permiſſum eſt, ex facto nomen ſortitus eſt.* Nonius: *Optiones, inquit, in cohortibus dicuntur, qui ſunt honeſti gradus, ut optatos, hoc eſt, electos: & adoptatos, hoc eſt, aſcitos.* Varro de uita patrum lib. II. *exiſtimat appellatos: qui referentibus Centurionibus adoptati in cohortes ſubibant, ut ſemper plenæ eſſent legiones. à quo optiones Decurionum in turmis et in cohortibus Centurionum appellati.* Ego potius hoc in loco optionem pro eo qui adiutor eſt Centurionis aut Decurionis acceperim: ut Plautus uſus eſt, licet metaphoricè, in Aſinaria: Optionem tibi ſumito Leonidam. Fabricare quiduis, quiduis comminiſcere: perficito argentum ut habeat filius, amicæ quod det. Optionem pro adiutore & uicario, quaſiq́; collega adoptato poſuit: quo modo hoc eo capite, Optio fabricæ uocatur. Vegetius de re militari: Optiones, inquit, ab optando appellati ſunt: quod antecedentibus ægritudine præpeditis, ij tanquam adoptati eorũ atq; uicarij ſolent uniuerſa curare. Idem libro ſecundo: Habet legio fabros tignarios, lignarios, ſtructores, carpentarios, ferrarios, pictores, reliquarumq́; rerum artifices, ad hybernorum ædificia fabricanda, ad machinas turresq́; ligneas, cæteraq́; quibus oppugnantur aduerſariorum ciuitates uel defenduntur propriæ, præparatos. Habent fabricas ſcutarias, loricarias, arcuarias. & omnibus enumeratis demum ſubdit, Horum Iudex proprius erat præfectus fabrorum. Præfecti fabrorum multa eſt mentio apud autores. optiones autem in capite, Diuus, ſuprà, De bonis damnato- *Præfectus fabrorum.*

rum, eos eſſe cenſeo quos Commentarienſis qui dicitur, adiutores ſibi ſumpſit ad cuſtodias obſeruandas regendasq́;. *Menſores.* *Menſores (inquit idem Vegetius) ſunt qui ad podiſmum demetiuntur loca, in quibus tentoria milites figant: uel qui* *Podiſmos.* *hoſpitia in ciuitatibus præſtant. Podiſmos eſt dimenſio pedi-* *Metatores.* *bus facta. Hi etiam metatores dicuntur. & metari uerbum, & metata in titulo, De metatis, Codice. σταθμᾶσθαι Græcè dicitur. Cuius rei maximus erat uſus Romanis in caſtris, ut* *Valetudinarij.* *docet Polybius. Valetudinarij medici ſunt, qui ualetudine affectos curãt: uel potius οἱ νοσοκόμοι, qui in ualetudinario miniſterio funguntur: quod Græcè νοσοκομεῖον dicitur. Columella libro duodecimo: Siue quis ſauciatus noxam ceperit, adhibeat fomenta: ſiue languidior eſt, in ualetudina-* *Veterinarij.* *rium deducat. Veterinarij ſunt κτηνίατροι, hoc eſt iumentorum ueterinorumq́; curatores & medici: qui idem ipſi* *Naupegi.* *ſoleas equis affigunt. Naupegi fabricatores ſunt nauium.* *Aerarij ſeu excuſores.* *Aerarios uocat, quos Græci χαλκεῖς dicunt, quos Quintilianus excuſores appellat. Structores ſunt fabri cæmentarij.* *Structores.* *Cicero ad Quintum fratrem: In aream tuam ueni: res agebatur multis ſtructoribus. Longilium redemptorem cohortatus ſum: domus erit egregia. Et ars ſtructoria eſt οἰκοδομικὴ & τεκτονική. Structoriæ miniſtri ſunt λιθουλκοὶ, λιθουργοὶ & λατύποι: uectiarij, lapicidæ, & ſcalpto-* *Scandularij.* *res. Scandularij ſunt, qui ſcandulis hyberna contegebant. tabellæ ſunt prætenues quæ tegularum uicem præſtant, è robore aptiſſimæ & glandiferis alijs, inquit Plinius libro XVI. Cæterùm, cùm in hac nomenclatura uerba ſatis multa ſunt corrupta, tum aquilices mendosè pro aquileges le-* *Aquilex.* *gitur, niſi Calliſtratus errore ductus, aquilices ab aquis* *Aqualicium.* *eliciendis dictos eſſe putauerit. ut aqualicium, quod antiquum uerbum eſt, quaſi aquæ elicium, tum à priſcis uſurpatum*

patum, cum aqua pluuialis remedijs quibuſdam eliciebatur, quod fiebat in magnis ſiccitatibus. Quale Pariſijs ſolenne eſt fieri, cùm fruges ſquallore enecantur ferculis à colle Genoueſæ ad diuæ Mariæ in ſupplicationum pompa, obſecrationumq́; tranſportandis. Aquileges autem ab aquis legendis dicti ſunt, ut autor eſt Marcellus, artifices inueniendorum fontium, aquarumq́; colligendarum ad aquæductus: ijdem ferè cum ijs qui libratores uocantur in tractatu, De excuſationib. artificum, libro decimo Codic. ab aquis librandis dicti. Plinius ad Traianum, de aquæductu Nicomedentium loquens: In primis neceſſarium eſt mitti ad te uel aquilegem uel architectum, ne rurſus eueniat quod accidit. Plinius auunculus lib. XXVI. de Bechio, Eius duo genera. ſyluestris ubi naſcitur, ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignum aquileges. Idem libro XXXI. qualis ſit ars aquilegij docet: quo loco de ſcrutandis aquis loqui- Gladiatores hîc, ſi uerbum mendoſum non eſt, non μονομάχοι ſunt, qui ab laniſta inſtituebantur: ſed μαχαιροποιοὶ, hoc eſt, gladiarij & telorum artifices. Victimarij in comitatu caſtrenſi erant ob hoſtias, quæ in ſacrificijs cædebantur. Librarij depoſitorum ij erant, qui perſcribebant quid quiſq; apud ſigna depoſuiſſet. Antiquitus enim (inquit Vegetius) inſtitutum eſt, ut ex donatiuo quod milites conſequuntur, dimidia pars ſequeſtraretur apud ſigna, ibidemq́; militibus ſeruaretur, ne à contubernalibus per luxum abſumi poſſet, inaniumq́; rerum comparationem. Sepoſitio autem iſta pecuniæ primùm ipſis contubernalibus docetur accommodata. nam cùm publica ſuſtententur annona, ex omnibus donatiuis augetur eorum pro media caſtrenſe peculium. Miles deinde qui ſumptus ſuos ſcit apud ſigna ſua depoſitos, de deſerendo nihil cogitat: magis

Victimarij.

Librarij depoſitorum.

diligit ſigna: pro illis in acie fortius dimicat, more humani ingenij, ut pro illis habeat maximam curam in quibus ſuam uidet eſſe poſitam ſubſtantiam. Deniq; decem folles per cohortes ſingulas exponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus undecimus, in quo tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcilicet cauſa. Et ideo ſigniferi, non ſolùm fideles, ſed etiam literati homines eligebantur, qui & ſeruarent depoſita, & ſcirent ſingulis reddere rationem. Hactenus ille. Fuit cùm ego primipilum hunc uocatum eſſe exiſtimarem in lege, Satis, Codice, Quibus modis pignus uel hypotheca tacitè contrahatur. Et in lege ultima, De primipilo, lib. XII. nunc id dicere non auſim. Tranquillus in Domitiano: Geminari legionum caſtra prohibuit: nec plus quàm mille nummos à quoquàm ad ſigna deponi paſſus eſt: quòd Lucius Antonius apud duarum legionum hyberna res nouas moliens, fidutiam cœpiſſe etiam

Pelliones. ex depoſitorum ſumma uidebatur. Pelliones à Pellibus conficiendis dicti ſub quibus milites hyemabant. Cicero in Academicis: In quo magna rei militaris eſſe occupatio ſolet, ut non multum Imperatori ſub ipſis pellibus otij relinquatur, id eſt, in ſtatiuis.

IN capite Qui liber à legatione abeſt: in tractatu, De legationibus, ſic legit Accurſius: & in omnibus ſic legitur exemplaribus, ut opinor, poſt Accurſium: ſed tamen corruptè. Libera enim ablatiuus eſt, errore & ignorantia li-

Legationes liberæ. brariorum in duas uoces ſolutus. Legationes liberæ olim ornamenti tantum cauſa ab Senatu impetrabantur: quemadmodum honorarij magiſtratus à Principibus honeſtamenti cauſa conceduntur, tituloq; tenus obeuntur & geruntur. Hæ autem ab ijs Senatoribus impetrabantur, quibus negotia futura erant in prouincijs: ut qui hæreditates

perſeq

perſequi aut legata, aut qui nomina exigere uolebant in prouincijs, legatorum perſonis acceptis commendabiliores controuerſias haberent atq; fauorabiliores. quamobrem lege duodecim tabularum, id uetitum erat his uerbis: Rei *ſuæ ergo ne quis legatus eſto.* Q*uæ uerba* Cicero *enarrans libro de* Legibus, *ita inquit:* O*mitto quemadmodum iſti ſe gerant atq; geſſerint, qui legatione hæreditates aut ſyngraphas ſuas perſequuntur: quod eſt fortaſſe uitium.* S*ed quæro, quid poßit eſſe turpius, quàm ſine procuratione* S*enator legatus ſine mandatis, ſine ullo* R*eipublicæ munere?* Q*uod quidem genus legationis ego* C*onſul, quanquàm ad commodum* S*enatus pertinere uideatur: tamen approbante* S*enatu frequentißimo, niſi mihi* L*iuius* T*rib.pleb. interceßiſſet, ſuſtuliſſem. minui tempus: & quod erat infinitum, annuum feci. ita turpitudo manet diuturnitate ſublata.* Idem, *de lege* A*graria:* H*æreditatum obeundarum cauſa quibus uos legationes dediſtis, qui & priuati & priuatum ad negotium exierunt, non maximis opibus, neq; ſumma autoritate præditi: tamen auditis profectò quàm graues eorum aduentus ſocijs noſtris eſſe ſoleant.* Et contra Rullum, L*egatos ueſtros autoritate tenui: qui rerum priuatarum cauſa legationes obeunt: tamen exteræ nationes ferre uix poſſunt. graue eſt enim nomen imperij: idq; etiam in leui perſona pertimeſcitur: propterea quod ueſtro non ſuo nomine abutuntur.* Idem *ad* A*tticum libro* x v. Habent *(ut opinor) liberæ legationes diffinitum tempus lege* I*ulia. nec facilè addi poteſt.* B*ella eſt autem huius iuris quinquennij licentia.* Q*uibus uerbis conijcio interdum quinquennales dari ſolere legationes.* Huiuſcemodi *dantur hodie à* P*ontifice* R*omano.* H*uiuſcemodi etiam commentis nonnulli in* F*rancia* P*rincipum literis in aulam ex urbibus euocantur, ut ſpecio-*

ſas cauſas abſentiæ habeant, & uiceuerſa à comitatu interdum in hanc urbem legatorum perſonæ impetrantur, neſcijs Regibus, quid ijs literis impetratis agatur. Libera etiam mandata legatis dare ſolebant: ut eſt illud apud Liuium libro ſeptimo, de bello Macedonico: Auditæ & aliæ legationes ex Aſia ſunt: quibus omnibus datum eſt reſponſum, decem legatos Senatum more maiorum miſſurum ad res Aſiæ diſceptandas componendasq́;. Summam tamen hanc fore, ut cis Taurum montem, quæ intra regni fines Antiochi fuiſſent, Eumeni attribuerentur præter Liciam Cariamq́;, uſq; ad Mæandrum amnem: eæ ciuitates Rhodiorum eſſent. Deinde enumeratis decem legatis, quos Senatus decreuit. His, inquit, legatis quæ præſentis diſceptationis eſſent libera mandata de ſumma rerum Senatus conſtituit. Hactenus Liuius. Huiuſmodi igitur legatis libera mandata de ijs rebus quæ aliter decerni ac conſtitui, quàm in re præſenti non poterant. Alij autem legati qui cum ea poteſtate non mittebantur, omnia Regum, prouinciarum, exterarum'ue gentium poſtulata, integra ad Senatum uel referebant, uel poſtulantes ad eundem reijciebant, ut Cicero docet in duodecima Antoniana. De libero exilio nos iam diximus. Libera iuriſdictio dicitur, cùm is qui eam habet, non impeditur maiore aliqua poteſtate, quominus agat pro imperio, & lege agi iubeat. Tranquillus in Caligula: Magiſtratibus liberam iuriſdictionem, & ſine ſui appellatione conceſſit. Sic libera diſceptatio rerum cauſarumq́;: de qua alibi dictum eſt.

Libera mandata.

Legati duorũ generum.

Liberum exilium.

Libera iuriſdictio.

Libera diſceptatio.

IN cap. Eundem. eodem. tract. Eundem plures legationes ſuſcipere prohibitum non eſt: præterea ſi & ſumptus, & etiam itineris compendium ſubeat. Sic legit Accurſius, licet aliàs ſuadeat legi adnotauerit. Ego uerò omnino ſuadeat

reſtit

reſtituendum cenſeo, atq; eadem fiducia non præterea, ſed præſertim legendum: hoc ſenſu (quem Accurſius ideo non percepit, quia compendij ſignificationem ubiq; ignorauit) ut Iuriſconſultus cenſuerit: tum demũ aut tum maximè eundem hominem plures ſimul legationes obire conceſſum eſſe, cùm uiatici ratio et itineris compendium hoc fieri ſuaſerit: hoc eſt, cùm minore diſpendio plures ſimul obiri legationes, quàm ſeparatim & ſigillatim poſſunt. Præſertim igitur legendum eſt, καὶ ταῦτα, uel præterea pro eodem intelligendum more Græcorum, ἄλλωστε, quod utrũq; ſignificat. Compendium lucrum eſt temporis pecuniæ & operæ. Plin. lib. XVII. Subtilitas parſimoniæ compendia inuenit, cùm uinea in paſtinato ſecatur, obiter ſeminarium faciendi. Idem: Arbuſta pampinari non eſt moris, & hoc compendium operæ. Papinianus in cap. Meuius. §. Diuorum. De legatis ſecundo, Hominis enim legatum orationis compendio ſingulos homines continet, ὡς συντόμῳ τοῦ λόγου. Inde compendioſa ſubſtitutio dicta. Pro breuitate & contractione uiæ, μέθοδον Græci dicunt, & Latini compendium: ut hoc in loco accipi debet. Auguſtinus libro nono, de Ciuitate eleganter uſus eſt ſententia memorabili. De ſeruatore enim loquens, ut inter diuinam humanamq; naturam interprete atque interuẽtore, ſummiq; et beatifici commercij proxeneta, ita inquit: Beatus enim et beatificus Deus, factus particeps humanitatis noſtræ, compendium præbuit participandæ diuinitatis ſuæ. ἐν μεθόδῳ παρέσχετο κοινωνῆσαι τῆς θεότητος αὐτοῦ. Id eſt breui uia, & uno tantum gradu ut ſcanderemus ad immortalitatis participium, nobis facultatem dedit: non enim per naturam angelicam, ſed per ſeipſum hunc gradum nobis fecit. Diſpendium uiæ compendio opponitur. quibus uerbis Innocentius tertius appoſitè uſus eſt in capite,

Compendium.

Diſpendium.

Qualiter

Qualiter tract. De *accuſat.quæ uerba* Bernardus *non intel lecta tranſmiſit. Quoniam uerò in cap.ſequenti ſit mentio* Hoſtilij Mancinij, *& quæſtionem non ſatis explicauit Iuriſconſultus: ſicui uacet, hoc inquirere, adeat* Ciceronem *libro ſecundo, de* Oratore, *quo in loco* Craſſus *probare inſtitit ſcientiam iuris* Oratoribus *eſſe neceſſariam.* Et *in oratione pro Cecinna: Quid quem pater patratus dedidit, aut ſuus pater populus'ue uendidit, quo is iure amittit ciuitatem? ut religione ciuitas ſoluatur, ciuis* Romanus *detruditur: qui cùm eſt acceptus, eſt eorum quibus eſt deditus. ſi non accipiunt mancipio* Numantini: *retinet integram cauſam & ius ciuitatis.*

IN *cap.altero, tract.* De *nundinis, non modò uerba* Græca *deſunt, ſed etiam in* Latinis *uerbis, quæ ex* Platonicis *ducta ſunt, ſententia mutilata eſt. Quare ut digna aliqua ſententia ex hoc loco elici poßit, rem paulò altius repetendam duximus, ne locus fruſtra reſtitutus ſit ſtudioſis.* Plato *igitur libro ſecundo, ciuilis uel uitæ uel adminiſtrationis, uel, ut* Calliſtratus *uertit, conuerſationis, id eſt,* πολιτέιας, *uel etiam* Reipublicæ *oſtendere uolens ciuitates humanæ conuerſationis gratia communionisq; inſtitutas, communionemq; ipſam commodioris uitæ cauſa neceſſariò conſtitutam, inducit* Socratem *cum* Adimanto *diſſerentem de* Republica, *dicentemq; cogendarum in unum ciuitatum ex ſparſa quondam uagaq; hominum uita neceßitatem auxilij inuicem præſtandi initium attuliſſe: quippe quòd nemo unus ſecum ipſe agens uiuensq;, ſupereſſe ſibi poſſet, ſed multiplici egeret ope. Proinde cùm uita humana & ciuilis uicißitudines adminiculationũ expoſcat: neceſſe eſt, ut homines ferre opẽ, & poſtulare mutuò aſſueſcant.* Id *quod poëta* Satyrographus *his uerſibus expreßit, de brutis animantibus loquens,*

Princip

Principiò indulſit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoq;: mutuus ut nos
Affectus petere auxilium & præſtare iuberet:
Diſperſos trahere in populum, & migrare uetuſto
De nemore, & proauis habitatas linquere ſyluas:
Communi dare ſigna tuba, defendier iiſdem
Turribus, atq; una portarum claue teneri. & reliq.

Huius communitatis ſocietatis ciuilis coëundæ cauſas Cicero *lib.1.de* Legib. *copioſè explicuit,* Plato *uerò ad conſociationem hanc conſtituendam ciuitateſq; ordinandas atq; tuendas, artifices uarios aſcitos eſſe neceſſariò multis uerbis diſſeruit li. antedicto.* Apud quem Socrates *cum confeßionẽ (ut ſolet) diſputando ab Adimãto expreßiſſet, artifices ad ciuitatem conficiundam tuendamq́; eſſe neceſſarios: ad negotiatores deinde hunc propè in modum tranſitum facit.* Mul*tis igitur nobis agricolis alijſq; opificibus opus eſt in ciuitate.* AD. *multis.* SOC. Nimirum *alijs quoq; miniſtris qui importent exportẽtq́; ſingula: et hi ſunt negotiatores. non'ne?* AD. *Etiam.* SOC. *Et negotiatoribus igitur egebimus?* AD. Prorſus *ijs quidem.* SO. *Quòd ſi mari negotiandum ſit, permultis inſuper alijs ciuitas indigebit, utiq; qui norint operã nauare maritimam.* AD. *Sanè quidem permultis.* SO. *Age uerò: in ipſa urbe quonam tandem pacto impertient unus quiuis alteri ſuæ artis opificia? ſiquidem harũ rerum gratia cõmunitatem ineuntes, ciuitatem habitandam inſtituimus.* AD. Videlicet *uenditandis et emptitandis rebus.* SO. *Et forum igitur et nunus in notam cõmercij eam ob rẽ inſtituentur.* AD. Admodum *id quidem.* SO. *Nempe igitur agricolæ aut cuiuis aliorum opificium, cùm aliquid uænale in forum attulerit, interim ceſſandum inerter erit, inibiq; deſidendum: niſi fortè fortuna incurrerit in eorum ipſe aduentum queis eius artificio*

ficio opus eſt. A D. *Minimè uerò. Sunt enim qui cùm hoc uiderint, in hoc ſeſe miniſteriũ protinus daturi ſint: ſiquidem id in rectè conſtitutis ciuitatibus debiliſſimo quiq; factitant, nulliq; alij operi accomodati: quibus in ipſis homines illic immorantes partim emptitare ab ijs oportet qui res uænales habent: partim rurſus ijs, quibus emptis rebus opus eſt, eaſdem res pecunia indicare & addicere.* S O. *Nimirum hæc utilitas cauponum nationem nobis in ciuitate peperit: niſi non caupones uocamus id genus hominum, quod foro operam nauans, coëmundis uendendisq; rebus occupatum eſt. Illud uerò genus erraticum quod per urbes peruagatur, negotiatores utiq; appellamus.* A D. *Prorſus id quidem. Hactenus Plato. Hunc uerò tractatum, Pandectarum conditores uel coagmentatores potius, ut alios fortaſſe tractatus nonnullos, perfunctoriè atq; oſcitanter tranſmiſiſſe mihi uidentur. Primùm ecquod ieiunum eſt adeò argumentum, quod non latius tractari potuerit? Deinde quid minus cohæret, quàm caput hoc cum ſuperiore, aut etiam cum titulo ipſo: ut ad iuris quidem ſtudioſos pertinere uideatur, aut pretiũ aliquod operæ ijs allaturum? Mitto quòd uerba à Calliſtrato citata, duntaxat ut ex eorum interpretatione tum abſurda tum mendoſa coniiciendum nobis relinquitur, ita conciſè tranſcripta ſunt ex Platone, ut ſenſus integer & congruus eſſe nequeat. Ipſe uerò uerba Græca ita ut mihi reſtituenda uiſa ſunt, ſubijciam: nec totum loci contextum tranſcribam.*

Σο. Πλειόνων δὴ γεωργῶν τε καὶ τῶν ἄλλων δημιουργῶν δεῖ ἡμῖν τῇ πόλει. Ἀδ. πλειόνων γάρ. Σο. καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων διακόνων που, τῶν τε εἰσαξόντων καὶ ἐξαξόντων ἕκαστα. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ ἔμποροι. ἢ γάρ; Α. ναί. Σο. τί δαὶ δὴ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, πῶς ἀλλήλοις μεταδώσουσιν ὧν ἂν ἕκαστοι ἐργάζωνται, ὧν δὴ ἕνεκα κοινωνίαν ποιησάμενοι πόλιν ᾠκίσαμεν

ᾠκίσαμεν; Ἀ. δῆλον δὴ ὅτι πωλοῦντες καὶ ὠνούμενοι. Σο. ἆρ' οὖν κομίσας ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγοράν τι ὧν ποιεῖ, ἤ τις ἄλλος τῶν δημιουργῶν, μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκων τοῖς δεομένοις τὰ παρ' αὐτοῦ ἀλλάξασθαι, ἀργήσει τῆς αὐτοῦ δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ; Ἀ. οὐδαμῶς. ἀλλ' εἰσὶν οἳ τοῦτο ὁρῶντες, ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν διακονίαν τάττουσι ταύτην. αὐτοῦ γὰρ δεῖ μένοντας αὐτοὺς περὶ τὴν ἀγορὰν, τὰ μὲν ἀντ' ἀργυρίου ἀλλάξασθαι, τοῖς τι δεομένοις ἀποδόσθαι, τοῖς δὲ ἀντὶ αὖ ἀργυρίου διαλλάττειν ὅσοι δέονται πρίασθαι.

SO. *Multis igitur nobis agricolis alijsq; opificibus opus eſt in ciuitate.* AD. *Multis utiq;.* SO. *Nimirum alijs quoq; miniſtris importaturis exportaturisq; ſingula. et hi ſunt negotiatores, non'ne?* AD. *Etiam.* SO. *Age iam: ipſa in urbe quonam tandem pacto inter ſe cõmunicabunt ſua quiſq; opificia: quarum rerum gratia communionem ineuntes ciuitatem collocandam duximus?* AD. *Rebus uænundandis (ut clarum eſt) emendisq;.* SO. *Agricolæ igitur, cùm in forũ res ſui artificij attulerit, aut ſi quis eſt alius opificũ, ſuo ipſi ab opificio ceſſandum erit, in foroq; ſedendum?* AD. *Minimè uerò. ſunt enim qui hoc uidentes ſeſe ad hoc ſtatim munus conferant. Quos illic manenteis circaq; forũ agenteis, partim nũmis liceri ab ijs oportet, quibus rebus ijs uenditis opus eſt: partim rurſus nummis addicere, ſi quibus emptis opus eſt.* Ad hoc autem dictum Platonis illud Plinij dictum pertinet lib. XVIII. *Ruſticæ tribus laudatiſſimæ eorum qui rura haberent: urbanæ uerò, in quas tranſferri ignominiæ eſſet et deſidiæ, probro. Itaq; quatuor ſolæ erant à partibus urbis, in queis habitabant, Suburbana, Palatina, Collina, Eſquilina. Nundinis urbem reuiſitabant: & ideo comitia nundinis haberi nõ licebat, ne plebs ruſtica auocaretur. Nundinis, inquit Feſtus, ruſtici conueniebant mercandi & uendendi cauſa: tumq; nefas erat cũ populo agi, ne interpellarẽtur nũdina-*

tores.Hermolaus Barbarus animaduertit in antiquis exemplaribus Plinij, legi: Et ideo comitia niſi nundinis haberi non licebat. quæ lectio huic dicto Calliſtrati conuenire uidetur:etiam ſi Feſtus refragatur.Et quanquàm Hermolaus de ea lectione ſtatuere nihil auſus ſit:nos tamen eam confirmare ex Macrobio non magnopere uerebimur,qui libro 1. Saturnalium,ſic inquit:Rutilius ſcribit Romanos inſtituiſſe nundinas: ut octo diebus in agris ruſtici opus facerent, nono autem die intermiſſo rure ad mercatum, legesq́; accipiendas Romam uenirent: & ut ſcita atq; conſulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die propoſita,à ſingulis atq; uniuerſis facilè noſcebantur. Ea re etiam candidatis uſus fuit in comitium nundinis uenire, & in colle conſiſtere, unde coràm poſſent ab uniuerſis uideri, ſed hæc omnia negligentius haberi cœpta & abolita. Hactenus ille. Rem dubiam facit, quòd comitium longè aliud fuit, quàm comitia. Columella in præfatione operis: Nundinarum etiam conuentus manifeſtum eſt propterea uſurpatos, ut nonis tantummodo diebus urbanæ res agerentur, reliquis adminiſtrarentur ruſticæ: illis enim temporibus proceres ciuitatis in agris morabantur, & cùm conſilium publicum deſiderabatur, à uillis accerſebantur in Senatum:ex quo qui eos uocabant,Viatores nominati ſunt.

Vtenſilia. *Cæterùm quoniã hîc dicitur,Si quis ipſos cultores agrorum uel piſcatores deferre utenſilia in ciuitatem iuſſerit:uidendum quid utenſilium appellatione intelligi debeat.Idem Calliſtratus, De decurionibus,ſuprà, Eos qui utenſilia negotiantur & uendunt,licet ab ædilibus cædantur,non oportet quaſi uiles perſonas negligi. Ego utenſilia* χρηστήρια, σκεύη καὶ οἰκητήρια *intelligo.ad officium enim ædilium ſpectat iniqua uaſa frangere. Iuuenalis:Et de menſura uis dicere*

cere:uaſa minora Frangere pannoſus uacuis ædilis ulubris, Hic uerò *utenſilia edulia annonaq́; intelligũtur.nã & ædiles inſpectores erãt annonæ.*Inde *iocus ille* Plautinus, Neptunus *ita ſolet, quamuis faſtidioſus ædilis eſt: ſi quæ improbæ ſunt merces,iactat omnes.quare à* Græcis ἀγορανόμοι *dicũtur.* Intrabant *etiam balnea locaq́; publicè recipientia, munditiamq́; exigebant,ut ex Seneca nouimus.*

IN *cap. Si quis,* De *pollici. Si decimam quis bonorum uouit: decima non prius eſſe in bonis deſijt, quàm fuerit ſeparata.*Ad *intelligentiã huius loci ſciendum eſt, moris fuiſſe apud antiquos,ut multi decimam ſuarum facultatũ* Herculi *uouerent. propter quod* Plautus *decimam partem appellat* Herculaneam *in* Trinum. Iam *de hoc obſonio deminui modò quinq́; nummos partem appellat* Herculaneam. Idq́; *pollucere dicebatur,ut alibi in enarratione eius uerbi diximus.* Idem Plautus *in* Sticho, Hæc *ueniſſe iam opus eſt quãtum poteſt, ut decimam partem* Herculi *polluceam,* ἵνα τὴν δεκάτην ἀποθύσω τῷ ἡρακλεῖ ἑστιῶν τὸν δῆμον.Hoc *apud* Roma. Syllam & Craſſum *feciſſe auctor eſt* Plutarchus*:qui in* Probl, δεκατεύειν τὰς οὐσίας *appellat.aĩtq́; hac potiſsimum cauſa locupletes olim id facere inſtituiſſe, quòd longè excedentes opes ciuibusq́; prægraues, homines locupletiſsimi imminuere uolentes,quaſiq́; immodicè exuberantem extenuare plenioris corporis habitudinem,honorem ſe quàm maximum* Herculi *habere hoc modo exiſtimarũt, illumq́;* Deũ *huiuſcemodi redundantium opum conſumptione atq́; cõtractione magnopere lætari,ut qui uictu nec lauto nec copioſo nec immodico uitam egiſſet.* Id *à* Græcis *ad* Delphicum *templum eſſe factum apud* Xenophontem *legitur.* Accurſius & Bartolus *hic decimã intellexerunt,qualis à nobis hodie agnoſcitur.quã* Vlpianus *religionis ueræ ex-*

Decimam bonorum Herculi dicabant.

Pars Herculanea.

Pollucere.

pers nunquam nouit: ſicut nec ſacerdotium orthodoxæ religionis Modeſtinus in cap. Si quis, infrà eodem hoc tract.

IN *cap.Charidemus,eodem tract.Charidemus reſpondit ex epiſtola quã muneris edendi gratia abſens quis emiſit:compelli eum ad editionem nõ poſſe.* Accurſius & Bartolus *huius dicti abſonum ſenſum commenti ſunt* Latinæ

Munus. *dictionis ignorantia.* Munus *præter notas ſignificationes ſpectaculum etiam ſignificat: cuiuſmodi olim à magiſtratibus* Rom.*populo edebantur,quaſi remunerationes publicè offerẽtibus honorum ſibi collatorum à populo.* Cicero lib. II.de Offic.Itaq; & P.Craſſus *tum cognomine diues, tum copijs, functus eſt ædilitio maximo munere: magnificentiſſima uerò noſtri* Pompeij *munera ſecundo conſulatu. nam* Mamerco *homini ditiſſimo prætermiſſio ædilitatis, cõſulatus repulſam attulit.*Lactantius lib. VI.*Et primitus quidem uenationes,quæ uocantur munera,*Saturno *attributæ ſunt: ludi autem ſcenici* Libero, *circenſes uerò* Neptuno.*De uenationibus nos in anterioribus diximus.* Frequentius *tamen apud auctores muneris appellatione gladiatores ſignificantur: ut apud* Tranquillum *in* Cæſ. Edidit *ſpectacula uarij generis,munus gladiatorium:ludos etiam regionatim urbe tota.* Idem *paulo pòſt,* Munere *in foro depugnauit* Eurius Leptinus *ſtirpe prætoria.* Et in Aug.*Quodam autem muneris die* Parthorum *obſides, tunc primum miſſos per arenam mediam, ad ſpectaculum induxit.* Plinius Iunior,*Rectè feciſti qui gladiatorum munus* Veronẽ*ſibus ueſtris promiſiſti: à quibus olim amaris,ſuſpiceris,ornaris.*Sic Plinius *uſus eſt,ut* Vlpianus *hoc in loco.*Inde Mu-

Munerarius. *nerarius dictus muneris gladiatorij exhibitor.* Tranquillus in Domiti. *Patremfa. quòd* Thracẽ Mirmiloni *parem, munerario imparẽ dixerat, detractũ è ſpectaculis in arena*

canibus

canibus obiecit. Quibus uerbis munerarius Domitianus dicitur ut ludorũ exhibitor: à quo Thrax coactus fuerat depugnare. hoc enim ſignificat imparem ei fuiſſe. quæ figura ſermonis exitialis homini intempeſtiuè faceto fuit. Plinius lib. XXXIIII. *ſine adiectione dixit ut* Tranquillus, *ſed pro ferarum ſpectaculo: Cæſar (inquit) qui poſtea dictator fuit, primus in ædilitate munere patris funebri omni apparatu arenæ argenteo uſus eſt: feraſq; argenteis uaſis inceſſiuere tum primum.*

IN *cap.* Ex pollicitatione: Si bona liberalitati ſoluendo *nõ fuerint. Lego ſoluendæ. Sic enim* Liuius *locutus eſt non ſemel nec iterũ. ut illud,* Talia *quærentes æqua orare, ſeq; ea relaturos ad Scipionẽ tribuni reſponderunt: &* P. Scipionẽ *Deum benignitate, &* Rempublicã *eſſe gratiæ referendæ.* Idem, *Ea modò quæ reſtinguendo igni forẽt portantes. quo in loco ſubaudiri puto, accõmodata uel idonea.* Cicero, *In coniectura igitur cũ eſt inficiando reus: accuſatori hæc duo prima ſunt. ubi ſubaudio, crimini par uel opportunus, uel quid ſimile.* Apud Liuiũ, *Si* Reſpublica *ſoluẽdo ære alieno eſſet. legitur pro æri in datiuo, ut quidẽ ego cenſeo.* *Soluendo ære alieno eſſe.*

IN *cap.* Septitia: *quanquam parũ elegãter* Latina *hoc loco facta ſunt uerba à* Iuriſconſulto *Græcè ſcripta: tamen quoquo modo reſtituenda puto. Sic autẽ ea lego,* Agonem *tetraetericum ex triginta millibus ſortis* (ἀπὸ τῶν δέκα μυριάδων ἀρχαίου) *ipſa pecuniam retinens, & ſatiſdans idonee apud decemprimos ſoluturam me uſuras legitimas triginta millium: agonotheta exiſtente & præſidente uiro meo* (ἀγωνοθετοῦντός τε καὶ προεδρεύοντος) *liberiſq; inſuper q ex me naſcituri ſunt. procedẽt autẽ uſuræ ad præmia* Thymelicorũ. *& reliqua.* τετραετηρικὸν *dicitur, quòd quarto quoq; anno inſtauratur. et agõ tetraetericus ſic dicitur,* *Tetraetericus.*

ut trietericus à Vergilio in quarto, pro triẽnaliũ. & πεντετηρικός, luſtralis. Tribus autẽ decẽ millibus abſurdè pro tribus myriadibus dicitur. Eſt autem myrias numerus decẽ millium. Decemprimi ſunt decaproti: de quibus paulò antè dictum eſt, qui ſacris certaminibus erant præpoſiti. Qui etiam agonothetæ quaſi & munerarij & munerum moderatores dicuntur καὶ βραβευταί. Huiuſcemodi uerò agones in honorem manium inſtituebantur, quaſi magnifica parentalia: quorum Decemprimi exactionem habebant. Quòd ſi quis uelit locum Græcum ad uerbum reſtituere, in promptu eſt ex uerbis Latinis id facere. uerũ id curioſius quàm fructuoſius eſſe cenſeo. Verba ſunt enim cuiuſuis formularij Græci; quorum ſatis eſt ſententiam aſſequi. Cuiuſmodi pleraque fuerunt Græcè ſcriptorum in Pandectis, quæ nunc deſiderantur. tametſi tractatus De excuſationibus tutorum, aliq; pauca loca ſparſim in ijſdem libris non minus poſci mihi, quàm deſiderari uidentur. Quæ ſi ad hũc diẽ extant integra in Florẽtinis exẽplaribus, ut Politianus teſtatus eſt, mirum eſt adhuc non eſſe reſtituta, cùm aliqui penes ſe habuiſſe dicantur, non pauci etiam ad ea aditum penè liberum habuiſſe. mihi unum & alterum locum in ipſis inſpicere momento temporis indultum eſt: ita ut honorificè mecum actum eſſe dicerem & cenſerem.

IN *cap. ſequenti, Si quis ob honorem uel ſacerdotium pecuniam promiſerit: & antequam honorẽ uel magiſtratum ineat, decedat, non oportere hæredes eius conueniri in pecuniam. Quoniam hic Accurſius non reijcit ad ea quæ ab ſe dicta ſunt in enarratione cap. Barbarius. ſuprà, De offic. Prætoris: primum ridiculum eſt quòd Accurſius ignorauit Gentiles, quos uocant ἐθνικοὺς, etiam ſui habuiſſe ſacerdotia & pontificatus; de quibus hic Modeſtinus locutus*

cutus eſt. Deinde ne hic locus cum cap. unico ec llidi uideatur, ſuprà, Ad legem Iuliam de ambitu, ut Accurſius cenſuit & Bartolus: quo in loco ſic idem Modeſtinus hæc uerba ſcripſiſſe dicitur, Quòd ſi in municipio contra hanc legem, Magiſtratum aut ſacerdotium quis petierit: per ſenatuſconſul. in centum aureos cum infamia punitur. Ne igitur pugnantia hæc duo loca uiderentur: ita hìc Iuriſconſulti uerba exaudire Accurſius debuit, Si quis cùm ei à municipibus honor ultrò aut ſacerdotium eſſent delata, pecuniam & ipſe ultrò pollicitus eſſet. Prius enim deſignabantur magiſtratus, & poſt aliquot menſes magiſtratus inibant. Deſignantur enim magiſtratus tum cùm creati renuntiantur: tuncq; ἀναδεικνύμενοι & μέλλοντες dicuntur. Ineunt autem magiſtratus demum cum inſignia magiſtratus cum imperio aſſumũt: et εἰς τὰς ἀρχὰς εἰσιέναι dicũtur. Liuius, Cõſules quo creati ſunt die (ſic enim placuerat patribus) magiſtratum inierunt. Romæ autem Calendæ Ianuariæ ſolennes erant ineundis magiſtratibus. Herodianus in pri. de ijs loquens, Cùm hunc (inquit) diem feſtum ciuitas ageret, in quo Romani inuicẽ ſe ſalutant, & nomiſmata alter alteri cæteraq; munera multiplicia mißitant, ſummiq; magiſtratus conſpicuam purpuram ſibi ſolennemq; aſſumunt. & reliqua. Tranquillus in Cæſare, Pridie autẽ Calend. Ianu. repentina conſulis morte ceſſantem honorẽ, in paucas horas petenti dedit. Plinius libro undecimo, Defuit iecur Caio principi Calend. Ianuarijs, cùm iniret conſulatum: quo anno interfectus eſt. Comitia autem quibus deſignabantur magiſtratus, non ſemper eodem tempore ſtatutoq; habebantur. Cicero ad Furnium, Comitia tamen, quando ex ijs pendes, quãtum facere poſſumus (quod multis de cauſis Reipublicæ arbitrantur conducere) in Ianua-

Deſignari magiſtratus.

Inire magiſtratum.

rium menſem protendimus. Nibil tamen fuiſſe perpetuum & ſemper obſeruatum, ex Liuio liquet: qui librum ſecundum belli Maced. ſic exorditur: Conſules Prætoresq; cum Idibus Martijs magiſtratum iniſſent, prouincias ſortiti ſunt. Idem lib. ſuperiore, Omnium primum eam rem Idibus Martijs (quo die tum conſulatus inibatur) P. Sulpitius conſul retulit. Petere autem honorem uel ſacerdotium nunquam lege Ro. prohibitum fuit: ſed cõtra leges de ambitu latas petere, id demum erat uetitum: hoc eſt pecunia tributim centuriatim'ue pronuntiata. Moris enim fuit apud Rom. ut candidati & magiſtratuum petitores, non modò publicè palamq;, ſed etiam ſigillatim unumquenque orando, obſecrando, prehenſandoq; peterent. Vnde Craſſus apud Ciceronem in ſecundo de Oratore, Equidem (inquit) cum peterem magiſtratum, ſolebam in prehenſando dimittere à me Scæuolam, cum ita dicerem me uelle eſſe ineptum. id erat petere blandius: quod niſi ineptè fieret, bene non poſſet fieri. Hoc autem Græcè δεξιοῦσθαι dicitur, à dextræ prehendendæ more: qui habitus eſt orantis, ſuffragijq; promiſsionem expoſcentis & penè exprimentis. Idem Cicero ad Atticum, Petitionis noſtræ, quàm tibi ſummæ curæ eſſe ſcio, huiuſmodi ratio eſt, quòd adhuc coniectura prouideri poßit. prehẽſat unus P. Galba ſine fuco ac fallacijs more maiorum. Plinius in epiſtolis ad Metium ſcribens, Superſunt ſenes, ex quibus audire ſoleo hũc fuiſſe comitiorum ordinem. Citato nomine candidati ſilẽtium ſummum dicebat ipſe pro ſe: explicabat uitam ſuam: teſtes & laudatores dabat, uel eũ ſub quo legatus, uel eũ cui quæſtor fuerat, uel utrunq; ſi poterat: addebat quoſdã ex ſuffragatoribus: illi grauiter & parcè loquebantur. plus hæc quàm preces proderant. nonnunquã candidatus aut natales

Petere magiſtratus nõ erat uetitũ legibus de ambitu latis.

De more candidatorum in ſenatu.

les competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. audiebat Senatus grauitate cenſoria. ita ſæpius digni quàm gratioſi præualebant. quæ nunc immodico fauore corrupta, ad tacita ſuffragia, quaſi ad remedia decurrerũt. Quòd autem Plinius hæc dixerit eo tempore quo principes Romani honores conferebant, uel ſenatui permittebant (quo tempore lex de ambitu lata eſt, quæ ab Accurſio pro obiectatur in cap. Barbarius, ſupradicto) uerba Plinij in fine eius epiſtolæ docent, Sunt quidem cuncta ſub unius arbitrio, qui pro utilitate communi ſolus omnium curas laboresq́; ſuſcepit. Quòd autem Senatus decreto magiſtratus tunc conferrentur, ex epiſtola alia ad eundem intelligimus: in qua rurſus de tabellaribus ſuffragijs loquitur, de quibus in ſuperioribus nonnihil dictum eſt. Scripſeram (inquit) tibi, uerendum eſſe, ne ex tacitis ſuffragijs uitium aliquod exiſteret. Factum eſt proximis comitijs, in quibuſdam tabellis multa iocularia atque etiam fœda dictu, in una uerò pro candidatorum nominibus ſuffragatorum nomina inuenta ſunt. Excanduit ſenatus: magnóque clamore in eum qui ſcripſiſſet, iratum principem comprecatus eſt. Ille tamen feſellit & latuit: fortaſſe etiam inter indignanteis fuit. Quid putamus eum domi facere, qui in tanta re, tam ſerio tempore ludat: qui denique omnino in ſenatu dicax & urbanus & bellus eſt? Congruit hoc cum eo quod ſcriptum eſt in lege, Tres, De epiſcopali audien. Cod. Quòd autem deſignatio magiſtratuum comitiali menſe fieret, & alio menſe conſulatum inirent, cum ex plurimis Liuij locis & Ciceronis liquet, tum ex eo quòd ipſe Cicero cum conſulatum gereret Murænam conſulem deſignatũ ambitus reum defendit, ut ex eius uerbis apparet circa principium defenſionis. Sunt autẽ hæc uerba, Quòd ſi in ijs rebus repetendis

quæ mãcipi ſunt, is periculum iudicij præſtare debet, qui ſe nexu obligauit: profectò etiam rectius in iudicio conſulis deſignati is potiſsimum conſul qui conſulem declarauit, auctor beneficij populi Romani defenſorq́; periculi eſſe debebit. id eſt, Quemadmodum uenditor qui mancipio dedit rem quæ eſt in humano commercio: quiq; nexu ſe obſtrinxit, ut emptori rem habere liceret: præſtare debet rei uendicationis periculum, ne ab emptore res auferatur iudicio: ita conſul, quo comitia habente conſul alius deſignatus eſt in annnum futurum, debet beneficium populi ſuumq́; tueri. Magiſtratus deſignatus in iudicium uocari poterat: inito autem magiſtratu non poterat ex edicto De in ius uocando, nec accuſari, ut eſt auctor Venuleius in tracta. De accuſ. Proinde pecunia promiſſa ob honorem uel ſacerdotium, hic liberalitatem ſignificat ſpontaneam, ad ſpectaculum edendum ob magiſtratum ultrò delatum: id quod ambitus crimine uacabat. Quam ad ſentẽtiam aſtruẽdam nullo alio utar auctore potius quàm Marcello in cap. Publius, ſuprà, De conditionibus & demonſtr. Publius Meuius teſtamẽto ita cauit, Quiſquis mihi hæres hæredes'ue erunt, fidei eorum committo, ut dent Gaio Seio ſororis meæ filio in honorem conſulatus quadringẽta. Viuo Meuio Seius Conſul deſignatus eſt, & munus edidit: deinde ex Cal. Ianu. conſulatum ingreſſus eſt. & reliqua. Quo in loco Accurſius harum rerũ ignarus, munus edidit (inquit) id eſt profeſſus eſt ſe ſuſcepturum: cùm munus edere (ut paulo antè diximus) ſit ſpectaculum edere uel uenationis uel gladiatorum. Cicero in eadem oratione, Quare nec plebi Romanæ eripiendi fructus iſti ſunt ludorum, gladiatorum, conuiuiorũ: quæ omnia maiores noſtri comparauerũt: nec cãdidatis iſta benignitas adimenda eſt, quæ liberalitatẽ magis ſignificat,

cat,

cat, quàm largitionem. Plutarchus in Bruto ait *ſpectacula Romæ mercedes fuiſſe magiſtratuum collatorum.*

IN *cap.*I. *de Varijs & extraord. cognitionib. lego ex antiquo exẽplari, in quo tenuia extabant ueſtigia Græcorũ uerborũ,* ἐλευθέρια μαθήματα. Pli. lib. XIIII. *Peßum iere uitæ precia : omneſq; à maximo bono liberales dictæ artes in cõtrarium cecidere, ac ſeruitute ſola profici cœptũ.* Auguſtinus lib. VI. de Ciuit. *ſeculares eſſe uocitatas à recẽtioribus ait.* Cic. in I. de Orat. *ingenuas appellat:* Ariſtot. ἐλευθερίους ἐπιστήμας: Galenus ἐλευθέρια μαθήματα, *ut* Vlpia. *Dicũtur etiã* ἐλευθέριοι λόγοι: & προπαιδεύματα, *quaſi inſtitutiones præuiæ ad primã philoſophiã quæ omnia cõplectitur: & ad theologiã, cuius incunabula hodiernis moribus longè exiſtimantur tenuiora quàm olim. Quanquam id quoquomodo tolerãdum eſſet: niſi etiã diſciplinarũ elegantiæ literarũq; nitori & claritati inimicitias denunciaſſet theologia ipſa profeßione. Verùm ingenuæ & liberales uocitatæ ſunt, ut ab ijs diſtinguerẽtur quas* Græci tum φαύλας ἐπιστήμας, *id eſt uiles: tum* ἀνελευθέρους, βαναύσους, ἀγοραίους *appellant: id eſt illiberales, ſordidas, circunforaneas.*

Liberales artes.

IN *cap.*II. *de Proxenetis, Sed & ſi quid philantrophi nomine accepit. Lego philanthropiæ. Philanthropia enim non modo humanitatẽ, id eſt, morũ clementiã ac benignitatẽ ſignificat: ſed etiã liberalitatem.* Demoſthenes ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας, Καὶ φιλανθρωπευόμενος πρὸς αὐτοὺς ὁ Φίλιππος, ἄλλά τε πολλά, καὶ τελευτῶν ἐκπώματα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ προὔπινεν αὐτοῖς. Et φιλανθρωπία, φιλοδωρία. *Sic* Latini *benignè facere dicũt.* Cic. pro Planc. *Doceo gratioſum etiã tribubus Plãciũ quòd multis benignè fecerit, pro multis ſpopõderit. Hic ergo philãthropiæ nomine aliquid accipere, eſt munuſculũ accipere uel mercedulã,*

Benignè facere.

quæ benignitatis magis quàm obligationis ſit.

IN *cap.ſeq.Facilius quod Græci appellant peti poßit. Puto legendum, Quod Græci* προξενητικὸν *appellāt:cum hoc uerbum in Græco cōpēdio legerim.niſi* φιλανθρώπευμα *magis placet: quòd benignè datum ſignificat.* Hæc *tamen coniecturæ ſunt, non fiduciæ, ut in cap.Rei, de Verb. ſign. quod legitur, Id opus quod Græci uocant, id eſt, ex opere facto corpus aliquod perfectum,* τὸ ἀπειργασμένον.

IN *cap.Munus,de Verborum ſignificatione: Et quoſ-*

Munifices. *dam milites munificos uocari.* Lego *munifices.* Munifices *enim dicebantur, autore Feſto, qui non uacabant: ſed munus principi faciebant. Contrà beneficiarij dicebantur, qui uacabant muneris officio, & munifices à Vegetio dicuntur milites, qui munera faciunt: quibus immunes non obſtricti ſunt. Inde illud Plinianum per metaphoram dictum libr.XI. Vno uero ſue ex omni turba relicto,ſola munifex mamma quæ genito fuerat attributa,deſcendit. Munificem mammam Plinius pro lactenti dixit, qua ſcilicet fœtus lactatur.* Libro *tamen undecimo Cod. in cap. ſecundo,* De *prædijs nauiculariorum, munificum prædium dicitur* τὸ λειτουργοῦν καὶ συντελές.

IN *cap.ſeq.lego,Contractum autem ultro citroq́; obligationem eſſe.quod Græci* συνάλλαγμα *uocant.quod uerbum apud Ariſtotelē identidem legitur in* V.Ethicôn.*Con-*

Contrahere & diſtrahere. *trahere & diſtrahere ut* Latinè *opponuntur: ſic Græcè* συναλλάττειν καὶ διαλύεσθαι. *Ariſto.* οὐχ ὁμοίως δὲ συναλλάξας καὶ διαλυόμενος ἐγκαλέσει. *ac ſi diceret: niſi ita res diſtrahatur ut cōtracta eſt,cōtinuò expoſtulabit.id autem fit cū conuēta diſſolutione implentur,hoc eſt debiti de-*

Solutio debiti unde dicta ſit. *pēſione.Vnde ſoluere uerbū dictum* τὸ ἐκτίσαι, τὸ ἀποτίσαι, τὸ καταβάλλειν. *Plautus:Soluta res erit,ſi mihi dederis.*

IN

IN cap. *Sylua*, Noualis eſt terra præciſa: & reliqua. Lego obſeruatione antiqui exemplaris, Noualis eſt terra proſciſſa: quã Græci νέατον uocant. νέατος enim ſic dicitur, ut ἄροτος, ἄμητος, & ſimilia, hoc eſt, ἡ γῆ νεωστὶ ἠροτριαμένη. Ξενοφῶν, Καὶ γὰρ νεατὸς καὶ σπόρος καὶ φυτεία καὶ νομὴ, ὑπαίθρια ταῦτα πάντα ἔργα ἐστί. Sed apud Xenophontẽ tẽpus potius ſignificat quàm ueruactũ uel ſegetem, cũ accẽtu in ultima. νεᾶν nouare, eſt noualia facere: τὸ μεταβάλλειν τὴν γῆν πρότερον εἰργασμένην. Theophraſtus, ἡ δὲ κατεργασία ἐν τῷ νεᾶν κατ᾽ ἀμφοτέρας τὰς ὥρας καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. Cicero in II. de Orat. Subacto mihi ingenio opus eſt, ut agro nõ ſemel arato: ſed nouato & iterato, quo meliores fœtus poßit & grãdiores edere. Nouatum agrũ appellat, diu ante ſementẽ cultũ, ut interim fermentaretur, & ſub ſementẽ iteraretur. Proſcindi autẽ ager dicitur, nõ præcidi. ut in illo Catonis oraculo, Lutoſam terram ne tãgito: ui omni arato: priuſquam ares, proſcindito. hoc utilitatẽ habet, quòd inuerſo ceſpite herbarum radices necãtur. Plinius lib. XVIII. Quidã utiq; ab æquinoctio uerno proſcindi uolũt. quodq; uere aratũ eſt, à tẽporis argumẽto ueruactũ dicitur. Hoc in nouali atq; irrequieto neceſſariũ eſt. Nouale eſt quod alternis annis ſeritur. Ex quibus uerbis planũ fit, noualẽ paulũ eodem modo ut Plinium accepiſſe. Idẽ, Iuſtũ eſt proſcindi ſulco dodrantali iugerum uno die, iterariq; ſeſquijugerum, ſi ſit facultas ſoli: Si minus, proſcindi ſemiſſem, iterari aſſem. Proſcindere eſt primùm terram uertere grandioribus glebis relictis. Vt autẽ noualis alternis annis ſeritur, ita reſtibilis quotannis: qui παλιμφυὴς uocatur, & παλίμβλαστος. Veruactũ autẽ & nouale interdum pro eodẽ accipiũtur. Columella enim ueruactum appellat agrum uere primo proſciſſum, qui anno

Nouare agrũ.

Proſciſſus ager.

Veruactum.

Noualis & nouale.

Reſtibilis.

anno ceſſauit:ut lib.11. Fabæ modij quatuor uel ſex in ueruacto duas operas bubulcorum detinẽt:ac in reſtibili unã. Idem, Faſellus terræ mandatur uel in ueruacto, uel melius pingui & reſtibili agro. Ego uerò noualem tum dici ſentio & nouale, cum poſt meſſem ager tonſus quieſcit: quod culmentum lingua patria uocat. Tum autem ueruactum dicitur, cùm uere terra proſciſſa eſt: Græcè νέατος, ut diximus, & νεὸς & νέωμα. Latinè etiam interdum ſeges dicitur, cum iterata & exculta eſt ad ſementẽ. Id cum ex loco Plinij ſupradicto, tum ex Columella declaratur in præfatione VII. his uerbis, Neq; inficior id eos aliqua ratione feciſſe, quaſi ſit agricolæ contrarium paſtoris propoſitum: cum ille ſubacto & puro ſolo gaudeat, hic nouali graminoſoq́; : ille fructum è terra ſperet, hic è pecore. Idem in VIII. Sequeris autẽ noualia non ſolum herbida, ſed quæ plerunque uidua ſunt ſpinis. Varro, Seges (inquit) dicitur quod aratũ necdum ſatum eſt: noualis, ubi ſatum fuit ante quàm ſecunda aratione renouetur. Idem, Multum intereſt in rudi terra: an in ea ſeras, quæ quotannis obſita ſit, quæ uocatur reſtibilis, an in ueruacto, quæ interim requieuit. Inde tonſæ nouales Vergilio, & culta noualia. Eſt et aliud genus noualis, terra tunc primum ad culturam proſciſſa: quo modo Plinius uſus eſt in XVII. de odorata terra loquens, Talis eſt ferè (inquit) in noualibus cæſa uetere ſylua, quæ conſenſu laudatur.

Seges.

IN cap. Oſtentum, reſtituenda hæc duo uerba, φάσμα, τερατώδες.

IN cap. Inſtratum: lego ex antiquo exemplari, Neq; enim dubium quin ſtragula ueſtis ſit omne pallium quod Græci περίστρωμα uocant. Quo uerbo Latini etiam uti ſolent: ut Cic. in ſecunda Antoniana, Conchiliatis Gn. Pompeij periſtromatis

Periſtroma.

ſtromatis ſeruorum in cellis lectos ſtratos uideres. Dicuntur *etiam peripetaſmata ex eo quòd triclinijs obtendi ſoleant,& παραπετάσματα,& aulæa,&* Attalica,*ab aulis regum in quibus expandũtur.* Vergilius, *Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.Curtius, Lectos circũdederãt aulæa purpurea auroq; fulgentia.* Et *in ſingulari aulæa quo modo Græci utuntur.Curtius lib.* VII. *Cùm poſt aulæam quæ lectos obduceret,ſtaret rex.* Cic.*in Verr.act.* V. *Quid illa Attalica tota Sicilia nominata ab eodẽ Heio peripetaſmata emere oblitus es?Plinius lib.* VIII. *Aurũ intexere in eadem Aſia inuenit Attalus rex:unde nomẽ Attalicis.*Dicuntur *&* Babylonica. *Idem, Colores diuerſos picturæ ueſtibus intexere* Babylon *maximè celebrauit,& nomen impoſuit.Et rurſus idem, Metellus Scipio triclinaria Babylonica ſeſtert.octingẽtis milibus uæniſſe, iam tunc poſuit in Capitonis criminibus.* Vocantur *etiam tapetes uerbo & ipſo Græco,& tapetia.noſtri uno uerbo ſtragula et plagas appellant.ut Liuius lib.* IX. *de bello Maced.Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu Aſiatico inuecta in urbem eſt.* Inde *primum lectos æratos, ueſtem ſtragulam pretioſam,plagulas, & alia textilia Romam adduxerunt.* Hæc *cum animalia habent intexta, ut hodie paſſim habentur, ζωωτὰ à Græcis,id eſt,belluata uocantur.* Plautus *in Pſeud.* Neque *Alexandrina belluata conſuta tapetia.* Pallia *à quibuſdam uocantur, ut nunc ab* Vlpiano*: cum pallium alioqui ſit ueſtis Græcorum propria.* Vnde *palliatæ fabulæ dictæ, ἱμάτιον ab illis dictum.*

Peripetaſmata *Attalica.* *Aulæa.* *Babylonica.* *Tapetes.* *Stragula & plagæ.* *Belluata ſtragula.* *Pallia.*

IN *cap.Sæpe ita cõputatum eſt: lego ex antiquis cõparatum:id eſt,conſtitutum, & loquendi conſuetudine receptum.Terent.in Phor.Quàm iniquè cõparatum eſt: ij qui minus habent,ut ſemper aliquid addant diuitioribus.Cicero in*

Comparatum.

ro in Lælio, Quoniam ita comparata eſt ratio uitæ naturæq́; noſtræ, ut alia ætas oriatur ex alia. οὕτω καθέστηκε τὸ τῆς φύσεως καὶ τοῦ βίου τοῦ ἡμετέρου.

In eodẽ cap. Nam cùm dicitur apud ueteres agnatorũ gentiliumq́;, quæ pro ſeparatione accipitur. Accurſius non rectè gentiles cognatos interpretatus eſt: quia utroq; uocabulo agnati intelliguntur. Verũ gẽtilitas agnatorũ erat clarioris familiæ. Morem autem eum fuiſſe antiquorum, ut hæc duo in ſermone iungerent: ex illo prouerbio apparet, quo Varro & Columella uſi ſunt, Ad agnatos & gentiles eſt deducendus. de quo ſatis eſt à nobis alibi dictum, atque etiã de iure gentilitatis. & alioquin gentiles nõ tam agnati ſunt, quàm cognomines. Vnde Cicero Seruium Tullium, qui Romanorum rex fuit, gentilem ſuum uocat. inde illud Plinianũ lib. XXXIII. Singuli Marcipores Luciporeſ'ue dominorũ gentiles uictum in promiſcuo habebant. quibus uerbis ſignificat priſcos Romanos ſingulis ſeruis contentos fuiſſe. quare Marcipores quaſi Marci pueri uel Lucij uocabantur, quaſi miniſtri & aſſeclæ, ut Græci παῖδας uocant ſeruos. quod in numeroſa familia poſtea fieri non potuit. Fabius in pri. In ſeruis (inquit) iam intercidit genus illud nominis quod ducebatur à domino: unde Marcipores, Publipores. Qui ergo dicebat agnatos gentileſq́; & eiuſdem gentis, & cognomines ſignificabat. Falſus eſt etiam in eo Accurſius, quòd ſuperatum & diſiunctum pro eodem accepit: cùm Paulus hoc intelligi uoluerit, gentiles ſeparatos ab agnatis eſſe. Aliud eſt enim diſiunctiua particula, διαζευκτικὸν μόριον: & aliud ſeparatiua, ἀποχωριστικόν. Cicero in Top. Gentiles ſunt qui inter ſe eodẽ nomine ſunt, qui ab ingenuis oriũdi ſunt, quorũ maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, qui capite non ſunt diminuti. Nihil

Agnati & gentiles.

Marcipores.

bil enim uideo Scæuolam pontificem ad hanc definitionem addidiſſe. Secùndum hoc non ut quiſque agnatus eſt alicui, ita etiam gentilis eſt: nec quiſquis alicui gentilis eſt genere, non etiam agnatus eſt. Quare longè abfuit Accurſius à mente Iùriſconſulti, cùm ait hic gentiles cognatos ſignificari. Verum eſt tamen (ut diximus) gentiles interdum eſſe, qui non ex eadem familia ſint: ut M. Tullius Seruio Tullio regi.

IDEM *Accurſius in cap. Impenſæ, non intellexit quid ſit loricatio. non eſt enim cælatura in modum loricæ facta: ſed cùm lorica ſit in uniuerſum cuiuſque rei tutela & protectio & munimentum, id eſt, πρόβλημα, σκέπασμα, καὶ τὸ στέγον τι, tum uerò lorica pars murorum eſt & ſtructurarum. Vitruuius libr. II. de lateritijs parietibus loquens, Cùm enim in tecto tegulæ fuerint fractæ aut à uentis deiectæ, qua poßit ex imbribus aqua pluere: non patietur lorica teſtacea lædi laterem, ſed proiectura coronarũ reijciet extra perpendiculum ſtillas. Loricam appellat coronarum proiecturam, quæ fit in parietibus eiuſcemodi. Curtius lib. VIII. Anguſta muri corona erat. non pinnæ, ſicut alibi, faſtigiũ eius diſtinxerãt: ſed perpetua lorica obducta tranſitũ ſepſerat. Itaq; rex hærebat magis quàm ſtabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulſans. Loricam appellat ſtructuram faſtigiatam, quæ aquam pluuiam utrinque diſpellit extra perpẽdiculum ueluti ſuggrundulis prominentibus. Capiſtratæ huiuſcemodi ſtructuræ à ſtructoribus noſtris appellantur. In pauimentis etiam ruderatis lorica appellatur corium è marmore tuſo cum calce & arena, Vitruuio lib. VI. Itaq; ſi neceßitas urgeat, ut minimè uitioſa fiant, ſic erit faciendum. cùm coaxatum fuerit, inſuper altera coactio trãſuerſa ſternatur, clauisq́; præfixa duplicem* Lorica.

plicem præbeat contignationi loricationem: deinde ruderi nouo tertia pars teſtæ tunſæ admiſceatur. Varro libr. I. de re ruſtica, Parietes & ſolum opere tectorio marmorato loricandi. Hoc in loco Paulus huiuſcemodi loricationem

Loricatio.

ſignificauit, quæ nonnihil ſimile uel operis tectorij habeat ad picturam admittendam: uel in ſummis ſtructuris aliquid elegantius, cohoneſtamenti gratia factum potius, quàm ſtructuræ protegendæ. à Græcis θριγκωσις dicitur. Homerus in Odyſſ. χάλκεοι μὲν τοῖχοι: περὶ δὲ θριγκὸς, κυανόιο. id eſt, ὁ περιέχων κύκλος, οἱονεὶ στέφανος. A lorica

Loricare.

loricare uerbum dictum. Plinius de ichneumone loquens in VIII. Mergit ſe limo ſæpius ſiccatq́; ſole: mox ubi pluribus eodem modo ſe corijs loricauit, in dimicationem pergit. Quem loquendi modum ab Ariſtotele ipſe mutuatus eſt libro ſexto, de hiſtoria animalium. de apris enim loquens ita inquit, Mirabilia inter ſe prælia conſerunt: ſeſe ad ea loricantes, tergoraq́; ſua in ſummam craßitudinem artificio comparantes, ea ad arbores affricantes, & cœno oblita ſubinde aßiccãtes. Sed hæc ſignificatio ab lorica militari dicta eſt, θωρακίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ ποιοῦντες τὸ δέρμα παχύτατον ἐκ παρασκευῆς.

IN cap. Cùm biſextus. Cato putat mẽſem intercalarem addititium eſſe: omnesq́; dies eius pro momento temporis obſeruat: extremoq́; die menſis Februarij attribuit Quintus Mutius. Menſis autem intercalaris conſtat ex diebus XXIX. Accurſius exiſtimauit Catonem & Mutium à Celſo reprehendi ut abſurda dicentes: quare ad huius dicti ſenſum percipiendum, adnotandum hic eſſe duxi id quod Macrobius libr. I. Satur. his uerbis dixit. Cum Romani ex diſtributione Pompilij ad lunæ curſum, ſicut Græci, annum proprium computarent: neceſſario etiam intercalarem

calarem menſem inſtituerunt more Græcorum:& reliqua, quæ de intercalatione autor ille proſecutus eſt. Hoc autem intercalãdorum menſium inſtitutum Cæſaris ætatem præceßit. Quare hîc Quintus Mutius P. filius & Cato, à Celſo nominati ſunt Iuriſcõſulti antiquiores Cæſare, ut autor eſt Pomponius in cap. altero, De origine iuris. De quo Cæſare Trãquillus ita ſcribit, Conuerſus hinc ad ordinandum reipublicæ ſtatum, faſtos correxit iampridem uitio pontificum per intercalandi licentiam adeò turbatos, ut neque meßium feriæ æſtati, neque uindemiarum autumno competerent: annuumq́; ad curſum ſolis accommodauit, ut CCCLXV. dierum eſſet: & intercalario menſe ſublato, unus dies quarto quoque anno intercalaretur. Quo autem magis in poſterum è Calendis Ianuarijs nobis temporũ ratio congrueret: inter Nouembrem & Decembrem menſem, interiecit duos alios. Fuitq́; is annus quo hæc conſtituebantur, quindecim menſium cum intercalario, qui ex conſuetudine in eum annum inciderat. Ex his ſatis declaratur, non abſurda eſſe quæ Cato & Mutius dixerunt de menſe, qui intercalabatur eo tempore, quo annũ Lunæ curſus non ſolis moderabatur. Id demum ſcrupulum facit, quod de menſe intercalari dicitur, eſſe eum dierum undetriginta. Macrobius enim in loco ſuprà citato: Sed nondum errore (inquit) comperto per octo annos nonaginta, quaſi ſuperfundendos Græcorum exemplo computabant dies: alternisq́; annis binos uicenos, alternis ternos uicenos intercalantes expenſabant intercalationibus quatuor. Et rurſus, Hoc autem (inquit) errore iam cognito, hæc ſpecies emendationis inducta eſt. Tertio quoque octennio ita intercalandos diſpenſabant dies, ut non nonaginta, ſed LXVI. intercalarent. Secundum hoc dictum Macrobij, menſis qui in-

tercalatur x x i x. *dierum eſſe non potuit. Quare ſcire non oportet, menſem intercalarem dici non modò eum qui intercalatur, ſed etiam in quo intercalatur.* Prior *intercalatitius dici poteſt, id eſt,* παρεμβεβλημένος: *quo modo* Cato *cenſuit menſem intercalarē addititium eſſe, qui in uſu poſt Cæſarem non fuit.* Poſterior ἐμβολιμαῖος *Græcè dicitur: cuiuſmodi eſt* Februarius *hodie. quem* Celſus *undetriginta dierum eſſe dixit, non ex Catonis ille quidem aut* Mutij, *ſed ex ſua perſona loquens.* Græcè *autem* ἐμβόλιμος *utranque ſignificationem habet.* Plinius *annum intercalarem pro biſextili dixit.* Liuius *menſem intercalarium, ut* Macrobius *uocauit, de* Lucio Scipione *loquens,* Triumphauit *menſe intercalario, pridie* Calend. Martias. Cicero *ad* Ligarium, Ego *tamen cum ad* iii. Calend. Intercalares *rogatu fratrum tuorum ueniſſem manè ad Cæſarem. & reliqua.* Calendas *ut opinor* Martias *ſignificauit.* Omni *enim intercalationi (inquit* Macrobius) *menſis* Februarius *deputatus eſt.* Quod *autem* Cato *de intercalari addititio dixit, hunc ferme ſenſum habet:* Menſis *intercal[arius] ad ſpatia temporum ætatumq; metienda dinumerandaq; non procedit: cùm id reliquis annis defuerit quod intercalari additur: qui anni nihiloſecius in numerum proceſſerunt ætatum & temporum, licet nec pleni eſſent anni nec iuſti.* Itaque *hic annus licet diebus menſibus'ue redundet, non tamen longior maior'ue eſſe cæteris,* Iuriſperitorum *interpretatione cenſetur.* Neque *uerò magnopere mirum eſt intercalandi uarietate antiquiſſimos eſſe uſos: cùm etiam illa Cæſariana, qua nunc utimur, cum curſu ſolis anni moderatoris non ſatis quadrare uideatur.* Ephemerides *aſtronomorum hodierno tempore æquinoctium uernum ad quintumdecimum* Calend. Apriles, *qui dies*

Menſis intercalaris.

Annus intercalaris.

Menſis intercalarius.

Intercalatio Cæſariana.

dies eſt duodeuiceſimus Martij, peractum eſſe ſignificant. Nam cùm omnes cardines temporum in octaua ſignorum parte conficiantur, ſi Plinio credimus autori earũ rerum grauiſſimo, & aſtronomi introitum ſolis in cancrum ad undecimum menſis Martij ſignent, qui quintus Iduum appellatur: octauo utiq; inde die æquinoctium peragi ea ratione exiſtimandum eſt: qui duodeuiceſimus eſt menſis eius. At Columella & Plinius, qui Cæſaris ſecuti ſunt rationem, æquinoctium uernum octauo Calendas Apriles fieri dicunt, qui quartus eſt & uiceſimus menſis. Quare facile eſt iudicare, tantam eſſe temporis intercapedinem inter æquinoctium noſtrum, & id quod à Cæſare ſignatum eſt, quanta eſt inter quintumdecimum Calend. & octauum. tot enim diebus æquinoctium quod ſequimur, Cæſarianum æquinoctium anteuertit. Quæ ratio Cæſariana ſi mille ac quingentis annis tot dierum ſpatio aberrauit à ſolis ueſtigijs: quo tandem euaſura eſt niſi à mathematicis aliquando corrigatur? quod niſi fiat, quid cauſæ eſt quin æquinoctium uernum in Februarium tandem retroactum iri exiſtimemus? De difficultate autem aſſignandi eius æquinoctij aliarumq; temporis dimenſionum Plinius loquens, ita inquit, Addidere difficultatem & autores diuerſis in locis obſeruando, mox etiam in ijſdem diuerſa prodendo. Tres autem fuere ſectæ, Chaldæa, Aegyptia, Græca. His addit apud nos quartam Cæſar dictator, annos ad ſolis curſum redigens ſingulos, Soſigene perito ſcientiæ eius adhibito: & ea ipſa ratio poſtea comperto errore correcta eſt, ita ut duodecim annis continuis non intercalaretur: quia cœperat ſydera annus morari, qui prius antecedebat: & Soſigenes ipſe tribus commentationibus, quanquam diligentior eſſet ce-

teris, non ceſſauit tamen addubitare ipſe ſemet corrigendo. Ex his uerbis Plinij intelligimus iam tum Cæſaris tempore intelligi cœptum, intercalandi quadrantis rationem non planè eſſe exactam ad obſeruationem temporum. Accedit autor Columella, qui lib. x. Bruma (inquit) conficitur circa octauum Calend. Ianuarij, in octaua parte Capricorni. Nec me fallit Hipparchi ratio, quæ docet ſolſtitia & æquinoctia non octauis, ſed primis partibus ſignorum confici. Verùm in hac ruris diſciplina ſequor nũc Eudoxi & Metonis antiquorumq́; faſtos aſtrologorũ, qui ſunt aptati publicis ſacrificijs. Quia & notior eſt iſta uetus agricolis concepta opinio: nec tamen Hipparchi ſubtilitas pinguioribus (ut aiunt) ruſticorum literis neceſſaria eſt. Hactenus Columella. Cùm igitur (ut coniectura colligo) prima illa ſiue prior Soſigenis intercalatio, multo maior quadrante diei fuiſſet, ſolis utique curſum quaſi morari ac retardare cœperat: quippe cum annus uertens qui ſolis ipſe eadem in ueſtigia reditu conficitur, minor eſſet eo anno quo Romani utebantur, id eſt, anno ciuili, intercalationis uitio. Poſtea errore comperto cum aliam rationem Romani inſtituiſſent: intercalandi (ut ita dicam) compẽdio in errorẽ diuerſum mortales adduxerunt, ut iam Cæſaris rationem ſequentes non morari ſolem, ut antea, ſed urgere accelerareq́; uideamur, annumq́; uertentem anno ciuili ſeptem dierum interuallo ante uertamus: & ueluti ſolem currẽtem præpropere incitemus. Eodem porrò errore reliquos etiam temporum cardines retroagentes: ſolem ipſum eorum moderatorem ſolſtitio & bruma alteroq́; æquinoctio itidem adurgere uidemur. Siquidem omnes tẽporũ cardines in octaua parte ſignorũ peraguntur, ut antea ex Plinio docuimus, & Columella lib. XII.

Plin

Plinius, Omnes (inquit) hæ differentiæ fiunt in octauis partibus ſignorum. Bruma Capricorni, ab octa. Calend. Ianua.ferè æquinoctium uernum Arietis, ſolſtitium Cancri, alterumq́; æquinoctium Libræ. Cui congruit quod alibi eodem libro dicit. Solſtitium peragi in octaua parte Cancri & octauo Calend. Iulij diximus. magnus hic anni cardo. Idemq́; ipſe antea dixerat libro II. capite XXVIII. Apud Columellam autem lib. XI. legitur, VIII. Calend. Iulias ſol introitum in Cancrum facit. quæ uerba eſſe corrupta argumento ſunt uerba quæ ſubſequuntur poſt unum & alterum uerſum, VIII. & VII. & VI. Calend. Iulias ſolſtitium. Et rurſus inferius, Octauo Calend. Octobris & VII, & VI. æquinoctium autumnale. Aliud eſt enim ſolſtitium, & aliud introitus in Cancrum: cùm introitus in prima parte, & ſolſtitium in octaua fiat. Quare apud Columellã in legendũ uidetur in loco ſupracitato, XV. uel XIII. Cal. Iul. ſol introitum in Cancrũ facit. facile enim fuit notas numerorũ corrumpi. Proinde cum Columellæ ætate, qui circa Cæſaris tempora fuit, ſolſtitiũ peragi non modo octauo, ſed etiã ſexto Cal. Iulias cenſeretur: qui dies feſtus eſt diuo Baptiſtæ: ſi retrorſus inde dies numeres octo, in diem ſeptimum decimum menſis incurres, id eſt in quintũdecimũ Cal. Iulias, quo die ſolis eſt ingreſſus in Cancrum. noſtri autem Mathematici eum tertiodecimo attribuunt, qui tertius eſt Iduum. Quòd ſi à ſexto Cal. quo peragitur ſolſtitium ſecundum Columellam, retro numeres: ad undeuiceſimum peruenies, & maius erit interſtitium. Iam æquinoctium autumnale hodie ſtatuere aſtronomi uidentur ad decimum diem Cal. Octobris, qui uiceſimus eſt Septembris: cùm introitum ſolis in Libram XIII. die ſignent Idibus eiuſdem menſis. At Co-

lumella, X I I I. *(inquit) Calendas Octobres ſol in Libram tranſitũ facit.* Et paulò pòſt, V I I I. *(inquit)* Cal. *Octobres, &* V I I. *&* V I. *æquinoctiũ autũnale.* Deniq; *introitũ ſolis in Capricornum hodie ephemeridum editores* X I I. *die Decembris obſeruant, id eſt pridie Iduũ.* De *quo Columella* X V. *(inquit)* Cal. *Ianuarij ſol in Capricornum tranſitum facit, Brumale ſolſtitiũ ut* Hipparcho *placet.* Et *inferius,* I X. Cal. *Ianuarij* Brumale *ſolſtitium ſicut Chaldæi obſeruant. hactenus ille.* Nos *igitur hodiè pridie Idus Septẽbris introitum ſolis in* Capricornum *ſtatuimus: ideoq; Brumã in octaua parte, id eſt decimoquarto* Calend. *Ianuarias, id eſt undeuiceſimo die* Decembris. Traditio *autẽ Columellæ quarto & uiceſimo die ſtatuit, id eſt nono* Calend. *quod eſt peruigilium natalis ſaluatoris noſtri.* Plinius *autem octauo* Calend. *attribuit, id eſt natali dominico.* Ex *quibus manifeſtum eſt nos ab antiquorum obſeruatione quinque dierum interſtitio ut minimum abſceßiſſe. quanquam & apud priſcos parũ eiuſmodi obſeruationis computationiſq; ratio conſtitit, utpote quum* Hipparcho *cum Chaldæis non conuenerit: niſi quòd* Hipparchus *obſeruaſſe uidetur ſolſtitium cum oriretur, Chaldæi cum perageretur, ut &* Plinius *fecit.* Quòd *ſi hodie faſtos conſtituere in mentem ijs ueniret, quibus id licet pro poteſtate facere: ut quarto quoq; anno diem unum inter-* *Exẽptiles dies.* *calarem habemus, ita trecenteſimo ferè anno exemptilem unum in poſterum haberemus, ita ut primo anno biſextili dies illi aut quinque aut pluſculi, qui hactenus excreuerunt & nunc redundant, ſemel eximerentur.* Huiuſcemodi *autẽ diebus olim* Græci *utebantur,* ἐξαιρεσίμους *uocãtes.* Id *quod* Cicero *in tertia* Verrina *refert.* Difficultas *autẽ rei exactè conſtituendæ inde oritur, quòd orbis ſigniferi circuli*

culi in trecentoſſexaginta gradus tribuitur, quæ partes maximi circuli à ſphæricis autoribus appellantur: quarum unaquæque pars in ſexaginta particulas diuiditur, quæ minuta uocantur: & rurſus minuta hæc ſingula primaria in ſexagena minuta ſecundaria. At diligentiſsimi mathematicorum tradiderunt ſolem orbe ſuo eccentrico ita ferri, ut ex aduerſo motionis cœleſtis, quæ orbes omnes ſecum rapit, in ſingulos dies minuta undeſexagena & octona circiter ſecundaria quotidie retrocedat, quarum computatio & in aſſes in horasq́; collectio, rem inexplicabilem reddit: cum eo quidem quòd ut collectæ fuerint quantumuis exquiſitè: tamen partitio in annos aliquot diſtribui ita exactè nequit, intercalationeq́; adæquari, ut non aliquid aut excurrat aut deſit. Hoc autem non ambigetur (ut opinor) ſiquis intentius animaduerterit, intercalationem quadrãtis paulò maiuſculam eſſe, quàm ut cum fine anni uertentis competeret. Indeq́; factum ut ceſsim ſemper eamus à tempore Cæſaris ab eiusq́; obſeruatione temporum. His etiam cauſis accedere forſitan illud poteſt quod Columella libr. 1. his uerbis inquit, Multos enim iam memorabiles autores comperi perſuaſum habere, longo æui ſitu qualitatem cœli ſtatumq́; mutari: eorumq́; conſultiſsimum aſtrologiæ profeſſorem Hipparchum prodidiſſe, tempus fore, quo cardines mundi loco mouerentur. Cui conuenit Plinij dictum libr. x x v i. qui de gnomonis cuiuſdam mutatione loquens ita inquit, Hæc dierum obſeruatio x x x. iam ferè annis non congruit: ſiue ſolis ipſius diſſono curſu & cœli aliqua ratione mutato: ſiue uniuerſa tellure aliquid à centro ſuo dimota, ut deprehendi, & in alijs locis accipio: ſiue urbis tremoribus ibi tantum gnomone intorto.

IN *cap. Spadonum Thlibiæ & Talaſiæ, Thlibiæ & Thlaſiæ hìc legēdum Ioannes Craſtonus iandiu adnotauit. apud quoſdam tamen Thladiæ dicuntur* : θλαδίαι. *Paulus Aegineta lib.* VI.*de eunuchiſmo loquens, Duplex (inquit) eunuchos faciendi ratio. Partim enim colliſione partim exectione fiunt. Prius illud genus hoc modo fit, Pueros adhuc infantes in peluim inſidere faciunt aquæ calidæ. Deinde cum corpuſcula flaccuerint, in ipſa pelui digitis teſticulos collidunt, quoaduſque euanidi abeant, nec iam concreto coagmento contrectationem ſubeant.* ὁ μὲν κατὰ θλᾶσιν, ὁ δὲ κατ' ἐκτομήν. *Spadones ſunt quibus cremaſteres ſunt euulſi: id eſt nerui quibus colei ſuſpenſi ſunt.*

Spadones.

IN *cap, Anniculus, Ante diem decimum Calendarum & poſt diem decimum Calendarum, utroque ſermone undecima dies ſignificatur. Hoc loco (ut opinor) Paulus lectorē morari hoc gripho uoluit potius quàm docere. Quare non immerito hoc dictum Accurſius malam literam uocat. Laurentius lib.*IIII.*elegantiarum meminit, nec tamen interpretandum cenſuit. Ipſe quidem duobus modis intelligi hoc poſſe arbitror. uno modo, ut undecimam diem præcedentis menſis intelligamus: altero ſubſequentis, à quo Calendæ nomen ſortiuntur. ut uerbi gratia, Ante diem decimum Calendarum Martij facturum te aliquid cum ſpoponderis, certum eſt te uiceſimum diem Februarij ſignificaſſe: qui decimus eſt à Calendis Martij, & quo die Romani decimo Calendas dicere ac ſcribere ſolebant. Et rurſus cum dixeris te facturum poſt diem decimum Calendarum, intelligere potero diem undecimū Martij, inter quem & Calendas nouem dies intercedunt. Eſt enim undecimus dies non Calendarum, ut ille prior, ſed dierum menſis à quo Calendæ denominātur. Priorem interpretationem uix*

probare

probare ijs poterimus, qui cenſent eundem diem ſignificari, cum dicimus decimo Calendas Martij uel Aprilis, & ante diem decimum Cal. id eſt decimo die ante Calendas: quod loquendi compendio decimo Calēdas dici inſtitutum eſt. In qua ſententia ego ſum Ciceronis autoritate ductus, apud quem in Philippica ultima ſic legitur, Memoria tenent me ante diem XIIII. Cal. Ianuarij principem reuocandæ libertatis fuiſſe. quibus uerbis eum diem ſignificauit, quo die XIIII. Cal. Ian. dicitur: ut Philippica quinta liquet. quam orationem cùm Cicero in Senatu haberet Calendis Ianuarijs, Recordamini (inquit) qui dies nudiuſtertiuſdecimus fuerit: quantus conſenſus ueſtrum, quanta uirtus. Dies enim tertiuſdecimus à Calendis Ianuarijs retrò numerum agendo, eſt dies quo dicitur XIII Cal. Ianua. qui eſt uiceſimus Decembris. quare in Philippica ultima non diem XIIII. ſed XIII. Cal. legendum eſſe cenſeo. Nam ſi numeri nota uno puncto nō redundaret, Cicero nudiuſquartuſdecimus in quinta Philippica dixiſſet cum nudiuſtertiuſdecimus non ſemel: ibi legatur: etiam ſi Laurentius mendoſè legi cenſet. in quo ei minimè aſſenſus ſum: ſicut nec de eo quod apud Plautum legitur. De XIII. enim die Ciceronē intellexiſſe, uerba quæ alibi in eadē oratione ſequuntur ſatis declarant: Hoc dies (inquit) XII. profecerunt; ut quem nemo præter Cotylam unum inuentus ſit qui defenderet, is habeat iam patronos etiā conſulares. Cæterum mos hic loquendi, de quo nunc agitur, creber apud antiquos fuit. Idem Cicero ad Atticū, de Quinto fratre, Nuncij nobis triſtes nec uarij uenerāt ex ante diē Nonarum Iun. uſque ad pridie Cal. Septemb. Et in Catil. Dixi in Senatu cædem te optimatum contuliſſe in ante diem quintum Calend. Nouembr. Liuius, Conſules Prætoresq;

Nudiuſquartuſdecimus.

Ante diē quintum Cal. & ſimilia.

uſq; ante diem quintum Cal. Maias Romæ Latinæ tenuerunt. Eſt autem loquendi modus per uerborum tranſpoſitionem receptus, ut exaudire hæc uerba ita debeamus, uſq; diem quintum ante Calend. Sic Græci, πρὸ πέντε καλενδῶν Ἰανουαρίων. *Lactantius libr.* I I I. *Diui.inſtitut. Tyberij Cæſaris anno quintodecimo, duobus geminis conſulibus ante diem decimum Calen. April. Iudæi Chriſtum cruci affixerunt. quibus uerbis dies tertius & uiceſimus Martij ſignificatur. id quod ſi admittamus, uerum non eſſe uidebitur quod Paulus dixit, ante decimum diem Calend. undecimum diem ſignificare. Vtcunque ſit: uel ænigmate uel oxymoro Paulus detinere lectorem uoluiſſe mihi uidetur: ut nunc mittam quod hallucinari potuit. Fortaſſe autem aliud eſt ante diem decimum Calēdas, qui ſermo per tranſpoſitionem receptus eſt, ut diximus hoc modo, decimo ante Calendas, & ante diem decimum Calendarium, qui ita ut illud reſolui non poteſt: ut ſit decimus Calend. Aprilium tertius & uiceſimus Martij, & ante diem decimum Calendarum undecimus, id eſt ſecundus & uiceſimus eiuſdem: poſt diem autem decimum Calend. Aprilium, ſit dies undecimus Aprilis. Cùm ergo dicit Paulus, Vtroque enim ſermone undecima dies ſignificatur: id ſubintelligendum reliquit: ſi alterum ſermonem retrò, alterum porrò agas: ut alter ſit menſis ſequentis, & alter præcedentis. Quòd ſi de ijs mēſibus intelligatur qui undeuiginti Calendas habent: ut uerbi gratia, ſi dicas, Decimo Cal. Decemb. pridie & poſtridie eius dici erit undecima dies, ſiue porrò uerſus numeres ſiue retrorſus. nam uiceſimuſſecundus dies erit undecimo Calen. & uiceſimuſquartus erit undecimus Calend. id eſt undecimus à decimonono Cal. Secundum quam interpretationem cum eodem nomine uocetur,*

tamen

tamen non idem erit dies. Huiuſcemodi *fermè eſt apud* Gel*lium lib.* VII. *Quoad uiuet & quoad morietur.* Conue*nire hic etiam uidetur illa quæſtio apud eundem agitata lib.* XI. *quid ſit intra Calendas.*

IN *cap. Maſſurius, uerbum* Græcum *reſtituendum. Quoſdam eam quæ uxoris loco ſine nuptijs in domo ſit: quam* Græci παλλακὴν *uocant.*

IN *cap. Carbonum, Sed & de balarijs idem eſt.* Le*gendum* Balanis. E*t inferius, nō ſtoboli ſed ſtrobili legendum.* S*trobili prima breui nuces ſunt pineæ, & uenti pro-* *Balani.*
celloſi, qui conuolutim graſſantur. B*alani ſunt glandes, &* *Strobili.*
id quod glandis forma ad ſubducendam aluum in podicem manu inditur, apud autores medicinæ.

IN *cap. In lege cenſoria.* L*ex cenſoria non à cenſu, ut* A*ccurſius dixit, ſed à cēſoribus: quorū erat munus portoria uectigaliaq; locare.* L*iuius lib.* IIII. *de cēſura loquens,* S*ub ditione eius magiſtratus publicorū ius priuatorūq; locorum uectigalia* P*op.* R*om. ſub nutu atque arbitrio ſunt.* Q*uod autē ſequitur,* C*ōſtitutū eſt eam domū unicuiq; noſtrum debere exiſtimari, ubi quis ſedes & tabul[illegible] haberet, ſuarumq; rerū conſtitutionē feciſſet: interpretatione egeret, niſi in priore editione huiuſmodi animaduerſionū docuiſſemus eas tabulas his uerbis ſignificari, quas inſtituti* *Tabulæ domeſtica, id eſt ephemerides.*
priſci fuit unumquemq; ſibi de domeſtica ratione facere, à Græcis ephemeridas dictas. Cornelius Nepos *de* P*ōponio* A*ttico,* C*ū in primis lautus eſſet eques* R*om. & nō parum liberaliter domū ſuā omniū ordinū homines inuitaret: ſcimus non amplius quàm terna milia æris in ſingulos mēſes ex ephemeride cū expēſum ſumptui ferre ſolitum.* I*bidem,* E*x qbus agris paterfamiliâs fructus caperet, qbus ſe toleraret.* T*olerare hoc in loco eſt, q.* Græci *διαζῆν dicunt, καὶ* *Tolerare.*
ἀποζῆν, id eſt modicè et ſumma parſimonia uiuere, ἐστερο-

μένως ζῆν. Plato, νομῇ γὰρ δίεζων τοπλεῖστον. Thucyd. νεμόμενοι τὰ αὐτῶν ἕκαστα ὥστε ἀποζῆν. qbus opponitur ἐπίζῆν καὶ καταζῆν, τοῦτ᾽ ἔστι τὸ ἐκτεταμένως ζῆν. Cæſar lib. III. belli ciuilis, libēter etiam ex perfugis agnoſcebamus equos eorū tolerari: reliqua uerò iumēta interiſſe. id eſt quoquo modo ſuſtētari. Idem, Erat ſumma inopia, adeò ut folijs ex arboribus ſtrictis, & teneris arborum radicibus contuſis equos alerēt, & cogerētur his rationibus equitatū tolerare. τὸ ἱππικὸν διακαρτερεῖν. Tolerare uitā. Tacitus, Multos militia, quoſdā exercēdo agros tolerare uitā. A' Græcis ſermo tractus, à quibus ἑαυτοὺς διακαρτεροῦντες uocantur ſeſe tolerātes: hac ratione quòd qui facere non ſuſtinēt, ἀποκαρτερεῖν dicuntur, & inedia uitam finire.

IN cap. Qui fundū: deeſt unū uerbū Græcū: Nuces & ficus & uuas duntaxat duracinas & purpureas, & quæ eiuſdē generis eſſent, quas non uini cauſa haberemus: quas Græci τρωξίμους appellāt. Sic in antiquo legimus, & Politianus in epiſtolis animaduertiſſe ſe ſcripſit. τρώξιμος edulis & cibaria eſcariaq́; Latinè dicitur. Plinius libro XIIII. In pergulis uerò (inquit) ſeruntur uuæ eſcariæ appellatæ: è duracinis albæ nigræq́;. Idem, Conſeminia nigra: uino minimè durante: uua maximè poſt quindecim dies quàm ulla alia: minus fertilis, ſed cibaria. Duracinas autē à duritia acinorum dictas, ex eodem autore nouimus: qui de Italia loquens, Vua (inquit) nō alibi gratior callo: unde poßit inueniſſe nomen duracinæ durus acinus. Idem etiam purpurearum meminit. Tranquillus ex epiſtola Augusti, Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam cum paucis acinis uuæ duracinæ comedi. Sic autem duracina uua, ut ficus duricoria dicitur.

Vua edulis & cibaria.

Duracina uua.

IN cap. Liberorū, Totiens enim leges neceſſariā dicūt cognationē ſingulorum nominibus uti. Sic in antiquis le-

gitur, & apud Accurſium: ſed tamen planum eſt animaduertentibus mendoſam eſſe lectionem, ſicq́; reconcinnandam, Toties enim leges neceſſarium ducunt cognationum ſingularum nominibus uti.

IN *cap. Si calũnictur. §. telum, deſunt tria uerba Græca, quæ ſic in meo libro reſtituenda duxi, antiqui exemplaris obſeruatione nõnihil in hoc loco adiutus.* In *§. Telum, Dictum ab eo quòd in longinquum mittitur, à Græca uoce* τηλόθεν *figuratum. Et paulò pòſt, Nam quod nos telum appellamus, illi* βέλος *appellant. Et rurſus inferius, Et id quod ab arcu mittitur, apud Græcos quidem proprio nomine* τόξευμα *uocatur.*

IN *cap. Qui uenenum, legendũ, Cùm id quod nos uenenum dicimus, Græci* φάρμακον *dicũt. Pharmacon apud Græcos in utranq́; partem ſignificationem habet. Vnde Pharmacopolæ medicamẽtarij dicti: quorũ miniſtri Pharmacotribæ dicuntur, medicamenta pilo pinſentes, in mortarioq́; terentes. & antipharmaca antidota, & quaſi uenenorum uenena. Dioſcorides de iuglandibus, Contra uenena (inquit) exitialia uim habent antipharmaci: ſiue à ueneno hauſto eſitentur, ſiue antè edantur. Dicũtur etiam* ἀλεξιφάρμακα, *quaſi uenenum amolientia & uim ueneni expultricem habentia: quæ cùm ante uenenum ſumũtur,* προφυλακτικὰ *etiam appellantur. Inferius autem area Homericis uerſibus ex Odyſſeæ libro quarto replenda.* *Pharmacopolæ.*

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
Ἐσθλά, τά οἱ Πολύδαμνα πόρε Θῶνος παράκοιτις,
Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.
Tyndaris hæc habuit ſummo Ioue nata uenena,
Quæ Polydamna dedit coniunx Aegyptia Thonis,

Commoda,conſultè medica compoſita ſub arte:
Multa legens Pharia ſolers tellure uenena,
Noxia permixtim carpens quoq; commoda multa.

Hæc medicamẽta data eſſe Helenæ *ab uxore* Thonis Thebis *in* Aegypto,*autor eſt* Diodorus *in ſecundo.* Locus autẽ

Nepenthes. *ille Homeri celebratus eſt à* Græcis *ob* Nepenthes *illud quòd* Helena *cũ* Telemachũ *cum* Piſiſtrato *hoſpitio ſuſcepiſſet,in cõuiuium attulit,in uinumq; iniecit. cuius medicamenti erat ea uis & facultas, ut omniũ malorũ obliuionem ingeneraret.* Siquidẽ *uſq; adeo lætificum erat atq; exhilarans potores:ut qui uinũ eo temperatũ hauſiſſet, nullã ille lacrymã eo die emittere poſſet:non ſi ambo eius parentes mortẽ eo die obiuiſſent:nõ ſi liberi eius in ipſius conſpectu contrucidati fuiſſent.* Propterea *eiuſmodi pharmaca* μητιόεντα *uocat* Homerus, *id eſt* κατὰ τὴν θεωρητικὴν τέχνην ἐσκευασμένα, *ut inquit* Plutarchus. Plinius *lib.* v. *& uiceſimo,de inuentione herbarũ loquẽs:* Homerus *(inquit) primus doctrinarũ & antiquitatis parens,multus alias in admiratione* Circes,*gloriam herbarum* Aegypto *tribuit,tum etiã cũ rigaretur* Aegyptus *illa, non autem eſſet poſtea fluminis limo inuecta,herbas certè* Aegyptias *à regis uxore traditas ſuæ* Helenæ *plurimas narrat,ac nobile illud nepenthes obliuionem triſtitiæ ueniamq; afferens, & ab* Helena *utiq; omnibus mortalibus propinandum.* Quod *dictũ* Plinius *ex* Theophraſto *accepit lib.* I X. *de hiſt. plantarum. qui quod* Plinius *obliuionẽ triſtitiæ ueniamq; afferre dixit,quaſi* ἄδειαν πένθους *immunitatẽ uacationemq;: ipſe* λήθην ποιεῖν καὶ ἀπάθειαν τῶν κακῶν *dixerat.* Fortaſſe *autẽ* Plinius *apud* Theophraſtũ *nõ* ἀπάθειαν, *quaſi indolentiã & impatibilitatẽ malorũ:ſed* ἀπένθειαν *legit,quaſi luctus ueniã.quod uerbũ alludit ad* νηπενθὲς, *ut ſuſpicari*

ſubeat

ſubeat Plinium ſcripſiſſe, Obliuionem triſtitiæ ueniamq́; luctus afferre. Meminit etiam *nepenthus libro uno & uiceſimo idem* Plinius. Macrobius VII. *Satur.* Non *minus autem quàm dulcedo uini hilarant uerba conuiuium. Nam ſi* Homeri *latentem prudentiam inſcruteris altius: delinimentum illud quod* Helena *uino miſcuit, non herba fuit, non ex* India *ſuccus: ſed narrandi opportunitas, quæ hoſpitem mœroris oblitum flexit ad gaudium.* Meminit *&* Philoſtratus *in uita* Apollonij *libro* VII. Νηπενθὲς *autem (ut inquit* Euſtathius *) dicitur* οὐ μόνον ἐστερημένον πένθους, ἀλλὰ καὶ στερίσκον, ὅ ἐστιν ἄλυπον. Νηπενθὲς ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Locus autem integer apud Homerum *ſic legitur,*

Ἔνθ' αὖτ' ἄλλ' ἐνόησε Ἑλένη Διὸς ἐκγεγαῦα.
Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον,
Νηπενθές, ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.
Ὃς τὸ καταβρέξειεν, ἐπὴν κρατῆρι μιγείη,
Οὐκ ἂν ἐφημέριός γε βάλοι κατὰ δάκρυ παρειῶν,
Οὐδ' εἴ οἱ κατατεθναίη μήτηρ τὲ πάτηρ τε,
Οὐδ' εἴ οἱ προπάροιθεν ἀδελφεὸν ἢ φίλον υἱὸν
Χαλκῷ δηϊόωεν, ὁ δ' ὀφθαλμοῖσιν ὁρῷτο.
Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
Ἐσθλά, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρε Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Hic Helenæ *ſubijt uino miſcere uenenum,*
Soluere quod luctus, iras ſopire minaces,
Quod memori fertur reſides abſtergere ſenſus
Sortis acerbæ animo: atque obliuia ferre malorum.
Qui ſemel id patera mixtum nepenthes iaccho
Hauſerit, inde diem totum non fuderit ullam

Ille

Ille oculis lacrymam: non ſi ſuauiſsima proles,
Si germanus ei charus mater'ue pater'ue
Oppetat ante oculos ferro confoſſus atroci.
Tyndaris hæc habuit ſummo Ioue nata uenena,
Quæ Polydamna dedit coniux Aegyptia Thonis
Commoda, conſulte medica compoſta ſub arte:
Ipſa etenim Pharia ſolers tellure uenena
Noxia multa legit, mixtimq́; ſalubria multa.

Sequitur in eodem cap. Glandis appellatione omnis fructus continetur, ut Iabolenus ait, exemplo Græci ſermonis, δρυὸς: apud quos omnes arborum ſpecies appellantur. Quem locum ex antiquo exemplari ſic lego, Apud quos omnes arborum ſpecies ἀκρόδρυα appellantur. Species autem hîc ſic accipitur, ut in cap. ultim. ſuprà, De muneribus. Nam harum ſpecierũ curatores, quos σιτῶνας & ἐλαιεμπόρους Græci appellant, creari moris eſt. Et ſpecies horreariæ in titulo, De conditis in publicis horreis, lib. x. Codicis. Priſci autem Græci omne genus arboris δρυὸς appellatione intellexerũt. Δρῦς. *Eſt autẽ δρῦς propriè robur. Vnde Dryidæ Gallorũ ſacerdotes appellati, ut autor eſt Plinius libro xvi. Ab hoc uocabulo δρύφακτος & δρυπετὴς deriuata: in quibus dictiõibus ueſtigia primigeniæ illius ſignificationis apparent. δρυπετεῖς enim dicũtur fructus adulti & maturi, quaſi iam ex arbore caſuri. Vnde drupæ oliuæ. Plinius lib. xv. de oleo loquens, Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatéq́; incipiente bacca nigreſcere: noſtri uocant drupas: Græci uerò drypeteis. παρὰ τὴν* ἀκρόδρυα. *δρῦν igitur fit dictio ἀκρόδρυα: quo uerbo Gaius omnem fructum ſignificari dixit. Propriè tamen ἀκρόδρυα à Græcis appellãtur quæ in ambitu lignoſum putamen habent: id eſt, τὰ τὸ ξυλῶδες ἐκτὸς ἔχοντα καὶ περὶ τὰ ἄκρα, καὶ τὸ*

στρῶξ

ϛρέξι μορ ἐντός. quod genus appellatione nucum apud Latinos continetur: id eſt, τὰ καρυκρὰ. Contrà autem quæ poma dicimus, ut ſunt, cydonia malaq; reliqua, pruna, ceraſa, & ſimilia: à Græcis ὀπώρα dicuntur ſingulari numero. Iulianus in Epiſtolis, καὶ δένδρα παντοίαρ ὀπώραρ φέροντα. unde ὀπωρῶναι eorum fructuum negotiatores apud Demoſthenem, ut σιτῶναι & τελῶναι. Quæ autem glandis appellatione apud ſcriptores intelliguntur, à Græcis βαλανηρὰ uocantur. Latior eſt autem Iuriſperitorum ex edicto interpretatio, ut hîc Caius tradidit. ὀπώρα.

IN capite, Pupillus, lego: Incola eſt, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit: quem Græci πάροικορ uocant. Sic enim antiquum exemplar legendum eſſe, non leuem fidem facere mihi uiſum eſt literarum ueſtigia obſeruanti, fugientia illa quidem & obſcura, ſed aliquam imaginem lectionis uериſimilis retinentia: cùm frequentius incola μέτοικ☉ appelletur, ut alibi diximus. Cicero in Officijs: Peregrini autem & incolæ officium eſt, nihil præter ſuum negotium agere: nihil de alieno inquirere: minimeq; in aliena Republica curioſum eſſe. Huiuſcemodi incola fuit Abrahamus ille inclytus in terra pollicitationis. πίστει παρῴκησερ εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Quare ad Epheſios II. cap. Ergo iam (inquit Apoſtolus) non eſtis hoſpites & incolæ: ſed eſtis ciues ſanctorum & domeſtici Dei. οὐκ ἔτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι. uel ad uerbum: Iam non eſtis peregrini & incolæ, ſed municipes eſtis ſanctorum & in familia Domini. Apoſtolus enim Græcarum etiam rerum gnarus perinde ut linguæ fuit: quamobrem in Epiſtolis, translationibus non paucis uſus eſt, ad Græcorum ritus inſtitutaq; alludentibus. Sequitur in eodem cap. Aduena eſt quem Græci appellant. Lego, quem Græci ἔποικορ appellant, eiuſdem Incola. Diuus Paulus.

Aduenæ & coloni. exemplari fide adductus. ἔποικοι, id eſt, aduenæ et coloni, duorũ ſunt generũ. Quidã enim indigentis exactis ad incolendũ ciuitatẽ quampiam ueniũt: ut apud Thucydidem, ἐποίκους ἑαυτῶν ἔπεμψαν Ἀθηναῖοι. ẽ corpore ſuo miſerũt Athenienſes qui in urbe exhauſta habitarẽt. Quidã autẽ ideo mittuntur, ut tanquã ſupplementũ ſint ſemiplenæ ciuitatis. ut apud Ariſtotel. in Politic. Ἀπολλωνιάται ἐποίκους ἐπαγαγόμενοι ἐστασίασαν: Apolloniatæ cũ aduenas in ſuã urbẽ aſciuiſſent, ſeditione agitati ſunt. σύνοικοι autẽ ſunt conuenæ diuerſis ẽ locis eodẽ coeuntes ad urbem coniũctis ædificijs condendã: qui alio nomine σύγκλυδες appellantur. quare συνοικίαν Plato ciuitatẽ appellat, propter domiciliorũ coniũctionem. Aduena alioquin a Græcis ἔπηλυς dicitur. Iſocrates in Πανηγυρικῷ, Οὐδὲ πῶς πάτριόν ἐστι ἡγεῖσθαι τοὺς ἐπήλυδας τῶν αὐτοχθόνων. id eſt, Lacedæmonios Athenienſibus imperitare, qui aduenæ ſunt, cùm Athenienſes ſint indigenæ Atticæ.

IN cap. Malum. §. Plumbum: Plumbum autem quod pro tegulis poneretur, ædificij eſſe Labeo ait: ſed id quod in ripa ɔ pathrij tegendi cauſa poneretur, contra eſſe. Lego ex antiqui obſeruatione hypæthrij: ut in priore editione animaduertiſſe nos iampridem ſcripſimus, cum de hoc uocabulo diſſereremus.

IN ca. Statuæ, Statuæ affixæ baſibus ſtructilibus. Si quis id legerit quod alibi de ſtructili opere ſtructuraq; ſcripſimus: facilè percipiet Accurſium huius dicti ſententiam non eſſe Baſis ſtructilis. aſſecutum. Baſes ſtructiles ſunt ueluti ſedimenta columnarũ, non ſolido lapide cæſa, ſed opere cæmentitio lateritio'ue coagmentata: quibus columnæ βεβήκασιν, id eſt, nituntur, ipſæ quidem ſolido lapide conſtãtes. Quas ideo (ut opinor) partem ædium non eſſe reſpondit Pomponius, quòd ſolidi lapidis ſcapus uideri non poteſt cohærere cum baſi quæ

ſtruct

ſtructili opere conſtat: quare pars eius corporis eſſe non poteſt, quod diſsimili operæ compoſitum eſt. In eodem capite: Prothyrum quod in ædibus interdum fieri ſolet, ædiū eſt. *Prothyrum eſt ueſtibulum domus, ita de priuatis ædibus* *Prothyrum.*
dictum, ut Propylæum de ueſtibulo urbis uel templi uel re- *Propylæum.*
giæ. quanquàm Ariſtoteles de regia Perſarum loquens, in libro de Mundo, τὸ πρόθυρον iunxit τῷ πυλῶνι. Plinius li. XXXVI. Non poſtferuntur & Charites in propylæis Athenienſium, quas Socrates fecit alius ille quàm pictor. Prothyrum tamen aliter à Græcis aliter à Latinis accipi, autor eſt Vitruuius libro VI. de uocabulis Græcis loquens, quæ apud Græcos Latinosq́; non eodem ſignificatu accipiuntur: Prothyra, inquit, Græcè dicuntur quæ ſunt ante ianuam ueſtibula: nos autem appellamus Prothyra quæ Græcè dicuntur
Diathyra. Nec addidit quid hoc uocabulo intelligere de- *Diathyron.*
beamus. Ego autem exiſtimo διάθυρον eſſe obicem tranſuerſarium ductilem aut uerſatilem: id, eſt repagulum è materia compactum, quod & uehicula & equos à ueſtibulo ædium arcet: qualia multa Lutetiæ uidentur. In quo ſignificatu hoc in loco Prothyrum accipiendum cenſeo. Prothyrum dictum, quaſi ianuæ obiectum: uel porrò à ianua ſitum, obicis uicem præbens. Nam alioqui ſi Prothyron τὸν θυρῶνα, id eſt, ueſtibulum intelligamus: fieri nequit ut pars ædium non ſit, cùm prothyrum inter exemptilia numeretur ſine ædium fractura. Nec obſtabit dictum Gellij, qui Cæcilium Gallum in libro de ſignificatione uerborum quæ ad ius ci-
uile pertinēt, ita tradidiſſe affirmat: Veſtibulum non in ipſis *Veſtibulum.*
ædibus eſſe dicit nec partem ædium, ſed locum ante ianuam domus uacuum, áreamq́; per quam à uia publica acceſſus eſt ad ædeis. Siquidem olim quibus ampliores domos habere licebat: ij ante ianuam locum relinquebant, qui medius in-

ſinitione enim loquẽs Quintilianus in VII. Rariſsima enim apud Oratores reperietur illa ex conſuetudine Philoſophorum ducta ſeruitus. eſt enim certa ſeruitus ad certa ſe uerba aſtringendi:idq; faciendũ in libris Ciceronis de Oratore uetat M.Antonius. Nam eſt etiam periculoſum,cùm ſi uno uerbo ſit erratum, tota cauſa cecidiſſe uideamur. optimaq; eſt illa uia qua utitur Cicero pro Cecinna:ut res proponatur uerba non periclitentur: Etenim Recuperatores, nõ ea ſola uis eſt quæ ad corpus noſtrum uitamq; peruenit, ſed etiam multò maior ea quæ periculo mortis iniecto formidine animum perterritũ,loco ſæpe et ſtatu dimouet. Difficultas autem finiendi oritur ex ſubtilitate quæ circa propria ac differentia uerſatur,ut ipſe alibi dixit. Eodem pertinent ea,quæ à Cicerone de definitone in Topicis dicuntur.

RELIQVARVM ANNOTAtionum Index,tam Latinarum,quàm Græcarum dictionum copioſiſsimus.

*

A

Abruptum 176
Abſciſſum 176
Accepto ferre 97
Accurſij audacia 72
Ἀκόλυθοι 90
Ἀκροατικοὶ 192
Ἀκρόδρυα 273
Actionem dictare 7
Adærare 131
Adæratæ ſpecies 131
Ἄδεια 39
Admiſſarius 11
Admiſſura ibidem
Admittere ibidem
Admittere equum 12
Adoptio 73
Aduenæ 274
Aduocare 124
Aduocatio 9.124
Aduocationes uænire 24
Aduocatus 124

Aedicula 99
Aerarij 230
Aequi boniq; facere 187
Aeſtimare litem 93
Aeſtimare litem capitis 95
Aeſtimatio litis 94
Ager nouatus, proſciſſus 151
Agere cum patribus 101
Agere cum populo ibidem
Agminales equi 224
Agnati & Gentiles 252
Ἀγωνοθεσία 227
Agonothetæ 243
Ἀγωνοθετεῖν 223
Agonothetes ibidem
Ἀγορανόμοι 240
Agronomi 225
Ἀγρονομία ibidem
Album Iudicum 200
Ἀλεξιφάρμακα 269
Ἀλλαγαὶ 87
Allegere 191
Allecti 134.191
Ἀμείβεσθαι τοῖς ὁμοίοις 228
De Ambitu lex 246
Ἀμύνεσθαι τοῖς ἴσοις 228
Ἀμεριμνία 39
Ἄμητος 251
Ἀμοιβαὶ 87
Ἀνακρίνειν 35
Ἀνάκρισις 34
Ἀναδεικνύμενοι 245
Ἀναγραφεῖς 189
Ἀνάσπαστοι 42
Anathema 113
Andria 27
Androlepſia 147
Angariæ 86
Animaduertendi locus 50
Animaduerſio uiri in uxorē 74
Animaduertendi ratio in facinoroſos 215
Annonæ Curatores 144
Annus intercalaris 258
Anquirere capitis 92
Ante diem quintum 260
Antepilani 110
Anteſtari 25
Ἀντικαθιστάμενοι 134
Antiquißimum 173
Ἀντίτυπον 176
Ἀπενιαυτισμὸς 142
Aphoriſmi 276
Ἀφορισμὸς ibidem
Ἀφορίζειν ibidem
Τὰ Ἀφροδίσια 60
Ἀποδέκται 225
Ἀποκαρτερεῖν 268
Ἀποχωρίστικον μόριον 254
Ἀποδέκται 94

Ἀποδ

Ἀποδεσποτεῖν 79
Ἀποικία 85
Ἀπόλεκτοι 204
Ἀπολογεῖσθαι 32
Apophthegmata 276
Ἀπόρφυρον 156
Apoſynagogi 113
Ἀπότομον 176
Ἀποζῆν 267
Apparitores 133
Approbare 97
Approbatum opus 96
Aqua & igni interdicere 111
Aquam perdere 211
Aquælicium 230
Aquilex ibidem
Aquileges ibidem
Ἀρχαιρεσίαν 106
Ἀρχαιρεσιάζειν 109
Ἀρχεῖον 135
Archeotæ 194
Archippocomus 87
Archiuum 135
Areopagus ſicariorum uindex 145
Ἀργυρόλογοι 130
Ἄριστος 251
Arrenogona 76
Artes liberales 249
Ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχων 59
Ἀσέλγεια 78
Ἀσφάλεια 39
Ἀσφάλισμα 180
Ἀσταθμεῦται 198
Aſtynomia 252
Athenienſes undecimuiri 215
Athlothetæ 223
Atocia 76
Attalica 253
Auerta 87
Auguſti duo primùm facti 03
Aulæa 259
Auſcultatores 192
Autophoros 9
Ἀξίωμα 190
Τὸ ἀξιωματικὸν ibidem

B

Babylonica aulæa 253
Balani 207
Βαλανηρὰ 273
Barbara uerba in tribus libris Codicis 67
Baſis ſtructilis 274
Belluata ſtragula 253
Beneficiarij 249
Benignè facere ibidem
Ad Beſtias damnari 119
Boni conſulere 187
Βραβευταὶ 244

Bupreſtis 75

C

Cæſaris Dictatoris tempus 106
Calcularij 22
Camelarij 198
Camelelates 198
Camelitæ ibidem
Campe 75
Candida toga 159
Candidati 100
Candidati Cæſaris 107
Candidatorum mos in Senatu 246
Cantharides 76
Canticum palmarium 11
Capitolium rerum mos priſcus 84
Capitis anquirere 96
Capitis litem æſtimare 95
Capitis triumuiri 215
Cardo 99
Caſtrenſia principia 180
Καταβάλλειν 250
Καταγώγια τῶν ἀγγελιαφόρων 196
Κατασκήπτειν 136
Catharmata 115
Κατενεχυράζειν 147
Cauere 80
Cauere ab aliquo ibidem
Cauere obſidibus, capite 80
Cauſæ ſubſcribere 8
Cauſam ſubſcribere ibidem
Cauſam dicere 31
In Cauſam deſcendere 8
Cautio 81
Cautores ibidem
Κειμήλια 129
Centuriæ primæ claßis 101
Centuriæ prærogatiuæ 102
Centuriata comitia 100
Centurionum uitis 182
Certa crimina 7[illegible]
Χαλκεῦς 21[illegible]
Chartophylacium 13[illegible]
Chartopratæ 1[illegible]
Chirographum imitari 81
Chomata 21
Χρεοκοπία 130
Χρεοκοπεῖν ibidem
Χρηστήρια 240
Cimeliarchus 129
Cimeliarchion ibidem
Cintia 92
Circenſes ludi 242
Circumuenire 65
Circumuenire iudicio ibid.
Clarigatio 147
Claſſes 101
Κλέμμα 88

Ad

Ad Clepſydram orare 211
Clepſydræ plures actoribus dabantur ibidem
Κλέπτειν 88
Κληρωτοὶ 221
Κλητεύειν 25
Clientes 171
Coactores 130
Codicillaris poteſtas 85
Codicilli ibidem
Codicis libri tres poſtremi 87
Cœnobiarchæ ius 74
Cognitor 123. 125
Cohortales 132
Coire 22. 83
Coitio 23
Coloni 185. 274
Colonia 186
Comata 21
Comites Iudicum 90
Comites quaſi ex cohorte Prætoria 91
Comitiorum ſumma 100
Comitium 139
Comitia Centuriata 101
Comitia curiata centuriatáq; 100
Commentitium 148
Commercium & cognatio linguæ Latinæ cum Græca 36
Commilitium 183
Comopolis 127
Comparatum 353
Compendium 235
Compendioſa ſubſtitutio 135
Congiarium 182
Coniurationis crimen 48
Confeſſus 129
Conſtat ratio 183
Conſtituta quæſtio 69
Conſtitutio iudicij 9
Conſulere boni 187
Contrahere 250
Conuaſare 16
Conuenire 64
Conuenticula 29
Conuentus 64
Κόῤῥη 139
Κοσμεῖν 188
Crimen maieſtatis 48
Criminis admiſſi pronuntiatio 217
Crimina certa 78
Κρηνοφυλακία 225
Κρίνεσθαι 31
Κρίσιμοι 216
Κτηνιάζοι 230
Cucuma 72
Cucumella ibidem
Curatores 227

Curiæ Iudicum quinq; 214
Curiales 195
Curiata Comitia 100
Curio 196
Curionatus ibidem
Curſus publicus ibidem
Curſus uehicularis 86
Cuſtodes 8
Κεινὰς δόξας 204

D

Damnari indicta cauſa 33
Dare nomen militiæ 179
Decaprotia 224
Δεκατεύειν 241
Decedere 40
Decedere de officio & more 41
Decemprimi 224
Decemprimatus ibidem
Decernere quæſtionem 71
Decima bonorum Herculi 241
Decoctiones 130
Decoctores ibidem
Decoquere ibidem
Decumanus 99
Decuriæ Iudicum 205
Defenſores ciuitatum 130
Definire 276
Definitio ibidem
Deglubere 13
Δάνωσις 139
Denuntiare teſtimonium 23
Deportatio 130
Deprehenſus 29
Deprehenſus Orator 70
Deſcendere in cauſam 8
Deſignati magiſtratus 245
Deſignatores manſionarij 197
Detrectare 38
Δεξιούμενοι 100
Δεξιοῦσθαι 246
Dextræ prehenſio ibidem
Diacatoche 129
Διδάσκαλοι 156
Διαιτητὰι 221
Διαλύεσθαι 230
Διαφθορὰ 56
Διατάττειν 189
Διάθυρον 275
Διαζῆν 267
Διαζωστικὸν μόριον 254
Δίκαιον ἐπίπλαστον 149
Δικαστικὸν 151
Τὸ Δικαστικὸν 213
Dicere pro deſtinare 37
Dicere cauſam 31
Dicere Dictatorem 38
Dicere doti 37
Dicere mulctam 36

Dicere

Dicere ſacramento 37
Dicta dies 38
Dicta puella ibidem
Dicta ſponſa & pacta 38
Dictare iudicium, actionẽ 7
Dictator 38, 101
Dictio cauſæ, pro apologia 33
Dies dicta 38
Dies iudiciales 216
Dies legitimi 209
Dignitas 190
Dinoſis 139
Διοϱύκτειν 26
Diplomata 84
Diſpendium 235
Diſtrahere 250
Diui fratres, de geminis Auguſtis 63
Diuiſores 103
Δοκιμασία 157
De Dolo actio 14
Donatiuum 182
Doti dicere 37
Ἡ δραχμὴ 222
Druſius 20
Δρυπετεῖς 272
Δρύφακτος ibidem
Δρῦς ibidem
Ducenarij Iudices 219
Duo Auguſti primi facti 63
Duodecĩ primi Frãciæ 224
Duracina uua 26
Δύ' ὀβόλω 151
Dyſtoca 76
Δυςοκεῖν ibidem

E

Τὸ ἐκβιβαςικὸν 152
Ecdicus 130
Ἐκδικηταὶ ibidem
Ἔκδικοι ibidem
Echemythi & auſcultatores 128
Ad Edictum reſpondere 179
Ἐγκαταςκήπτειν 136
Eleemporus 123
Ἐλευθέρια 249
Ἐλευθέριοι λόγοι ibidem
Ἐμβόλιμος 258
Emerita ſtipendia 183
Emmeles 121
Ἐνεχυράζειν 147
Ἐνοχλῶ ἀξιῶν 6
Enopliæ ſaltationes 120
Ἔπαρχοι 216
Ἐπεξιέναι 30
Ephemerides 267
Ἐφορᾷν 193
Ἐφύδωρ 211
Ἐφυγομάχειν 58
Ἐπιχείρημα 180
Ἐπιμεληταὶ 227

Epin

Epinicia 11
Ἐπισκοπεῖν 193
Epiſcopus ibidem
Ἐπιστάται 227
Ἐπισταθμεύειν 197
Epiſtathmi ibidem
Ἐπισταθμεία ibidem
Ἔποικοι 187.173
Equi agminales 224
Equites & Iudices 203
Equorum productio 193
Equum admittere 12
Ἐργάζεσθαι 183
Ἐργεπιστάτης 198
Ἐρημάζειν 127
Eruca 75
Ἐνθικοί 144
Euangelia 10
Euectiones 86
Euerriculare 15
Euerriculum 14
Eunuchi 264
Ex uinculis cauſam dicere 32
Ἐξαργυρῶσαι 131
Exauctoratæ legiones 175
Exceptionum formulæ 54
De Exceptionibus 221
Excuſores 230
Exemplum memorabile 180
Exemptilis dies 262
Ἔξέτασις 193
Ἐξετασταί 226
Exilij cauſa ſolū uertere 141
Exilium liberum 234
Exilium olim non pœna legum 141
Exilium uoluntarium 140
Eximere pœnæ, noxæ, notæ, & ſupplicio 83
Expiamentum homicidij 143
Expiator Iupiter ibidem
Expilator 25
Extorris 113
Extraquam, in exceptionibus 54
Εὐθυνόμενοι 84

F

Fabrorum Præfectus 229
Facere æqui boniq; 187
Facere paria 227
Feris obiecti 119
Ferre accepto 97
Ferre quæſtionem 69
Fide publica uenire 40
Flagitare 6
Fœderati 169
Formulæ exceptionum 54
Formularij 126
Forum 222
Franciæ infelicitas 105
Franciæ palladium ibidem

Frument

Frumentatores 192
Fur unde 9
Furtum nec manifeſtum 10

G

Gabinetum b. 129
Gallinaceus 81
Gentiles & agnati 254
Gerere rem 175
Gladiatura 119
Græca uerba Latina facta 9
Græcæ linguæ cum Latina commercium 36
Grammatophylacium 134
Graſſari 136
Graſſatores 135.69
Γυμνασιαρχία 226
Γυναικονομία 226
Gynæciarius 128
Gynæconomi 226

H

Ἡλαία 222
Ἡμίδραχμον ibidem
Herculana pars 241
Herculi dicatæ decimæ 241
Ἑταιρεία 27
Heteriarcha 28
Hieremiæ locus 12
Ἱμάτιον 156.253
Ἱμάτιον ἀνδρεῖον 156
Hipparchia 193.226
Hippocomi 87
Ἱππικὸν 268
Ἱππογνώμων 13
Ἱπποπόρνος 13
Ἵππος ibidem
Ὁδοποιοί 276
Homicidæ ſcelerati & abominandi olim 142
Homicidarum pœna 112
Homicidij expiamentum 143
Hominum oppignerandorũ ius 147
Homo ſacer 113
Hoſpitij ius 165
Hoſpitalis teſſera 164
Hoſpitium publicum ibidem
Hoſpitium inter Mileſios et Syberitas 167
Hoſpitia 170
Hydraulus 128
Ὑπομνήματα 189
Hypomnematographi 127

I

Ἰδιοξενία 170
Imaginaria militia 180
Imitari chirographum 84
Imminuere magiſtratum 47
Imminuere imperium ibid.
Immunis 150
Imperandi modi uſus 170
Impoſtura 26

In

In iudicio 220
In iure 219
Inauditus 73
Incolæ metœci 127
Indicium 53
Indicium profiteri 65
Indicium ſibi poſtulare ibid.
Indicta cauſa damnari 33
Ingenuæ artes 249
Inire magiſtratum 245
Inquirere 68
Inſpectio 194
Inſpectores ibidem
Inſpicere ibidem
Intercalaris annus 258
Intercalaris menſis ibidem
Intercalatio Cæſariana 158
Irrepere 89
Iudex quæſtionis 72
Iudex quæſtionis in tholo capitali 66
Iudicare 42
Iudicare perduellionis ibid.
Iudicandi munus graue 200
Iudicãdi neceſſitas inter munera perſonalia habebatur 212
Iudicantium numerus 206
Iudices 216
Iudices & equites 203
Iudices ſex & quinquaginta 208
Iudicia Romana 200
Iudicia publica quo modo olim exercebantur 70
Iudicialis urna 202
Iudiciales dies 216
Iudicij conſtitutio 9
Iudicium decuriæ 205
Iudicum decuriæ quinque 214
Iudicum reiectio & ſubſortitio 207
Iudicium dictare 7
Iudicium in Senatu factum 210
Iudicium prodere 109
Iudicium proluſorium 154
Iudicio circunuenire 65
Iudiciorum appellatio 220
Iudiciorum præſides Dij 216
Iupiter expiator 144
Iupiter hoſpitalis 165
Iupiter ſodalicius 28
Iuriſdictio 220
Iuriſdictio libera 234
Ius pignerandorum hominũ 147
Iuſta uxor 66

L

Læſa maieſtas 45
Λαγχάνειν δίκας 64

Laſe

Laſciuia 84.78
Λατύποι 230
Lazari Baiſij laus 163
Legati duorum generũ 234
Legationes liberæ 232
Leges ſacratæ 114
De Legib. iudiciarijs 201
Legiones exauctoratæ 175
Legitimi dies 210
Legulei 126
Lex Cintia 92
Lex de ſodalicijs 29
Lex de uſuris 51
Lex Draconis memorabilis 146
Lex ſocialis 92
Λεύκωμα 200
Libera dicendi tempora 211
Libera diſceptatio 234
Libera iuriſdictio ibidem
Liberæ legationes 232
Libera mandata 234
Liberales artes 249
Liberum exilium 234
Liberi 166
Librarij depoſitorum 231
Libratores 131
Ligna & ſal 195
Limenarchæ 196
Λιμεναρχία 225
Limenophylia 196
Λιμενοφυλακία 225
Limes 99
Λιπαρῶ 6
Non liquere de cauſa, &c. 217
Litis æſtimatio 94
Lites æſtimatæ ibidem
Λιθουλκοί 230
Λιθουργοί ibidem
Λογισταί 226
Logographi 184
Λωποδύται 16
Λωποδυτῶ ibidem
Lorica 255
Loricatio 256
Lucipores 254
Ludus 119
Ludus uenatorius 118
Luſtrare 77

M

Μαχαιροποιοί 231
Μαγγάνευμα 26
Magiſter populi 101
Magiſtratus & Curatores 227
Magiſtratum imminuere 47
Magiſtratum inire 245
Magiſtratus petere licebat 246
Magiſtratuum creandorum mos 100

Maieſt

Maieſtas 44
Maieſtas imminuta 44
Maieſtas in populo ibidem
Maieſtas læſa 45
Maieſtatis crimen 48
Maieſtatem minuere 47
Maieſtatem retinere, conſti-tuere, conſeruare 45.46
Maieſtatem ſoluere 45
Mandata libera 244
Manſionarij deſignatores 197
Manſiones 196
In Manu mariti eſſe 75
Marcipores 154
In Mariti manu eſſe 75
Maſtigophoros 223
Μαθήματα 249
Medicamenta uenenata 75
Μελλοδιδάσκαλοι 156
Μέλλοντες 245
Μελλονύμφιος 129
Melloproximi ibidem
Μελλοθάνατος ibidem
Melos 121
Menytra 10
Menſis intercalaris 158
Menſores 230
Merere 183
Μεταναστάσιν 141
Metatores 230
Μέθοδος 235
Μέτοικοι 127
Μέτοικος 273
Metrocomia 127
Militaris miſsio 92
Militaria & caſtrenſia principia 180
Militia imaginaria ibidem
Minuere maieſtatem 47
Miſsio militaris 92
Μισθαρνεῖν 183
Μισθοφοροῦντες ibidem
Μνήμονες 225
Molle 176
Μονάζειν 127
Mos in teſtib. rogandis 62
Multam dicere 36
Munus 242
Munerum publicorum ſummaria diuiſio 229
Munerarius 242
Munificus 245
Munificum prædium 250

N

Ναΐδιον 99
Ναοφύλακες 194.226
Nauarchia 226
Νεᾶν 251
Νέατος 252
Nec pro non 10
Νεώκοροι 195

Nep

Nepenthes 270
Nilus 21
Νομή 132
Nomen militiæ dare 179
ad Nomen reſpondere 179
Nomenculatores 100
Nomenclatura ibidem
Νομοφυλακία 226
Νοσοκομεῖον 230
οἱ Νοσοκόμοι ibidem
Notoria 109
Noualis 251
Nouare agrum ibidem
Nudiuſquartuſdecimus 265
Numerus iudic... ium 206
Nunciare 110
Nundinæ 239

O

Obrepere 88
Obrepere ad honores uel magiſtratus ibidem
Obſidibus cauere 80
οἰκητήρια 240
Officium 152
de Officio & more decedere 41
οἰκοδομική 230
ὀνηλάτης 198
ὀνοματολόγοι 100
ὀνοματολογία ibidem
Opificiorum magiſtri 194
ὀπώρα 273
ὀπωρῶναι 223. 192
Optiones 228
Opus probatum 96
Orare ad Clepſydram 211
Oratores 64
Orcheſtodidaſcalos 122
Ordinare 188
Ordinatum ibidem
Oſprionæ 223
Otioſum eſſe 59
Oxitoca 76

P

Παιδονομία 226
Παλίμβλαστος 251
Παλιμφυής ibidem
Palladium Franciæ 104
Pallia 253
Palliatæ fabulæ ibidem
Pandectæ Græcæ 244
Papyropolæ 128
Παρακαταβολή 152
Παράκλησις 125
Παράκλητοι ibidem
Παραγγέλλειν 100
Παράλυργες 161
Παρερπύσαι 88
Paria facere 227
Parrippus, uel parrhippus 86

Parochus 195
Parochia ibidem
Paſtus 132
De Patria poteſtate 73
πάτρονες 172
Patronus 123
Pauli locus 273
Pediſmos 230
πελάται 172
πελατεῖαι ibidem
Pelliones 232
Pendere dicuntur rei 30
Pendentes rei ibidem
Peragere reum ibidem
Perduellio 48
Perduellionis iudicare 42
Peregrini officium 273
Periculum 18
περιπετάσματα 253
περιπόρφυρος 161
Peripſema 115
Periſtroma 252
Perſcribere 189
Perſcriptiones ibidem
Perſcriptor 190
Perſecutor 130
φαρμακοὶ 144
Pharmacopolæ 269
Pharmacum ibidem
φενακισμὸς 26
φεύγειν 31
φεύγων δουλίας 32
Phiditia 27
φιλανθρώπευμα 260
φιλανθρωπία 249
φιλαρχία 109
Philius Iuppiter 28
φιλοδωρία 249
φολοτιμία 109
Philtra 76
Phthoria ibidem
φυλακτήριον 180
Pignerandorum hominum ius 147
Pigneratio ibidem
Plagæ 253
πλασματῶδες 148
Platonis locus 238
πλεονέκτημα 103
Polemarchi 226
Polemarchia ibidem
Pollucere 241
Populi Rom. maieſtatem comiter conſeruare 170
Poſtulare 71
De Poteſtate patria 73
Præcidere 178
Præciſe ibidem
Præciſum 176
Præfectus fabrorum 229
Præfractum 176
Præpoſiti 227

Prærogatiua 102
Prærogatiuæ centuriæ ibid.
Præſcribere 55
Præſidium & præſidia 180
Prætexta 155
Prætexta à Prætore ponebatur, quando, &c. 162
Prætexta pulla 163
Prætexta toga 160
Prætextati olim ludos ſpectabant 163
Prætor 67
Prætor iudicijs præerat & iudicibus 205
Prætoriani 58
Pragmatici 122
Pragmaticarius 126
Presbyteri 174
Πραγωγιςικὸν 154
Προαγῶνες 153
Probatum opus & approbatum 96
Πρόβλημα 180.255
Probrum 56
Πρόκλησις 61
Procurator 123
Προγραφὴ 134
Proludere 153
Proluſio ibidem
Proluſorium iudicium 154
Pronunciare nummos 104
Προπαιδεύματα 249
Προφιλακτικὰ 269
Propius eſſe 227
Propylæum 275
Προσαγγελεῖς 100
Προσαίρησις 134
Προσαιρήσεσθαι 191
Proſciſſus ager 251
Προσγεγραμμένοι 191
Προσλιπαρῶ 6
Προςάται 172
Prothurum 275
Prothyrum 275
Προξενητικὸν 250
Προξένια 164
Πρυτανεῖα 151
Ψηφίσασθαι 40
Ψηφόλογοι 22
Πτῦγμα 85
Publica fide uenire 40
Publica iudicia quomodo olim exercebantur 70
Publicani 205
Publicus curſus 196
Pulla prætexta 163
Purpura 162
Pyrrhicha 121
Pyrrhicharij 120
πυῤῥιχιςαὶ ibidem

Q

Quærere 68

Quærere rem 70
Quæſitor 67
Quæſtio 16. 66
Quæſtio conſtituta 69
Quæſtionis iudex 72
Quæſtionis iudex in thalo 66
Quæſtionem decernere, poſtulare 71
Quæſtionem ferre 69
Quinqueprimi 224
Quintæ claßis 102
Quirites 175
Quoad uiuet, quoad morietur 267

R

Ratio conſtat 183
Reatus 16.149
Recipere inter reos 84
Recuperatores 220
Recuperatoria iudicia 220
Referre in reos 83
Refractarium 176
Regerere 189
Regeſta ibidem
Rei pendentes 30
De Reiectione iudicum 207
Relegatio 150
Reliquari 184
Rem uel res gerere 175
Reorum ſordes 16,17,19
In Reos referre, recipere 84
Requiſitæ res 68
Reſpondere 32
Reſpondere ad edictum & ad nomen 179
Reſtibilis ager 251
Retinere maieſtatem 45
Reum fieri 84
Reum peragere 30
Rheda 86

S

Saccularij 22
Sacer homo 113
Sacerdotes ſodales 27
Sacoma 98
Sacramento dicere 37
Sacrare caput cũ bonis 114
Seculares artes 249
Sagatus 144
Sal & lignum 195
σαλαμάνδρας 75
Saltationes enopliæ 120
Sapientiæ libri locus 185
Sardonyx 152
Sarta tecta 96
Scandularij 230
Scenici ludi 242
σκέπασμα 255
σκεύη 240
Schola 119

σκιρτᾶν

σκιρτᾶν 79
Scrutari crimina 110
σκῶμμα 98
Securitas 39
Seges 252
Selectæ ſententiæ 204
Selecti iudices 203
Selecti iudicum 207
Σεμνοπρέπεια 190
Senatores Romani 166
Sententia tabellaris 134
Sententiæ interdum palàm proferebantur 216
Sententiæ ſelectæ 204
Seruitium 27
Seſqui 177
Seſtertia dena 93
Σιτολόγοι 192
Σιτολογία ibidem
Σιτομέτραι 192.225
Sitonæ 192
Σιτῶναι 192.223
Σιτωνία 192
Sitophylaces ibidem
Socialis lex 92
Sodales ſacerdotes 27
Sodalitius Iupiter 28
Sodalitium 27
De Sodalitijs lex 29
Sodalitates 27
Solidus 128
Soluendo eſſe ære alieno 243
Soluere maieſtatem 45
Solum uertere 141
Σόφισμα 26
Sordes 16
Sordidus 17
Sordidatus ibidem
Sortes iudiciorum 65
De Sortitione iudicum 207
Spadones 264
Sponſa & pacta 37
Sportulæ iudiciales 213
σπουδαῖα 121
σπουδαρχεῖν 109
σπουδαρχία ibidem
σταθμᾶσθαι 230
σταθμοὶ 196
Stellatura 77
Stipendiarij 169
Stolatus Vlyxes 159
Stragula 253
στρατεύειν στρατείας 183
Strobili 267
Structores 230
Structoria ars ibidem
Stuprum 55
Sublegere 191
Sublecti 134
Subſcribere 7
Subſcribere cauſę 8

tt 3 Subſcr

Subſcriptio 7
Subſcriptores ibidem
Subſellia 206, 222
Succeſſorem mittere 41
Subſcribere cauſam 8
Subſtituere 191
Suffragia uocalia & tabellaria 134
Suppilare 26
Supprimere 77
Surrepere 88
Suſceptor 130
Sycomorus 22
Συγκακουργικὸν 134
Συγκακούργημα 26
Σύγκλυδες 274
Συγκροτεῖν 83
Συλαγωγοὶ 25
Συλᾶν 26
Συναλλάττειν 250
Συνάλλαγμα ibidem
Syndici 198
Συνδικεῖν 199
Syndicia ibidem
Συνέδριον 129
Συνηγορεῖν 149
Συνηγορικὸν 222
Συνίστασθαι 83
Σύνοικοι 274
Συνοικία ibidem
Συντάττειν 189
Σύνταξις 198
Συσκευάζεσθαι 26

T

Tabellæ in urnam mittebantur clàm 216
Tabellaris ſententia 134
Tablinum 135
Tabulæ domeſticæ 267
Tabulæ duæ iudicibus dabantur 69
Tabularij 195
Tabularium 135
ταμίας σιτολόγοι 194
Tapetes, tapetia 253
τάξις 150
τήβεννα 158
τήβεννος ibidem
τέχνασμα 16
τεχτονικὴ 230
τειχοποιΐα 225
τέλειον 156
τελῶναι 293
τηλόθεν 269
Tempora dicēdi libera 211
Teſſera hoſpitalis 164
Teſtimonium denũciare 23
Teſtium rogãdorũ mos 62
τεταγμένοι 183
Tetraetericus 243
Thæligona 76
θεραπευτῆρες 172

Theſmoth